

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

X.A
S.O.U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951: 45
SOCIALDEPARTEMENTET

1950 ÅRS FOLKPENSIONSREVISION

**AVDRAGSREGLER
OCH
BOSTADSTILLÄGG
M. M.**

STOCKHOLM

1951

Statens offentliga utredningar 1951

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd svensk filmproduktion. Beckman. 73 s. **Fi**.
2. Försvarets peonaltjänst. Kihlström. 166 s. **Fö**.
3. Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnviar. Victor Petterson. 139 s. **K**.
4. Antagningen / medicine studerande m. fi. Kihlström. 12 s. **E**.
5. Förslag till narskyddslag m. m. Haeggström. 212 s. **Jo**.
6. Näringslivets kalisering. Appelberg. Uppsala. 245 s. **H**.
7. Principer för vrortsgrupperingen. Kihlström. 116 s. **C**.
8. Betänkande igående polis- och åklagarväsendets organisation. Norrét. 304 s. **I**.
9. 1945 års univsitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., et akademiska befordringsväsendet. Svenska Tryckeriaktieallaget. 332 s. **E**.
10. Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. Victor Petters. 171 s., 3 pl. **K**.
11. Statsmaktern och folkhushållningen under den till följd av stormaktskget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1910 jämte sakregister till delarna 1—10. Av K. Åmark. Id. 338 s. **H**.
12. Promemoria ed förslag till allmän verksstadga. Katalog och Tidskriftsyck. 68 s. **Ju**.
13. 1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekonaders behandling i beskattningshänseende. Marcus. 79 s. **I**.
14. Landsbygdseltrifieringens utbredning år 1950. Idun. 47 s. **K**.
15. Daghem och örskolor. Betänkande om barnstugor och barn tillsyn. Vtor Petterson. 541 s., 6 pl. **S**.
16. Filmcensuren. Betänkande 1. Beckman. 95 s. **E**.
17. Statens sjukvutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för artsstudier vid kroppsjukhusens vårdavdelningar m. m. eckman. 233 s. **I**.
18. Betänkande ed förslag till förordning angående upphandling ochurbeten för statens behov m. m. Norstedt. 77 s. **Fi**.
19. SOS. Samhälls olycksfalls- och säkerhetstjänst. Gummeson. 89 s. **I**.
20. Betänkande nd förslag till ny ägofredslagstiftning. Beckman. 143 s. **J**.
21. Kejnekommissionens utredning. Norstedt. 313 s. **Ju**.
22. Förslag till sjöanslag m. m. Marcus. 106 s. **H**.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående degravningshjälpsförsäkring. Falu Nya Boktryckeri, Falu 43 s. **S**.
24. Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. Beckman. 55 s. **Fi**.
25. Socialvårdskommitténs betänkande. 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. Kihlström. 55 s., 493 s. **S**.
26. Vatten- och avloppsfrågan. Beckman. XIV. 597 s. **K**.
27. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. Idun. 722 s. **H**.
28. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 2. Bilagor. Idun. 549 s. **H**.
29. Skolöverstyrelsens organisation. Victor Petterson. 358 s. **E**.
30. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Marcus. 200 s. **Fi**.
31. Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. Norstedt. 116 s. **Ju**.
32. Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning. Av K.-G. Ljungdahl. Gummeson. 73 s. **H**.
33. 1946 års kommitte för sjuksköterskeutbildningen. 2. Högre utbildning av sjuksköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjuksköterskor. Kihlström. 120 s. **I**.
34. Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m. m. Katalog och Tidskriftstryck. XVI, 680 s. **I**.
35. Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. Av N. Tengvik. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 278 s. **S**.
36. Arkiv- och biblioteksfilmning. Appelberg. Uppsala. 114 s. **E**.
37. Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 116 s. **E**.
38. Skor. Beckman. 347 s. **H**.
39. Betänkande angående producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk. Beckman. 120 s. **Jo**.
40. Förslag till lagstiftning om förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden. Kihlström. 149 s., 4 kartor. **Ju**.
41. Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande. Beckman. 223 s. **Ju**.
42. Betänkande med förslag till utlänningslag m. m. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 304 s. **Ju**.
43. 1944 års nykterhetskommitte. 1. Statistiska undersökningar kring alkoholfrågan. Appelberg, Uppsala. 348 s. **Fi**.
44. 1944 års nykterhetskommitte. 2. Verkan på den mänskliga organismen av maltdrycker med olika alkoholhalt. Av L. Goldberg, Appelberg, Uppsala. 148 s. **Fi**.
45. 1950 års folkpensionsrevision. Avdragsregler och bostadstillägg m. m. Victor Petterson. 164 s. **S**.

Ann. Om särskil tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E**. = eklestastikdepartementet, **Jo**. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:45
SOCIALDEPARTEMENTET

1950 ÅRS FOLKPENSIONSREVISION

AVDRAGSREGLER
OCH
BOSTADSTILLÄGG

M. M.

VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1951

STATE OF NEW YORK
THE SENATE

1950

ALDRIDGE

and

BOSTADT

M. W.

FOR THE SENATE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Skrivelse till departementschefen	5
Sammanfattning	7
<i>Lagförslag:</i>	
Förslag till lag om ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering	11
Förslag till lag om ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen	19
Förslag till lag om ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkor och invaliders m. fl. barn	20
Förslag till lag om ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn	21
<i>Motiv</i>	
I. Revisionens uppdrag	23
II. Nuvarande folkpensionering	25
Förmånerna enligt folkpensioneringslagen	25
Bidrag till änkor och änklingar med barn	31
Särskilda barnbidrag	31
Kommunala pensionstillskott	34
III. De särskilda bostadstilläggen	35
IV. Kritiken mot de nuvarande reglerna	44
V. Reformbehov	51
VI. Olika metoder att tillgodose reformbehoven	54
Slopad inkomstprövning	54
Rörlig pensionsålder	56
Inkomstprivilegiering	61
Återstående reformmöjligheter	66
VII. Bostadstilläggens konstruktion	67
VIII. Sammanslaget bostadstillägg	70
IX. Höjd avdragsfri inkomst	75
X. Mildare avdragsfaktor	81
XI. Finansiering	89
XII. Inkomstprövning av de särskilda barnbidragen	100
XIII. Administration	104
XIV. Vissa särskilda frågor	107
1. Vilande pensionsrätt	107
2. Utvidgad frivillig försäkring	109
3. Grunder för hustrutillägg	111
4. Makes underskrift å pensionsansökning	113
5. Utbetalning till annan än pensionsberättigad	115
6. Besvärörfarandet	118
XV. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	121
XVI. Speciell motivering	127
<i>Bilagor</i>	
A. Utredning om de särskilda bostadstilläggen	134
B. Statistik och kostnadsberäkningar	146

INNEHALTSVERZEICHNIS

Seite III. Einleitung 1

Seite IV. Die Bedeutung der Arbeit 2

Seite V. Die Aufgaben der Arbeit 3

Seite VI. Die Organisation der Arbeit 4

Seite VII. Die Durchführung der Arbeit 5

Seite VIII. Die Kontrolle der Arbeit 6

Seite IX. Die Verantwortung der Arbeit 7

Seite X. Die Zusammenarbeit der Arbeit 8

Seite XI. Die Weiterbildung der Arbeit 9

Seite XII. Die Gesundheit der Arbeit 10

Seite XIII. Die Sicherheit der Arbeit 11

Seite XIV. Die Umwelt der Arbeit 12

Seite XV. Die Qualität der Arbeit 13

Seite XVI. Die Quantität der Arbeit 14

Seite XVII. Die Wirtschaftlichkeit der Arbeit 15

Seite XVIII. Die Flexibilität der Arbeit 16

Seite XIX. Die Innovation der Arbeit 17

Seite XX. Die Kreativität der Arbeit 18

Seite XXI. Die Initiative der Arbeit 19

Seite XXII. Die Eigenverantwortung der Arbeit 20

Seite XXIII. Die Teamarbeit der Arbeit 21

Seite XXIV. Die Kommunikation der Arbeit 22

Seite XXV. Die Führung der Arbeit 23

Seite XXVI. Die Motivation der Arbeit 24

Seite XXVII. Die Disziplin der Arbeit 25

Seite XXVIII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 26

Seite XXIX. Die Gerechtigkeit der Arbeit 27

Seite XXX. Die Höflichkeit der Arbeit 28

Seite XXXI. Die Sauberkeit der Arbeit 29

Seite XXXII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 30

Seite XXXIII. Die Fleiß der Arbeit 31

Seite XXXIV. Die Ausdauer der Arbeit 32

Seite XXXV. Die Geduld der Arbeit 33

Seite XXXVI. Die Bescheidenheit der Arbeit 34

Seite XXXVII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 35

Seite XXXVIII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 36

Seite XXXIX. Die Höflichkeit der Arbeit 37

Seite XL. Die Sauberkeit der Arbeit 38

Seite XLI. Die Pünktlichkeit der Arbeit 39

Seite XLII. Die Fleiß der Arbeit 40

Seite XLIII. Die Ausdauer der Arbeit 41

Seite XLIV. Die Geduld der Arbeit 42

Seite XLV. Die Bescheidenheit der Arbeit 43

Seite XLVI. Die Ehrlichkeit der Arbeit 44

Seite XLVII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 45

Seite XLVIII. Die Höflichkeit der Arbeit 46

Seite XLIX. Die Sauberkeit der Arbeit 47

Seite L. Die Pünktlichkeit der Arbeit 48

Seite LI. Die Fleiß der Arbeit 49

Seite LII. Die Ausdauer der Arbeit 50

Seite LIII. Die Geduld der Arbeit 51

Seite LIV. Die Bescheidenheit der Arbeit 52

Seite LV. Die Ehrlichkeit der Arbeit 53

Seite LVI. Die Gerechtigkeit der Arbeit 54

Seite LVII. Die Höflichkeit der Arbeit 55

Seite LVIII. Die Sauberkeit der Arbeit 56

Seite LIX. Die Pünktlichkeit der Arbeit 57

Seite LX. Die Fleiß der Arbeit 58

Seite LXI. Die Ausdauer der Arbeit 59

Seite LXII. Die Geduld der Arbeit 60

Seite LXIII. Die Bescheidenheit der Arbeit 61

Seite LXIV. Die Ehrlichkeit der Arbeit 62

Seite LXV. Die Gerechtigkeit der Arbeit 63

Seite LXVI. Die Höflichkeit der Arbeit 64

Seite LXVII. Die Sauberkeit der Arbeit 65

Seite LXVIII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 66

Seite LXIX. Die Fleiß der Arbeit 67

Seite LXX. Die Ausdauer der Arbeit 68

Seite LXXI. Die Geduld der Arbeit 69

Seite LXXII. Die Bescheidenheit der Arbeit 70

Seite LXXIII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 71

Seite LXXIV. Die Gerechtigkeit der Arbeit 72

Seite LXXV. Die Höflichkeit der Arbeit 73

Seite LXXVI. Die Sauberkeit der Arbeit 74

Seite LXXVII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 75

Seite LXXVIII. Die Fleiß der Arbeit 76

Seite LXXIX. Die Ausdauer der Arbeit 77

Seite LXXX. Die Geduld der Arbeit 78

Seite LXXXI. Die Bescheidenheit der Arbeit 79

Seite LXXXII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 80

Seite LXXXIII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 81

Seite LXXXIV. Die Höflichkeit der Arbeit 82

Seite LXXXV. Die Sauberkeit der Arbeit 83

Seite LXXXVI. Die Pünktlichkeit der Arbeit 84

Seite LXXXVII. Die Fleiß der Arbeit 85

Seite LXXXVIII. Die Ausdauer der Arbeit 86

Seite LXXXIX. Die Geduld der Arbeit 87

Seite LXXXX. Die Bescheidenheit der Arbeit 88

Seite LXXXXI. Die Ehrlichkeit der Arbeit 89

Seite LXXXXII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 90

Seite LXXXXIII. Die Höflichkeit der Arbeit 91

Seite LXXXXIV. Die Sauberkeit der Arbeit 92

Seite LXXXXV. Die Pünktlichkeit der Arbeit 93

Seite LXXXXVI. Die Fleiß der Arbeit 94

Seite LXXXXVII. Die Ausdauer der Arbeit 95

Seite LXXXXVIII. Die Geduld der Arbeit 96

Seite LXXXXIX. Die Bescheidenheit der Arbeit 97

Seite LXXXXX. Die Ehrlichkeit der Arbeit 98

Seite LXXXXXI. Die Gerechtigkeit der Arbeit 99

Seite LXXXXXII. Die Höflichkeit der Arbeit 100

Seite LXXXXXIII. Die Sauberkeit der Arbeit 101

Seite LXXXXXIV. Die Pünktlichkeit der Arbeit 102

Seite LXXXXXV. Die Fleiß der Arbeit 103

Seite LXXXXXVI. Die Ausdauer der Arbeit 104

Seite LXXXXXVII. Die Geduld der Arbeit 105

Seite LXXXXXVIII. Die Bescheidenheit der Arbeit 106

Seite LXXXXXIX. Die Ehrlichkeit der Arbeit 107

Seite LXXXXXX. Die Gerechtigkeit der Arbeit 108

Seite LXXXXXXI. Die Höflichkeit der Arbeit 109

Seite LXXXXXXII. Die Sauberkeit der Arbeit 110

Seite LXXXXXXIII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 111

Seite LXXXXXXIV. Die Fleiß der Arbeit 112

Seite LXXXXXXV. Die Ausdauer der Arbeit 113

Seite LXXXXXXVI. Die Geduld der Arbeit 114

Seite LXXXXXXVII. Die Bescheidenheit der Arbeit 115

Seite LXXXXXXVIII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 116

Seite LXXXXXXIX. Die Gerechtigkeit der Arbeit 117

Seite LXXXXXXX. Die Höflichkeit der Arbeit 118

Seite LXXXXXXXI. Die Sauberkeit der Arbeit 119

Seite LXXXXXXXII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 120

Seite LXXXXXXXIII. Die Fleiß der Arbeit 121

Seite LXXXXXXXIV. Die Ausdauer der Arbeit 122

Seite LXXXXXXXV. Die Geduld der Arbeit 123

Seite LXXXXXXXVI. Die Bescheidenheit der Arbeit 124

Seite LXXXXXXXVII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 125

Seite LXXXXXXXVIII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 126

Seite LXXXXXXXIX. Die Höflichkeit der Arbeit 127

Seite LXXXXXXXX. Die Sauberkeit der Arbeit 128

Seite LXXXXXXXXI. Die Pünktlichkeit der Arbeit 129

Seite LXXXXXXXII. Die Fleiß der Arbeit 130

Seite LXXXXXXXIII. Die Ausdauer der Arbeit 131

Seite LXXXXXXXIV. Die Geduld der Arbeit 132

Seite LXXXXXXXV. Die Bescheidenheit der Arbeit 133

Seite LXXXXXXXVI. Die Ehrlichkeit der Arbeit 134

Seite LXXXXXXXVII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 135

Seite LXXXXXXXVIII. Die Höflichkeit der Arbeit 136

Seite LXXXXXXXIX. Die Sauberkeit der Arbeit 137

Seite LXXXXXXXX. Die Pünktlichkeit der Arbeit 138

Seite LXXXXXXXXI. Die Fleiß der Arbeit 139

Seite LXXXXXXXII. Die Ausdauer der Arbeit 140

Seite LXXXXXXXIII. Die Geduld der Arbeit 141

Seite LXXXXXXXIV. Die Bescheidenheit der Arbeit 142

Seite LXXXXXXXV. Die Ehrlichkeit der Arbeit 143

Seite LXXXXXXXVI. Die Gerechtigkeit der Arbeit 144

Seite LXXXXXXXVII. Die Höflichkeit der Arbeit 145

Seite LXXXXXXXVIII. Die Sauberkeit der Arbeit 146

Seite LXXXXXXXIX. Die Pünktlichkeit der Arbeit 147

Seite LXXXXXXXX. Die Fleiß der Arbeit 148

Seite LXXXXXXXXI. Die Ausdauer der Arbeit 149

Seite LXXXXXXXII. Die Geduld der Arbeit 150

Seite LXXXXXXXIII. Die Bescheidenheit der Arbeit 151

Seite LXXXXXXXIV. Die Ehrlichkeit der Arbeit 152

Seite LXXXXXXXV. Die Gerechtigkeit der Arbeit 153

Seite LXXXXXXXVI. Die Höflichkeit der Arbeit 154

Seite LXXXXXXXVII. Die Sauberkeit der Arbeit 155

Seite LXXXXXXXVIII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 156

Seite LXXXXXXXIX. Die Fleiß der Arbeit 157

Seite LXXXXXXXX. Die Ausdauer der Arbeit 158

Seite LXXXXXXXXI. Die Geduld der Arbeit 159

Seite LXXXXXXXII. Die Bescheidenheit der Arbeit 160

Seite LXXXXXXXIII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 161

Seite LXXXXXXXIV. Die Gerechtigkeit der Arbeit 162

Seite LXXXXXXXV. Die Höflichkeit der Arbeit 163

Seite LXXXXXXXVI. Die Sauberkeit der Arbeit 164

Seite LXXXXXXXVII. Die Pünktlichkeit der Arbeit 165

Seite LXXXXXXXVIII. Die Fleiß der Arbeit 166

Seite LXXXXXXXIX. Die Ausdauer der Arbeit 167

Seite LXXXXXXXX. Die Geduld der Arbeit 168

Seite LXXXXXXXXI. Die Bescheidenheit der Arbeit 169

Seite LXXXXXXXII. Die Ehrlichkeit der Arbeit 170

Seite LXXXXXXXIII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 171

Seite LXXXXXXXIV. Die Höflichkeit der Arbeit 172

Seite LXXXXXXXV. Die Sauberkeit der Arbeit 173

Seite LXXXXXXXVI. Die Pünktlichkeit der Arbeit 174

Seite LXXXXXXXVII. Die Fleiß der Arbeit 175

Seite LXXXXXXXVIII. Die Ausdauer der Arbeit 176

Seite LXXXXXXXIX. Die Geduld der Arbeit 177

Seite LXXXXXXXX. Die Bescheidenheit der Arbeit 178

Seite LXXXXXXXXI. Die Ehrlichkeit der Arbeit 179

Seite LXXXXXXXII. Die Gerechtigkeit der Arbeit 180

Seite LXXXXXXXIII. Die Höflichkeit der Arbeit 181

Seite LXXXXXXXIV. Die Sauberkeit der Arbeit 182

Seite LXXXXXXXV. Die Pünktlichkeit der Arbeit 183

Seite LXXXXXXXVI. Die Fleiß der Arbeit 184

Seite LXXXXXXXVII. Die Ausdauer der Arbeit 185

Seite LXXXXXXXVIII. Die Geduld der Arbeit 186

Seite LXXXXXXXIX. Die Bescheidenheit der Arbeit 187

Seite LXXXXXXXX. Die Ehrlichkeit der Arbeit 188

Seite LXXXXXXXXI. Die Gerechtigkeit der Arbeit 189

Seite LXXXXXXXII. Die Höflichkeit der Arbeit 190

Seite LXXXXXXXIII. Die Sauberkeit der Arbeit 191

Seite LXXXXXXXIV. Die Pünktlichkeit der Arbeit 192

Seite LXXXXXXXV. Die Fleiß der Arbeit 193

Seite LXXXXXXXVI. Die Ausdauer der Arbeit 194

Seite LXXXXXXXVII. Die Geduld der Arbeit 195

Seite LXXXXXXXVIII. Die Bescheidenheit der Arbeit 196

Seite LXXXXXXXIX. Die Ehrlichkeit der Arbeit 197

Seite LXXXXXXXX. Die Gerechtigkeit der Arbeit 198

Seite LXXXXXXXXI. Die Höflichkeit der Arbeit 199

Seite LXXXXXXXII. Die Sauberkeit der Arbeit 200

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 juni 1950 har chefen för socialdepartementet tillkallat ledamoten av riksdagens första kammare *H. L. E. Sjödahl*, ledamoten av riksdagens andra kammare *K. A. Andersson* i Björkäng, byråchefen hos pensionsstyrelsen *R. H. J. Broberg*, ledamoten av riksdagens första kammare *K. A. Damström*, ombudsmannen i Landsorganisationen i Sverige *Sigrid H. E. Ekendahl*, ledamoten av riksdagens första kammare *C. E. Eskilsson*, chefredaktören *J. L. Hartmann* samt direktörsassistenten i Svenska arbetsgivareföreningen *S. O. Hydén* med uppdrag att såsom sakkunniga inom socialdepartementet göra en översyn av folkpensioneringslagens regler om inkomstprövning m. m. Tillika har departementschefen uppdragit åt *Sjödahl* att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga har antagit benämningen 1950 års folkpensionsrevision.

Sekreterare i revisionen har varit e. o. assessorn i Svea hovrätt *L. M. Granqvist* och såsom experter att biträda revisionen har tillkallats förste byråsekreteraren hos pensionsstyrelsen *N. J. C. Arnstedt* (16/11 1950) och förste aktuarien hos pensionsstyrelsen *S. Å. Kjellström* (31/1 1951).

Revisionen har avgivit utlåtanden till chefen för finansdepartementet dels den 12 januari 1951 över 1950 års skattelagssakkunnigas förslag till vissa författningsändringar i anslutning till den år 1950 beslutade omläggningen av det kommunala Ortsavdragssystemet och dels den 20 februari 1951 över 1949 års uppördssakkunnigas förslag angående befrielse, helt eller delvis, från skatt på grund av nedsatt skatteförmåga vid existensminimum. Härjämte har revisionen avgivit yttrande den 13 april 1951 till chefen för handelsdepartementet över pensionsutredningens principbetänkande angående allmän pensionsförsäkring samt den 29 maj 1951 till chefen för social-

departementet över änkepensioneringskommitténs förslag angående korttidshjälp vid makes död.

Till revisionen har överlämnats vissa till socialdepartementet ställda skrivelser i olika folkpensioneringsfrågor från organisationer och enskilda, varjämte liknande framställningar inkommit direkt till revisionen.

Sedan revisionen slutfört sitt uppdrag, får revisionen vördsamt överlämna betänkande om avdragsregler och bostadstillägg m. m.

Stockholm den 15 november 1951.

Edgar Sjödahl

Karl Andersson

Rolf Broberg

Karl Damström

Sigrid Ekendahl

Carl Eskilsson

J. L. Hartmann

Sven Hydén

/ Liss Granqvist

SAMMANFATTNING

En del av förmånerna inom folkpensioneringen är till sin storlek beroende av den pensionsberättigades inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Sådana inkomstprövade förmåner är tilläggs pensionerna, änkepensionerna och hustrutilläggen samt de statliga och i regel även de särskilda bostadstilläggen. Inkomstprövningen sker enligt avdragsregler, som tillämpas å en för den pensionsberättigade fastställd årsinkomst. Avdragsreglerna bestämmer dels hur stor årsinkomst vederbörande får ha utan att det påverkar pensionsförmånerna — *den avdragsfria inkomsten* — och dels med vilken andel av det överskjutande årsinkomstbeloppet de inkomstprövade förmånerna skall minskas — *avdragsfaktorn*. Genom att särskilda avdragsregler finns för de i lagen reglerade pensionerna och för de särskilda bostadstilläggen har den sammanlagda effekten av avdragsreglerna ofta blivit alltför sträng.

Huvuduppgiften för 1950 års folkpensionsrevision är att föreslå avdragsregler som ger möjlighet för pensionärerna att utnyttja sin arbetskraft och att inneha ett mindre sparkapital eller annan motsvarande tillgång samt för arbetsgivarna att ordna pensionering av de anställda och deras familjer utan att därigenom de inkomstprövade pensionsförmånerna för starkt beskåres. Arbetarpensioneringsfrågan torde för närvarande ha särskild aktualitet.

Revisionen har vid sitt arbete funnit (kap. VII), att det inte är en framkomlig väg att i lag bestämma vissa avdragsregler för de statliga pensionsförmånerna och andra för de särskilda bostadstilläggen. Skall åter gemensamma avdragsregler tillämpas beskåres kommunernas bestämmanderätt så mycket i fråga om de särskilda bostadstilläggen att det kan befaras att kommunerna avskaffar eller avsevärt minskar dessa. Kommunerna måste därför kompenseras genom statsbidrag. Närmast leder tankegången till statliga bostadstillägg med kommunala bidrag och kommunala bostadstillägg med statliga bidrag. Reglerna för minskningen av de olika förmånerna inbördes blir också komplicerade. Med hänsyn härtill har revisionen funnit att de statliga och de särskilda bostadstilläggen bör sammanslås till ett *kommunalt bostadstillägg*. Även andra skäl talar för denna förenkling.

För det kommunala bostadstillägget (kap. VIII) skall gälla i lagen angivna bestämmelser om beräkning av årsinkomst, avdragsregler och ford-

ringar å mantalsskrivning m. m. Å andra sidan skall varje kommun själv få bestämma om sådant tillägg skall utgå i kommunen och om grunderna i övrigt för beräkningen av tillägget. Revisionen har i sistnämnda avseende utgått ifrån att de synpunkter som varit vägledande för utformningen av de särskilda bostadstilläggen i det väsentliga skall följas.

Revisionens förslag att både det statliga och det särskilda bostadstillägget skall avskaffas och ersättas med kommunalt bostadstillägg innebär att *bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen försvinner*. Detta finner revisionen tillika vara lämpligt med hänsyn till de brister som alltid måste vidlåda en sådan gruppering.

Avdragsreglerna föreslås mildrade så att *den avdragsfria inkomsten* (kap. IX), som nu är 400 kronor för ogift och 600 kronor för två makar tillsammans, höjes till 1 000 resp. 1 500 kronor. *Avdragsfaktorn* (kap. X), som nu är 50 % för de statliga förmånerna och i stor utsträckning ävenledes 50 % för de särskilda bostadstilläggen, dvs. sammanlagt ofta 100 %, föreslås bli $33\frac{1}{3}$ % för inkomster mellan 1 000 och 1 400 kronor för ogift och mellan 1 500 och 2 100 kronor för makar tillsammans samt $66\frac{2}{3}$ % för överskjutande inkomstbelopp.

Revisionen har, med visst undantag för tiden före ikraftträdandet, inte föreslagit någon *inkomstprivilegiering* (sid. 61 och 124).

För *de särskilda barnbidragen* (kap. XII) finnes i fråga om bidragen till andra än s. k. föräldralösa barn avdragsregler både för barnens och för föräldrarnas inkomster.

Barnens inkomster är avdragsfria intill 100 kronor per barn, därvid dock bör bemärkas att barnets arbetsinkomst inte alls räknas som inkomst samt att lagenliga underhållsbidrag och bidragsförskott i sin helhet avdrages å barnbidraget. Revisionen föreslår endast den ändringen härutinnan att den avdragsfria inkomsten höjes till 200 kronor.

Vad angår inverkan av föräldrars inkomst å rätten till särskilt barnbidrag tillämpas nu en avdragsfri inkomst av 1 800 kronor för ogift och 2 200 kronor för makar gemensamt samt en avdragsfaktor av 25 % för överskjutande inkomster, vilken avdragsfaktor dock höjes till 75 % i den mån inkomsten för ogift överstiger 3 200 kronor och för makar 4 600 kronor. Revisionen föreslår att den avdragsfria inkomsten skall höjas till 2 400 kronor för ogift och 3 000 kronor för makar gemensamt samt att avdragsfaktorn genomgående skall vara 25 %. Vidare föreslår revisionen (sid. 103) att i de inkomstlägen, där reduktion sker av såväl särskilt barnbidrag som folkpensionsförmåner, avdragsfaktorn för bestämmande av folkpension skall begränsas till 50 %. Den egna inkomsten kan på grund härav inte förändra större sammanlagt förmånsbortfall än 75 %, en siffra som bör bedömas med utgångspunkt från att motsvarande siffra nu kan vara 125 % eller mera.

Kostnaderna (kap. XI) för de föreslagna ändringarna i folkpensioneringslagen beräknas till omkring 17 miljoner kronor, om hänsyn endast tages till de ändrade avdragsreglerna, men de kan väntas stiga till omkring 25 miljoner kronor genom ökat antal bostadstillägg och ökad storlek av dessa. Av detta belopp faller 15 miljoner kronor på staten och 10 miljoner kronor på kommunerna. I fråga om kommunbidragens beräkning föreslås såvitt angår bidrag till tilläggspensioner, änkepensioner och hustrutillägg ingen annan ändring än att maximigränsen höjes från 50 till 60 %. Den kommunala bidragsandelen skall alltså fortfarande utgöra $\frac{3}{20}$ % för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen. Till det kommunala bostadstillägget föreslås däremot skola utgå kommunbidrag med $\frac{4}{20}$ % för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, dock högst 60 och lägst 25 % av kostnaden för bostadstillägget i kommunen. De nämnda kommunbidragsgrunderna resulterar i att den nuvarande avvägningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för de inkomstprövade pensionsförmånerna i det stora hela behålles oförändrad, dvs. ca 58 % för staten och ca 42 % för kommunerna sammanlagt.

Kostnaderna (kap. XII) för ändringen av avdragsreglerna för det särskilda barnbidraget beräknas till omkring 300 000 kronor, varav 200 000 kronor skulle falla på staten och 100 000 kronor å kommunerna. I kommunbidragsgrunderna föreslås ingen ändring.

Det förutsättes att de föreslagna lagändringarna inte mera avsevärt skall påverka folkpensioneringens administration utom under en övergångstid (kap. XIII).

Revisionen har inte ansett sig kunna föreslå att de angivna reformerna skall *träda i kraft* å en tidigare tidpunkt än *den 1 januari 1954*. Dessförinnan måste nämligen kommunerna ha antagit grunder för de kommunala bostadstilläggen och prövning ha skett med utgångspunkt från nämnda grunder av samtliga berörda pensionstagares pensionsrätt. Vidare måste omfattande förberedelsearbeten i pensionsstyrelsen vara genomförda så att styrelsen i januari 1954 kan utbetala pensioner enligt de nya grunderna.

Revisionen har funnit att nämnda tidpunkt inte behöver avvaktas då det gäller att möjliggöra en bättre arbetarpensionering. Det föreslås därför att under tiden 1 juli 1952—31 december 1953 inte skall såsom inkomst räknas pension på grund av egen eller anhörigs arbetsanställning intill ett belopp av 600 kronor för ogift och 900 kronor för makar tillsammans. En arbetsgivare bör sålunda redan från och med juli 1952 kunna utgiva en pension om 1 000 kronor till ogift och 1 500 kronor till makar gemensamt utan att de statliga folkpensionsförmånerna reduceras på grund härav (reduktion kan dock i sådant fall förekomma på grund av andra orsaker, exempelvis en inkomst av annat slag).

Vidare har föreslagits en övergångsbestämmelse till förhindrande av att

den som vid slutet av år 1953 uppbär folkpension, i vilken ingår statligt bostadstillägg, skall få mindre förmåner endast på grund av att dessa tillägg avskaffats.

Indelningen av riket i bostadskostnadsgrupper föreslås tills vidare bestå för bestämmandet av hyrorna i pensionärshem.

Vid sidan av sin huvuduppgift har revisionen haft att pröva vissa särskilda frågor (kap. XIV).

Revisionen har sålunda föreslagit att *pensionsrätt skall kunna förklaras vilande* (s. 108) under viss tid i syfte att underlätta för den, vars invalidpension eller sjukbidrag indragits på grund av förbättrad försörjningsförmåga, att snabbt återfå pensionen om försörjningsförmågan åter avtar. Om under denna tid inkommer på visst sätt beskaffad anmälan eller framställning skall pensionen omedelbart åter utgå med det tidigare beloppet. Inkommer åter ingen sådan anmälan eller framställning under nämnda tid skall pensionen anses vara indragen.

Revisionen har prövat frågan om en pensionsålder, som är rörlig uppåt, inom den obligatoriska folkpensioneringen men avvisat tanken härpå (s. 111). I stället föreslås att *pensionsstyrelsens frivilliga försäkring* skall utbyggas så att det blir möjligt för den, som vill uppskjuta sin pensionering till senare tid än 67 år, att få honom tillkommande folkpension överförd till den frivilliga försäkringen. Härigenom uppkommen pensionsrätt i denna försäkring skall kunna utnyttjas vid en tidpunkt som dock inte kan uppskjutas mer än ett begränsat antal år — exempelvis 5 år — efter 67-årsåldern.

Hustrutillägg kan nu utgå till ålderspensionärs hustru även om hon inte fyllt 60 år, när särskilda skäl föranleder därtill. Revisionen föreslår (s. 112) att denna undantagsbestämmelse även skall kunna tillämpas beträffande hustru till invalidpensionär och sjukbidragsberättigad.

I fråga om kravet å *makes underskrift å pensionsansökning* föreslår revisionen (s. 114) den uppmjukningen att sådan underskrift inte skall erfordras då ansökningen enbart avser allmän ålderspension eller grundpension.

I anslutning till ett av lösdriveriutredningen framlagt förslag föreslår revisionen (s. 117) att pensionsstyrelsen skall kunna besluta att *folkpension skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade*, då synnerliga skäl finnes att antaga att folkpension inte kommer till behörig användning. Den föreslagna bestämmelsen avser i första hand att skydda folkpensionär mot parasiterande element.

Folkpensionsrevisionen har slutligen (s. 118) övervägt frågan om ändrade bestämmelser om rätten för annan än enskild person att anföra *besvär över pensionsstyrelsens beslut* i folkpensionsfrågor. Revisionen har emellertid funnit att ändring härutinnan inte bör ske för närvarande.

Förslagen om vilande pensionsrätt, makes underskrift å pensionsansökning och utbetalning till annan än folkpensionären föreslås träda i kraft redan den 1 juli 1952, under det att förslaget beträffande hustrutilläggen bör anstå till den 1 januari 1954.

Förslag

till

Lag om ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

Häri genom förordnas, att 4—10, 15, 16, 18, 33, 34, 36, 38 och 39 §§ lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering¹ skola erhålla ändrad lydelse samt 11 §, 11 a § och 12—14 §§ ändrad numrering på sätt nedan anges.

4 §.

1 mom. Till envar som är berättigad till ålderspension utgår *allmän ålderspension*. Allmän ålderspension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru i 5 § omförmält hustrutillägg utgår, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor.

2 mom. — — — om året.

Jämte grundpension utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, *tilläggs-pension* med 600 kronor om året till gift pensionsberättigad, *vars make åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg*, och 800 kronor till *annan pensionsberättigad*.

3 mom. — — — om året.

4 mom. Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggs-pension eller änkepension förhöjes genom *index-tillägg* under de förutsättningar och enligt de grunder, som angivas i 10 §.

5 §.

Till pensionsberättigads hustru, som själv ej åtnjuter folkpension, utgår *hustrutillägg*, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl därtill föranleda *må hustrutillägg* utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år.

¹ Senaste lydelse se beträffande 4, 7—10, 11 a, 33 och 38 §§ SFS 1951: 157 och beträffande 4, 5, 16, 34 och 36 §§ SFS 1947: 221.

Hustrutillägg utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 600 kronor om året och förhöjes med indextillägg under de förutsättningar och enligt de grunder, som angivas i 10 §. Hustrutillägg utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas.

6 §.

Där kommun så beslutat, skall för tillgodoseende av mera stadigvarande behov till pensionsberättigad eller till hustru, som uppbar hustrutillägg, utgå kommunalt bostadstillägg.

Kommunen har att bestämma grunderna för tillägget i den mån ej annat följer av vad i denna lag sägs. För rätt till sådant tillägg fordras mantalskrivning inom kommunen; därutöver må kommun ej uppställa fordran å viss tids bosättning i kommunen eller annat därmed jämförligt villkor. Storleken av tillägget skall vara beroende av den tilläggsberättigades inkomst- och förmögenhetsförhållanden på sätt i 7 och 13 §§ stadgas.

Kommunalt bostadstillägg skall anses såsom folkpension.

7 §.

Tilläggs pension, änkepension och hustrutillägg jämte indextillägg till dessa förmåner ävensom kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 750 kronor och för annan pensionsberättigad 1 000 kronor samt med ytterligare en tredjedel i vad årsinkomsten må överstiga 1 050 kronor för gift pensionsberättigad och 1 400 kronor för annan pensionsberättigad. Utgår särskilt barnbidrag för den pensionsberättigades eller dennes makes barn jämlikt 6 § lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, utgör avdraget dock hälften av årsinkomsten i vad den ligger inom det inkomstläge, vari det särskilda barnbidraget minskas på grund av den pensionsberättigades eller makens inkomst.

Minskning skall, där rätt till kommunalt bostadstillägg föreligger, med bortseende från indextillägg ske proportionellt å tilläggs pensionen, änkepensionen, hustrutillägget och bostadstillägget. Indextillägg minskas först sedan tilläggs pensionen, änkepensionen eller hustrutillägget i övrigt bortfallit.

8 §.

Har gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må, där särskilda skäl därtill föranleda, utan hinder av vad i 7 § är stadgat tilläggs pension tillerkännas honom med, bortsett från indextillägg, högst 400 kronor om året. Sådan förmån må utgå även om folkpension sedermera tillerkännes den pensions-

berättigades make, dock endast i den mån makarnas sammanlagda pensionsförmåner icke därigenom komma att överstiga beloppet av den tidigare utgående folkpensionen.

Vad nu sagts skall ej gälla den som uppbär blindtillägg enligt 9 §.

9 §.

Pensionsberättigad som — — — (nuvarande 11 §) — — — är skolpliktig.

10 §.

1 mom. Enligt — — — (nuvarande 11 a §) — — — av fem.

11 §.

Uppgår folkpension — — — (nuvarande 12 §) — — — ej utgå.

12 §.

Vid tillämpningen — — — (nuvarande 13 §) — — — med denne.

13 §.

1 mom. — — — (nuvarande 14 §) — — — tiotal kronor.

14 §.

1 mom. Befinnes arbetsförmågan hos den som åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag icke längre vara så nedsatt som i 3 § 2 och 3 mom. sagts, skall hans folkpension indragas, *om det kan antagas att förbättringen blir bestående under avsevärd tid, och må i annat fall förordnas att pensionsrätten tillsvidare under viss tid skall vara vilande (vilande pensionsrätt), under vilken tid pensionen icke skall utbetalas. Därest inom denna tid till pensionsstyrelsen anmäles av pensionsnämnden eller dess ordförande, att förbättringen icke blivit bestående, eller göres framställning, varvid sagda förhållande styrkes, skall folkpensionen åter utbetalas med det tidigare beloppet från och med den månad, då anmälningen eller framställningen inkom, och intill dess annorlunda beslutas. Göres icke anmälan eller framställning som nu sagts, anses folkpensionen indragen från och med den månad utbetalningen på grund av förordnandet upphört. Upphäves förordnande om vilande pensionsrätt, må pensionsstyrelsen om skäl därtill föreligger medgiva att pensionen för den tid, varunder pensionsrätten varit vilande, helt eller delvis utgår.*

Åtnjuter pensionsberättigad — — — del därav.

2 mom. Har för någon som åtnjuter tilläggspension, änkepension, *hustrutillägg* eller *kommunalt bostadstillägg* årsinkomsten ökats till sådant belopp att rätt till sådan förmån ej längre tillkommer honom, indrages förmånen. Sker eljest mera avsevärd ändring i den inkomst, efter vilken förmånen blivit bestämd, må pensionen i enlighet därmed ökas eller minskas.

Vid ändrad mantalsskrivning bortfaller å den tidigare mantalsskrivningsorten utgående kommunalt bostadstillägg. Sådant tillägg å den nya mantalsskrivningsorten utgår efter ansökning.

Befinnes någon som åtnjuter folkpension icke längre vara svensk *medborgare*, skall pensionen indragas, såvida icke detta med hänsyn till omständigheterna prövas oskäligt. *Vad nu sagts gäller även då någon som åtnjuter folkpension befinnes icke längre vara mantalsskriven i riket, dock att kommunalt bostadstillägg i sådant fall icke under något förhållande må utgå.*

15 §.

Den som åtnjuter tilläggspension, änkepension, *hustrutillägg* eller *kommunalt bostadstillägg* är pliktig att, om hans eller hans makes ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål meddela detta till pensionsstyrelsen eller pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där han senast blivit mantalsskriven. Enahanda skyldighet åligger honom, om han *åtnjuter kommunalt bostadstillägg* och mantalsskrives å annan ort än *tillförne*, så ock om han ingår äktenskap eller om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes. Åtnjuter någon invalidpension eller sjukbidrag, vare han pliktig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättrats, göra anmälan som nu sagts.

I *första stycket* stadgad anmälningskyldighet åvilar beträffande omyndig pensionsberättigad förmyndaren. Uppbäres pensionen av myndighet eller av annan person än den pensionsberättigade eller dennes förmyndare, är jämväl sådan myndighet eller person anmälningskyldig.

16 §.

För pensionsberättigad som beträffande sin eller sin makes inkomst eller egendom eller ekonomiska förhållanden i övrigt åberopat oriktig uppgift av beskaffenhet att kunna påverka rätten till pension, ehuru skäligen kunnat fordras av honom att uppgiften varit riktig, skall ansökning om tilläggspension, änkepension, *hustrutillägg* eller *kommunalt bostadstillägg* avslås och redan beviljad sådan förmån indragas; dock att, där ej annat finnes påkallat, viss tid skall bestämmas under vilken rätten därtill skall vara förverkad. I samband med sådant beslut skall ock bestämmas huruvida rätten att erhålla förmånen efter den angivna tidens utgång skall vara beroende av ny ansökning.

Vad nu är sagt skall, där skäl därtill provas föreligga, gälla jämväl för pensionsberättigad, som utan vederlag eller mot uppenbarligen otillräckligt vederlag avhänt sig inkomst eller egendom i sådan myckenhet att avhändelsen avsevärt inverkar vid beräkning av tilläggs pension, änkepension, *hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg*, ehuru han bort förutse att avhändelsen skulle föranleda behov av sådan pensionsförmån eller av högre sådan. I fall som nu sagts må ock, i stället för eller jämte påföljd, som i första stycket sägs, vid fastställandet av den pensionsberättigades årsinkomst så anses som om han fortfarande, helt eller delvis, vore i besittning av inkomst eller egendom som han avhänt sig.

Har någon försummat den honom enligt 15 § åvilande skyldigheten att meddela upplysning om förändrade förhållanden, må, där försummelsen inverkat på rätten till eller beloppet av folkpensionen och icke kan anses ursäktlig, ansökning om tilläggs pension, änkepension, *hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg* avslås och redan beviljad sådan förmån indragas så som i första stycket stadgats.

Vägrar någon — — — denna påföljd.

18 §.

1 mom. Det pensionsbelopp, som efter bifall till ansökning om folkpension eller jämkning av sådan pension eller efter upphävande av förordnande *om vilande pensionsrätt eller om indragning eller minskning av folkpension* varom förmäles i 14 § 1 mom. första stycket och 38 § 2 mom. första stycket först förfaller till betalning, skall, där den pensionsberättigade under den tid å vilken pensionsbeloppet belöper i väsentlig mån erhållit sin försörjning av allmänna medel, till den del pensionsbeloppet motsvarar vad den myndighet som tillhandahållit försörjningen visar sig hava för nämnda tid utgivit för den pensionsberättigades samt hans makes och minderåriga barns försörjning uppbäras av myndigheten. Föranleda eljest särskilda skäl till att pensionsbelopp som nu sagts bör helt eller till viss del uppbäras av annan än den pensionsberättigade, äger pensionsstyrelsen förordna därom.

2 mom. — — — av barnavårdsnämnd.

33 §.

Ansökning om — — — blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom en av sökanden och, om han är gift och *ansökningen ej endast avser allmän ålderspension eller grundpension*, jämväl hans make på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. För omyndig sökande skall förklaringen avgivas av för-

myndaren. Är sökande, som är myndig, ur stånd att själv avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer. Vad sist sagts skall äga motsvarande tillämpning å make till sökanden.

Vid ansökningen — — — pensionsstyrelsen meddelar.

Vad angående ansökning om pension stadgats gäller även angående ansökning om ökning av pension *eller om kommunalt bostadstillägg å ny mantalsskrivningsort. Dock erfordras läkarundersökning* som i tredje stycket sägs allenast, där sådant av pensionsstyrelsen eller pensionsnämnden påfordras.

34 §.

Avser pensionsansökning allenast allmän ålderspension och föreligga ej skäl för tillämpning av 12 §, skall pensionsnämndens ordförande ofördröjligen insända ansökningen med tillhörande handlingar till pensionsstyrelsen. Föreligga skäl som nyss sagts skall pensionsnämnden besluta i ärendet.

Söker någon — — — ny ansökning.

Avser pensionsansökning *kommunalt bostadstillägg*, skall pensionsnämnden även, under iakttagande av de grunder för utgivande av sådant tillägg som fastställts av kommunen *och som överensstämman med denna lag*, besluta med vilket belopp och för vilken tid dylikt tillägg skall utgå. *I beslutet skall sättet för beräkningen av tilläggets storlek angivas.*

I fall — — — till pensionsstyrelsen.

Vad angående handläggning av ansökning om pension ovan stadgats gäller även angående handläggning av ansökning om ökning av pension. Minskning eller indragning av pension av orsak, som angivits i 14 § 1 mom. första stycket och 2 mom. första och tredje styckena samt 16 §, beslutas av pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där pensionstagaren senast blivit mantalsskriven. *Detsamma gäller förordnande om vilande pensionsrätt.* Innan pensionsnämnd fattar beslut i ärende rörande minskning eller indragning av pension *eller meddelar förordnande som nyss sagts*, skall nämnden, om så ske kan, lämna pensionstagaren eller, om han är omyndig, hans förmyndare tillfälle att yttra sig.

36 §.

Finner pensionsstyrelsen — — — pensionens utbetalande.

Pensionsnämnds beslut — — — må utgå.

Om pensionsstyrelsen — — — därom utfärdar.

Där i — — — förnyad prövning.

Skall i anledning av inträffad förändring med avseende å pensionsberättigads ålder, civilstånd eller *mantalsskrivning* eller som en följd av att

hustrutillägg beviljats folkpension beräknas på annat sätt än före förändringen, må pensionsstyrelsen, där ej annat följer av 14 § 2 mom. andra stycket, utan ansökning eller föregående prövning av pensionsnämnd verkställa erforderlig jämkning av pensionen. Pensionsstyrelsen må ock, där med avseende å pensionsberättigad eller hans make fall föreligger som i 17 § och 18 § 2 mom. sägs, utan föregående prövning av pensionsnämnd förordna om tillämpning av 12 § samt verkställa därav föranledd jämkning av pensionen.

Där pensionsstyrelsen — — — styrelsen bestämmer.

Vad angående — — — meddelat beslut.

38 §.

1 mom. Folkpension utgår, i den mån *ej annat* följer av beslut som meddelats jämlikt 14 § 1 mom. *första stycket* och 34 § tredje stycket, från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas hava tidigare varit för handen, anses hava skett vid den tid, då pensionen söktes, till och med den månad, varunder pensionstagaren avlidit eller pensionen eljest skall upphöra att utgå. Pension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes, ändå att rätten visas hava tidigare förvärvats.

Lag samma — — — av pension.

Folkpension utbetalas — — — utbetalas kvartalsvis.

2 mom. — — — må föranleda.

Vid utbetalning — — — i pension.

På framställning av nykterhetsnämnd äger pensionsstyrelsen förordna, att folkpension till den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. *Där eljest synnerliga skäl finnas till antagande att folkpension icke kommer till behörig användning, må pensionsstyrelsen meddela förordnande som nyss sagts.* Är pensionsberättigad till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet eller annan därmed jämförlig orsak ur stånd att själv omhänderhava honom tillkommande folkpension, må pensionsstyrelsen ock förordna, att folkpensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade.

Har visst — — — vara förverkat.

3 mom. — — — närmare bestämmelser.

39 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom jämlikt 15 § åvilande anmälningsskyldighet eller annorledes för-

orsakat att folkpension till honom eller hans make obehörigen utgått eller utgått med för högt belopp, eller har någon eljest obehörigen eller med för högt belopp uppburit folkpension och har han skäligen bort inse detta skall återbetalning ske av vad för mycket utbetalats, där ej pensionsstyrelsen i särskilt fall finner anledning att helt eller delvis eftergiva sådan återbetalningsskyldighet.

Vad i denna lag är stadgat om vilande pensionsrätt skall träda i kraft den 1 juli 1952, likaså ändringarna i 33 § andra stycket och 38 § 2 mom. andra stycket. I övrigt träder lagen i kraft den 1 januari 1954.

Pension, som utgår på grund av egen eller anhörigs arbetsanställning utan samband med olycksfall i arbete, skall under tiden den 1 juli 1952—den 31 december 1953 icke vid tillämpning av 7 och 14 §§ i dessa lagrumms nuvarande lydelse räknas såsom inkomst intill ett belopp av 450 kronor om året för gift pensionsberättigad och 600 kronor om året för ogift pensionsberättigad. Därvid skall i fråga om äkta makar pensionen för envar av dem beräknas till hälften av makarnas sammanlagda pension under året.

Innefattar folkpension, som utgår den 31 december 1953, bostadstillägg enligt 5 § i detta lagrumms nuvarande lydelse, må folkpensionen icke sänkas endast på grund av att bestämmelserna om sådant bostadstillägg upphävas. Det belopp, varmed folkpensionen sålunda kommer att överstiga vad eljest skulle utgått, skall anses såsom kommunalt bostadstillägg.

Vad i 5 § i nyssnämnda lydelse stadgas om rikets indelning i bostadskostnadsgrupper skall fortfarande äga tillämpning i fråga om bestämmande av hyra i pensionärshem enligt kungörelsen den 22 juni 1939 om statsbidrag till anordnande av pensionärshem.

Det åligger pensionstagare att i den ordning Konungen bestämmer lämna erforderliga uppgifter för omräkning av folkpension enligt bestämmelserna i denna lag. Angående sådana uppgifter samt påföljd av oriktiga upplysningar däri skall i tillämpliga delar gälla vad om ansökning om folkpension stadgas. Underlåter pensionsberättigad att lämna uppgifter som nu sagts, må tilläggs pension, änkepension, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg tills vidare innehållas.

De ytterligare föreskrifter, som må vara erforderliga i samband med införandet av denna lag, meddelas av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av pensionsstyrelsen och må i dessa föreskrifter förordnas att ökning av pension med anledning av bestämmelserna i denna lag må kunna ske utan ansökning.

Förslag

till

Lag om ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för pensioner enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering med

dels viss andel, motsvarande tre tjugondels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för *vad i tilläggs pension, änkepension och hustrutillägg jämte indextillägg till dessa förmåner utbetalats under året* för inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, dock högst *tre femtedelar* av nämnda kostnad,

dels ock viss andel, motsvarande en femtedels procent för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för kommunala bostadstillägg, som under året utbetalats för samma pensionsberättigade, dock högst tre femtedelar och lägst en fjärdedel av sagda kostnad.

3 §.

Varje kommuns bidrag uträknas av pensionsstyrelsen. Därvid skall en tolfedel av pensionsberättigad årligen tillkommande tilläggs pension, änkepension, *hustrutillägg, indextillägg till dessa förmåner samt kommunalt bostadstillägg* anses belöpa på varje månad. Angående tid och sätt för gäldande av kommunbidrag förordnar Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954, dock att i fråga om kostnader som avse förmåner för tid före nämnda dag skola tillämpas hittills gällande bestämmelser.

¹ Senaste lydelse se SFS 1951: 159.

Förslag

till

Lag om ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn.

Härigenom förordnas, att 6, 8, 10 och 16 §§ lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

6 §.

1 mom. — — — tre år.

Barnbidrag enligt — — — utgiva underhållsbidrag.

2 mom. — — — år räknat.

3 mom. I fall som avses i 1 mom. första stycket 1 samt 3—5 minskas barnbidraget med 25 procent av moderns årsinkomst i vad den överstiger 2 400 kronor. Är modern gift och sammanlever hon med sin man, minskas barnbidraget med 25 procent av makarnas sammanlagda årsinkomst i vad den överstiger 3 000 kronor.

Motsvarande minskning — — — sammanlagda inkomst.

Finnas, då — — — varje barn.

Är den — — — sådant bidrag.

4 mom. Har barn inkomst, som ej härrör från dess eget arbete, skall barnbidraget minskas med nämnda inkomst, i vad den överstiger 200 kronor för år. Kan barnet antagas komma att uppbära underhållsbidrag från någon som enligt lag är skyldig utgiva sådant bidrag eller är barnet berättigat till bidragsförskott enligt bidragsförskottslagen, skall dock underhållsbidraget eller bidragsförskottet i sin helhet avdragas å barnbidraget.

8 §.

Inkomst som jämlikt 6 § 3 mom. eller 7 § fjärde stycket skall läggas till grund för beräkandet av barnbidrag uppskattas i enlighet med de grunder som angivas i 13 § 1 och 2 mom. lagen om folkpensionering. Såsom inkomst skall icke räknas bidrag, vartill änka må vara berättigad enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Årsinkomst avrundas — — — tiotal kronor.

10 §.

Har i fall då särskilt barnbidrag utgått för barn, adoptivbarn eller styvbarn till någon, som uppburit invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen

om folkpensionering, folkpensionen indragits eller rätt därtill förklarats vilande enligt 14 § 1 mom. första stycket nämnda lag eller den för sjukbidrags åtnjutande bestämda tiden gått till ända, må, där särskilda skäl föreligga, barnbidrag med efter hand nedsatt belopp utgå under ytterligare högst ett år. Ej må dock på grund av vad sålunda stadgats barnbidrag utgå för längre tid än till och med den månad varunder barnet fyller sexton år.

16 §.

1 mom. — — — för barnet.

Bestämmelserna i 38 § 1 mom. första och andra styckena, 2 mom. första, andra och fjärde styckena samt 3 mom. ävensom 39 och 41 §§ lagen om folkpensionering skola äga motsvarande tillämpning beträffande barnbidrag.

2 mom. — — — till protokollet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954.

Det åligger pensionsstyrelsen att omräkna vid lagens ikraftträdande utgående särskilt barnbidrag i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Förslag

till

Lag om ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Härigenom förordnas, att lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Har änka — — — nedan stadgas.

Rätt till — — — till bidrag.

Bidraget utgår med belopp motsvarande *änkepension enligt* lagen om folkpensionering. Har änkepension förhöjts genom indextillägg, skall motsvarande ökning ske av bidrag enligt denna lag. Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen därjämte

¹ Senaste lydelse se SFS 1951:158.

skall utgå *kommunalt bostadstillägg*. Beträffande bidraget *skall i tillämpliga delar gälla vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, indextillägg och kommunalt bostadstillägg*. Vid tillämpning av 13 § 1 mom. skall såsom inkomst ej räknas bidrag enligt denna lag.

Vårdnadshavare, som — — — med vårdnadshavaren.

Vid tillämpningen — — — mellan makarna.

Beträffande bidrag enligt denna lag skall gälla vad i lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen stadgas rörande änkepension, indextillägg och kommunalt bostadstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954; dock skall vad som är stadgat i andra och tredje styckena i övergångsbestämmelserna till lagen denna dag (nr 00) angående ändring i lagen om folkpensionering äga motsvarande tillämpning.

KAPITEL I

REVISIONENS UPPDRAG

Folkpensionsrevisionens uppdrag är begränsat till vissa i direktiven angivna frågor rörande folkpensioneringen. Direktiven framgår av chefen för socialdepartementet statsrådet Möllers anförande till statsrådsprotokollet den 16 juni 1950. Statsrådet påpekade däri, att gällande avdragsregler inom folkpensioneringen ofta kunde leda till resultat, som inte var tillfredsställande, samt att den främsta orsaken därtill torde vara att verkningarna av den i 1946 års folkpensioneringslag föreskrivna inkomstprövningen avsevärt skärpts genom de avdragsregler, som kommunerna ansett sig böra föreskriva i fråga om rätt till särskilda bostadstillägg. Sålunda kunde det inträffa, att en pensionstagare, som skaffade sig ökade inkomster vid sidan av pensionen, kunde få sina sammanlagda pensionsförmåner minskade i så hög grad, att inkomstökningen bortföll. Statsrådet anslöt sig därför till den av 1950 års riksdag (andra lagutskottets utlåtande nr 40) framförda tanken på en översyn av avdragsreglerna. Vidare yttrade statsrådet bl. a. följande.

Vid utredningen böra samtliga de problem, som sammanhännga med inkomstprövningen, upptagas till allsidig granskning. Vad särskilt angår förtidspensionerna böra de sakkunniga, därest inkomstprövning finnes ej kunna undvikas, pröva i vad mån lagens inkomstgränser kunna höjas. De sakkunniga böra sträva efter att lösa problemen på ett sådant sätt, att å ena sidan befolkningens sparvilja och folkpensionärernas villighet att genom eget arbete skaffa sig inkomster vid sidan av pensionen ej motverkas samt den enskilda pensioneringens utveckling icke onödigtvis hindras. Å andra sidan måste hänsyn tagas till de statsfinansiella förhållandena.

Från dessa utgångspunkter böra även reglerna om inkomstprövning i lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn överses.

Såsom framgår av det föregående är frågan om avdragsreglernas verkningar intimt förknippad med bestämmelserna om de särskilda bostadstilläggen. Med hänsyn till den omfattning och betydelse de särskilda bostadstilläggen fått kan det ifrågasättas, huruvida kommunerna även i fortsättningen böra ha full frihet att bestämma angående de grunder, efter vilka dylika tillägg skola utgå, eller om icke genom statens medverkan förhållandena härvidlag på ett eller annat sätt böra normeras. Frågan härom bör utredas av de sakkunniga.

Allteftersom de särskilda bostadstilläggen fått ökad betydelse ha de skäl, som vid folkpensioneringslagens tillkomst åberopades för avskaffande av den tidigare privilegieringen av vissa inkomster, förlorat i styrka, och det skulle därför kunna

ifrågasättas, om det icke vore motiverat att åter införa någon form av privilegiering. Emellertid uppställer sig härvid ett flertal svarbedömda spörsmål, t. ex vilka inkomster som böra privilegieras, om icke egen arbetsinkomst bör jämföras med inkomst av pension m. m. Utan att taga ställning till dessa spörsmål anser jag, att frågan om privilegiering bör uppmärksammas i samband med omprövningen av avdragsreglerna.

För att stimulera den äldre arbetskraften till produktiva insatser föreslogs i två motioner vid riksdagens vårsession (I: 250 och II: 293) en utredning av förutläggningarna för ett system med folkpensionsförmåner, differentierade efter pensionsålder. Andra lagutskottet, som i sitt förutnämnda utlåtande yttrade sig även över dessa motioner, anförde därvid åtskilliga skäl, som talade mot ett system med differentierade folkpensionsförmåner. Det oaktat ansåg utskottet, att jämväl denna fråga borde beaktas vid en översyn av avdragsreglerna. För egen del ansluter jag mig till denna uppfattning och förordar således, att spörsmålet prövas av utredningen.

Utskottet ifrågasatte vidare, huruvida det icke vore lämpligt att i samband med en översyn av avdragsreglerna upptaga frågan om bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen enligt det nuvarande systemet till omprövning. För egen del finner jag, att frågan om bostadstilläggens konstruktion bör prövas av de sakkunniga. Däremot anser jag skäl icke föreligga att sammankoppla bostadskostnadsgrupperingens problem med de huvudsakligen tekniska spörsmål varom nu är fråga.

Därjämte hänsköt departementschefen vissa andra frågor till övervägande av revisionen.

Vidare torde det få uppdragas åt de sakkunniga att pröva två särskilda spörsmål, om vilka riksdagen i skrivelse den 20 maj 1950 (nr 291) begärt utredning, nämligen dels frågan om utvidgning av undantagsstadgandet i 8 § andra stycket lagen om folkpensionering till att även avse det fall, att mannen åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag, och dels frågan i vad mån underskrift av gift sökandes make bör kunna undvaras å pensionsansökningar, som endast gälla allmän ålderspension eller grundpension. Dessutom ha inom socialdepartementet aktualiserats en del smärre ändringsfrågor, avseende folkpensioneringslagen, bl. a. fråga om utbetalning av pensionen till annan än den pensionsberättigade och om besvär över pensionsstyrelsens beslut. Även ifrågavarande detaljfrågor torde få prövas av de sakkunniga.

Departementschefen tillade, att eftersom åtskilliga av de spörsmål som berörts nära sammanhängde med frågan om ordnandet av pensionering för anställda i privat tjänst borde revisionen samråda med den s. k. pensionsutredningen, som behandlade denna fråga, ävensom beakta denna utrednings resultat.

Den i direktiven antydda frågan om viss ändring av reglerna rörande besvär över pensionsstyrelsens beslut avser prövning av spörsmålet om samma ordning bör gälla för kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud som för enskild sakägare, när det gäller klagan över styrelsens beslut.

KAPITEL II

NUVARANDE FOLKPENSIONERING

Förmånerna enligt folkpensioneringslagen

Den gällande lagen om folkpensionering är av den 29 juni 1946 (nr 431). Den trädde i kraft den 1 januari 1948 och har efter sitt antagande ändrats vid flera tillfällen.

Lagen skiljer på *ålderspension*, som utgår efter uppnådda 67 år, samt *invalidpension*, *sjukbidrag* och *änkepension*, vilka förmåner utgå för tid före 67 år.

Ålderspensionen utgöres i första hand av *allmän ålderspension*. Denna förmån är till storleken oberoende av egen inkomst och förmögenhet. Den utgöres för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor. Den allmänna ålderspensionen förhöjes enligt vissa grunder med indextillägg. I ålderspensionen kan vidare ingå bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och blindtillägg. För indextilläggen och nämnda tilläggsförmåner redogöres i det följande.

Invalidpensionen utgår till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig. *Sjukbidrag* åter tillkommer den som oavbrutet under minst ett år lidit av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som erfordras för erhållande av invalidpension, om nedsättningen, utan att anses varaktig, kan antagas bli bestående ytterligare avsevärd tid. Sjukbidrag beviljas för viss tid under det att invalidpension utgår tills vidare.

Invalidpension och sjukbidrag utgöres av *grundpension* och *tilläggs-pension*.

Grundpensionen utgår oberoende av storleken av egen inkomst och förmögenhet och uppgår till 200 kronor om året.

Tilläggs-pensionens storlek är däremot beroende av den årsinkomst som fastställts för den pensionsberättigade (inkomstprövning). Tilläggs-pensio-

nen utgår med högst 600 kronor om året för gift pensionsberättigad och med högst 800 kronor om året för ogift pensionsberättigad. För gift pensionsberättigad, vars make inte åtnjuter folkpension, skall, om inte heller hustrutillägg utgår, tilläggspensionen (bortsett från indextillägg därå) förhöjas med en tredjedel. Tilläggspensionen förhöjes liksom den allmänna ålderspensionen efter vissa grunder med indextillägg.

Invalidpensions- och sjukbidragsbeloppen kan förhöjas med bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och blindtillägg.

Änkepensionen utgår till änka som vid mannens frånfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst fem år. Till änka, som fyllt 55 år, kan, om hon uppnått denna ålder under samma kalenderår som det, varunder mannen avlidit, eller när eljest särskilda skäl föranleda därtill, änkepension utgå oaktat hon vid mannens frånfälle inte fyllt 55 år. Änkepensionen utgör högst 600 kronor om året. Den är i sin helhet till storleken beroende av den för änkan fastställda årsinkomsten (inkomstprövning). Änkepension, som skulle understiga 60 kronor om året, utgår inte. Änkepension utgår inte till änka, som eljest åtnjuter folkpension. Ingår änka nytt äktenskap, upphör rätten till änkepension. Änkepension kan förhöjas med indextillägg, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg.

Hustrutillägg kan utgå till pensionsberättigad gift mans hustru om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av tilläggspension och bostadstillägg, uppgående till samma belopp — bortsett från indextillägg — som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner om hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägg kan inte utgå till hustru, som själv åtnjuter folkpension, och utgår endast om det överstiger belopp, varmed mannens pension skall minskas, då hustrutillägg beviljas. Om mannen åtnjuter ålderspension kan, när särskilda skäl föranleder därtill, hustrutillägg utgå, oaktat hustrun inte fyllt 60 år. Hustrutillägget kan förhöjas med indextillägg.

Folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggspension eller änkepension förhöjes under vissa förutsättningar och enligt vissa grunder med *indextillägg*. De nu gällande bestämmelserna härom har tillkommit genom lagändring av den 13 april 1951 (nr 157). Bestämmelserna innebär att socialstyrelsen, enligt de närmare föreskrifter som meddelas av Konungen, skall verkställa beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under varje kvartals sista månad och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Konungen under nästpåföljande kvartals första månad det procenttal (pensionspristalet) som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla från och med månaden närmast efter den, varunder det fastställts, till och med den må-

nad, då nytt pensionspristal fastställs. — Det från och med november 1951 gällande pensionspristålet är 130. — För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristålet överstiger 100, utgör indextillägget för år räknat 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad.

Såsom förut framhållits förhöjes pensionsbeloppen i vissa fall med *bostadstillägg*. Riket indelas med hänsyn till bostads- och bränslekostnadernas storlek i fem bostadskostnadsgrupper. I de fyra grupper, som har högst nummer (II—V), kan utgå bostadstillägg avsett att täcka merkostnaderna å dessa orter för bostad och bränsle. Indelningen i bostadskostnadsgrupper verkställs av socialstyrelsen enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar. Nu gällande bostadskostnadsgruppering avser tiden till och med juni 1953.

Bostadstilläggets storlek beror av den för den pensionsberättigade fastställda årsinkomsten (inkomstprövning) samt utgör i bostadskostnadsgrupperna II—V för gift pensionsberättigad och änkepensionsberättigad högst 100, 200, 300 och 400 kronor samt för annan högst 150, 300, 450 och 600 kronor. För gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, skall bostadstillägget, om inte heller hustrutillägg utgår, höjas med hälften.

Särskilt bostadstillägg enligt 6 § folkpensioneringslagen kan i kommun, som beslutat införa sådant tillägg, utgå till pensionsberättigad som är mantalsskriven i kommunen. Tillägg utgår i enlighet med grunder som kommunen har att bestämma.

En redogörelse för de kommunala grunder som var gällande vid 1951 års ingång är såsom bilaga A fogad till detta betänkande. De särskilda bostadstilläggen avhandlas närmare i kapitel III.

Blindtillägg utgår till pensionsberättigad som saknar synförmåga, eller vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt att han saknar ledsyn, under förutsättning att han blivit blind före fyllda 60 år. Blindtillägget utgör 700 kronor om året och är till storleken oberoende av egen inkomst eller förmögenhet. Blindtillägg utgår inte till den som är skolpliktig enligt gällande bestämmelser om blindundervisning.

De högsta folkpensionsförmåner, som nu sammanlagt kan utgå i de olika bostadskostnadsgrupperna, framgår av följande tabell. I denna har dock hänsyn inte tagits till särskilda bostadstillägg och blindtillägg. Tabellen upptar även änke- och änklingsbidragen, för vilka redogöres å sid. 31. Beräkningen av beloppen är gjord med utgångspunkt från pensionspristålet 130.

	Bostadskostnadsgrupp									
	I		II		III		IV		V	
	Pen- sion kr.	Därav ink. pröv. kr.	Pen- sion kr.	Därav ink. pröv. kr.	Pen- sion kr.	Därav ink. pröv. kr.	Pen- sion kr.	Därav ink. pröv. kr.	Pen- sion kr.	Därav ink. pröv. kr.
<i>Ålderspension</i>										
till gift pensionär	1 300	—	1 450	150	1 600	300	1 750	450	1 900	600
till gift pensionär, vars make åtnju- ter folkpensions- förmåner	1 040	—	1 140	100	1 240	200	1 340	300	1 440	400
till hustrutilläggsbe- rättigad hustru ..	780	780	880	880	980	980	1 080	1 080	1 180	1 180
<i>Invalidpension</i> (sjukbidrag)										
till ogift pensionär	1 300	1 100	1 450	1 250	1 600	1 400	1 750	1 550	1 900	1 700
till gift pensionär, vars make åtnju- ter folkpensions- förmåner	1 040	840	1 140	940	1 240	1 040	1 340	1 140	1 440	1 240
till hustrutilläggsbe- rättigad hustru ..	780	780	880	880	980	980	1 080	1 080	1 180	1 180
<i>Änkepension, änke- och änklingsbidrag</i>	780	780	880	880	980	980	1 080	1 080	1 180	1 180

Inkomstprövningen och avdragsreglerna enligt folkpensioneringslagen

Enligt 7 § folkpensioneringslagen minskas tilläggspension, änkepension och bostadstillägg med $\frac{5}{10}$ av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 300 kronor (för makar tillsammans alltså 600 kronor) och för annan pensionsberättigad 400 kronor. Minskningen sker — med bortseende från indextillägg — proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension som bostadstillägg föreligger. Indextillägg minskas först sedan tilläggs- eller änkepensionen i övrigt bortfallit. För visst fall finnes föreskrift att tilläggspension och bostadstillägg, bortsett från indextillägg, kan utgå med tillsammans högst 400 kronor utan hinder av de nyss nämnda avdragsreglerna (10 §).

Nuvarande bestämmelser angående beräkningen av årsinkomst återfinnes i lagens 14 §. Med årsinkomst avses all den inkomst, för år räknat, som någon kan antagas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Såsom inkomst räknas dock inte annan folkpensionsförmån än blindtillägg och inte heller allmänt barnbidrag eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svägerlag må vara föranledd utgiva.

Rörande värderingen av *naturaförmåner* finnes särskilda föreskrifter meddelade i Kungl. Maj:ts brev till pensionsstyrelsen den 11 juli 1947. I nämnda brev föreskrives bland annat, att årliga värdet av fri kost för en person skall uppskattas till 400 kronor. Årliga värdet av fri bostad skall, under förutsättning att bostadens storlek och beskaffenhet med hänsyn till ortens förhållanden är att anse som tillfredsställande, uppskattas till följande belopp:

Bostads- kostnadsgrupp	För var och en av äkta makar	För annan pen- sionsberättigad
I	60	80
II	120	160
III	180	240
IV	240	320
V	300	400

Är bostaden till sin storlek eller beskaffenhet sådan, att dess hyresvärde uppenbarligen avsevärt understiger eller överstiger vad sålunda angivits, skall dess årliga värde i motsvarande mån jämkas. Årliga värdet av fritt bränsle till husbehov eller fri vedbrand och värme skall uppskattas till 50 kronor för envar av äkta makar och till 60 kronor för ensamstående. Fritt lyse uppskattas till 10 kronor.

Äger den pensionsberättigade *förmögenhet* skall (14 § 2 mom. andra stycket folkpensioneringslagen) höjning (*skärpning*) av den beräknade inkomsten äga rum under förutsättning att förmögenhetens behållna värde överstiger för gift pensionsberättigad 7 500 kronor (för äkta makar tillsammans alltså 15 000 kronor) och för annan pensionsberättigad 10 000 kronor. Höjningen utgör 10 % av det belopp, varmed förmögenheten överstiger nyssnämnda summor.

Är pensionssökande gift, skall enligt lagens 14 § 3 mom. hans årsinkomst anses utgöra hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst och hans förmögenhet anses utgöra hälften av deras sammanlagda förmögenhet. I detta sammanhang må nämnas, att enligt lagens 13 § gift pensionsberättigad, när särskilda skäl föreligger, kan anses såsom ogift. Vidare kan ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äkten-skapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Årsinkomst skall avrundas till hela tiotal kronor. Slutar årsinkomsten på 5 kronor avrundas den nedåt. Uppgår folkpension inte till helt antal kronor, skall den avrundas till närmaste hela krontal.

Såsom framgår av det föregående är det två omständigheter — *avdragsregler* — vilka, sedan årsinkomsten fastställts, påverkar storleken av de

inkomstprövade pensionsförmånerna, nämligen *den avdragsfria inkomsten* och den andel, varmed egen inkomst som överskjuter den avdragsfria verkar reducerande å förmånerna, eller den s. k. *avdragsfaktorn*. Den avdragsfria inkomsten är i fråga om de i lagen reglerade förmånerna 400 kronor för ogift och 600 kronor för makar tillsammans varjämte avdragsfaktorn är $\frac{5}{10}$.

Den avdragsfria inkomsten har under årens lopp upprepade gånger justerats. I 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring var den avdragsfria inkomsten för varje pensionsberättigad 50 kronor. Den höjdes genom lagen om folkpensionering den 28 juni 1935, vilken lag trädde i kraft den 1 januari 1937, till 100 kronor. Genom en den 30 juni 1942 vidtagen lagändring höjdes beloppet till 200 kronor, vilket belopp gällde intill den 1 januari 1948. Vid sistnämnda tidpunkt blev de nuvarande bestämmelserna tillämpliga.

Även avdragsfaktorn har företett variationer under årens lopp. Den var i 1913 års lag $\frac{6}{10}$, höjdes genom 1935 års folkpensioneringslag från och med år 1937 till $\frac{7}{10}$, men sänktes genom nyssnämnda lagändring av den 30 juni 1942 till den nuvarande eller $\frac{5}{10}$.

Nu gällande avdragsregler avser inte de särskilda bostadstilläggen. Avdragsregler för dessa bestämmas i de kommunala grunderna. Beträffande övriga inkomstprövade pensionsförmåner resulterar avdragsreglerna vid ett pensionspristal av 130 i följande övre inkomstgränser för rätt till förmånerna.

Inkomstgränser, som utesluter från rätt till bostadstillägg, tilläggspension, hustrutillägg, änkepension eller änke- och änklingsbidrag vid ett pensionspristal av 130. För gifta personer avses makarnas gemensamma inkomst

	Bostadskostnadsgrupp				
	I	II	III	IV	V
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Ålderspension</i>					
Bostadstillägg till ogift pensionstagare	—	700	1 000	1 300	1 600
„ „ gift pensionstagare	—	1 000	1 400	1 800	2 200
Hustrutillägg + ev. bostadstillägg	2 660	3 060	3 460	3 860	4 260
<i>Invalidpension (sjukbidrag)</i>					
Tilläggspension till ogift invalidpensionär + ev. bostadstillägg	2 590	2 890	3 190	3 490	3 790
till gift d:o (maken utan folkpensionsförmåner)	4 180	4 580	4 980	5 380	5 780
„ „ „ (maken har ålderspension)	3 720	4 120	4 520	4 920	5 320
„ „ „ (maken har invalidpension, sjukbidrag eller hustrutillägg)	3 940	4 340	4 740	5 140	5 540
Hustrutillägg + ev. bostadstillägg	3 460	3 860	4 260	4 660	5 060
<i>Änkepension (änke- och änklingsbidrag) + ev. bostadstillägg</i>	1 840	2 040	2 240	2 440	2 640

Det bör observeras, att de i tabellen angivna inkomstgränserna för rätt till invalidpension (sjukbidrag) *inte* i och för sig anger den inkomst av eget arbete som en invalid kan ha utan att förlora sin invalidpension. Redan en avsevärt lägre arbetsinkomst kan tänkas medföra att vederbörande inte anses vara invalid i lagens mening och sålunda överhuvudtaget inte är berättigad till invalidpension eller sjukbidrag. I praxis anses nämligen invaliditet i lagens mening endast föreligga, då arbetsförmågan är nedsatt med ungefär $\frac{2}{3}$, alltså till omkring $\frac{1}{3}$ eller ännu mindre av den för fullt arbetsför person normala arbetsförmågan.

Bidrag till änkor och änklingar med barn

Enligt lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn gäller att om änka eller änklings under sin vårdnad har barn i äktenskapet med den avlidne maken eller annat barn, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem, vårdnadshavaren äger erhålla ett bidrag (s. k. *änke- eller änklingsbidrag*) av allmänna medel för egen del. Bidrag kan dock endast utgå under förutsättning att barnet inte fyllt 10 år och att vårdnadshavaren stadigvarande bor tillsammans med barnet. Barn, som adopterats av makar eller av faders eller moders make, anses såsom barn i äktenskap mellan makarna.

Rätt till änke- och änklingsbidrag föreligger inte om vårdnadshavaren åtnjuter folkpension. Ingår vårdnadshavaren nytt äktenskap, upphör rätten till bidrag.

Änke- och änklingsbidrag utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg (till änka) enligt lagen om folkpensionering. Om änkepension förhöjes genom indextillägg, skall änke- och änklingsbidrag ökas på motsvarande sätt. Kommun kan besluta att till bidragsberättigad, som är mantalsskriven inom kommunen, skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder kommunen bestämmer. Beträffande bidraget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i folkpensioneringslagen stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Änke- och änklingsbidrag skall inte räknas såsom inkomst enligt nämnda lag.

Särskilda barnbidrag

Vid sidan av allmänt barnbidrag utgår i vissa fall *särskilt barnbidrag*. Bestämmelser härom är intagna i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till ankors och invaliders m. fl. barn.

Särskilt barnbidrag utgår inte för längre tid än till och med den månad under vilken barnet fyller 16 år.

Särskilda barnbidrag är inte graderade efter bostadskostnadsgrupp eller efter barnantalet i familjen. Till varje barn utgår oberoende av sådana

omständigheter ett visst högsta belopp, som enligt vissa regler reduceras med hänsyn till försörjarens och barnets inkomst. Högsta bidragsbeloppet för år räknat är i allmänhet 250 kronor men för vissa barn 420 kronor. Bidragen är inte förenade med indextillägg.

Det högre maximibeloppet, 420 kronor om året, utgår enligt lagens 5 § till barn som tillhör någon av följande två grupper: 1) Barn, vars båda föräldrar avlidit (föräldralöst barn) och 2) barn, vars fader eller moder avlidit (fader- eller moderlöst barn) under förutsättning att vårdnaden om barnet överflyttats till särskilt förordnad förmyndare och barnet ej stadigvarande bor tillsammans med den efterlevande av föräldrarna.

Rätt till särskilt barnbidrag med högst 250 kronor om året föreligger enligt lagens 6 § för barn tillhörande någon av följande fem grupper: 1) Barn, vars fader avlidit, 2) barn, vars fader åtnjuter folkpension, 3) barn, vars moder åtnjuter invalidpension, sjukbidrag eller ålderspension enligt folkpensioneringslagen, under förutsättning att föräldrarna inte sammanlever och att modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet, 4) barn, vars moder är gift med annan än barnets fader, under förutsättning att styvfadern åtnjuter folkpension och att modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet, samt 5) barn utom äktenskap, beträffande vilket faderskapet inte fastställs och som fyllt tre år.

Avdragsreglerna enligt lagen om särskilda barnbidrag

Barnbidrag enligt 5 § (å 420 kronor) indrages eller nedsättes efter vad som finnes skäligt om barnet har inkomst, som inte härrör från dess eget arbete och som helt eller i mera väsentlig mån kan anses täcka kostnaden för dess uppehälle.

Bidrag enligt 6 § (å 250 kronor) reduceras med hänsyn till såväl försörjarens som barnets inkomst. I de fall som avses i grupperna 1) samt 3)—5) (se föregående avsnitt) reduceras barnbidraget med 25 % av moderns årsinkomst i vad den överstiger 1 800 kronor och med ytterligare 50 % (alltså med sammanlagt 75 %) av inkomsten i vad den överstiger 3 200 kronor. Är modern gift och sammanlever hon med sin man, minskas barnbidraget med 25 % av makarnas sammanlagda inkomst i vad den överstiger 2 200 kronor och med ytterligare 50 % av inkomsten i vad den överstiger 4 600 kronor. I det fall som avses i grupp 2), dvs. när fadern åtnjuter folkpension, sker motsvarande minskning. Därvid toges hänsyn, om föräldrarna sammanlever, till deras sammanlagda årsinkomst samt, om de inte sammanlever, till årsinkomsten för den av dem, hos vilken barnet stadigvarande vistas. Är denne gift och sammanlever med sin make, skall minskning ske med hänsyn till makarnas sammanlagda årsinkomst. Vistas barnet i fall, då föräldrarna inte sammanlever, inte stadigvarande hos någon av dem, skall

bidraget minskas med hänsyn till inkomsten för den av föräldrarna, som har eller senast haft vårdnaden om barnet, eller, om denne är gift och sammanlever med sin make, med hänsyn till makarnas sammanlagda inkomst.

Finnes flera till särskilt barnbidrag berättigade barn, skall reducering med hänsyn till försörjarens inkomst ske å barnbidragens sammanlagda belopp med lika stor summa för varje barn. Är den, vars inkomst skall läggas till grund för bidragets beräkning, underhållsskyldig mot andra barn under 16 år än som har rätt till särskilt barnbidrag, skall avdraget slås ut på alla dessa barn.

Vid uppskattning av försörjares inkomst skall de regler tillämpas som gäller för uppskattning av folkpensionssökandes årsinkomst.

Barns egen arbetsinkomst inverkar inte på barnbidragets storlek. I fråga om barn, vilkas bidrag utgår enligt 6 §, gäller att annan inkomst som barnet självt åtnjuter är avdragsfri intill ett belopp av 100 kronor om året, var- efter avdrag sker med överskjutande inkomstbeloppets hela summa. Underhållsbidrag från någon som enligt lag är skyldig utgiva sådant bidrag samt bidragsförskott skall dock i sin helhet avdragas å barnbidraget. Barns årsinkomst skall avrundas till närmaste hela tiotal kronor.

Det barnbidragsbelopp som efter verkställda avdrag återstår skall, för år räknat, för varje barn avrundas till närmaste hela kronor. Skulle bidraget understiga 12 kronor om året för barn räknat, skall det höjas till detta belopp.

Under förutsättning att barnet inte har egen inkomst upphör rätten till barnbidrag enligt 6 § när försörjarens årsinkomst uppgår till i följande tabell angivna belopp.

Årsinkomst vid vilken rätten till barnbidrag upphör	1 barn kr.	2 barn kr.	3 barn kr.	4 barn kr.	5 barn kr.
För ensamstående	2 800	3 400	3 740	4 070	4 400
För makar sammanlagt	3 200	4 200	4 800	5 140	5 470

Om särskilt barnbidrag utgår för barn, adoptivbarn eller styvbarn till någon som åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag enligt folkpensioneringslagen och denna pension indrages på grund av att vederbörandes arbetsförmåga inte längre är höggradigt nedsatt, kan, därest särskilda skäl prövas föreligga, barnbidrag med efter hand nedsatt belopp utgå under ytterligare högst ett år.

Handhavandet av folkpensioneringen

Ärenden rörande folkpension, änke- och änklingsbidrag samt särskilda barnbidrag handlägges centralt av pensionsstyrelsen och lokalt av pensions-

nämnderna, vid vilkas sammanträden ordsombud för pensionsstyrelsen i regel skall närvara. Utbetalningen av förmånerna handhaves av pensionsstyrelsen, som direkt till förmånstagarna utsänder de belopp som tillkommer dem. Pensionsstyrelsen uträknar också de belopp, varmed kommunerna skall bidra till kostnaderna för folkpensioner m. m., och avkräver kommunerna dessa belopp, i vilka ingår kostnaderna för av kommun beslutade särskilda bostadstillägg.

Kommunala pensionstillskott

Enligt lagen den 26 juli 1947 (nr 528) om kommunala pensionstillskott kan ett fattigvårdssamhälle ställa medel till fattigvårdsstyrelsens förfogande med föreskrift att tillskott och bidrag, som utdelas av dessa medel, inte skall anses såsom fattigvård.

Sådana tillskott och bidrag får endast utdelas i vissa fall, som anges i lagen. Dessa fall är följande:

1. Beredande av understöd (kommunala pensionstillskott), i penningar eller naturaförmåner, åt personer, som uppbär folkpension (och inte enligt 16 § första—tredje styckena folkpensioneringslagen är utslutna från tilläggspension, änkepension eller bostadstillägg) men ändå av särskilda skäl är i behov av fattigvård;

2. Beredande av understöd (kommunala tillskott till bidrag till änkor och änklingar med barn) av enahanda slag åt personer, vilka är i behov av fattigvård oaktat de åtnjuter bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn;

3. Beredande av understöd (kommunala tillskott till särskilda barnbidrag eller till bidragsförskott) av enahanda slag åt barn, vilka är i behov av fattigvård, oaktat för dem utgår särskilda barnbidrag eller bidragsförskott;

4. Beredande av bidrag (kommunala sjukvårdsbidrag) till bestridande, gemensamt med pensionsstyrelsen, av kostnader för åtgärder till förebyggande eller hävande av höggradig nedsättning av arbetsförmågan.

Bidragen eller tillskotten får inte tilldelas andra personer än sådana, som är mantalsskrivna inom fattigvårdssamhället och där äger hemortsrätt i fråga om fattigvård.

I övrigt äger samhället bestämma de grunder, som bör iakttas av fattigvårdsstyrelsen vid beviljande av tillskott och bidrag. Om sådant bestämmande inte skett, ankommer på styrelsen att bevilja tillskott och bidrag i den mån styrelsen prövar nödigt.

De ifrågakvarande bidragen och tillskotten utgör uppenbarligen inte folkpension. Emellertid utgör de ett sådant komplement till folkpensioneringen att de inte kan förbises i förevarande sammanhang.

DE SÄRSKILDA BOSTADSTILLÄGGEN

Det förslag till lag om folkpensionering, som socialvårdskommittén avgav under år 1945 (SOU 1945:46), upptog inte några särskilda bostadstillägg utöver de statliga bostadskostnadsgrupperade tilläggen. Bestämmelsen i 6 § folkpensioneringslagen som ger kommunerna rättighet att utge särskilda bostadstillägg grundar sig sålunda på överväganden, som gjorts under departementsbehandlingen. Härom anförde departementschefen, statsrådet Möller, i proposition nr 220 till 1946 års riksdag följande:

Spännvidden mellan bostadstilläggens storlek inom de olika bostadskostnadsgrupperna synes i stort sett ha väl avvägs av socialvårdskommittén. Emellertid utvisa föreliggande siffror att i Stockholm — och även på andra särskilt dyra orter — den understödsstandard som är normerande för utgivande av fattigvård ligger så högt, att de av kommittén föreslagna pensionsbeloppen, bostadstilläggen däri inräknade, icke kunna anses motsvara en rimlig försörjning på dessa orter. Väsentligen torde detta sammanhånga med påfallande höga hyreskostnader. I dessa fall föreligger alltså ett behov att kunna höja de maximala pensionsbelopp kommittén föreslagit. Förhållandena kunna även på landsbygden vara sådana, att folkpensionären behöver ett tillskott till pensionen för att kunna bestrida särskilt höga bostadskostnader. Då det här gäller pensionsfall, som icke kunna helt tillgodoses genom de mera generella regler efter vilka det tidigare behandlade bostadstillägget är och måste vara utformat, bör den förbättring av pensionsförmånerna jag här åsyftar lämpligen kunna åstadkommas genom särskilda kommunala bostadstillägg. Jag vill därför förordna, att bestämmelser införas av innehåll att kommun äger besluta att till folkpensionär som är mantalsskriven inom kommunen skall kunna utgå särskilt kommunalt bostadstillägg. Detta särskilda bostadstillägg torde böra erhålla en i viss mån annan karaktär än de nuvarande kommunala pensionstillskotten. Det bör sålunda enligt min mening beviljas och utbetalas i samma ordning som folkpensionen i övrigt. Storleken av tillägget bör vara beroende av såväl den faktiska bostadskostnaden som av pensionstagarens egna resurser i form av inkomster och tillgångar. Tillägget förutsättes med andra ord utgå efter inkomstprövning samt prövning av bostadens skäliga storlek och standard i övrigt. Härvid bör dock förhandenvaron av en mindre förmögenhet i och för sig icke utgöra hinder för tilläggets utgivande. Eftersom tillägget föreslås skola i sin helhet bekostas av vederbörande kommun bör enligt min mening utan risk kunna anförtros åt kommunerna icke blott att bestämma huruvida tillägg av

förevarande slag skola utgivas utan också grunderna för tilläggens beräkning. Eftersom tilläggen skola ha karaktär av folkpension böra de dock endast utgivas vid behov av mera stadigvarande natur.

Det vid 1946 års riksdag för folkpensionsfrågans behandling tillsatta särskilda utskottet (första särskilda utskottet) konstaterade att det särskilda bostadstillägget även kunde införas i kommuner, i vilka generellt bostadstillägg inte utgick. Fanns i en kommun folkpensionärer, vilka av någon anledning måste vidkännas relativt stora bostads- och bränslekostnader, förelåg sålunda möjlighet att inom folkpensioneringens ram lämna dessa pensionstagare erforderlig hjälp och detta oberoende av till vilken bostadskostnadsgrupp kommunen hänförts. Hade olika delar av en kommun hänförts till olika bostadskostnadsgrupper borde hinder inte möta att, beträffande respektive kommundelar, fastställa särskilda grunder för utgivande av särskilt bostadstillägg.

Det sålunda tillkomna särskilda bostadstillägget har i praktiken visat sig fylla ett behov, vilket framgår bland annat av den stora användning tillägget fått. Tillägget hade sålunda vid årsskiftet 1950—51 införts i 424 kommuner med sammanlagt 4,1 miljoner invånare. Fördelningen av nämnda kommuner på de olika bostadskostnadsgrupperna framgår av följande uppställning:

Bostadskostnadsgrupp	Antal kommuner som infört tillägget		Antal invånare	
	absolut tal	i % av samtliga kommuner i gruppen	absolut tal	i % av invånarantalet i gruppen
I	226	11	507 889	20,6
II	88	44	495 362	63,0
III	61	32	1 077 739	69,4
IV	19	79	935 577	98,4
V	16	76	992 352	97,9
Kommuner tillhörande flera bostadskostnadsgrupper	14	50	102 865	46,2
Summa	424		4 111 784	

De särskilda bostadstilläggen utgick i mars 1950 till 72 380 personer med ett sammanlagt årsbelopp av 16 962 114 kronor. Medeltalet av utgående tillägg var sålunda 234 kronor.

Fördelningen mellan de olika bostadskostnadsgrupperna av antalet personer, som i mars 1950 var berättigade till särskilt bostadstillägg, och av summan av utgående tillägg framgår av följande uppställning:

Bostadskostnadsgrupp	Antal personer med särskilt bostadstillägg	Antalet i föregående kolumn i % av samtliga folkpensionstagare i bostadskostnadsgruppen	Samma antal i % av antalet personer med statl. bost. tillägg	Årligt belopp av särskilda bostadstillägg inom bostadskostnadsgruppen	Genomsnittligt årligt tilläggsbelopp per mottagare
I	9 242	2,7	—	1 352 364	146
II	11 216	11,6	20,7	1 936 247	173
III	18 338	12,0	18,7	3 825 764	209
IV	15 948	17,9	29,0	4 303 400	270
V	17 636	19,2	34,0	5 544 339	314
Summa	72 380	9,4		16 962 114	234

För närvarande (juli 1951) kan årsbeloppet av löpande särskilda bostadstillägg beräknas till 19,5 miljoner kronor.

En av förste byråsekreteraren Nils Arnstedt gjord specialutredning angående de nu utgående särskilda bostadstilläggen är såsom bilaga A fogad till detta betänkande. Nämda utredning innehåller vissa uppgifter av statistisk natur, utöver de ovan lämnade, rörande förekomsten av särskilda bostadstillägg och deras storlek. Huvudvikten är emellertid lagd vid en redogörelse för de av vederbörande kommuner antagna grunder, som reglerar dessa tillägg. Slutligen lämnas vissa uppgifter angående förekomsten av kommunala pensionstillskott.

Av utredningen framgår till en början att de grunder som av kommunerna antagits för de särskilda bostadstilläggen är av synnerligen varierande beskaffenhet och innehåll.

I vissa kommuner fastställes grunderna för de särskilda bostadstilläggen för ett år i sänder under det att de i andra kommuner beviljas tills vidare. Den som beviljats särskilt bostadstillägg har sålunda ingen rätt att behålla det för framtiden även om hans förhållanden är oförändrade.

I kommuner som infört särskilt bostadstillägg utges detta inte alltid till samtliga slag av pensionstagare. Det är sålunda inte sällsynt att änkepensionsberättigade är undantagna. Likaså undantages ibland gifta pensionstagare, då maken inte är pensionsberättigad.

Enligt folkpensioneringslagens 6 § kan särskilt bostadstillägg endast utgå till pensionsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen. Detta villkor har på sätt framgår av bilaga A i mycket stor omfattning skärpts genom krav å viss tids mantalsskrivning, faktisk bosättning inom kommunen eller hemortsrätt i densamma. De sålunda uppställda villkoren kan leda till att en pensionstagare som flyttar från en kommun med särskilt bostadstillägg till en annan sådan kommun blir utan särskilt bostadstillägg.

Uttrycklig bestämmelse om att särskilt bostadstillägg endast får utgivas vid behov av mera stadigvarande natur har införts i 259 kommuner med

3,3 miljoner invånare. Emellertid torde detta villkor i praxis iakttagas även i övriga kommuner med särskilt bostadstillägg.

Vid bestämmandet av det särskilda bostadstilläggets maximistorlek har kommunerna i allmänhet begagnat sig av endera av två metoder.

Enligt den ena metoden har tillägget bestämts till visst fixt belopp, vanligen olika för makar och ensamstående, oberoende av bostadskostnadernas storlek. Så har skett i 193 kommuner med omkring 750 000 invånare. I 39 av dessa kommuner med 138 000 invånare har bestämts att tillägget skall utgå med det merbelopp, som skulle ha utgivits såsom allmänt bostadstillägg om kommunen tillhört närmast högre bostadskostnadsgrupp. Kommunerna har på detta sätt korrigerat en enligt deras uppfattning felaktig bostadskostnadsgruppering.

Den andra metoden gör det särskilda bostadstillägget beroende av bostadskostnadernas storlek i det enskilda fallet. Antalet kommuner som beräknar tillägget på detta sätt är 231 med ett invånarantal av mera än 3 360 000. I en del av de sistnämnda kommunerna har tillägget maximerats direkt och i andra indirekt genom att ett maximibelopp angivits för den bostadskostnad, som får beaktas vid tilläggets beräkning.

I åtskilliga av dessa kommuner uppgår tillägget till den faktiska bostadskostnaden — i den mån den icke överstiger maximibeloppet — minskat med visst belopp. Sålunda utgör tillägget i Stockholm för ogift pensionär bostadskostnaden (inklusive bränsle) minskad med 220 kronor och för makar samma kostnad minskad med 300 kronor. I princip gäller härvid att bostadskostnaden inte får överstiga 800 kronor för ogift och 1 200 kronor för makar. Det särskilda bostadstilläggets maximibelopp i Stockholm kan alltså i allmänhet stiga till 580 kronor för ogift och 900 kronor för makar. Sammanlagges dessa belopp med de allmänna bostadstilläggen kommer man till att i Stockholm sammanlagt kan utgå bostadstillägg med 1 180 kronor för ogift och 1 700 kronor för makar — undantagsvis kan dock dessa belopp överskridas.

I de kommuner där det särskilda bostadstilläggets storlek är beroende av bostadskostnaden blir givetvis reglerna för bostadskostnadens fastställande av stor betydelse. I grunderna finnes därför ofta särskilda bestämmelser härom. Till bostadskostnad räknas regelmässigt kostnaden för bränsle. Emellanåt föreskrives att pensionsberättigad, som vill åtnjuta särskilt bostadstillägg, skall kunna anmodas flytta till anvisad godtagbar bostad, vid äventyr att tillägget beräknas efter hyran i den anvisade bostaden. Så är fallet i Stockholm.

För bestämmandet av bostadskostnaden för den som sammanbor med barn eller andra finnes ofta särskilda regler angivna i grunderna eller anvisningar till dessa.

I 173 kommuner med 844 000 invånare är föreskrivet att särskilt bostads-

tillägg skall nedsättas eller alls inte utgå för den som erhållit bostad i pensionärshem. I vissa andra kommuner är reglerna för tilläggets beräkning så utformade, att det inte utgår eller utgår endast med lågt belopp till den som bor i pensionärshem.

För pensionstagare som mera stadigvarande är intagen i anstalt utgår i allmänhet inte särskilt bostadstillägg. I åtskilliga kommuners grunder finns uttrycklig bestämmelse härom.

Det som ur den nu förevarande utredningens synpunkt är av störst intresse i fråga om de särskilda bostadstilläggen är uppenbarligen de avdragsregler som gäller för dem. Såsom framgår av bilaga A föreligger härvidlag mycket stora variationer. Däremot är reglerna för den *inkomstberäkning*, som utgör grundvalen för avdragsreglernas tillämpning, i det stora hela tämligen enhetliga i det att de går ut på att inkomstberäkningen skall ske enligt 14 § lagen om folkpensionering.

Vad nu sagts om inkomstberäkningen äger dock inte tillämpning då det gäller *förmögenhets inverkan på inkomstberäkning* för det särskilda bostadstillägget. Endast 63 kommuner med tillsammans 333 000 invånare följer i detta avseende folkpensioneringslagens regler. Flertalet kommuner har infört betydligt strängare regler. Den så kallade skärpningen av förmögenhetsavkastningen börjar ofta vid ett mycket obetydligt förmögenhetsbelopp och verkställes med en hög procentsats. I själva verket är reglerna ibland sådana att den som har någon mera nämnvärd förmögenhet är utesluten från rätten till tillägg. I en del kommuner föreskrives uttryckligen att särskilt bostadstillägg inte får utgå för den händelse den pensionsberättigade har förmögenhet av viss storlek.

I fråga om *avdragsreglerna för inkomsten* följer grunderna för det särskilda bostadstillägget i 194 kommuner med sammanlagt 1 305 000 invånare reglerna i folkpensioneringslagen. För pensionstagare med såväl i lagen stadgad inkomstprövad förmån som särskilt bostadstillägg innebär detta att avdrag från pensionsförmånerna sammanlagt sker med hela beloppet av den inkomst, som överskjuter det avdragsfria inkomstbeloppet (400 kronor för ogift och 600 kronor för makar gemensamt).

I en stor del av kommunerna varierar avdragsfaktorn för det särskilda bostadstillägget efter inkomstens storlek. Så är fallet i 83 kommuner med sammanlagt 1 848 000 invånare. I dessa kommuner är avdragsfaktorn ofta 25 % intill visst inkomstbelopp och därefter 50 %. I Stockholm gäller sålunda att inkomst mellan 400 och 800 kronor för ogift samt mellan 600 och 1 000 kronor för makar reducerar det särskilda bostadstillägget med 25 % av inkomsten. Inkomst därutöver reduceras så att det sammanlagda avdraget å alla pensionsförmåner blir lika stort som det överskjutande inkomstbeloppet. Att öka den egna inkomsten utöver 800 kronor för ogift och 1 000 kronor för makar lönar sig sålunda inte, såvida inte inkomsten

blir så stor att den överstiger den övre inkomstgräns vid vilken rätten till någondera pensionsförmånen upphör.

Några kommuner har för inkomster över viss gräns fastställt avdragsfaktorn för det särskilda bostadstillägget till 100 %. Detta kan i vissa fall medföra att en ökning av den egna inkomsten med 100 kronor medför en sänkning av folkpensionen med 150 kronor.

Några kommuner (19 stycken med sammanlagt 177 000 invånare) har fastställt samma avdragsfria inkomst som den i folkpensioneringslagen angivna men nöjt sig med en lägre avdragsfaktor än $\frac{5}{10}$.

I fråga om den avdragsfria inkomsten har fastställts lägre belopp än 400 resp. 600 kronor i 70 kommuner med en sammanlagd folkmängd av 494 000 invånare. Å andra sidan har 17 kommuner med sammanlagt 81 000 invånare stannat för högre avdragsfria inkomster.

I ett fåtal kommuner förekommer alls inget avdrag för egen inkomst och några kommuner har privilegierat ett eller flera inkomstslag.

Vid utformningen av avdragsreglerna för de särskilda bostadstilläggen har man i regel inte tagit hänsyn till förefintligheten av särskilda barnbidrag utgående till pensionstagarens barn. Förefinns dylika barnbidrag kan tydligen det sammanlagda avdraget å de statliga folkpensionsförmånerna, å det särskilda bostadstillägget och å de särskilda barnbidragen högst betydligt överstiga den egna inkomst som föranlett avdraget. Med hänsyn till att den avdragsfria inkomsten för särskilda barnbidrag ligger förhållandevis högt inträder dock sagda förhållande endast undantagsvis.

Här nedan lämnas exempel på verkningarna av avdragsreglerna i några kommuner. I exempel II, III och V anges makarnas gemensamma inkomst.

I. Ogift invalidpensionstagare i Stockholm (V) med en till 800 kronor fastställd bostads- och bränslekostnad¹

Egen årsinkomst	Statliga pensionsförmåner	Särskilt bostadstillägg	Summa folkpension	Summa inkomst för försörjningen
400	1 900	580	2 480	2 880
600	1 800	530	2 330	2 930
800	1 700	480	2 180	2 980
1 000	1 600	380	1 980	2 980
1 200	1 500	280	1 780	2 980
1 400	1 400	180	1 580	2 980
1 600	1 300	80	1 380	2 980
1 800	1 200	0	1 200	3 000
2 000	1 100	0	1 100	3 100
2 500	850	0	850	3 350
3 000	600	0	600	3 600
3 500	350	0	350	3 850
4 000	200	0	200	4 200

¹ I tabellen har bortsetts från den jämkning av särskilda bostadstillägget som sker för att beloppet skall bli jämnt delbart med 12.

II. Makar, båda ålderspensionstagare i Göteborg (IV) med en till 800 kronor fastställd bostads- och bränslekostnad

Egen årsinkomst	Statliga pensionsförmåner	Särskilt bostadstillägg	Summa folkpension	Summa inkomst för försörjningen
600	2 680	700	3 380	3 980
800	2 580	650	3 230	4 030
1 000	2 480	600	3 080	4 080
1 200	2 380	500	2 880	4 080
1 400	2 280	400	2 680	4 080
1 600	2 180	300	2 480	4 080
1 800	2 080	200	2 280	4 080
2 000	2 080	0	2 080	4 080
2 200	2 080	0	2 080	4 280

III. Makar, båda invalidpensionstagare, i Malmö (III) med en till 800 kronor fastställd bostads- och bränslekostnad

Egen årsinkomst	Statliga pensionsförmåner	Särskilt bostadstillägg	Summa folkpension	Summa inkomst för försörjningen
600	2 480	400	2 880	3 480
800	2 380	300	2 680	3 480
1 000	2 280	200	2 480	3 480
1 200	2 180	100	2 280	3 480
1 400	2 080	0	2 080	3 480
1 600	1 980	0	1 980	3 580
1 800	1 880	0	1 880	3 680
2 000	1 780	0	1 780	3 780
2 500	1 530	0	1 530	4 030
3 000	1 280	0	1 280	4 280
3 500	1 030	0	1 030	4 530
4 000	780	0	780	4 780
4 500	530	0	530	5 030
5 000	400	0	400	5 400
5 500	400	0	400	5 900

IV. Ogift invalidpensionstagare i Nacka (V) med en till 800 kronor fastställd bostads- och bränslekostnad

Egen årsinkomst	Statliga pensionsförmåner	Särskilt bostadstillägg	Summa folkpension	Summa inkomst för försörjningen
400	1 900	580	2 480	2 880
600	1 800	530	2 330	2 930
800	1 700	480	2 180	2 980
1 000	1 600	380	1 980	2 980
1 200	1 500	280	1 780	2 980
1 400	1 400	180	1 580	2 980
1 700	1 250	30	1 280	2 980
2 000	1 100	0	1 100	3 100
2 500	850	0	850	3 350
3 000	600	0	600	3 600
3 500	350	0	350	3 850
4 000	200	0	200	4 200
4 500	200	0	200	4 700

V. Makar, båda invalidpensionstagare, i Boden (V) med en till 1 050 kronor
fastställd bostads- och bränslekostnad

Egen årsinkomst	Statliga pensions- förmåner	Särskilt bostads- tillägg	Summa folk- pension	Summa inkomst för försörjningen
0	2 880	690	3 570	3 570
200	2 880	590	3 470	3 670
400	2 880	490	3 370	3 770
600	2 880	390	3 270	3 870
800	2 780	340	3 120	3 920
1 000	2 680	290	2 970	3 970
1 200	2 580	240	2 820	4 020
1 400	2 480	190	2 670	4 070
1 600	2 380	140	2 520	4 120
1 800	2 280	90	2 370	4 170
2 000	2 180	40	2 220	4 220
2 200	2 080	0	2 080	4 280
2 500	1 930	0	1 930	4 430
3 000	1 680	0	1 680	4 680
3 500	1 430	0	1 430	4 930
4 000	1 180	0	1 180	5 180
4 500	930	0	930	5 430
5 000	680	0	680	5 680
5 500	430	0	430	5 930
6 000	400	0	400	6 400

VI. Ogift ålderspensionstagare i Hyltinge kommun (I), där det särskilda
bostadstillägget för ensamstående är högst 350 kronor

Egen årsinkomst	Statliga pensions- förmåner	Särskilt bostads- tillägg	Summa folk- pension	Summa inkomst för försörjningen
400	1 300	350	1 650	2 050
1 250	1 300	350	1 650	2 900
1 500	1 300	225	1 525	3 025
1 750	1 300	100	1 400	3 150
2 000	1 300	0	1 300	3 300
2 250	1 300	0	1 300	3 550

VII. Ogift ålderspensionstagare i Uddevalla (III) med en till 600 kronor
fastställd bostads- och bränslekostnad

Egen årsinkomst	Statliga pensions- förmåner	Särskilt bostads- tillägg	Summa folk- pension	Summa inkomst för försörjningen
200	1 600	400	2 000	2 200
300	1 600	360	1 960	2 260
400	1 600	320	1 920	2 320
600	1 500	240	1 740	2 340
800	1 400	160	1 560	2 360
1 000	1 300	80	1 380	2 380
1 200	1 300	0	1 300	2 500
1 400	1 300	0	1 300	2 700

Exemplen visar att det — oavsett beskattningen — ofta inte lönar sig för folkpensionärerna att öka sin egen inkomst, enär ökningen helt uppväges av avdrag i folkpensionsförmånerna. En ogift invalidpensionär i exempel I får inte behålla något av en merinkomst i läget 800—1 600 kronor. Detsamma gäller två gifta ålderspensionärer i exempel II i läget 1 000—2 000 kronor. Motsvarande förhållande inträffar för två gifta invalidpensionärer i exempel III vid en höjning av inkomsten mellan 600 och 1 400 kronor, liksom för en ogift invalidpensionär i exempel IV i läget 800—1 700 kronor.

En redogörelse för de särskilda bostadstilläggen skulle knappast kunna anses fullständig utan att även de kommunala pensionstillskotten något berördes. Vissa kommuner har nämligen valt vägen att komplettera folkpensionerna genom sådana pensionstillskott i stället för genom särskilda bostadstillägg. Såsom framgår av bilaga A sid. 144 förekom vid 1951 års ingång kommunala pensionstillskott i 133 kommuner omfattande 2 100 000 invånare. Av dessa kommuner har dock en del även infört särskilt bostadstillägg, varför kommunalt pensionstillskott där endast kommer till användning i vissa speciella fall. Avdragsreglerna för kommunala pensionstillskott bygger direkt på fattigvårdens praxis och är sålunda, i synnerhet för små egeninkomster, genomgående mera hårda än för de särskilda bostadstilläggen.

KAPITEL IV

KRITIKEN MOT DE NUVARANDE REGLERNA

Under tiden efter folkpensioneringslagens ikraftträdande har i skilda sammanhang riktats olika anmärkningar mot den nuvarande folkpensioneringen. I några avseenden har anmärkningarna redan lett till reformer, varvid framför allt märkes indexregleringen av folkpensionerna, som infördes 1950 och ändrades i vissa detaljer 1951.

Framför allt har kritik riktats mot de oförmånliga verkningar, vilka — såsom påvisats i kapitel III — uppkommer då såväl de statliga som de kommunala avdragsreglerna medför minskning av folkpensionsförmånerna. Kommittén för de partiellt arbetsföra framhöll sålunda i sitt betänkande med förslag till särskilda åtgärder för de partiellt arbetsföras sysselsättande (SOU 1948: 54 s. 230) att utformningen av dessa regler inte var ägnad att stimulera invalidpensionstagarna till ökad arbetsinsats, eftersom de sammanlagda pensionsförmånerna därigenom i många fall minskades i så hög grad att inkomstökningen bortföll. Såsom allmän princip för utformningen av avdragsreglerna borde enligt kommitténs mening gälla, att varje insats genom arbete skulle medföra en höjning av den totala inkomsten och därmed också levnadsstandarden. I regel borde avdragen maximeras till 75 % av den ökade inkomsten. På grundval härav hade kommittén utformat ett förslag, som bl. a. innebar, att de särskilda bostadstilläggen skulle genomgående reduceras med 50 %, under det att avdragen på de statliga folkpensionsförmånerna skulle göras med 25 % i lägre inkomstlägen och med 50 % för inkomst överstigande viss gräns.

I remissyttrandena över detta betänkande underströks angelägenheten av en ändring av de nuvarande avdragsreglerna. Därvid framhöll socialvårds-kommittén, att frågan om avdragsreglernas utformning emellertid var ett synnerligen invecklat problem. Den i betänkandet föreslagna avdragsregeln skulle visserligen uppmuntra pensionstagare att öka sina inkomster upp till belopp, som inte medförde risk för indragning av pensionen, men skulle å andra sidan innebära att pensionstagarens lösgörande från pensionen direkt motverkades. Vidare framhöll kommittén bl. a. att väsentligt ändrade avdragsregler inte borde uppställas utan att utredning gjordes om deras effekt i sådana fall, då pensionstagaren hade annan inkomst än arbets-

inkomst. Avdragsreglerna borde så långt som möjligt vara desamma för invalidpensionärer och ålderspensionärer, och uppmärksamhet måste ägnas åt avdragens roll för tjänstepensioneringen, särskilt den s. k. arbetarpensioneringen. Kommittén avstyrkte det framlagda förslaget till ändrade avdragsregler men framhöll samtidigt, att en översyn av de gällande avdragsreglerna var angelägen. Emedan vidgade erfarenheter av de särskilda bostadstilläggen var önskvärda för dessa frågors bedömning, föreslog kommittén att utredningen borde verkställas först fram emot mitten av år 1950.

I proposition nr 167 till 1950 års riksdag angående vissa åtgärder för arbetsvård åt partiellt arbetsföra uttalade chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, beträffande detta spörsmål, att han inte då ämnade behandla dessa, men att han med hänsyn till deras betydelse ville nämna, att han hade för avsikt att utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda utredningsmän för översyn av de gällande avdragsreglerna.

Frågan om avdragsreglernas verkningar och bestämmelserna om de särskilda bostadstilläggen är emellertid intimt förknippad med bestämmelserna angående bostadskostnadsgrupperingen. I remissyttranden över en av särskilda sakkunniga verkställd utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader (SOU 1949:12) framhölls, att principerna för bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen borde överses. Pensionsstyrelsen anförde därvid bl. a., att de särskilda bostadstilläggen, som nått en stor omfattning, i regel var förenade med avdragsregler, som högst avsevärt skärpte verkningarna av de i folkpensioneringslagen förefintliga avdragsreglerna. Under sådana omständigheter och då det syntes styrelsen omöjligt att erhålla helt invändningsfria grunder för en bostadskostnadsgruppering fann styrelsen att man borde utreda frågan om inte bostadskostnadsgrupperingen kunde avskaffas och de statliga bostadstilläggen ersättas med kommunala bostadstillägg. Sådana kunde tänkas förenade med statsbidrag under förutsättning att vissa avdragsregler och andra föreskrifter iakttogs. Detta statsbidrag kunde kanhända utformas så att statens utgifter för tilläggen blev ungefär desamma som de som nu uppkommer för de lagstadgade tilläggen.

Vid 1950 års riksdag väcktes ett antal motioner rörande olika folkpensioneringsfrågor. Därvid märkes motionerna I: 327 och II: 389, vari påtalades de gällande avdragsreglernas hämmande inverkan speciellt på den enskilda arbetarpensioneringens utveckling. Möjligheterna att härvidlag åstadkomma en förändring förtjänade enligt motionärernas mening särskild uppmärksamhet. Motionärerna erinrade om att före den nya lagens ikraftträdande de enskilda pensionerna vid inkomstberäkningen var privilegierade intill visst belopp ovanför det avdragsfria beloppet. Intill detta privilegierade belopp, i den högsta dyrorten uppgående till 400 kronor, medräknades icke pensionen. Motionärerna anförde vidare bl. a.

Intill 1948 kunde en arbetsgivare bevilja en arbetarpension på upp till 1 200 kronor om året för gift pensionär i högsta dyrort utan att någon reduktion av folkpensionsförmånerna inträdde. Makarnas tilläggspensioner reducerades först ovanför detta belopp. Denna särställning för tjänstepensionerna har numera bortfallit. För folkpensionär på dyrort innebär 1946 års folkpensionslag att dessa icke få behålla *något* av den egeninkomst, som faller inom ett visst bälte ovanför den avdragsfria inkomsten — staten drar av 50 % och kommunerna de återstående 50 %. Inom dyrorter med kommunalt bostadstillägg har därför maximigränsen i många fall för nya arbetarpensioner *sänkts* från 1 200 kronor till 600 kronor, då belopp mellan dessa gränser ej tillför pensionären någon ökning av den behållna inkomsten. Vittnesbörden överflöda om den bitterhet som detta förhållande väckt.

Motionärerna erinrade vidare om att beträffande rena efterlevandepensioner den nya lagstiftningen hade skapat ännu olämpligare förhållanden. Om nämligen änkebidrag och särskilt barnbidrag med en sammanlagd statlig avdragsfaktor å 75 %, utgick tillsammans med särskilt bostadstillägg med avdragsfaktorn 50 %, inträffade det orimliga förhållandet att en pensionsförmån åt de efterlevande från arbetsgivaren eller pensionsinrättning kunde minska dessas sammanlagda levnadsförmåner. Motionärerna ansåg, att det av statsfinansiella skäl tyvärr icke f. n. var möjligt att lätta avdragsreglerna så långt som var önskvärt. Närmast till hands låg då att som en övergångsreform införa viss privilegiering av t. ex. livränta samt tjänste- och arbetarpension, något som socialvårdskommittén föreslagit i sitt betänkande om folkpensioneringen. Privilegieringens väg kunde nämligen beträdas med långt mindre statsfinansiella betänkligheter än en justering av avdragsfaktorerna. Motionärerna anförde vidare.

Emellertid måste uppenbarligen en hel rad omständigheter närmare övervägas i sammanhanget. För att en statlig privilegiering skall bli effektiv bör den uppenbarligen motsvaras av liknande åtaganden från de kommuners sida som lämna särskilda bostadstillägg. Utvägarna att åstadkomma detta måste undersökas. Om en återinförd privilegiering skall kunna få den provisoriska karaktär som är önskvärd bör vidare det privilegierade beloppet så avpassas att det utan nämnvärd förlust för enskilda pensionärer kan avvecklas när läget tillåter en allmän sänkning av avdragsprocenterna. Vid en undersökning av detta avvägningsproblem anmäla sig bl. a. frågorna i vilken utsträckning staten bör normera grunderna för de kommunala bostadstilläggen — en viss normering lär bli nödvändig — samt huruvida det i längden kan vara riktigt att upprätthålla samma avdragsregler för folkpensioner åt åldringar och åt förtidsinvalider resp. yngre änkor. Slutligen måste självfallet ståndpunkt tagas till det från äldre tid välkända spörsmålet huruvida en privilegiering skall omfatta livräntor enligt olycksfallslagen eller icke.

Motionärerna hemställde med hänsyn härtill om utredning rörande en successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensioneringslagen och därtill anknutna författningar, varvid möjligheterna att snabbt underlätta arbetarpensioneringen genom ett provisoriskt återinförande av privilegiering särskilt borde beaktas.

I yttranden till riksdagen över dessa motioner tillstyrkte pensionsstyrelsen, socialvårdskommittén och Tjänstemännens centralorganisation att en utredning rörande inkomstprövningen och därmed sammanhängande spörsmål kom till stånd, varvid pensionsstyrelsen och socialvårdskommittén åberopade sina tidigare framförda, härövan återgivna synpunkter på dessa frågor. Svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen hade inte heller någon erinran mot den begärda utredningen men framhöll i privilegieringsfrågan, att skäl knappast kunde anföras för att i folkpensioneringshänseende behandla pensions- och arbetsinkomst på olika sätt. Det syntes rimligt, att om en privilegiering skulle ske man inte endast stannade vid arbetsgivarepension utan även medtog inkomst av arbete. Enligt landsorganisationen borde sistnämnda inkomstslag i första hand privilegieras, och arbetsgivareföreningen framhöll, att även inkomster av annat slag, såsom inkomst av kapital och fastighet, borde medtagas, när den enskilde företagaren inte borde ställas i ofördelaktigare ställning i folkpensioneringshänseende än arbetstagaren.

Andra lagutskottet, som behandlade motionerna i utlåtande nr 40, vilket godkändes av riksdagen, fann att avdragsreglernas verkningar inte kunde anses tillfredsställande och att dessa regler därför var i behov av översyn. Utskottet framhöll, att vid bedömningen av frågan om en uppmjukning av avdragsreglerna statsfinansiella skäl spelade en stor roll, men att även om några större kostnadsökningar för folkpensioneringen inte i nuvarande lägen kunde tillåtas, möjligheterna att inom den nuvarande kostnadsramen nå mera tillfredsställande resultat torde böra undersökas. På grund av sambandet mellan inkomstprövningen och bostadstilläggen samt med hänsyn till det läge, vari frågan om bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen befann sig, ifrågasatte utskottet om inte i samband med översynen av avdragsreglerna även frågan om bostadstilläggen och bostadskostnadsgrupperingen lämpligen borde omprövas. Utan att ta ställning till spörsmålet om vissa inkomster borde privilegieras eller ej, där ett flertal svårbedömda frågor uppställdes sig, ansåg utskottet, att spörsmålet borde uppmärksammas i samband med en allmän omprövning av avdragsreglerna. Eftersom Kungl. Maj:t redan i den förutnämnda propositionen nr 167 till 1950 års riksdag uttalat sin avsikt att låta utreda frågan om avdragsreglerna ansåg sig utskottet inte böra anhålla om ytterligare utredning utan fann lämpligast att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännage vad utskottet anfört i sitt utlåtande.

Lagutskottet behandlade i samma utlåtande två motioner (I: 250 och II: 293), vari förordats ett system med folkpensionsförmåner, differentierade efter pensionsålder. Den som frivilligt kvarstod i produktionen och avstod från att uppbära folkpension ett eller flera år skulle enligt detta system få tillgodoräkna sig högre folkpensionsbelopp. Utskottet ansåg att, ehuru flera

olika skäl talade mot ett dylikt system, jämväl denna fråga borde beaktas vid översynen av avdragsreglerna.

Vidare hade motioner väckts såväl till 1950 års riksdag (I: 248 och II: 388) som till påföljande års riksdag (I: 154 och II: 200) med hemställan om skyndsamt utredning i syfte att avskaffa bostadskostnadsgrupperingen och om en uppflyttning av lägsta bostadskostnadsgruppen till den näst lägsta i avvaktan på utredningens resultat. Motioner avseende enbart en sådan uppflyttning hade väckts redan vid 1949 års riksdag (I: 111 samt II: 130 och 286) men lämnats utan åtgärd av riksdagen (andra lagutskottets utlåtande nr 26), enär frågan om en revision av bostadskostnadsgrupperingen då var under utredning. De år 1950 och 1951 väckta motionerna föranledde inte heller någon riksdagens åtgärd (andra lagutskottets utlåtanden nr 41/1950 resp. 9/1951), emedan de frågor som motionerna avsåg nära sammanhänge med avdragsreglerna inom folkpensioneringen och dessa skulle omprövas av särskilda sakkunniga, dvs. folkpensionsrevisionen.

Vid 1951 års riksdag väcktes även två motioner (I: 222 och II: 292), vari föreslogs att åt folkpensionsrevisionen skulle uppdragas att pröva lämpligheten av att sammanslå de allmänna och särskilda bostadstilläggen, men riksdagen (andra lagutskottets utlåtande nr 9) fann någon framställning härom inte erforderlig, ty enligt direktiven skulle revisionen även pröva frågan om bostadstilläggens konstruktion, varvid spörsmålet om lämpligheten av en sådan sammanslagning skulle komma att upptagas.

I sitt betänkande angående lag om socialhjälp m. m. (SOU 1950: 11) berörde socialvårdskommittén även frågan om de särskilda bostadstilläggen. Kommittén hade låtit utföra en granskning av de av kommunerna fattade besluten om utgivande av dylika tillägg och funnit, att kommunerna i fundamentala punkter fastställt bestämmelser som avvek från de riktlinjer, som uppdrogs i 1946 års proposition om folkpensioneringslagen. Detta gällde såväl tilläggets anknytning till sökandens bostadskostnad som prövningen av vederbörandes ekonomi, vilken prövning understundom rent av fått karaktären av behovsprövning. Kommittén fann därför att det förelåg ett bestämt behov av att på grundval av uttalandena i nyssnämnda proposition rörande de särskilda bostadstilläggen skapa en viss enhetlighet i de stora dragen. Kommittén övervägde vidare frågan om att sammanslå de särskilda bostadstilläggen med den föreslagna socialhjälpens eller med de allmänna bostadstilläggen men fann att anledning i varje fall för närvarande saknades att låta de särskilda bostadstilläggen försvinna. Dessa tillägg möjliggjorde nämligen en anpassning av folkpensionerna efter de individuella omständigheterna utan tillgripande av behovsprövning, och kunde en sådan anordning ges en praktisk godtagbar form innebar den vissa fördelar. Man borde sålunda inrikta sig på att förbättra den nuvarande ordningen beträffande de

särskilda bostadstilläggen. Eftersom kommittén föreslog att fattigvårdslagen och lagen om kommunala pensionstillskott skulle ersättas med en lag om socialhjälp, till vilken skulle utgå väsentligt statsbidrag, kunde kravet på att kommunerna själva skulle helt bekosta de särskilda bostadstilläggen inte vidhållas. Om man överhuvudtaget önskade att kommunerna skulle tillämpa folkpensioneringslagens bestämmelser om särskilda bostadstillägg i stället för att utge erforderliga tillskott i form av socialhjälp, måste kommunerna medges statsbidrag i minst samma utsträckning som till socialhjälp. Men då kunde näppeligen överlämnas åt kommunerna att helt på egen hand bestämma grunderna för särskilt bostadstillägg. Behövliga garantier måste vidare skapas för en viss enhetlighet i fråga om reglerna för de statliga och de kommunala folkpensionsförmånerna. Därvid kunde tänkas, att man i folkpensioneringslagen införde mera specificerade bestämmelser om de särskilda bostadstilläggen, t. ex. i avseende å inkomstprövningen, anknytningen till den sökandes faktiska bostadskostnad och bostadens kvalitet m. m. Å andra sidan rörde man sig här på ett område där det otvivelaktigt var riktigt att medge kommunerna ett stort mått av rörelsefrihet. Socialvårdskommittén föreslog med hänsyn härtill att i folkpensioneringslagen skulle stadgas att Kungl. Maj:t skulle äga utfärda föreskrifter angående grunderna för särskilda bostadstillägg samt att varje beslut om införande av dylika tillägg eller ändring i förut fattat beslut därom skulle för att bli gällande underställas och godkännas av viss statlig myndighet.

En ledamot av kommittén, herr Pettersson i Dahl, uttalade i ett särskilt yttrande, att folkpensionens anpassning efter de individuella omständigheterna helt borde ske genom särskilda bostadstillägg och att alltså de allmänna bostadstilläggen skulle slopas.

Avdragsreglernas oförmånliga inverkan på utvecklingen av den frivilliga tjänstepensioneringen av personer i lägre inkomstlägen påtalades av pensionsutredningen i dess principbetänkande om en allmän obligatorisk pensionsförsäkring (SOU 1950: 33 sid. 168, 309). Utredningen framhöll, att de förhoppningar som man hyste att 1946 års folkpensioneringslag skulle väsentligt minska de tidigare svårigheterna för en ökad utbredning av tjänstepensioneringen inte infriats. Tvärtom hade, trots den betydande höjningen av de icke inkomstprövade folkpensionsförmånerna, inkomstprövningen alltjämt visat sig utgöra ett så gott som oöverstigligt hinder för ordnande av frivillig tjänstepensionsförsäkring för personer i de inkomstlägen, där inkomstprövningen hade någon större betydelse, vilket var fallet särskilt i fråga om kroppsarbetare. Utredningen åberopade därvid en verkställd undersökning rörande storleken av de pensioner, som tillförsäkrats dessa arbetargrupper, utvisande att för betydligt mer än 80 % av alla arbetare, som omfattas av pensionsanordningar, har årspensionen satts till högst 600

kronor, motsvarande folkpensionens avdragsfria belopp för två pensionsberättigade makar. Detta förhållande angav pensionsutredningen som ett av motiven för att utredningen inte ansåg sig kunna förorda en pensionsförsäkring efter frivilliga linjer. Ett nödvändigt villkor för att en frivillig tjänstepensionsförsäkring i vad avsåg kroppsarbetare skulle kunna vinna en mera allmän anslutning var enligt utredningens mening att inkomstprövningen inom folkpensioneringen i betydande utsträckning avskaffades och ersattes med fasta pensionsbelopp utan inkomstprövning. Då en lösning av denna art skulle medföra betydande ökning av kostnaderna för det allmänna, ansåg sig utredningen dock inte kunna förorda den.

I olika framställningar till socialdepartementet samt i remissyttranden har vidare kritik mot avdragsreglernas utformning framförts. Här må blott nämnas de framställningar, som gjorts av Svenska personalpensionskassan (SPP), Sveriges kommunalanställdas pensionskassa (SKP), Livförsäkringsanstalten Folket och Kooperationens pensionsanstalter rörande snar utredning av frågan om inkomstprövningen inom folkpensioneringen och angränsande områden av socialvården i hela dess vidd. Därvid framhölls att en kraftig begränsning av inkomstprövningen måste anses ofrånkomlig för att förhindra att avsevärda skador av ekonomisk och moralisk natur skulle uppkomma. I vilken grad och på vilka vägar denna inskränkning skulle uppnås kunde inte bedömas utan ingående utredning, särskilt med tanke på storleken av de direkta kostnaderna för det allmänna. Därvid borde dock dessa kostnadsökningar vägas mot de vinster ur allmän synpunkt, som kunde påräknas dels genom ökade arbetsinsatser med därav följande stegrad produktion och ökade skatteintäkter, dels genom förbättrad deklaramoral hos dem som gör anspråk på folkpension. Besparingar genom förenklad administration borde även kunna vinnas. Vad beträffar de särskilda bostadstilläggen framhöll pensionsanstalterna såsom särskilt betydelsefullt att de begränsningar i inkomstprövningen, som åsyftades med folkpensionsreformen 1946, inte längre skulle få sättas ur spel genom de kommunala reglerna för dessa tillägg.

Även från olika organisationer för folkpensionärerna har gjorts framställningar om reformer inom folkpensioneringen bl. a. i ovan berörda avseenden.

Anmärkningarna mot den nuvarande folkpensioneringen har även avsett vissa smärre spörsmål. I direktiven för revisionen har några av dessa spörsmål berörts, nämligen frågan om viss utvidgning av stadgandet i 8 § andra stycket folkpensioneringslagen, viss fråga om underskrift av pensionssökandens make å pensionsansökning samt frågan om utbetalning av pension till annan än den pensionsberättigade. Redogörelse för därvid framkomna önskemål och synpunkter lämnas nedan i kap. XIV, där dessa detaljspörsmål behandlas.

REFORMBEHOV

Enligt de direktiv som ligger till grund för revisionens arbete har revisionen främst att utreda frågan om ändrade avdragsregler inom folkpensioneringen. Den kritik som framkommit mot de nuvarande förhållandena, främst avseende avdragsreglernas hämmande effekt på arbetarpensioneringen samt avdragströsklarnas oförmånliga inverkan på arbetsvilligheten hos folkpensionärerna, har belysts i kap. IV. Revisionen har funnit att den framkomna kritiken har fog för sig. Ett starkt behov av reformer i ifrågavarande hänseende föreligger alltså jämväl enligt revisionens uppfattning.

Uppenbart är emellertid att särskilt i nu rådande ekonomiska läge angelägenhetsgraden hos de olika reformbehoven noga måste vägas mot varandra. Likaså måste en avvägning ske mellan å ena sidan önskvärdheten av en viss reformåtgärd och å andra sidan kostnaden för och konsekvenserna i övrigt av densamma.

Reformer å nu förevarande område avser i stort sett att stimulera viljan till arbete, sparsamhet och pensionering av anställda.

Det är svårt att gradera angelägenhetsgraden mellan dessa tre reformbehov. Det förefaller emellertid som om möjligheten för arbetsgivarna att pensionera sina anställda utan att folkpensioneringens bestämmelser verkar hämmande skulle äga störst aktualitet i nuvarande läge.

Tjänstemännen har i allt större utsträckning tillförsäkrats pensionsförmåner i relation till lönen. Härvidlag har folkpensioneringens avdragsregler inte verkat hämmande eftersom de i relation till lönerna bestämda tjänstepensionerna oftast blir så pass höga att de inkomstprövade folkpensionsförmånerna ter sig mindre betydelsefulla. Så blir däremot inte fallet då fråga är om pensioner, som utgår med lägre belopp. I förhållande till storleken av sådana pensioner blir det tillägg, som de inkomstprövade förmånerna eventuellt kan utgöra, av stor betydelse. Antalet löntagare i denna grupp är därjämte så stort att det för en arbetsgivare framstår såsom i hög grad önskvärt att de förmåner som utges av det allmänna kan komplettera de pensioner arbetsgivaren själv finner sig kunna utge. Avdragsreglerna verkar även hämmande på lusten hos arbetstagare som ej kan vänta pension från arbetsgivare och på smärre inkomsttagare

inom handel och lantbruk att själva försäkringsvägen förskaffa sig ett mera väsentligt komplement till den allmänna folkpensionen. Detta faktum får särskild betydelse för arbetstagare som på grund av arbetets natur ofta byter anställning. Såsom framgår av det föregående uppfyller de nuvarande avdragsreglerna i folkpensioneringen inte de krav som ur nämnda synpunkt måste ställas å dem. De har därför bidragit till att i pensionshänseende ett svalg bibehållits och förstörats mellan olika löntagare.

Givet är att avdragsreglerna i folkpensioneringen från pensioneringssynpunkt skulle bli mindre betydelsefulla än nu om en obligatorisk tjänstepensionering infördes. En sådan föreslogs av pensionsutredningen i dess nyligen avgivna betänkande. Om detta förslag genomföres, skulle visserligen beloppet av de inkomstprövade folkpensionsförmånerna vid nuvarande avdragsregler starkt påverkas av de försäkringsmässiga pensionerna — i många fall skulle de inkomstprövade förmånerna helt bortfalla — men avdragsreglerna skulle inte längre kunna hindra en tjänstepensionering för anställda i de lägre lönelägena. Det nyss berörda svalget i pensions-hänseende skulle sålunda överbryggas.

Pensionsförsäkringsbetänkandet har under remissbehandlingen och i den offentliga diskussionen rönt sådan kritik i olika avseenden att revisionen anser det vara synnerligen ovisst när det fortsatta övervägandet av denna betydelsefulla fråga kan leda till resultat. Revisionen har därför ansett sig böra vid sitt arbete utgå ifrån att någon obligatorisk pensionsförsäkring inte föreligger. Det vill synas som om revisionens uppdrag med denna utgångspunkt blir av större vikt än eljest, något som i sin tur kan föranleda mera vittgående förslag. Ävenså är det med denna utgångspunkt mera angeläget att lagändringar snabbt kommer till stånd, eftersom arbetsgivarna i det läge pensionsförsäkringsfrågan kommit ganska allmänt torde redan nu överväga de linjer efter vilka en arbetarpensionering bör ordnas.

Avdragsreglernas inverkan på arbetsviljan är också en synpunkt som har aktualitet i ett arbetsmarknadsläge som präglas av stor brist på arbetskraft. En av revisionen verkställd enkät med länsarbetsnämnderna rörande denna inverkan av avdragsreglerna (enkäten redovisas nedan å s. 63) synes visserligen utvisa att avdragsreglerna inte i större mån verkar hindrande för åldringar att behålla arbetsanställningar, men benägenheten hos folkpensionärerna att ta deltidsarbete eller tillfälligt arbete synes i högre grad hämmas av dessa regler. Det kan dock — såsom senare utvecklas — ifrågasättas om enkäten givit en helt rättvisande bild av läget och om ej den hämmande effekten varit mera påtaglig.

För invalidernas del föreligger särskilda problem då arbetsförmågan börjar återkomma, bl. a. rädslan att söka sig ut i arbete med risk för betydande sänkning eller förlust av pensionen, innan arbetsförmågan bestående återvunnits.

OLIKA METODER ATT TILLGODOSE REFORMBEHOVEN

I samband med den kritik som riktats mot de i förevarande avseende rådande förhållandena har framkommit olika förslag till reformer. Dessa förslag går i den mån de inte berör avdragsreglerna i huvudsak ut på helt slopande av inkomstprövningen inom folkpensioneringen eller eventuellt enbart inom ålderspensioneringen, införande av en rörlig pensionsålder samt privilegiering av vissa slag av inkomster. Revisionen vill därför, innan revisionen går in på frågan om avdragsreglernas utformning, beröra dessa reformförslag.

Slopad inkomstprövning

De pensionsförmåner, vilkas storlek beror av den egna inkomsten, är bostadstilläggen, tilläggs pensionen och änkepensionen. Från de särskilda bostadstilläggen bortses i detta sammanhang, eftersom det inte torde ha ifrågasatts att taga bort inkomstprövningen för dem.

För *ålderspensionärerna* är bostadstilläggen av övervägande betydelse, eftersom tilläggs- eller änkepension inte ingår i själva ålderspensionen. Tilläggs pension ingår däremot i hustrutillägg även för ålderspensionstagares hustru. Det angivna förhållandet medför uppenbarligen, att borttagande av inkomstprövningen för åldringar — utan andra lagändringar — resulterar i att ålderspensionens storlek väl blir oberoende av den egna inkomsten men däremot beroende av den bostadskostnadsgrupp i vilken den pensionsberättigade bor. Åtgärden att slopa inkomstprövningen blir sålunda för ålderspensionärernas del betydelselös i bostadskostnadsgrupp I och av störst betydelse i bostadskostnadsgrupp V.

Den slopade inkomstprövningen skulle enligt revisionens mening skärpa de olägenheter, som är förenade med bostadskostnadsgrupperingen, och kan därför inte allvarligt övervägas annat än i samband med en reformering av denna — en fråga som inte ingår i folkpensionsrevisionens uppdrag. Kostnaderna för åtgärden skulle vidare i det stora hela inte komma de mest behövande befolkningslagren till del utan snarare tvärtom, något som måste

väcka de starkaste betänkligheter särskilt i nuvarande läge. Denna merkostnad skulle enbart för ålderspensionärernas del uppgå till 60 miljoner kronor.

I fråga om *invalidpensioneringen* föreligger samma synpunkter som för ålderspensioneringen såvitt angår bostadstilläggen. Härtill kommer emellertid att om inkomstprövningen slopas för bostadstilläggens del konsekvensen torde fordra att den även slopas beträffande den i invalidpensionen ingående tilläggs pensionen. En invalidpensionering som sålunda i sin helhet skulle vara oberoende av inkomstprövning skulle vara synnerligen svårhanterlig då det gällde att pröva rätten till invalidpension (sjukbidrag), såvida inte kunde utfinnas någon annan metod än inkomstprövningen att anpassa pensionens storlek efter försörjningsförmågans nedsättning.

Det är nämligen sannolikt att om alla, som befinnes vara invalider i folkpensioneringslagens mening eller uppfyller villkoren för erhållande av sjukbidrag, skulle erhålla en pension av (för ogift) 1 300—1 900 kronor om året utan hänsyn till årsinkomsten, åtskilliga personer som nu inte söker folkpension skulle söka sådan. I åtskilliga av dessa nytillkomna fall skulle invaliditeten säkerligen vara tveksam. Inte minst skulle detta vara fallet beträffande personer, som erhållit ålderspension av sin arbetsgivare men ännu inte uppnått 67 års ålder. Vad nu sagts skulle framtvinga en synnerligen noggrann och svårbemästrad prövning av invaliditetsfrågorna och likväl skulle säkerligen kostnadsökningar uppkomma, vilka inte var motiverade av mera trängande behov.

Under samma förutsättning skulle man inte kunna låta förmånerna successivt minska i den mån arbetsförmågan steg utan man blev tvungen att, då en viss arbetsförmåga uppnåddes, på en gång draga in hela pensionen. Detta skulle givetvis medföra risk för att pensionstagarna inte efter förmåga utnyttjade sin arbetskraft och även i övrigt vara otillfredsställande.

Med hänsyn till vad nu anförts rörande de speciella nackdelarna av en slopad inkomstprövning för invalidpensioneringens del har revisionen övervägt huruvida inte dessa nackdelar skulle kunna bemästras genom att grunda rätten till invalidpension på invaliditetsgraden såsom fallet är vid livränteberäkningen inom den sociala olycksfallsförsäkringen. Det har därvid framkommit att svårigheterna att tillämpa en medicinsk gradering av invaliditeten vid psykiska sjukdomar och vid olika kombinationer av åkommor blir, om inte oöverstigliga, så dock synnerligen svårbemästrade. Härtill kommer att en sådan metod inte skulle ge lika god garanti som de nuvarande reglerna för att vederbörande erhåller vad han behöver för sin försörjning. Revisionen har på angivna skäl funnit att det nuvarande systemet är avgjort att föredraga då det gäller en socialförsäkring av folkpensioneringens beskaffenhet.

Kostnaderna för en slopad inkomstprövning i fråga om invalidpensioner

och sjukbidrag skulle, under förutsättning att antalet pensionstagare inte ökade därigenom, bli 28 miljoner kronor vid nuvarande indexläge. Det är emellertid klart att merutgiften faktiskt skulle bli större, enär en ökning av pensionstagarnas antal givetvis kan väntas.

Merkostnaderna för att slopa inkomstprövningen för hustrutilläggen skulle belöpa sig på 20 à 24 miljoner kronor vid nuvarande indexläge.

Vad slutligen angår änkepensioneringen är den helt beroende av inkomstprövning. Socialvårdskommittén anförde härom att anledning inte förelåg att utge änkepension av förevarande slag till kvinnor med lönande förvärvsarbete. I övrigt ansåg kommittén att de synpunkter som föranlett inkomstprövning av invalidernas tilläggspension i huvudsak ägde tillämpning å dem, som är berättigade till änkepension. Kostnaden för att slopa inkomstprövningen av änkepensionerna skulle — vid oförändrad storlek av dessa pensioner — årligen uppgå till ca 13 miljoner kronor. Frågan om en reformering av änkepensioneringen utreds emellertid av särskilda sakkunniga — änkepensioneringskommittén — varför revisionen saknar anledning att framlägga andra förslag rörande änkepensioneringen än som direkt föranleds av revisionens förslag i övrigt.

Merkostnaderna för folkpensioneringen i övrigt genom en slopad inkomstprövning skulle enligt vad ovan sagts uppgå till $(60 + 28 + 20 \text{ à } 24)$ ca 110 miljoner kronor. Härtill kommer kostnaden för den ökning av antalet invalidpensions- och sjukbidragstagare, som säkerligen skulle föranledas av reformen. Denna kostnad kan uppenbarligen endast angivas gissningsvis. Årskostnaden torde kunna beräknas till 8 à 15 miljoner kronor. Den totala merkostnaden per år för en slopad inkomstprövning inom folkpensioneringen (med undantag för änkepensioneringen) skulle alltså uppgå till omkring 120 miljoner kronor.

Vid kostnadsberäkningarna har hänsyn inte tagits till att en del av merkostnaderna kommer att återbäras till stat och kommun i form av en ökning av såväl direkta som indirekta skatter. Något belopp för denna återbäring kan revisionen inte ange men det torde kunna antagas att en inte obetydlig del av merkostnaden skattevägen skulle återgå till det allmänna.

Med hänsyn till nämnda merkostnad och till vad ovan anförts angående verkningarna av inkomstprövningens slopande i olika avseenden anser revisionen en sådan åtgärd inte nu kunna ifrågakomma.

Rörlig pensionsålder

Enligt sina direktiv skall folkpensionsrevisionen bl. a. pröva spörsmålet om förutsättningar finns att i folkpensioneringen införa ett system med ålderspensioner, differentierade efter pensionsålder. Härvid avses inte frågan huruvida en rätt bör skapas för den enskilde att uttaga ålderspensioner.

nen före den normala pensionsåldern med viss reduktion av pensionsbeloppet, utan endast spørgsmålet om möjlighet bör beredas den enskilde att frivilligt uppskjuta tidpunkten då ålderspensionen skall börja utgå med kompensati- on i form av högre pensionsbelopp. Direktiven i denna del syftar nämligen på ett i två likalydande motioner (I: 250 och II: 293) till 1950 års vårriksdag framställt förslag, som blott avser sistnämnda alternativ. Den förra och större frågan synes dock vara av den vikt, att den i ett annat sammanhang borde prövas.

I vissa andra länder förekommer system med varierande pensionsålder, varvid pensionen ökas om pensionären väntar med att uttaga pensionen. Därvid må nämnas Danmark, Storbritannien och Frankrike. Rörande dessa system må helt kort anmärkas följande.

I *Danmark* är pensionsåldern 65 år (60 år för ensamstående kvinnor). Väntar pensionären med att begära pension tills han fyllt 67 år höjes pensionen med ett väntetillägg å ca 5 % av grundpensionen, och väntar han till 70 år uppgår väntetillägget till ca 10 %. Anmärkas må, att pensionen är helt inkomstprövad med visst avdragsfritt belopp. Inga pensionsavgifter uttas men väl vissa avgifter till den sjukkasse, där man måste vara medlem.

I *Storbritannien* är pensionsåldern för män 65, för kvinnor 60 år. Fortsätter pensionären att arbeta efter denna ålder, uppskjutes pensioneringen, men pensionsbeloppet (26 sh. i veckan) ökas med 1 sh. i veckan för varje antal av 25 veckoavgifter efter pensionsålderns inträde. Avgiftsplikt föreligger så länge den försäkrade har yrkesarbete. Pensionen är inkomstprövad före 70 års ålder (65 år för kvinnor), i det att inkomster utöver 20 sh. i veckan avdrages från pensionen. Rätten till ålderspension är sammankopplad med ett avgiftsvillkor. Avgifterna anpassas som regel inte efter den försäkrades betalningsförmåga utan är lika för alla av samma kön inom envar av grupperna löntagare, egna företagare och icke yrkesverksamma personer.

Pensionsåldern är i *Frankrike* 60 år. Full ålderspension utgår vid denna ålder, om vederbörande varit ansluten till socialförsäkringen, vari ålderspensioneringen ingår, i minst 30 år, och utgör 20 % av vederbörandes genomsnittslön under de sista tio åren (viss maximering). Söker pensionären ålderspension först efter 60 års ålder, ökas pensionen med 4 % av den årliga genomsnittslönen för varje år som han dröjt över nämnda ålder. Vid 67 års ålder utgör pensionen således 48 % av genomsnittslönen. Socialförsäkringen är försäkringsmässigt uppbyggd med avgifter efter lönens storlek (16 % av lönen, varav arbetstagaren betalar 6 % och arbetsgivaren resten; lönen maximerad). Staten bidrager inte i princip men får i praktiken täcka de underskott som uppkommer på socialförsäkringen.

Bland länder, som i likhet med Sverige har en fast pensionsålder, må nämnas Norge (70 år), Finland, Schweiz och USA (65 år) samt Nya Zee-

land (60 år för inkomstprövad pension och 65 för ej inkomstprövad pension).

Socialvårdskommittén diskuterade i folkpensioneringsbetänkandet frågan om högre folkpension vid uppskjuten pensionering (SOU 1945: 46 s. 171) men avvisade tanken därpå. Kommittén yttrade bl. a.:

I fråga om pensioner, som helt eller såsom i Storbritannien till väsentlig del finansieras genom avgifter beräknade efter försäkringstekniska grunder, torde invändningar knappast kunna göras mot att man låter pensionen stiga med varje år som dess uttagande uppskjutes.

Med avseende å en pension, som utgår helt eller till huvudsaklig del med hänsynstagande till pensionstagarens egen inkomst, ställer sig saken emellertid annorlunda. En sådan pension är avsedd att i anledning av inträffad försörjningsoförmåga täcka de nödvändiga levnadskostnaderna. Anledning synes då knappast föreligga att utgiva högre pension till den, som på grund av bättre hälsa eller andra omständigheter kunnat försörja sig själv till hög ålder, än till den, som tidigare förlorat sin försörjningsförmåga. För en åldring med något kapital skulle det vid en sådan anordning kunna löna sig att genom att förbruka kapitalet innan pension sökes uppskjuta pensionsåldern. Över huvud taget torde kunna sägas, att anordningen skulle gynna dem, som i fråga om hälsa eller tillgångar ha det bäst ställt, i förhållande till dem, som ha ett oavvisligt behov av pensionen så snart den kan erhållas. Eftersom man helst icke bör bestämma pensionen till lägre belopp, än vad som erfordras för en skälig försörjning för dem som söka den vid den lägsta pensionsåldern, blir pensionen, om den höjes då dess uttagande uppskjutes, avsevärt högre än nödvändigt för dem, vilka kunna vänta länge med att söka pension. Till vad nu sagts kommer att lagstiftningen och försäkringens administrativa handhavande kompliceras genom en anordning sådan som den nu antydd. I Danmark torde missnöje mot pensioneringens anordnande i förevarande avseende ha yppats av ovannämnda skäl och har det till och med varit tal om att slopa den nämnda graderingen av pensionerna. Erfarenheterna från Danmark torde också närmast tyda på att höjning av pensionen då den uttages vid högre ålder icke har någon större effekt på tidpunkten för sökande av pension.

Ur kostnadssynpunkt må bemärkas att en högre pension till dem, som söka pension senare än normalt, lätt kan medföra merutgifter därigenom att även de, vilka i alla händelser icke skulle ha sökt pension förrän vid den högre åldern, komma i åtnjutande av pensionsförhöjningen. — — —

Den föreslagna pensionsåldern är för övrigt så hög, att behovet av särskilda åtgärder för att stimulera till ett uppskjutande av pensioneringen icke är av tillnärmelsevis samma betydelse som exempelvis i Storbritannien, där en pensionsålder av 65 år för män och 60 år för kvinnor föreslagits.

I propositionen rörande folkpensioneringslagen och under den följande riksdagsbehandlingen upptogs inte förevarande spörsmål till diskussion.

I de båda förutnämnda *motionerna* åberopades som skäl för ett system med differentierad pensionsålder, att befolkningsutvecklingen väckte allvarliga bekymmer för vår arbetskraftsbalans med en successivt ökad försörjningsbörda för de produktiva åldrarna gentemot över- och underåriga som följd. Detta medförde, att man måste pröva alla möjligheter att stimulera

den äldre arbetskraften till produktiva insatser. En tänkbar utväg skulle vara att bereda den, som frivilligt kvarstod i produktionen och avstod från att uppbära folkpension, kompensation i form av högre folkpensionsbelopp. En grund för detta högre belopp kunde erhållas genom en försäkringsteknisk omräkning av förmånerna efter samma grunder som ehuru i motsatt riktning skedde vid inräkningen av folkpensionsförmånerna i de statliga tjänstepensionerna. Därutöver skulle ytterligare tilläggsbelopp av premiekaraktär utgå, större ju längre pensionen uppsköts.

Vad angår denna försäkringstekniska omräkning av folkpensionsbeloppet må hänvisas till följande tabell, som intagits i socialvårdskommitténs betänkande.

Utgår man från att en kvinna är berättigad till en livränta å 100 kronor, som börjar vid 67 års ålder, kan hon — enligt 3 % räntefot och dödlighetstabellen R 32 — för den händelse hon uttager livräntan senare erhålla följande belopp från nedan angivna åldrar.

Livräntan börjar utgå	Livräntebelopp kr.
vid 67 års ålder	100:—
” 68 ” ”	110: 04
” 69 ” ”	121: 58
” 70 ” ”	134: 91
” 71 ” ”	150: 40
” 72 ” ”	168: 54
” 73 ” ”	189: 89
” 74 ” ”	215: 24
” 57 ” ”	245: 55

För män är stegringen något större.

Andra lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 40/1950, att de skäl, som socialvårdskommittén anfört i folkpensioneringsbetänkandet mot en anordning med högre pension vid uppskjuten pensionering, i huvudsak alltjämt torde äga full giltighet. Enligt utskottets mening skulle en sådan reform få mycket begränsade verkningar, därest den skulle genomföras inom nuvarande kostnadsram för folkpensioneringen. Om däremot de premierande tilläggen kunde bestämmas till relativt höga belopp, skulle reformens betydelse uppenbarligen öka. Men därvid uppkom frågan, om icke de därför erforderliga medlen kunde förväntas bli bättre använda, därest man i stället genomförde lättnader i inkomstprövningen. Härtill kom att ett system med differentierade folkpensionsförmåner torde komma att medföra en ganska komplicerad administrativ apparat. Oaktat de skäl, som utskottet sålunda fann tala mot ett dylikt system, ansåg utskottet likväl, att denna fråga borde beaktas vid en översyn av avdragsreglerna.

Pensionsutredningen har i sitt betänkande om allmän pensionsförsäkring

(SOU 1950:33 s. 183) diskuterat frågan om rätt för den försäkrade att uppskjuta pensionsinträdet.

Utredningen har emellertid kommit till den uppfattningen att hur man än inom den givna kostnadsramen avväger kompensationen för en senare pensionering, kommer möjligheten för den enskilde att uppskjuta pensionsåldern i mycket ringa grad att utnyttjas. Ovissheten om hur länge man kommer att leva torde göra de flesta benägna att så tidigt som möjligt uttaga ålderspensionen, även om pensionen icke direkt erfordras för täckande av utgifter i löpande konsumtion. Man har ju möjligheten att spara pengarna eller investera dem i egen rörelse. Ett tidigt uttagande av pensionen kommer i allmänhet att uppfattas som det säkraste sättet att få igen så mycket som möjligt av erlagda premier. Utredningen anser därför icke att en optionsrätt av nu nämnt slag kommer att motsvara syftet med anordningen.

Folkpensionsrevisionen har inte ansett sig böra föranstalta om någon statistisk utredning av förvärvsarbetet bland personer över 67 år före och efter 1946 års folkpensionsreform, enär en sådan, därest den kunde praktiskt genomföras, skulle draga allt för lång tid och för stora kostnader. En i anslutning till konjunkturinstitutet gjord utredning rörande verkstadsarbetarna synes inte möjliggöra tillräckligt säkra slutsatser för nu förevarande ändamål.

Skulle en verkligt effektiv reform för ålderspensionärernas stimulerande till fortsatt produktiv insats göras i anslutning till folkpensioneringen blev det säkerligen nödvändigt att utbetala en premie till pensionären för varje år, som han kvarstår i förvärvsarbete efter 67 år, en premie som skulle antingen utgå vid sidan av och alltså ej med uppskjutande av folkpensionen eller också utgöra ett tillägg till den ökning av folkpensionen, som utan kostnad för det allmänna kunde ske vid uppskjuten pensionsålder. Först med en sådan ordning skulle folkpensionären inte anse sig löpa för stor ekonomisk risk. Ty en risk måste han alltid finna att han löper, om han uppskjuter uttagandet av folkpensionen ett eller flera år, ty han kan dö under mellantiden och aldrig få tillgodonjuta beloppen eller ock inte leva tillräckligt länge för att få tillbaka de avstådda pensionsbeloppen.

Vad som orsakar de speciella svårigheterna, när det gäller att göra en differentierad pensionsålder effektiv i Sverige, är det förhållandet, att med ett så stort icke inkomstprövat ålderspensionsbelopp som 1 000 kronor jämte indextillägg effekten på arbetsvilligheten av höjda pensionsförmåner vid uppskjuten pensionering i viss mån förtages. Annorlunda ställer det sig i Danmark där hela ålderspensionen är inkomstprövad. Där har ålderspensionären ofta att välja mellan att uppskjuta pensioneringen mot kompensation längre fram eller att omedelbart se pensionen helt eller delvis försvinna genom inkomstprövningen.

Det ligger även annorlunda till i Storbritannien, där pensionären normalt har att välja mellan att draga sig tillbaka och leva endast på pensionen eller

att arbeta vidare och leva på arbetsinkomsten med rätt till högre pension längre fram.

I båda dessa länder har pensionären ett påtagligt intresse av att utnyttja rätten att vänta med pensionen. I Frankrike stimuleras pensionären att skjuta på pensionsinträdet på grund av de låga pensionsbelopp, som utgå vid 60 års ålder, och den starka förhöjning av pensionen som sker under mellantiden.

Att i Sverige efterbilda något av systemen i Danmark, Storbritannien eller Frankrike synes inte möjligt. Vi kan sålunda inte gärna såsom förutsättning för åtnjutande av folkpension föreskriva att vederbörande skall ha lämnat förvärvsarbetet (Storbritannien), inte heller göra hela ålderspensionen inkomstprövad (Danmark).

En annan omständighet, som kan väntas göra ett system med rörlig pensionsålder mindre effektivt i Sverige än i de nyss berörda länderna, är att vår pensionsålder ligger så mycket högre.

Ett system med differentierad pensionsålder skulle slutligen medföra behov av ändring av de statliga pensionsreglementena och sannolikt även av vissa andra pensionsanordningar.

Folkpensionsrevisionen har funnit de skäl som anförts mot en rörlig pensionsålder så vägande att införandet av en sådan i vårt land enligt revisionens mening inte bör ifrågakomma. Emellertid kan de önskemål, som ligger bakom förslagen om den rörliga pensionsåldern, i viss mån realiseras genom utnyttjande och förbättring av den frivilliga statliga pensionsförsäkringen (pensionsstyrelsens frivilliga försäkring). Revisionen återkommer härtill i kapitel XIV.

Inkomstprivilegiering

Frågan om återinförande av inkomstprivilegiering har på sätt närmare framgår av kap. IV främst aktualiserats genom motionerna nr I: 327 och II: 389 vid 1950 års riksdag. För behandlingen av nämnda motioner redogöres ävenledes i kapitel IV.

Enligt 1935 års folkpensioneringslag var pension eller understöd, som utgick på grund av gåva, testamente eller försäkring, vilken inte var i lag föreskriven, eller också, utan samband med olycksfall i arbetet, på grund av egen eller anhörigs förutvarande arbetsanställning, ur inkomstberäkningssynpunkt privilegierade. Privilegieringen innebar att sådan pension eller understöd inte skulle räknas såsom inkomst i den mån beloppet understeg resp. 300, 350 och 400 kronor i de tre då förefintliga ortsgrupperna.

Socialvårdskommittén upptog i sitt folkpensionsbetänkande frågan om inkomstprivilegieringens bestånd och utformning. Kommittén annoterade vissa anmärkningar som riktats mot den då förefintliga privilegieringen och

fann att anmärkningarna aktualiserade frågan, om det verkliga förelåg skäl att skilja på privilegierade och andra inkomster, dvs. om inte det riktiga var att höja den avdragsfria inkomsten kraftigt och slopa privilegieringsbestämmelsen. Härefter anförde kommittén:

Kommittén har emellertid kommit till den slutsatsen, att den nuvarande avgränsningen av vissa inkomster, som privilegierats, har starka skäl för sig. Den stimulerar sålunda arbetsgivare och andra att genom pensionering eller understöd sörja för anställda eller deras anhöriga i viss utsträckning. Vad angår privilegieringen av inköpta livräntor är densamma i viss mån skenbar i det att, såsom visas i annat sammanhang, livräntebeloppen ofta bli avsevärt högre än vad avkastningen å det kapital livräntan kostat i inköp skulle ha varit tillsammans med föreskriven höjning av avkastningen. Att privilegiera förmåner på grund av i lag föreskriven försäkring synes icke tillrådligt, särskilt om obligatorisk sjuk- och arbetslöshetsförsäkring införes. Att privilegiera arbetsinkomst bereder betydande svårigheter, särskilt som det ofta är svårt att avgöra vad som är arbetsinkomst. Sålunda är det i regel nästan ogörligt att i fråga om ägare av jordbruksfastighet avgöra vad som är fastighetsavkastning och vad som är ägarens egen arbetsinkomst.

Socialvårdskommitténs förslag utmynnade i att inkomstprivilegieringen skulle bibehållas och avse samma inkomster som tidigare men att bestämmelserna om privilegieringen skulle ändras i vissa avseenden. Bland annat skulle ortsgupperingen av privilegieringsbeloppen ersättas med enhetliga belopp om 400 kronor för gift och 600 kronor för makar gemensamt.

Kommitténs förslag i privilegieringsfrågan rönste viss kritik vid remissbehandlingen. I proposition nr 220 till 1946 års riksdag anknöt föredragande departementschefen, statsrådet Möller, till denna kritik samt anförde:

Vad sålunda anförts i yttrandena synes ge vid handen att den nuvarande anordningen med privilegiering av vissa inkomster icke är tillfredsställande. Det avgörande skälet för införandet av privilegieringsbestämmelserna har varit att man därigenom velat stimulera arbetsgivare att sörja för sina anställdas pensionering. Detta skäl vägde synnerligen tungt, då nu gällande folkpensionslag beslutades åren 1935 och 1937. Folkpensionen började nämligen reduceras redan om den egna inkomsten översteg 100 kronor för ensamstående och 200 kronor för äkta makar. I och med att den allmänna ålderspensionen göres helt oberoende av den egna inkomsten bortfaller det huvudsakliga motivet för anordningen med privilegierade inkomster. I betraktande av vad jag tidigare anförde om önskvärheten att i görligaste mån utnyttja åldringarnas arbetskraft, kan jag icke heller undgå att finna det i viss mån stötande att vissa inkomster skola vara privilegierade, medan däremot egen arbetsinkomst icke privilegieras. Det kan också anmärkas, att privilegieringen ofta gynnar de i ekonomiskt avseende bäst ställda folkpensionärerna. Jag vill fördens skull förorda, att privilegieringsbestämmelserna helt slopas.

Statsmakterna beslöt i enlighet med departementschefens hemställan. Någon föreskrift om inkomstprivilegiering finns sålunda inte i den nu gällande folkpensioneringslagen. Emellertid må erinras om bestämmelserna att folk-

pensionsförmån (utom blindtillägg) och allmänt barnbidrag ävensom understöd, som utges på grund av skyldskap eller svågerlag, inte skall räknas såsom inkomst vid inkomstprövningen. Dessa bestämmelser har otvivelaktigt samma effekt som privilegieringsbestämmelser men har inte rubricerats såsom sådana.

Då det gäller att bedöma det berättigade i att återinföra en bestämmelse, som privilegierar vissa inkomstslag, bör man i första hand göra klart för sig verkningarna av de nuvarande avdragsreglerna såväl beträffande inkomstslag, som är ifrågasatta till privilegiering, som beträffande övriga inkomstslag.

Vad först beträffar tjänstepensioneringen finns rörande avdragsreglernas inverkan å denna vissa uttalanden och siffror i pensionsutredningens principbetänkande. Med ledning av de uppgifter som lämnats i nämnda betänkande och av vad folkpensionsrevisionen själv inhämtat har revisionen kommit till den uppfattningen att redan avdragsreglerna i folkpensioneringslagen verkar starkt hämmande i fråga om den frivilliga pensioneringen av särskilt kroppsarbetare. Att denna hämmande effekt skärpts genom de avdragsregler som i regel gäller för de särskilda bostadstilläggen torde också vara otvivelaktigt. I själva verket torde en ändring av avdragsreglerna såväl i själva lagen som för de särskilda (kommunala) bostadstilläggen vara en ovillkorlig förutsättning för att pensioneringen genom arbetsgivarnas försorg av kroppsarbetare skall kunna bli effektivare. En sådan ändring kan uppenbarligen antingen ske genom en privilegieringsbestämmelse eller genom en generell uppmjukning av avdragsreglerna.

I syfte att erhålla en uppfattning om avdragsreglernas inverkan på pensionstagarnas vilja att utnyttja sin arbetskraft har folkpensionsrevisionen verkställt en enkät med länsarbetsnämnderna. Svaren från länsarbetsnämnderna har såvitt angår ålderspensionärerna i det stora hela utvisat att avdragsreglernas återhållande inverkan å arbetsviljan inte är särdeles betydande. Emellertid har ålderspensionärerna i de nordligaste länen ofta visat viss ovilja att antaga arbete, om anställningstiden är kortvarig eller oviss, och i Kopparbergs län synes de inte gärna vilja ta stadigvarande arbete utan söker i stället tillfälliga arbeten, vilka inte så lätt kan kontrolleras. Även i fråga om invalidpensionärer har i en del län endast i vissa fall märkts menlig inverkan av avdragsreglerna. I andra län är erfarenheten en annan. Arbetsnämnden i Stockholm yttrar härom:

Även bland dessa folkpensionärer finnes en grupp, som besöka arbetsförmedlingen frivilligt med samma motiv som ålderspensionärerna — de vantrivas med sysslolösheten eller anse sig nödsakade att förbättra sina ekonomiska villkor och vilja ej anlita fattigvården — men andra uppmanas ofta av sjukhus, pensionsnämnder eller socialvårdsbyråer att uppsöka arbetsförmedlingen och då vanligen arbetsvårdsexpeditionen. För en del av dessa måste arbetet betraktas som ren

sysselsättningsterapi och här spela avdragsreglerna till att börja med vanligen ej någon roll. Detta är emellertid i hög grad fallet med de invalidpensionärer och sjukbidragsberättigade, vars förmåner äro i fara att reduceras eller indragas, därför att sjukdomstillståndet förbättrats eller där man funnit, att de trots invaliditeten eller sjukdomen haft inkomst över den avdragsfria. Det är bland dessa man kan finna obenägenhet eller tveksamhet att antaga anvisat arbete, därför att de i det längsta önska hålla fast vid sin pension.

Länsarbetsnämnden i Värmlands län framhåller att arbetssökande, vilka åtnjuta invalidpension eller sjukbidrag, ofta ställer sig tveksamma inför ett arbetserbjudande, som kan komma att påverka deras pensionsförmåner. Inte minst gäller detta de lungsjuka, som på grund av sjukdomens art ofta mer än andra hyser farhågor för återfall och av denna anledning är angelägna att få behålla pensionen ograverad.

Även om den nämnda enkäten inte givit något klart besked rörande omfattningen av den återhållande verkan avdragsreglerna kan ha å arbetsviljan hos folkpensionärerna visar den dock att en sådan verkan i viss utsträckning föreligger. Man torde vidare kunna förmoda att de folkpensionärer, som känner till avdragsreglernas verkan, i viss omfattning undviker att uppsöka länsarbetsnämnderna för att erhålla arbete. Antingen underlåter de kanske att arbeta eller också skaffar de sig arbete på annat sätt.

I detta sammanhang bör också bemärkas de slutsatser, till vilka kommittén för partiellt arbetsföra kommit i förevarande avseende och vilka otvetydigt pekar på att avdragsreglerna har en hämmande effekt å arbetsviljan (se nämnda kommittés betänkande SOU 1948: 54 s. 230).

Vid övervägande av vad folkpensionsrevisionen sålunda och annorledes inhämtat har revisionen kommit till den ståndpunkten, att de faktiska förhållandena inte motiverar att man nu intar en annan ståndpunkt än vid antagandet av folkpensioneringslagen såvitt angår frågan om pensions- och arbetsinkomstens inbördes förhållande i privilegieringshänseende. I vart fall gäller detta så länge utvägen att generellt mildra avdragsreglerna kan beträdas. Till problemet om särskilda åtgärder för att undanröja hindren för invaliders återförande till arbetslivet återkommer revisionen i kapitel XIV.

Återstår då frågan huruvida dessa båda inkomstslag bör privilegieras i förhållande till förmögenhetsavkastning eller, annorlunda uttryckt, i förhållande till resultatet av sparande.

De flesta torde vara ense om att inkomstprövade förmåner inte bör tillkomma innehavarna av större förmögenheter. I syfte att förhindra detta har man i folkpensioneringslagen den bestämmelsen att vid uppskattning av förmögenhets avkastning denna skall höjas med 10 % av det belopp, varmed förmögenheten överstiger för gift pensionsberättigad 7 500 kronor (15 000 kronor för makarna tillsammans) och för annan pensionsberättigad 10 000 kronor. Denna s. k. skärpning har utformats så att den i regel inte

skulle drabba smärre sparkapital eller innehavet av egna hem eller andra mindre fastigheter. Genom penningvärdets relativt starka fall sedan lagens antagande år 1946 verkar skärpningsbestämmelsen i nuvarande läge kraftigare än som avsågs då bestämmelsen därom infördes. Skulle man, utan att ändra skärpningsbestämmelsen, privilegiera inkomsterna av pension och arbete blev resultatet tydligen att man ytterligare rubbade den avvägning mellan de olika inkomstlagen som ansågs lämplig år 1946. Detta skulle enligt revisionens förmenande vara föga önskvärt med hänsyn bland annat till de höjningar av taxeringsvärdena å fastigheter, däribland egna hemmen, som är att förutse. Ur administrativ synpunkt skulle det medföra betydande svårigheter att privilegiera arbetsinkomst utan att privilegiera även förmögenhetsavkastning. Särskilt skulle detta vara fallet i fråga om jordbruksfastigheter.

I detta sammanhang bör erinras om de anmärkningar som, särskilt från Sveriges kommunalanställdas pensionskassa, framställt mot pensionsinkomsts verkan i förhållande till verkan av förmögenhetsinkomst vid folkpensionsberäkningen. Man har påpekat att under det att en pensions eller livräntas årsbelopp i sin helhet räknas såsom inkomst endast avkastningen av en förmögenhet, exempelvis räntan, medräknas. Detta var inte riktigt. Om man begagnade ett kapital att inköpa en livränta, förbrukades ju kapitalet. Och värdet av den pensionsrätt, som man har vid ett visst tillfälle, borde jämföras med ett hopsparat kapital. Man borde därför i princip beräkna inkomst av pension eller livränta så att man räknade ut nuvärdet av pensionen och därefter såsom inkomst räknade avkastningen av detta nuvärde på samma sätt som man räknade avkastning å ett kapital. Om man exempelvis har en årlig pension eller livränta å 2 000 kronor och nuvärdet därav vid en viss tidpunkt är 16 000 kronor, bör enligt angivna metod inkomsten beräknas utgöra gängse ränta å 16 000 kronor jämte skärpning. Är det i detta exempel fråga om en gift pensionstagare utan förmögenhet och räknar man med en normal kapitalränta av 3 % blir inkomsten alltså ($3\% \text{ å } 16\,000 =$) 480 kronor + ($10\% \text{ å skärpningsbeloppet } 1\,000 =$) 100 kronor eller sålunda = 580 kronor i stället för, såsom nu är fallet, 2 000 kronor.

Folkpensionsrevisionen har funnit att en sådan regel, som nyss skisserats, skulle utfalla olika i olika fall — ibland skulle den drabba pensionsinkomsterna mildare och ibland strängare än nu. Den skulle vidare komplicera lagtillämpningen ganska avsevärt. Enligt revisionens mening skulle den inte heller verka rättvist, i det att pensionsinkomst alltid skulle behandlas gynnsammare än arbetsinkomst. Revisionen kan alltså inte förorda att en särskild regel införes för beräkning av pensionsinkomst. Emellertid kommer de förslag, för vilka revisionen stannat, att i betydande mån stimulera även anordnandet av pensionering och anskaffandet av livräntor.

Det har nyss antytts att specialbestämmelser rörande beräkning av pensionsinkomster skulle komplicera lagtillämpningen. Detsamma gäller i större eller mindre mån varje privilegieringsbestämmelse. Även om det ökade administrationsbesväret på grund av sådana bestämmelser enligt vad erfarenheten utvisat i regel torde kunna bemästras är det uppenbarligen en omständighet som i förevarande sammanhang bör beaktas.

Folkpensionsrevisionen har sålunda funnit att anledning icke föreligger att genom privilegieringsbestämmelser gynna vissa inkomstslag vid inkomstberäkningen inom folkpensioneringen utan funnit en generell höjning av den avdragsfria inkomsten vara att föredraga.

Med hänsyn till att en sådan generell höjning av den avdragsfria inkomsten måste draga större kostnader än en privilegiering, som skapar en motsvarande sammanlagd avdragsfri inkomst blott för vissa inkomstslag, har revisionen låtit uträkna kostnaden för en privilegiering av de inkomstslag, som var privilegierade enligt 1935 års lag, med utgångspunkt från att den avdragsfria inkomsten skall höjas blott i den mån så föranledes av det ändrade penningvärdet och att privilegieringsbeloppet, liksom enligt socialvårdskommitténs förslag, skall vara lika stort som den avdragsfria inkomsten. Det har visat sig att en sådan privilegiering skulle medföra en årlig utgiftsökning av 4—5 miljoner kronor. Kostnadsvariationen föranledes av att beräkningarna gjorts med utgångspunkt från olika avdragsfaktorer. En privilegiering av löntagarpensioner och arbetsinkomst torde draga nästan samma kostnad som en generell höjning av den avdragsfria inkomsten med privilegieringsbeloppet.

Återstående reformmöjligheter

Revisionen har i det föregående angivit de skäl som gör att revisionen inte vill förorda vare sig slopad inkomstprövning, rörlig pensionsålder eller inkomstprivilegiering. De erforderliga reformerna av inkomstprövningen inom folkpensioneringen måste sålunda ta sikte på en höjning av den avdragsfria inkomsten och en mildring av avdragsfaktorn.

Det nuvarande läget i fråga om inkomstprövningen förorsakas i väsentlig mån av att de båda nämnda avdragsreglerna i själva folkpensioneringslagen tillämpas samtidigt med motsvarande avdragsregler enligt grunderna för de särskilda bostadstilläggen. Inkomstprövningsfrågan kan därför inte lösas utan att frågan om nämnda bostadstillägg närmare utretts. Detta i sin tur kan inte ske utan att hela systemet för bostadstillägg inom folkpensioneringen omprövas. Revisionen kommer därför att, innan avdragsreglernas beskaffenhet närmare avhandlas, taga ställning till frågan huru nämnda bostadstillägg bör vara konstruerade.

BOSTADSTILLÄGGENS KONSTRUKTION

Såvitt angår de kommuner som infört särskilt bostadstillägg kan uppenbarligen frågan om mildrade avdragsregler inte lösas enbart genom en ändring av avdragsreglerna för de i folkpensioneringslagen reglerade inkomstprövade pensionsförmånerna. Om dessa avdragsregler uppmjukas kan tänkas att de kommunala avdragsreglerna i motsvarande mån skärps. I enstaka fall gäller att de kommunala reglerna i sig själva är nog stränga för att medföra de olägenheter som man vill undanröja genom en reform.

Man kan knappast heller lösa de föreliggande frågorna genom att utan någon mera väsentlig ändring av folkpensioneringslagens avdragsregler ålägga kommunerna att tillämpa mycket liberala avdragsregler. Detta skulle nämligen öka kommunernas utgifter och ökningen skulle till stor del komma sådana personer till godo, som man inte ansåg i behov av kommunala understöd. Risk skulle då föreligga att kommunerna skulle bli mera restriktiva då det gäller att besluta om särskilda bostadstillägg — åtminstone om dessa inte förenades med betydande statsbidrag. Det skulle för övrigt lätt fattas såsom en omotiverad statlig reglering, om staten tvingade kommunerna att iakttaga vissa avdragsregler utan att samtidigt lämna statsbidrag.

Om man önskar behålla konstruktionen med två slag av bostadstillägg återstår tydligen möjligheten att stadga sådana avdragsregler för både de lagreglerade ("statliga") förmånerna och de särskilda bostadstilläggen att den sammanlagda effekten blir något så när tillfredsställande. Detta stöter dock, såvitt angår avdragsfaktorn, på vissa svårigheter eftersom både statliga bostadstillägg och särskilda bostadstillägg inte utgår i alla kommuner och de särskilda tilläggens maximibelopp varierar i de individuella fallen. Man skulle i en kommun inte få samma sammanlagda avdragsfaktor som i en annan kommun. Vidare skulle i en och samma kommun avdragsfaktorn variera i olika inkomstlägen och för olika pensionstagare. Vill man råda bot härpå genom att höja den statliga avdragsfaktorn i de fall och i de inkomstlägen då särskilt bostadstillägg inte utgår, blir resultatet att inkomstgränserna för rätten till de statliga förmånerna kommer att höjas i de kommuner som inför särskilt bostadstillägg i förhållande till övriga kom-

muner. Samtidigt skulle uträkningen av de olika pensionsförmånerna ytterligare kompliceras.

Vad nu sagts utvisar enligt revisionens mening att det knappast är möjligt att på ett något så när tillfredsställande sätt samordna statliga och kommunala avdragsregler i fråga om bostadstilläggen. Därjämte kan en sådan samordning näppeligen genomföras utan statsbidrag till de särskilda bostadstilläggen. Resultatet blir då att man får dels statliga bostadstillägg med kommunala bidrag och dels kommunala bostadstillägg med statliga bidrag, ett föga tilltalande resultat.

Folkpensionsrevisionen har gjort ingående undersökningar angående möjligheterna av att med bibehållande inom folkpensioneringen av det nuvarande systemet med bostadstillägg nå tillfredsställande resultat i fråga om avdragsreglerna i de fall särskilda bostadstillägg utgår. Revisionen har därvid funnit sina ovan resonemangsvis gjorda antaganden bestyrkta såvitt angår avdragsfaktorn. Rent tekniskt är det däremot möjligt att nå en tillfredsställande samordning i fråga om den avdragsfria inkomsten genom att föreskriva vissa regler härför även beträffande de särskilda bostadstilläggen. Även då inställer sig emellertid frågan om statsbidrag till de särskilda bostadstilläggen.

Till vad nu sagts kommer att stark kritik riktats mot den nuvarande bostadskostnadsgrupperingen och att denna för övrigt genom tillkomsten av särskilda bostadstillägg i betydande mån rubbats om man ser till de sammanlagda förmåner som utgår i olika orter.

Revisionen har under nu angivna förhållanden ansett sig böra närmare undersöka huruvida inte den erforderliga grunden för lösande av de huvudfrågor, som revisionen har att utreda, kan erhållas genom att sammanslå de lagstadgade statliga bostadstilläggen med de särskilda bostadstilläggen till ett nytt kommunalt bostadstillägg. En sådan lösning innebär slopande av bostadskostnadsgrupperingen i folkpensioneringslagen.

Till en början kan konstateras att lösningen innebär betydande fördelar. Ur revisionens synpunkt är uppenbarligen den största fördelen att dubbla avdragsregler inte behöver förekomma utan att enhetliga avdragsregler — vilka givetvis även bör gälla tilläggs- och änkepensioner — kan föreskrivas. En annan betydande fördel är att fastställandet av en bostadskostnadsgruppering för pensionerna samt de administrativa och andra olägenheter som äro förenade med en sådan undvikes. Man vinner också att den smidiga anpassning efter de föreliggande behoven, som i vissa avseenden utmärker de särskilda bostadstilläggen om de är lämpligt utformade, kan överflyttas på det sammanslagna tillägget.

Emellertid måste vissa förutsättningar föreligga för att en sammanslagning av bostadstilläggen skall kunna genomföras. Man måste sålunda i första hand ha vissa garantier för att kommunerna verkligen inför bostads-

tilllägg i sådana fall där det behövs. Sådana garantier kan i viss mån vinnas genom lämpligt utformade statsbidragsgrunder. Vidare är det nödvändigt att bestämmelserna för finansieringen av bostadstilläggen utformas så, att missbruk förhindras och att kostnaderna inte blir alltför stora. Till dessa frågor återkommer revisionen i det följande men vill redan nu förutskicka att revisionen har funnit dessa förutsättningar för sammanslagning av bostadstilläggen föreligga. Vid sin behandling av avdragsreglerna kommer revisionen därför att utgå från förutsättningen att ett enda bostadstillägg skapas, vilket inte hindrar att de överväganden som göres äger viss tillämpning även vid nuvarande konstruktion av bostadstilläggssystemet såvitt angår den avdragsfria inkomsten.

Revisionen vill i detta sammanhang framhålla att det måhända kan bli nödvändigt att, även om revisionens förslag genomföres, under någon tid behålla en bostadskostnadsgruppering. Hyrorna i pensionärshemmen är nämligen knutna till folkpensioneringens bostadskostnadsgruppering.

SAMMANSLAGET BOSTADSTILLÄGG

De statliga bostadstilläggen är till storleken reglerade genom bestämmelser i folkpensioneringslagen. Rörande storleken av de särskilda bostadstilläggen har däremot kommunerna att bestämma. Vill man sammanslå dessa båda tillägg uppkommer frågan hur det sammanslagna bostadstillägget skall anordnas. Man har att utreda i vad mån det nya tillägget skall regleras genom bestämmelser i folkpensioneringslagen.

Att kommunernas bestämmanderätt i vissa avseenden måste bli mindre än i fråga om det nuvarande särskilda bostadstillägget är uppenbart. Så måste exempelvis avdragsreglerna bestämmas i folkpensioneringslagen, då eljest huvudsyftet med de reformer som revisionen har att förbereda skulle förfelas. Å andra sidan är det tydligt att en reglering i lag av en så viktig fråga som det sammanslagna bostadstilläggets maximistorlek knappast är möjlig. Det skulle innebära att man måste fastställa hur tilläggen i de enskilda orterna skall beräknas med hänsyn till bostadskostnader o. d. Så skulle måhända kunna ske, om man endast hade att anpassa tilläggen efter faktiska hyres- och bränslekostnader, men detta är i praktiken inte möjligt såsom torde framgå av det följande. För övrigt skulle det näppeligen vara lämpligt att förvägra kommunerna bestämmanderätt om bostadstilläggens storlek om man ger dem befogenhet att bestämma om tillägg överhuvudtaget skall utgå.

Överlåter man åt kommunerna att avgöra huruvida tillägg skall utgå och hur stora dessa skall vara — om man bortser från inverkan av egna inkomster — kunde måhända befaras att folkpensionärerna inte på alla orter får de tillägg de behöver. Revisionen är för sin del av den uppfattningen att risken härför är så obetydlig, att man inte behöver räkna med den, under förutsättning att vid utformningen av finansieringsbestämmelserna tillses att alla kommuner har ekonomiska möjligheter att införa bostadstillägg. I det följande kommer revisionen att föreslå att kommunernas andel i kostnaderna för tilläggen i princip skall stå i förhållande till antalet skattekronor per invånare. Härigenom bör även mindre bärkraftiga kommuner bli i stånd att införa bostadstillägg när så erfordras.

Det antagande som revisionen sålunda gjort angående kommunernas

villighet att införa tillägg bestyrkes enligt revisionens mening av att särskilda bostadstillägg redan nu införts i stor omfattning trots förefintligheten av de statliga tilläggen. Av de 462 kommuner med tillsammans 4,5 miljoner invånare, som nu är placerade i bostadskostnadsgrupperna II—V, har sålunda 198 kommuner med sammanlagt 3,6 miljoner invånare infört särskilda bostadstillägg. Att någon av de kommuner i dessa bostadskostnadsgrupper, som inte infört särskilt bostadstillägg, skulle underlåta att införa bostadstillägg om de statliga tilläggen skulle slopas anser revisionen högst osannolikt. Att tillägg kommer att utgå i de kommuner i bostadskostnadsgrupp I, som infört särskilt bostadstillägg, kan hållas för visst. Men därutöver kommer med största sannolikhet ett antal kommuner, som nu är i sistnämnda bostadskostnadsgrupp, att införa bostadstillägg, om dessa blir delvis finansierade med statsmedel. Den risk för minskade bostadstillägg, som till äventyrs kan föreligga såvitt angår nu förefintliga pensionärer, bör undanröjas genom en övergångsbestämmelse. Revisionen kommer att i det följande föreslå en bestämmelse som vid i övrigt oförändrade förhållanden tillförsäkrar pensionären lika stor folkpension som de nu utgående statliga förmånerna.

Att kommunerna skulle bli alltför generösa vid fastställandet av grunderna för bostadstilläggen, då dessa delvis finansieras av statsmedel, synes knappast troligt. De mera välsituerade kommunerna får själva, enligt de kommunbidragsgrunder som revisionen föreslår, betala en stor del av tilläggen. För de övriga kommunerna kommer redan den kostnadsandel, som föreslås falla å kommunen, att utgöra ett starkt återhållande moment under förutsättning att andelen inte blir för liten. Inom kommunerna lär också finnas en naturlig motvilja mot att utge understöd, som delvis finansieras med kommunala medel, till personer vilka inte behöver hjälp. Om kommunen bestämmer alltför höga maximibelopp för tilläggen kommer emellertid de avdragsregler, som föreslås av revisionen, att medföra höga inkomstgränser och sålunda att de inkomstprövade förmånerna utgår även till relativt välsituerade personer. Även detta kommer sålunda att utgöra ett återhållande moment.

Revisionen har övervägt huruvida i lagen skall anges de förutsättningar, under vilka bostadstillägg kan utgå, exempelvis på sådant sätt att tillägget får utgivas endast för att täcka bostads- och bränslekostnader. En sådan gränsdragning är emellertid alltför snäv och skulle leda till försämringar å åtskilliga orter i förhållande till vad nu gäller. De återhållande moment som föreligger för rundhänthet från kommunernas sida enligt vad ovan sagts är enligt revisionen så starka att frihet bör kunna lämnas kommunerna att utan hinder av detaljbestämmelser i lagen utforma förutsättningarna för bostadstilläggens utgivande efter de speciella behov som råder i de olika kommunerna. Revisionen utgår emellertid ifrån att bostadstill-

läggen i regel kommer att såsom hittills anknyttas till de bostads- och bränslekostnader, som den enskilde pensionären kan antas ha under den närmaste framtiden. Vid en sådan anknytning till bostads- och bränslekostnaderna kan det måhända i vissa kommuner vara lämpligt att utgå ifrån ett visst minimibelopp beträffande dem som har egen bostad.

Även om kommunerna sålunda skall ha frihet att väsentligen reglera förutsättningarna för bostadstilläggen måste dock gälla att bostadstilläggen endast får avse tillgodoseende av mera stadigvarande behov. Mera tillfälliga behov får tillgodoses på annan väg. Även ur den enskildes synpunkt bör en pension vara något mera stadigvarande, en fast utgångspunkt vid dennes planläggning av sin försörjning. Också administrativa skäl gör det nödvändigt att återhållsamhet iakttages i fråga om bestämmelser, som kan leda till täta jämkningar av pensionsbeloppen. Sålunda bör bostadstilläggen inte indexregleras eftersom folkpensionernas totalbelopp då skulle bli indexreglerade på två olika sätt, något som skulle i hög grad komplicera uträkningen och utbetalningen av folkpensionerna. Detta bör givetvis inte förhindra att en mera stadigvarande förändring av levnadskostnaderna kan leda till en omprövning av bostadstilläggens storlek.

Såsom tidigare antytts måste avdragsreglerna vara fastslagna i folkpensioneringslagen även för bostadstilläggen. För undvikande av alltför komplicerad lagstiftning och lagtillämpning bör gälla samma bestämmelser för alla de inkomstprövade folkpensionsförmånerna. I detta avseende erfordras sålunda ingen specialbestämmelse i fråga om bostadstilläggen. Det måste dock uttryckligen anges i lagen att en kommun inte har rätt att fastställa avdragsregler som avviker från lagens eller vid sidan av dessa uppställa särskilda bestämmelser rörande inverkan av visst inkomstslag eller förmögensinnehav. Med hänsyn till att staten bidrager till kostnaderna för tilläggen bör en kommun inte heller äga rätt att föreskriva att tillägget skall utgå utan hänsyn till den berättigades inkomst- och förmögenhetsförhållanden.

Av det anförda framgår att det sammanslagna tillägget i fråga om sin utformning kommer att ligga emellan det statliga och det särskilda bostadstillägget. Det kommunala inflytandet blir dock avgörande på den viktigaste punkten nämligen huruvida tillägg skall utgå inom kommunen och hur de grunder skall vara beskaffade som avgör storleken av det oreducerade tillägget i varje enskilt fall. Fog finnes sålunda att beteckna detta tillägg såsom kommunalt. Av vad förut sagts framgår att de nu förefintliga bostadstilläggen inte alltid är avsedda att täcka enbart bostadskostnader samt att revisionen inte åsyftar någon ändring i vad nu gäller i detta avseende. Det kan därför ifrågasättas om beteckningen bostadstillägg bör bibehållas i fråga om det sammanslagna tillägget. Revisionen har emellertid funnit det lämpligast att behålla denna beteckning, som anger det viktigaste av de

behov man vill tillgodose med hjälp av tillägget. Revisionen föreslår sålunda att det sammanslagna tillägget betecknas *kommunalt bostadstillägg*.

När man tar bort bostadskostnadsgrupperingen och därmed de statliga bostadstilläggen skulle kunna inträffa att en person, som flyttar från en ort med bostadstillägg till en annan ort med sådant tillägg, inte skulle få något bostadstillägg alls, om kommunerna kunde ställa upp villkor utöver mantalsskrivning inom kommunen för rätt till bostadstillägg. Revisionen föreslår därför en bestämmelse av innebörd att så ej får ske. Någon motsvarighet kommer sålunda inte att finnas till den bestämmelsen, som nu finnes (5 § folkpensioneringslagen), att för tillhörighet till någon av bostadskostnadsgrupperna II—V fordras att den pensionsberättigade även de tre närmast föregående åren skall ha varit mantalsskriven å ort i den gruppen eller i grupp med högre nummer, såvida inte på grund av omständigheterna prövas skäligt medgiva undantag härifrån. En tillfredsställande sådan bestämmelse skulle knappast kunna utformas, sedan bostadskostnadsgrupperingen slopts, och inte heller vara påkallad i de fall det kommunala bostadstillägget anknyter sig till storleken av vissa pensionärens faktiska utgifter. Från den nuvarande bestämmelsen torde för övrigt undantag medgivas i mycket stor omfattning.

Några farhågor för att en kommun med låga bostadskostnader skall bli skyldig att under en stor del av mantalsskrivningsåret bidra till ett högt bostadstillägg åt en pensionär, som i början av året flyttar till en kommun med höga bostadskostnader, torde ej behöva föreligga, eftersom det kan förutsättas att bostadstilläggen i regel kommer att fastställas till vissa maximibelopp, som inte får överskridas annat än på särskilda skäl, och dessa maximibelopp torde bli avvägda med hänsyn till de inom kommunen vanligen förekommande bostadskostnaderna. För övrigt bör i detta avseende beaktas att kommunbidraget till bostadstilläggen i regel torde bli lågt i kommuner med låga bostadskostnader.

I 5 § folkpensioneringslagen finnes en bestämmelse att det, om pensionsberättigad vistas stadigvarande å ort tillhörande bostadskostnadsgrupp med lägre nummer än den, inom vilken han är mantalsskriven, kan förordnas att pensionen skall beräknas efter bestämmelserna för den lägre bostadskostnadsgruppen. Eftersom revisionen utgår ifrån att det kommunala bostadstillägget i regel skall anknyta till den faktiska bostadskostnaden, finner revisionen någon motsvarande bestämmelse inte vara erforderlig sedan bostadskostnadsgrupperingen slopts.

Såsom förut framhållits skall vederbörande kommun själv ha att avgöra om kommunalt bostadstillägg skall införas i kommunen ävensom bestämma tilläggets maximibelopp samt — fränsett avdragsreglerna — övriga bestämmelser rörande tilläggets storlek i de enskilda fallen. Avvägningen av till-

lägget mellan olika civilståndskategorier lämnas även åt kommunerna. Det kan nämligen förväntas att kommunerna inte skall sätta någon av de i folkpensioneringslagen upptagna pensionärskategorierna i ett sämre läge, liksom vanligen inte heller skett f. n. beträffande de särskilda bostadstilläggen. Därmed avses givetvis inte att det skulle vara kommunerna betaget att införa särskilda bestämmelser för anstaltsvårdade och dem som är bosatta i pensionärshem.

Utformningen av de kommunala grunderna blir uppenbarligen av stor betydelse för hur systemet med kommunala bostadstillägg skall fungera i praktiken. Självklart är att en viss enhetlighet i utformningen av grunderna är önskvärd. Revisionen hyser den förhoppningen att de olika kommunalförbunden i detta avseende skall bistå sina medlemmar med råd och upplysningar. Hjälp med den tekniska utformningen av grunderna bör också kunna erhållas hos pensionsstyrelsen, som måhända kan tänkas lämna vissa allmänna vägledande anvisningar.

HÖJD AVDRAGSFRI INKOMST

I föregående kapitel har folkpensionsrevisionen föreslagit att kommunerna skall få fastställa de grunder, som avgör bostadstilläggets maximum för de enskilda pensionstagarna. Däremot skall de regler, med vilka detta maximumtillägg reduceras på grund av egna inkomster eller förmögenhet, angivas i folkpensioneringslagen. Dessa regler föreslås bli desamma som gäller för övriga inkomstprövade förmåner nämligen tilläggs pension, änkepension och hustrutillägg (den del av hustrutillägget som nu motsvarar tilläggs pension benämnes i det följande och i förslaget till lagtext hustrutillägg).

Avdragsreglerna avser dels den avdragsfria inkomstens storlek och dels avdragsfaktorn. Olika slag av inkomster är olika känsliga för dessa båda regler. Reglerna påverkar också olika starkt de inkomstgränser, som utesluter från rätt till inkomstprövade förmåner.

Den avdragsfria inkomsten är av särskilt stor betydelse för arbetarpensioneringen. Även en ganska låg avdragsfaktor torde nämligen lägga betydande hinder i vägen för en sådan pensionering. Vill man på ett effektivt sätt undanröja hindren för arbetarpensioneringen måste det sålunda ske genom höjning av den avdragsfria inkomsten, såvida man inte vill utnyttja privilegieringsmetoden, en utväg som i det föregående betecknats såsom principiellt icke önskvärd.

För folkpensionsrevisionen är det såsom tidigare framhållits en väsentlig uppgift att underlätta arbetarpensioneringen. Det är därför naturligt för revisionen att vid avvägningen av avdragsreglerna låta den avdragsfria inkomstens höjning komma i förgrunden. Även ett annat skäl talar för att tonvikten lägges på den avdragsfria inkomsten. Denna verkar nämligen i allmänhet mindre höjande å inkomstgränserna för rätt till de inkomstprövade förmånerna än avdragsfaktorn. Man kan också uttrycka det så att i stort sett den avdragsfria inkomsten är av störst nytta för dem som har låga inkomster under det att en mild avdragsfaktor är fördelaktig för dem som har mera betydande egna inkomster.

Den avdragsfria inkomsten är nu 400 kronor för ogift och 600 kronor för makar gemensamt. Dessa belopp fastställdes år 1946. Vid ett pensionspristal

av 130 motsvarar de 520 resp. 780 kronor. Revisionen utgår ifrån att den avdragsfria inkomstens realvärde i vart fall bör återställas och att sålunda en höjning av densamma till lägst sistnämnda belopp bör vidtagas.

I detta sammanhang vill revisionen något beröra frågan om en eventuell indexreglering av den avdragsfria inkomsten. För en sådan anordning talar bland annat den omständigheten att indexregleringen skulle möjliggöra för arbetsgivarna att ge indextillägg å pensionerna till sina pensionärer utan att detta återverkade på dessas folkpensioner. Revisionen har dock funnit att en indexreglering allt för mycket skulle komplicera lagtillämpningen eftersom omräkning av ett stort antal folkpensioner skulle bli nödvändig vid indexvariationer. Därtill är att märka, att liknande belopp på andra områden, exempelvis ortsavdragen för den direkta beskattningen, inte är indexreglerade. Statsmakterna har för övrigt möjlighet att vid behov justera den avdragsfria inkomsten. Viktigt är att så sker vid en mera betydande ändring av pensionspristalet, som kan förväntas bli stadigvarande. Revisionen föreslår sålunda inte någon indexmässig reglering av den avdragsfria inkomsten.

Skall en sådan mildring av inkomstprövningens verkningar ernås, som åsyftas med utredningsuppdraget, är det uppenbarligen inte tillfyllest att återställa realvärdet av den avdragsfria inkomsten. Av vad ovan anförts torde framgå att det inte heller räcker med en mildring av avdragsfaktorn. Revisionen anser därför en ytterligare höjning av den avdragsfria inkomsten vara behövlig.

Huru stor höjningen skall bli är en avvägningsfråga. Å ena sidan föreligger här intresset av att öppna möjligheter för en utvidgad och förbättrad arbetarpensionering, en ökad arbetsinsats från pensionärernas sida och ett ökat sparande. Å andra sidan måste hänsyn tas till kostnaderna för staten och kommunerna samt till frågan huru långt upp på inkomstskalan inkomstprövade förmåner skall kunna utgå.

De två sista synpunkterna manar, inte minst i nuvarande ekonomiska läge, till försiktighet. Man bör likväl inte ta ett allt för kort steg härvidlag, ty i så fall skulle de föreliggande problemen inte lösas i nämnvärd omfattning. Att i detta sammanhang någon slutgiltig lösning inte kan åstadkommas står klart för revisionen.

Det belopp till vilket den avdragsfria inkomsten bör bestämmas blir måhända i första hand beroende på huru man ser på arbetarpensioneringsfrågan. Av den utredning som pensionsutredningen förebragt i sitt principbetänkande framgår klart att arbetarpensionerna i den mån de förekommer nära ansluter sig till den avdragsfria inkomsten. Kan man anta att ett mera betydande antal arbetsgivare skulle ha vilja och förmåga att höja pensionerna väsentligt, om den gräns höjes där dessa börjar beskäras genom avdragsreglerna, måste enligt revisionens mening mycket starka skäl före-

ligga för att man inte skulle höja den avdragsfria inkomsten så långt som arbetsgivarna skulle vilja gå.

Revisionen har av naturliga skäl inte kunnat utröna huru höga arbetarpensioner arbetsgivarna skulle kunna och vilja utge, om inga avdragsregler lade hinder i vägen. Även om det är uppenbart att många, särskilt mindre arbetsgivare också under en sådan förutsättning skulle underlåta att ge pensioner eller endast ge mycket obetydliga pensioner till sina anställda, har revisionen dock den uppfattningen att i sådant fall åtskilliga arbetsgivare skulle överväga högst betydande pensionsförbättringar. Pensioner å 1 000 kronor för ogifta och 1 500 kronor för makar ligger enligt revisionens antagande inte utanför gränsen för det sannolika. Måhända skulle enstaka företag utge ännu högre pensioner.

Meningarna kan givetvis vara delade huru långt man bör gå ur nyss berörda synpunkt men revisionen har för sin del funnit att man om möjligt inte bör stanna för lägre belopp än 1 000 resp. 1 500 kronor. Detta innebär ungefär en fördubbling av den avdragsfria inkomstens realvärde år 1946 och ger till resultat möjlighet att utge arbetarpensioner av samma realvärde, som skulle ha kunnat utgå som socialvårdskommitténs ovan å s. 62 berörda förslag i privilegieringsfrågan genomförts.

Höjes arbetarpensionerna till 1 000 resp. 1 500 kronor blir det belopp som står till buds för försörjningen, om andra egna inkomster inte finns, det som anges i nedanstående tabell. I tabellen har räknats med tre olika fall, i vilka bostadstilläggen satts olika högt. Det lägsta bostadstillägget motsvarar ungefär det, som genomsnittligt utges i de kommuner i bostadskostnadsgrupp I, som har särskilt bostadstillägg, och det högsta motsvarar ungefär summan av statligt och särskilt bostadstillägg i Stockholm. Det mellersta beloppet är avsett att belysa förhållandena i en medelstor stad.

	Ogift				Makar			
	Allmän ålderspension	Bostadstillägg	Arbetarpension	S:a	Allmän ålderspension	Bostadstillägg	Arbetarpension	S:a
Fall I	1 300	150	1 000	2 450	2 080	250	1 500	3 830
„ II	1 300	600	1 000	2 900	2 080	900	1 500	4 480
„ III	1 300	1 000	1 000	3 300	2 080	1 500	1 500	5 080

Dessa belopp, som hänförs till nuvarande pensionspristalet 130, synes inte vara otillfredsställande.

Om sålunda en avdragsfri inkomst av 1 000 resp. 1 500 kronor för närvarande kan anses acceptabel med hänsyn till arbetarpensioneringen, uppställer sig frågan om den är lämplig med hänsyn till andra inkomstslag.

Vad angår arbetsinkomsten spelar avdragsreglerna inom folkpensione-

ringen vid nuvarande löneläge inte så stor roll för dem, som kan stanna kvar i sitt tidigare arbete vid 67-årsålderns inträde. Lönerna är ju så avsevärt mycket större än de inkomstprövade förmåner som åldringarna kan påräkna från folkpensioneringen. För de åldringar, som kan få en ny något så när stadigvarande heltidstjänst, lär väl förhållandet vara detsamma. Däremot är avdragsreglerna av betydelse för åldringarnas möjligheter att ta deltids- och tillfälliga arbeten. Ur denna synpunkt utgör den tänkta avdragsfria inkomsten en högst avsevärd förbättring vid jämförelse med nu rådande förhållanden. Det bör också bemärkas att, om avdragsfaktorn mildras på sätt revisionen föreslår i det följande, den sammanlagda effekten av avdragsreglernas uppmjukning blir starkt märkbar även för inkomster som ligger betydligt över den avdragsfria. Detta förhållande belyses närmare i följande kapitel.

För invalidernas del föreligger speciella problem. Uppenbart är att, så länge invaliditeten består, möjligheten att genom arbete bidra till försörjningen regelmässigt är ganska ringa. I de flesta fall måste därför även ur synpunkten att invaliderna skall kunna utnyttja sin arbetskraft en avdragsfri inkomst av 1 000 resp. 1 500 kronor te sig såsom tillräcklig. I vissa fall kommer den dock att anses vara låg. Då en invalids arbetsförmåga börjar öka, kommer vid den nu övervägda avdragsfria inkomsten en reduktion av pensionen att sätta in relativt snart. Detta är dock nödvändigt om pensionen skall kunna i mera avsevärd mån reduceras innan den måste helt indragas på grund av att invaliditet inte längre kan anses föreligga. Önskvärdheten av en successiv minskning av folkpensionen vid arbetsförmågans återfående talar sålunda närmast för att den avdragsfria inkomsten inte fastställs för högt. Stimulansen till ökade arbetsinsatser måste därför främst ta sig uttryck i en måttlig avdragsfaktor och en smidig lagtillämpning. Även bör möjligheten att snabbt återfå indragna eller reducerade pensionsförmåner, om det visar sig att krafterna inte räcker för fortsatt arbete, beaktas. Revisionen återkommer härtill i kapitel XIV.

Då det gäller att bedöma den avdragsfria inkomsten med hänsyn till avkastningen av sparkapital och annan förmögenhetsavkastning måste verkningarna av skärpningsreglerna samtidigt beaktas. Om man räknar med 3 % kapitalavkastning kan för närvarande inom den avdragsfria inkomsten rymmas inkomsten av kapital uppgående till för ogift 10 789 och för makar 16 154 kronor. Detta innebär att pensionstagare, som inte har annan inkomst än kapitalavkastningen, kan ha de nämnda förmögenhetsbeloppen utan att de statliga pensionsförmånerna minskar. Rätten till särskilt bostadstillägg upphör i regel vid avsevärt lägre belopp. Bibehåller man de nuvarande skärpningsbestämmelserna blir, om den avdragsfria inkomsten höjes till 1 000 resp. 1 500 kronor, motsvarande förmögenhetssiffror 15 385 resp. 23 077 kronor. Dessa siffror ligger 42 à 43 % över de nuvarande

och täcker sålunda mer än väl penningvärdesförsämringen sedan folkpensioneringslagen antogs 1946. De torde också regelmässigt såvitt angår egna hem och därmed jämförliga fastigheter täcka de nettoförmögenhetsbelopp, som framkommer vid den väntade omtaxeringen av fastigheterna. Höjes den avdragsfria inkomsten på nu antytt sätt föreligger sålunda inte behov av ändring av skärpningsgränserna. Höjningen möjliggör sparande utan inverkan å folkpensionen i något större omfattning än vid lagens tillkomst. Det nu förda resonemanget har ur enkelhetens synpunkt förts med utgångspunkt från att endast ett slags inkomst föreligger, men detta torde inte i större mån behöva påverka slutsatserna.

Revisionen har i samband med privilegieringsfrågans behandling berört den av särskilt Sveriges kommunalanställdas pensionskassa förordade metoden för beräkning av inkomst i form av pension eller livränta samt avisat densamma. Det kan i förevarande sammanhang konstateras att den av revisionen tänkta höjningen av den avdragsfria inkomsten i högre grad gynnar pensions- än kapitalinkomster, vilka senare i regel drabbas av skärpningsbestämmelserna långt innan kapitalavkastningen nått den avdragsfria inkomstens belopp. Den högre avdragsfria inkomsten öppnar också betydande möjligheter att komplettera folkpensionen genom försäkringsmässiga pensioner eller livräntor.

Folkpensionsrevisionen har såsom framgår av det föregående funnit att en höjning av den avdragsfria inkomsten till 1 000 kronor för ogift och 1 500 kronor för makar utgör en ur olika synpunkter önskvärd reform. Emellertid har alternativt gjorts kostnadsberäkningar även för de avdragsfria inkomsterna 520/780 kronor, 600/900 kronor och 800/1 200 kronor. Det första alternativet avser en blott indexmässig förhöjning av den nuvarande avdragsfria inkomsten. Under förutsättning att någon ändring inte vidtages i fråga om den nuvarande avdragsfaktorn å $\frac{5}{10}$ medför en höjning av den avdragsfria inkomsten följande kostnadsökningar för det allmänna såvitt angår andra folkpensionsförmåner än de särskilda bostadstillägen:

Avdragsfri inkomst		Ålderspensioner milj. kr.	Invalidpensioner och sjukbidrag milj. kr.	Änkepensioner milj. kr.	Hustrutillägg milj. kr.	Summa milj. kr.
Ogift	Makar tillsammans					
520	780	2,06	1,54	0,37	0,40	4,37
600	900	3,11	2,43	0,58	0,62	6,74
800	1 200	5,01	4,19	1,01	1,04	11,25
1 000	1 500	6,24	5,48	1,33	1,33	14,38

Även om ytterligare kostnadsökning uppkommer å de belopp som motsvarar de nu utgående särskilda bostadstillägen, vill det synas som om

en höjning av den avdragsfria inkomsten till, även såvitt angår de särskilda bostadstilläggen, 1 000 kronor för ogift och 1 500 kronor för makar skulle medföra en kostnadsökning av högst 17 milj. kronor om inga andra lagändringar vidtagas. Denna kostnadsökning är enligt revisionens mening väl motiverad av de fördelar åtgärden skulle medföra.

Revisionen föreslår sålunda att den avdragsfria inkomsten för alla inkomstprövade folkpensionsförmåner höjes till 1 000 kronor för ogift och 1 500 kronor för makar.

MILDARE AVDRAGSFAKTOR

Den starkaste kritiken mot avdragsreglerna inom folkpensioneringen har anknutits till den mycket höga avdragsfaktor, som ofta förekommer i kommuner med särskilda bostadstillägg. I det föregående har likväl föreslagits att tonvikten i betydande mån lägges på den avdragsfria inkomsten. Man bör då observera att ett avdragsfritt inkomstbelopp är liktydigt med att avdragsfaktorn beträffande det beloppet är noll. Av skäl som tidigare redovisats måste den avdragsfria inkomstens storlek hållas inom relativt snäva gränser. Avdragsfaktorn för de överskjutande inkomsterna måste därför alltid vara synnerligen betydelsefull.

Av det föregående framgår att revisionen ansett att samma avdragsregler bör tillämpas för alla de inkomstprövade folkpensionsförmåner som kan utgå till en viss pensionstagare. Den avdragsfaktor som man stannar för bör sålunda tillämpas på tilläggspension, änkepension, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg.

Vid fastställandet av en sådan avdragsfaktor föreligger ungefärligen samma synpunkter som å den avdragsfria inkomsten. En viss förskjutning i fråga om den relativa betydelsen av de olika synpunkterna kan dock konstateras.

En måttlig avdragsfaktor är sålunda av särskild betydelse då det gäller att tillvarata pensionstagarnas arbetsförmåga. Om denna utnyttjas på bästa sätt kommer ju arbetsinkomsten relativt ofta att överstiga varje avdragsfri inkomst som kan övertäckas. Inte minst för invalidpensionstagarnas del är avdragsfaktorn betydelsefull ur nämnda synpunkt. Men givet är att en låg avdragsfaktor även verkar fördelaktigt för såväl tjänstepensionsfrågan som sparviljan.

Emellertid bör bemärkas att avdragsfaktorn reglerar dels den successiva övergången från fulla inkomstprövade förmåner till det totala bortfallet av desamma och dels, tillsammans med den avdragsfria inkomsten, den övre inkomstgräns, som utestänger en pensionstagare från rätt till inkomstprövade förmåner. I sistnämnda avseende gäller, att avdragsfaktorn i regel utgör det mest utslagsgivande momentet. De nämnda omständigheterna talar för att avdragsfaktorn inte fastställs för lågt. Ju högre avdragsfaktorn är desto mindre blir det inkomstkikt som påverkas av densamma och desto

lägre blir de nämnda inkomstgränserna. Givetvis blir det allmännas kostnader mindre om avdragsfaktorn är hög än om den är låg.

Vid den avvägning mellan de skäl som talar för en låg och för en hög avdragsfaktor bör också bemärkas att avdragsfaktorn kan spela stor roll i de fall då vederbörande har hela det avdragsfria beloppet utnyttjat för visst inkomstslag (exempelvis arbetsgivarpension) och därutöver uppbär annan inkomst (exempelvis av sparkapital eller eget hem). Denna omständighet gör att området närmast över den avdragsfria inkomsten är särskilt känsligt, då det gäller att bestämma avdragsfaktorn. En mild avdragsfaktor där är enligt revisionens mening synnerligen önskvärd.

Revisionen har diskuterat möjligheterna att föreskriva en enhetlig låg avdragsfaktor — understigande 50 % — men funnit att en sådan medför mycket höga inkomstgränser samt därmed även relativt stora kostnader och ökat administrativt arbete. Ur olika synpunkter synes därför en enhetlig avdragsfaktor inte kunna bestämmas lägre än till 50 %. Även en sådan avdragsfaktor ger i de fall de inkomstprövade förmånerna är stora väl höga inkomstgränser samtidigt som den verkar hårdare än önskvärt i det känsliga inkomstskiktet omedelbart över den avdragsfria inkomsten.

Vad nu sagts har föranlett revisionen att överväga olika alternativ med en avdragsfaktor, som differentierats så att den är lägst i området närmast över den avdragsfria inkomsten för att därefter bli högre. De alternativ som närmast kommit i fråga har avsett en avdragsfaktor om

- a) 35 % intill en årsinkomst av 1 400 kronor för ogift och 2 100 kronor för makar tillsammans och därefter 70 %,
- b) 30 % intill samma inkomstgränser som i a) och därefter 60 %,
- c) 33 $\frac{1}{3}$ % intill samma inkomstgränser som i a) och därefter 66 $\frac{2}{3}$ %,
- d) 25 % intill samma inkomstgränser som i a), därefter 50 % intill en årsinkomst av 1 800 kronor för ogift och 2 700 kronor för makar samt för inkomster överskjutande dessa belopp 70 %.

De lägsta inkomster, som i vissa fall utesluter från inkomstprövade förmåner vid dels en enhetlig 50 %-regel och dels nyss angivna fyra alternativ, framgår av följande tabell.

Tabellen har uppgjorts med utgångspunkt från en avdragsfri inkomst å 1 000 kronor för ogift och 1 500 kronor för makar tillsammans samt kommunala bostadstillägg å resp. 0, 500 och 1 000 kronor för ogifta samt resp. 0, 750 och 1 500 kronor för makar tillsammans. Pensionspristalet antages vara 130.

Det bör bemärkas att vid de för ålders- och invalidpensionärer angivna inkomstgränserna vederbörande pensionstagare utöver den egna inkomsten för sin försörjning har, om han är ålderspensionär, den allmänna ålderspensionen med indextillägg och, om han är invalidpensionär, grundpensionen. Vid bedömandet av inkomstgränserna bör också observeras att de

Lägsta årsinkomst som utesluter från inkomstprövade förmåner vid följande avdragsfaktorer

	50 %	35—70 %	30—60 %	33 1/3— 66 2/3 %	25—50— 70 %
<i>Ogift ålderspensionär</i>					
Bostadstillägg 0 kr.	—	—	—	—	—
„ 500 „	2 000	1 920	2 040	1 950	2 090
„ 1 000 „	3 000	2 630	2 870	2 700	2 800
<i>Makar, båda ålderspensionärer</i>					
Bostadstillägg 0 kr.	—	—	—	—	—
„ 750 „	3 000	2 880	3 060	2 940	3 140
„ 1 500 „	4 500	3 960	4 300	4 060	4 200
<i>Ogift invalidpensionär</i>					
Bostadstillägg 0 kr.	3 200	2 780	3 040	2 850	2 950
„ 500 „	4 200	3 490	3 870	3 600	3 660
„ 1 000 „	5 200	4 200	4 700	4 350	4 380
<i>Makar, båda invalidpensionärer</i>					
Bostadstillägg 0 kr.	4 860	4 200	4 600	4 320	4 460
„ 750 „	6 360	5 280	5 860	5 460	5 540
„ 1 500 „	7 860	6 360	7 100	6 580	6 600
<i>Änkepensionstagare</i>					
Bostadstillägg 0 kr.	2 450	2 230	2 410	2 290	2 410
„ 500 „	3 450	2 950	3 240	3 040	3 120
„ 1 000 „	4 450	3 660	4 070	3 790	3 830

inkomstprövade pensionsbelopp som utgår närmast under gränserna blir mycket små. Skulle den avdragsfria inkomsten fastställas till lägre belopp än revisionen föreslagit sjunker inkomstgränserna med samma belopp som sänkningen av den avdragsfria inkomsten.

Vid bedömandet av inkomstgränserna måste givetvis särskilt beaktas risken att inkomstprövade pensionsförmåner utgår till befolkningskategorier som har sin försörjning vid ålderdom och invaliditet tillfredsställande ordnad på annat sätt. Revisionen avser härmed närmast stats- och kommunaltjänstemännen ävensom privatanställda tjänstemän med ungefärligen motsvarande pensionsförmåner. Ur nämnda synpunkt vill det synas som om inkomstgränserna inte borde ligga ovanför 5 000-kronorsnivån. Helt strikt torde dock en sådan gränsdragning inte behöva följas eftersom de inkomstprövade förmånerna i närheten av inkomstgränsen blir ganska små och därför i regel inte sökes.

Vad särskilt angår invaliderna bör bemärkas att arbetsinkomst som en invalid förvärvar kan utesluta honom från rätt till invalidpension även om den avsevärt understiger inkomstgränsen, eftersom invaliditet i princip inte föreligger, då arbetsförmågan uppgår till mer än $\frac{1}{3}$ av den normala. Det är sålunda i fråga om invaliderna i regel endast sidoinkomster, exempelvis

tjänstepensioner eller förmögenhetsavkastning, som kan leda till att årsinkomsten ligger i närheten av de högsta inkomstgränserna. Sådana inkomster förekommer endast mera undantagsvis i fråga om dem, som blivit invalider i yngre åldrar. De invalider åter som drabbats av invaliditeten först närmare 67-årsåldern omfattas endast kortare tid av de för invalider framkomna inkomstgränserna.

Emellertid är det tydligt att, särskilt i fråga om invalider, inkomstgränserna ligger ganska högt i alla alternativen i de fall då relativt stora bostadstillägg utges. Alternativet med en enhetlig avdragsfaktor om 50 % är särskilt ofördelaktigt ur denna synpunkt och kan därför inte förordas av revisionen. Vid beaktande av olika synpunkter har revisionen funnit alternativet med avdragsfaktorerna $33 \frac{1}{3}$ och $66 \frac{2}{3}$ % vara mest tilltalande och föreslår därför att detta alternativ kommer till användning.

Även i de förhållandevis mycket fåtaliga fall då skattskyldighet för egen inkomst föreligger kommer den pensionsberättigade vid detta alternativ att få behålla en del av marginalinkomsten. Inkomstgränserna är betydligt lägre än vid alternativet med en enhetlig avdragsfaktor om 50 %. Vid detta liksom vid alla andra alternativ blir givetvis inkomstgränsen i det enskilda fallet beroende av storleken av det kommunala bostadstillägg, som kan utgå. Det ömtåliga inkomstskiktet närmast över den avdragsfria inkomsten drabbas endast av en relativt mild avdragsfaktor.

Det föreslagna alternativet föranleder enligt revisionens mening betänkligheter endast i de fall att reduktion på grund av pensionstagarens egen inkomst samtidigt sker i fråga om särskilda barnbidrag. För dessa fall, som endast kan inträffa i det inkomstskikt där avdragsfaktorn föreslagits till $66 \frac{2}{3}$ %, föreslås därför att denna avdragsfaktor sänkes till 50 %, vilket resulterar i en sammanlagd avdragsfaktor av 75 %. Denna sammanlagda avdragsfaktor är otvivelaktigt hög men torde endast förekomma undantagsvis och bör ses i belysning av att i motsvarande fall avdragsfaktorn nu ofta är 125 % eller högre.

Änkepensionerna är relativt låga, varför även inkomstgränserna för dem blir ganska låga. Att ändra själva grundbeloppet för änkepensionen ligger inte inom revisionens uppdrag utan detta torde vara en fråga som bör prövas av änkepensioneringskommittén. Revisionen har i stället funnit sig böra undersöka effekten av en begränsning av avdragsfaktorn för änkepensionernas del till $33 \frac{1}{3}$ % i alla inkomstlägen. De inkomstgränser som i sådant fall utesluter från änkepension blir — vid pensionspristalet 130 — 3 160 kronor om kommunalt bostadstillägg inte utgår, 4 660 kronor om kommunalt bostadstillägg utgår med 500 kronor och 6 160 kronor om sådant tillägg utgår med 1 000 kronor. Dessa gränser ligger enligt revisionens mening alltför högt. Att komplicera avdragssystemet inom folkpensioneringen med en avdragsfaktor för änkepensionerna, som rör sig med andra tal än i

fråga om andra folkpensionsförmåner, finner revisionen inte vara lämpligt, i varje fall inte innan frågan om änkoras förmåner allmänt översetts och denna åtgärd därvid befinnes nödvändig. Vidare bör anmärkas att en sänkning av avdragsfaktorn i de högre lägena ej skulle komma de sämst ställda änkor tillgodo. Revisionen har därför inte velat föreslå någon annan avdragsfaktor för änkepensionärerna än för övriga folkpensionärer.

Den sammanlagda folkpensionens storlek vid pensionspristalet 130 i olika inkomstlagen framgår av följande tabell, vari för makar anges den sammanlagda årsinkomsten.

Sammanlagd folkpension

	Egen inkomst kronor												
	0	1 000	1 250	1 500	1 750	2 000	2 500	3 000	3 500	4 000	5 000	6 000	7 000
<i>Intel kommunalt bostadstillägg</i>													
Ogift ålderspensionär	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300
Makar, båda ålderspensionärer ..	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080
Ogift invalidpensionär	1 300	1 300	1 217	1 100	933	767	433	200	200	200	200	200	200
Makar, båda invalidpensionärer ...	2 080	2 080	2 080	2 080	1 997	1 913	1 613	1 280	947	613	400	400	400
Änkepensionsberättigad	780	780	697	580	413	246	—	—	—	—	—	—	—
<i>Kommunalt bostadstillägg 500 kr. för ogift och 750 kr. för makar</i>													
Ogift ålderspensionär	1 800	1 800	1 717	1 600	1 433	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300
Makar, båda ålderspensionärer ..	2 830	2 830	2 830	2 830	2 747	2 663	2 363	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080	2 080
Ogift invalidpensionär	1 800	1 800	1 717	1 600	1 433	1 267	933	600	267	200	200	200	200
Makar båda invalidpensionärer ...	2 830	2 830	2 830	2 830	2 747	2 663	2 363	2 030	1 697	1 363	697	400	400
Änkepensionsberättigad	1 280	1 280	1 197	1 080	913	746	413	80	—	—	—	—	—
<i>Kommunalt bostadstillägg 1 000 kr. för ogift och 1 500 kr. för makar</i>													
Ogift ålderspensionär	2 300	2 300	2 217	2 100	1 933	1 767	1 433	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300
Makar, båda ålderspensionärer ..	3 580	3 580	3 580	3 580	3 497	3 413	3 113	2 780	2 447	2 113	2 080	2 080	2 080
Ogift invalidpensionär	2 300	2 300	2 217	2 100	1 933	1 767	1 433	1 100	767	433	200	200	200
Makar båda invalidpensionärer ...	3 580	3 580	3 580	3 580	3 497	3 413	3 113	2 780	2 447	2 113	1 447	780	400
Änkepensionsberättigad	1 780	1 780	1 697	1 580	1 413	1 246	913	580	247	—	—	—	—

I tabellen har bortsetts från fall då särskilt barnbidrag samtidigt utgår.
 Variationerna i pensionens storlek särskilt i inkomstläget närmast över den avdragsfria inkomsten m. m. belyses i följande båda tabeller.

Folkpensionens och avdragens storlek för makar, som båda har ålderspension; kommunalt bostadstillägg 750 kronor

Årsinkomst kr.	Allmän ålders- pension kr.	Kommunalt bostadstillägg kr.	Summa kr.	Summa in- komster för försörjningen kr.	Det avdragna beloppet i % av hela den egna inkomsten
1 500	2 080	750	2 830	4 330	0,0
1 600	2 080	717	2 797	4 397	2,1
1 700	2 080	683	2 763	4 463	3,9
1 800	2 080	650	2 730	4 530	5,6
1 900	2 080	617	2 697	4 597	7,0
2 000	2 080	583	2 663	4 663	8,3
2 100	2 080	550	2 630	4 730	9,5
<hr/>					
2 200	2 080	483	2 563	4 763	12,1
2 300	2 080	417	2 497	4 797	14,5
2 400	2 080	350	2 430	4 830	16,7
2 500	2 080	283	2 363	4 863	18,7
2 750	2 080	117	2 197	4 947	23,0
3 000	2 080	—	2 080	5 080	25,0

Folkpensionens och avdragens storlek för ogift invalidpensionär; kommunalt bostadstillägg 500 kronor

Årsinkomst kr.	Grund- pension kr.	Tilläggs- pension kr.	Kommunalt bostads- tillägg kr.	Summa kr.	Summa in- komster för försörjningen kr.	Det avdragna beloppet i % av hela den egna in- komsten
1 000	200	1 100	500	1 800	2 800	0,0
1 100	200	1 080	487	1 767	2 867	3,0
1 200	200	1 059	474	1 733	2 933	5,6
1 300	200	1 038	462	1 700	3 000	7,7
1 400	200	1 018	449	1 667	3 067	9,5
<hr/>						
1 500	200	977	423	1 600	3 100	13,3
1 600	200	936	397	1 533	3 133	16,7
1 700	200	895	372	1 467	3 167	19,6
1 800	200	854	346	1 400	3 200	22,2
1 900	200	813	320	1 333	3 233	24,6
2 000	200	772	295	1 267	3 267	26,7
2 500	200	566	167	933	3 433	34,7
3 000	200	362	38	600	3 600	40,0
3 500	200	67	—	267	3 767	43,8
3 600	200	—	—	200	3 800	44,4

I området ovanför den streckade linjen tillämpas avdragsfaktorn $33 \frac{1}{3} \%$, i området därunder $66 \frac{2}{3} \%$.

Av sista kolumnen i tabellerna framgår att den del av folkpensionen som bortgår på grund av den egna inkomsten regelmässigt utgör en mycket måttlig andel av hela nämnda inkomst, trots att marginalavdraget i de högre inkomstlägena är så högt som $66 \frac{2}{3} \%$. Detta förhållande förklaras av att den avdragsfria inkomsten är relativt stor. Avdragsfaktorn torde på grund härav endast i relativt ringa mån påverka intresset av att behålla en arbetsinkomst eller att, om annan egen inkomst inte finnes, förskaffa sig en inkomst. Däremot kan den givetvis ha en viss återhållande effekt, då fråga är om att öka en redan förefintlig inkomst eller att skaffa en ny inkomst utöver redan förefintlig egen inkomst. Vid bedömandet av den föreslagna avdragsfaktorn ur denna synpunkt bör ihågkommas att den sammanlagda avdragsfaktorn nu ofta uppgår till 100 % eller mera.

Såsom framgår av tabellerna blir avdragen för egen inkomst stora, om man ser till marginalinkomsten, i de inkomstlägen där avdragsfaktorn är $66 \frac{2}{3} \%$. Det bör därför ånyo erinras om att för närvarande en avdragsfaktor av 100 % inte är ovanlig och att inkomstprövade förmåner nu inte alls kan utgå närmast under de nya inkomstgränserna. Vidare bör beaktas att den föreslagna avdragsfaktorn i de högre inkomstlägena är en konsekvens av de ganska milda avdragsregler som föreslås för inkomst upp till 1 400 resp. 2 100 kronor. Intervallet mellan dessa belopp och den inkomstgräns, ovanför vilken inkomstprövade förmåner inte skäligen bör utgå, blir nämligen så kort, att en hög avdragsfaktor erfordras för att de inkomstprövade förmånerna skall hinna minskas till noll inom intervallet.

Bestämmelserna om avdragsreglerna finns nu i 7 § folkpensioneringslagen. I denna paragraf föreskrives även att minskningen, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension som bostadstillägg föreligger, skall med bortseende från indextillägg ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget. Vidare föreskrives att indextillägg skall minskas först sedan tilläggs- eller änkepension i övrigt bortfallit. Revisionen föreslår att principerna i nämnda lagrum i detta avseende alltjämt tillämpas. När rätt till tilläggspension, änkepension eller hustrutillägg föreligger samtidigt med rätt till kommunalt bostadstillägg skall sålunda den av de förutnämnda förmånerna som utgår och det bostadstillägg, som enligt de kommunala grunderna kan utgå till vederbörande om han saknar egna inkomster, minskas proportionellt. Indextillägg kommer dock att minskas först sedan de inkomstprövade förmånerna i övrigt bortfallit. Sistnämnda förhållande medför att man slipper en mera komplicerad omräkning av ett stort antal pensioner vid varje höjning av indextillägget.

Den sålunda föreslagna bestämmelsen om proportionalitet mellan för-

månerna skulle vara utan större praktisk betydelse, om samma finansieringsbestämmelser gällde för det kommunala bostadstillägget som för övriga inkomstprövade förmåner. I det följande föreslår emellertid revisionen att finansieringsbestämmelserna skall bli olika.

Hur den proportionella minskningsregeln verkar i praktiken framgår av den sista av de ovan intagna tabellerna. Av tabellen framgår att det kommunala bostadstillägget upphör redan vid en lägre inkomst än den vid vilken tilläggs pensionen upphör. Detta beror på att den proportionella reduktionen inte tar sikte på hela tilläggs pensionen utan endast på dess i lagen angivna belopp utan indextillägg. Motsvarande gäller även i fråga om änke pension och hustrutillägg.

I fråga om avdragsreglerna torde slutligen böra uppmärksammas att deras uppmjukning kan påverka samordningen mellan folkpensioneringen och den obligatoriska olycksfallsförsäkringen. En livränta från nämnda försäkring medför att den inkomstprövade folkpensionen minskas, om livräntan överstiger den avdragsfria inkomsten. Den nuvarande avdragsfria inkomsten förhindrar att en mera betydande livränta utgår samtidigt med oreducerad folkpension (bortsett från enbart utgående allmän ålderspension). Den nu föreslagna höjda avdragsfria inkomsten kommer uppenbarligen att i betydande mån rubba den garanti mot överförsäkring som nu finnes. Revisionen har inte närmare ingått på denna fråga med hänsyn till att densamma lämpligast synes böra lösas i samband med den reform av olycksfallsförsäkringen som av socialvårdskommittén föreslagits i dess betänkande XIX angående yrkesskadeförsäkringslag m. m.

KAPITEL XI

FINANSIERING

Kostnaderna för folkpensioneringen, änke- och änklingsbidragen och de särskilda barnbidragen bestrides av staten, som emellertid erhåller bidrag till de inkomstprövade förmånerna av kommunerna. Staten tillgodogör sig också de folkpensionsavgifter, som upptages tillsammans med de allmänna skatterna.

De av revisionen föreslagna lagändringarna påverkar frågan om fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för de inkomstprövade förmånerna.

Sagda kostnadsfördelning regleras för närvarande såvitt angår folkpensionerna genom lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Enligt sagda lag skall kommun för varje kalenderår bidraga till kostnaderna *dels* för de inkomstprövade förmåner utom särskilt bostadstillägg, som under året utbetalats till inom kommunen mantalsskrivna pensionsberättigade, med en andel som motsvarar $\frac{3}{20}$ % för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, samt *dels* med hela kostnaden för särskilda bostadstillägg, som under året utgått i enlighet med av kommunen fastställda grunder. Kommun är dock inte skyldig bidraga med mera än halva kostnaden för annan inkomstprövad pensionsförmån än särskilt bostadstillägg. I lagen finns vidare vissa regler angående hur antalet skatteören per invånare skall beräknas och rörande uträkningen av kommunbidragen.

I fråga om kommunernas bidrag till de särskilda barnbidragen finns bestämmelser i 19 § lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn. Dessa bestämmelser innebär att kommun skall för varje kalenderår bidraga till kostnaderna för särskilda barnbidrag med en andel, som motsvarar $\frac{3}{20}$ % för varje fullt tiotal skatteören per invånare i kommunen, av kostnaden för dylika bidrag, som under året utbetalas för barn, beträffande vilka pensionsnämnd i kommunen under året varit behörig pröva ansökning om särskilt barnbidrag av det slag, varom är fråga. Kommunbidraget utgör dock högst hälften av nämnda kostnad.

De återgivna bestämmelserna innebär, om man bortser från de särskilda

bostadstilläggen som helt bekostas av kommunerna, att en kommun med exempelvis 10 skattekröner per invånare får betala 15 %, en kommun med 20 skattekröner per invånare 30 % och en kommun med 33 $\frac{1}{3}$ skattekröner per invånare eller mera 50 %, allt av de inkomstprövade förmånerna, dvs. tilläggs-pension, änkepension, änke- och änklingsbidrag, statliga bostadstillägg och särskilda barnbidrag.

Med utgångspunkt från de folkpensionstagare, som beräknas ha varit berättigade till pension i januari 1951, utgör årskostnaderna för tilläggs- och änkepensioner 115,6 miljoner kröner och för de statliga bostadstilläggen 77,5 miljoner kröner (se bilaga B sid. 149). Nämda 115,6 miljoner kröner fördelar sig med 78,5 miljoner kröner å staten och 37 miljoner kröner å kommunerna. Beloppet 77,5 miljoner kröner fördelar sig med 45,3 miljoner kröner å staten och 32,2 miljoner kröner å kommunerna. Kostnadsfördelningen har gjorts med utgångspunkt från 1950 års skattekröntal. Kommunerna har sålunda totalt att av de nämnda förmånerna bestrida 69,2 miljoner kröner eller 35,8 %. Kostnaderna för särskilda bostadstillägg som utgick vid nämnda års slut utgjorde 19,2 miljoner kröner. Medräknas detta belopp uppgick de inkomstprövade folkpensionsförmånerna till 212,3 miljoner kröner, varav kommunerna hade att bestrida 88,4 miljoner kröner eller 41,6 %.

Socialvårdskommittén föreslog i sitt betänkande XVII angående socialhjälpslag vissa ändringar i de nu gällande bestämmelserna om kommunbidragen till folkpensionerna. Förslaget innebar att statsbidrag skulle utgå till de särskilda bostadstilläggen — vilka sålunda förutsattes komma att kvarstå — samt att kommunbidragsprocenten skulle variera så att den sjönk när normalskatteunderlaget per invånare i kommunerna steg. En högre procentfaktor skulle tillämpas för det särskilda bostadstillägget än för de inkomstprövade folkpensionsförmånerna i övrigt. Kommunandelen skulle maximeras till 60 % för de särskilda bostadstilläggen och till 50 % för folkpensionen i övrigt. Normalskatteunderlaget skulle utgöra medeltalet för samtliga kommuner i riket av antalet skattekröner och skatteören per invånare i kommunen. Förslaget att bidragsprocenten skulle sjunka vid stigande normalskatteunderlag föranleddes av önskemålet att statsbidraget i stort automatiskt skulle utgöra en viss bestämd andel av det faktiska normalskatteunderlaget, oberoende av förändringar i penningvärdet.

Folkpensionsrevisionen har inte ansett sig böra upptaga frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna i vidare mån än som nödvändiggöres av att vissa inkomstprövade förmåner enligt revisionens förslag får en annan konstruktion än hittills. Revisionen har härvid sökt finna sådana regler att den nuvarande kostnadsfördelningen rubbas i minsta möjliga mån. Ett ytterligare skäl för denna ståndpunkt är att den allmänna statsbidragsutredningen för närvarande är sysselsatt med att överväga de

allmänna principerna för kostnadsfördelningen rörande all statskommunal verksamhet.

Revisionens utgångspunkt att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun inte bör rubbas kan dock uppenbarligen inte resultera i att för varje kommun kostnadsfördelningen blir den som tillfälligtvis råder vid tiden för den nya lagstiftningens genomförande. Redan vid nu rådande förhållanden undergår kostnadsfördelningen mellan staten och de enskilda kommunerna förändringar på grund av ändringar i skatteunderlag och invånarantal samt genom införandet av särskilda bostadstillägg eller ändring av grunderna för sådana tillägg. Vid förskjutningar i penningvärdet blir uppenbarligen ändringarna i fråga om skatteunderlaget särskilt stora, dock inte lika stora i alla kommuner. Den 1 januari 1952 träder den nya kommunindelningsreformen i kraft. Samtidigt blir nya bestämmelser om ortsavdragen tillämpliga för den kommunala beskattningen, vilka bestämmelser verkar reducerande å antalet skattekronor. En blivande omtaxering av den fasta egendomen verkar säkerligen i motsatt riktning.

Revisionen måste sålunda konstatera att vilka kommunbidragsregler som än fastställs förskjutningar är oundvikliga i kostnadsfördelningen för de enskilda kommunernas del. Även i fråga om kostnadsfördelningen i stort mellan staten och kommunerna är vissa — sannolikt inte mera betydande — förskjutningar i ena eller andra riktningen inte osannolika.

Vad nu anförts har föranlett revisionen att grunda sina överväganden i fråga om kommunbidragen å de senast kända faktiska siffrorna i fråga om antal skattekronor, invånarantal och folkpensionskostnader, häri inräknat kostnaderna för änke- och änklingsbidrag samt särskilda barnbidrag.

Redan de nu angivna utgångspunkterna för revisionens överväganden i förevarande avseende förhindrar revisionen att föreslå någon indexreglering beträffande kommunbidragen. Revisionen har därför inte ansett sig böra taga ställning till socialvårdskommitténs förslag i denna del. Vad kommittén i övrigt föreslagit har förlorat sin aktualitet för revisionens arbete genom den omläggning av bostadstilläggen som revisionen föreslår.

Givet är att vid utformningen av kommunbidragsbestämmelser olika synpunkter kan läggas på förmåner, vilka är noggrant reglerade i lag, och på sådana, för vilka kommunerna själva fastställer grunder. Detta framgår redan därav att kommunernas bidrag till de i lag reglerade inkomstprövade folkpensionsförmånerna för närvarande i genomsnitt är nära 36 % under det att de särskilda bostadstilläggen får till 100 % betalas av kommunerna.

De av revisionen föreslagna bostadstilläggen är såsom tidigare framhållits ett mellanting mellan de statliga och de särskilda bostadstilläggen. De är sålunda till sin utformning delvis reglerade i lag. Redan detta förhållande gör det motiverat att staten bidrager till tilläggen. Att så bör ske i väsentlig mån framgår därav att de kommunala tilläggen helt kommer

att ersätta de statliga bostadstilläggen, som till närmare 60 % bekostas av staten. Skulle statens kostnadsandel inte utmätas relativt rikligt föreligger risk att en del kommuner, i vilka nu finnes statliga bostadstillägg, inte inför kommunala bostadstillägg. Sistnämnda omständighet nödvändiggör också att statens kostnadsandel blir mera betydande i kommuner med svagt skatteunderlag.

Om de nu anförda skälen talar för att statens bidrag till de kommunala bostadstilläggen inte bestämmes för lågt så finns å andra sidan skäl som talar för att kommunernas andel inte bör bli för liten. Sålunda ersätter det kommunala bostadstillägget även det särskilda bostadstillägget, som nu helt bekostas av kommunerna. För en kommun, som har särskilt bostadstillägg men inte statligt, medför varje bidrag från statens sida till det kommunala bostadstillägget en lättnad. Det är också uppenbart att ett högt statsbidrag kan stimulera kommunerna att besluta mera generösa grunder för det kommunala bostadstillägget. Även om detta ur synpunkten av folkpensioneringens effektivitet kan vara önskvärt måste dock tillses att statens utgifter inte blir för stora genom kommunala beslut, som inte kan påverkas av de statliga myndigheterna. Risken för ojämnhet olika kommuner emellan i fråga om förmånernas storlek bör också beaktas i detta sammanhang.

Det nu förda resonemanget leder närmast till att kommunbidraget bör vara högre för det kommunala bostadstillägget än för övriga inkomstprövade förmåner. En sådan anordning medför emellertid vissa komplikationer med avseende å uträkningen av kommunbidragen och nödvändiggör att man noga skiljer på de olika inkomstprövade förmåner som utgår till en pensions-tagare. Revisionen har därför övervägt huruvida inte likväl en enhetlig kommunbidragsprocent skulle vara möjlig för samtliga inkomstprövade förmåner.

En sådan enhetlig kommunbidragsprocent innebär ekonomiskt sett att alla kommuner, antingen de ha bostadstillägg eller inte, blir belastade med den högre procentsats, som blir nödvändig genom sammanslagningen av bostadstilläggen om man inte vill öka statens kostnadsandel. Vidare måste, om de praktiska fördelarna av en enhetlig procentsats skall kunna utnyttjas helt, alla kommuner drabbas av den minimibestämmelse för kommunbidragen, som man kan finna erforderlig för det kommunala bostadstilläggets del.

Revisionen finner övervägande skäl tala för att kommunbidraget beräknas efter nu gällande grunder för tilläggs-pension, änkepension, hustrutillägg och särskilda barnbidrag men att för det kommunala bostadstilläggets del utformas särskilda regler. Emellertid har revisionen gjort vissa beräkningar även med utgångspunkt från en enhetlig kommunbidragsfaktor.

För närvarande är kommunbidraget maximerat till 50 % beträffande andra inkomstprövade förmåner än det särskilda bostadstillägget. Någon

minimibestämmelse föreligger däremot inte, varför kommunbidraget i enstaka kommuner kan bli så lågt som ca 10 %. Härvid är undantagslöst fråga om landsbygdskommuner i bostadskostnadsgrupp I.

Om man i kommuner med särskilt bostadstillägg medräknar kostnaderna för sådant tillägg höjes givetvis den andel av de sammanlagda inkomstprövade förmånerna, som bestrides av kommunen. I vissa fall överskrides på grund härav kommunandelen av de sammanlagda förmånerna 50 %. I några enstaka fall överstiger den därvid 60 %. I Stockholm, Göteborg och Malmö närmar sig kommunandelen nämnda procentsats. Med revisionens utgångspunkt att kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna skall rubbas i minsta möjliga mån är det å ena sidan tydligt att en viss höjning av kommunbidragets maximum måste föreslås i anledning av bostadstilläggens sammanslagning men det är å andra sidan inte påkallat att vidtaga större höjning än vad som föranledes av nämnda omständighet. Vad nu sagts föranleder revisionen att föreslå en höjning av kommunbidragets maximum till 60 %.

Revisionen har stannat för att kommunbidraget bör beräknas särskilt för det kommunala bostadstillägget och särskilt för övriga inkomstprövade förmåner sammanlagt. Det har vid sådant förhållande visat sig lämpligast, bl. a. med hänsyn till kommunernas möjligheter att bedöma de ekonomiska verkningarna av sina beslut rörande kommunala bostadstillägg, att nämnda maximum tillämpas för vardera av de nämnda båda förmånsgrupperna för sig. Detta kan visserligen i enstaka fall resultera i att kommunbidraget blir något lägre än eljest, men denna konsekvens är relativt sett utan större betydelse. Revisionen föreslår sålunda att maximibidraget räknas särskilt för var och en av de båda förmånsgrupperna.

De kommunala bostadstilläggen är som förut närmare utvecklats i väsentliga avseenden beroende å kommunala beslut. Det synes därför naturligt att kommunerna alltid får bära en inte allt för oväsentlig del av kostnaderna för dessa tillägg. Detta är så mycket mera motiverat som kommunerna nu får bekosta de särskilda bostadstilläggen i deras helhet. Revisionen anser det på grund härav erforderligt att ett visst minimum fastställes för kommunbidraget till de kommunala bostadstilläggen. Detta minimum får dock inte bestämmas så högt att det hindrar införandet av behövliga bostadstillägg även i kommuner med svagt skatteunderlag. Revisionen har för sin del funnit ett minimibidrag å 25 % vara lämpligt. Även om kommunbidragsfrågan löses genom systemet med en enhetlig bidragsfaktor bör minimibidraget endast avse bostadstillägget trots att man härigenom inte helt uppnår den önskade administrativa förenklingen. Det skulle nämligen inte vara försvarbart att av ett sådant skäl höja kommunbidragen i de ekonomiskt svaga kommuner som inte har några bostadstillägg.

Revisionen föreslår alltså att kommunbidraget till det kommunala bo-

stadstillägget högst får uppgå till 60 % och lägst till 25 % under det att för bidraget till övriga inkomstprövade förmåner endast skall gälla ett maximum av 60 %.

Sedan revisionen stannat för nyssnämnda förslag har övervägts den kommunbidragsfaktor som bör bestämmas *dels* för det kommunala bostadstillägget om kommunbidragsfaktorn för övriga förmåner bibehålles vid $\frac{3}{20}$ % och *dels* för samtliga inkomstprövade förmåner om en enhetlig faktor skulle anses böra ifrågakomma.

I detta sammanhang bör nämnas att revisionen även övervägt en lösning av kommunbidragsfrågan på sådant sätt att staten skulle bidra med ett fixt belopp per invånare eller per pensionstagare i kommunen och att återstående kostnader skulle fördelas mellan staten och kommunen med hjälp av en enhetlig kommunbidragsfaktor. Detta alternativ har emellertid befunnits ej kunna kombineras med en minimiregel, som enbart avser kommunernas andel i kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen, utan att bli tekniskt svårbemästrat. En minimiregel avseende alla förmånerna skulle å andra sidan medföra oskälig belastning för små kommuner utan bostadstillägg. Alternativet har därför ansetts mindre lämpligt än de som bygger på systemet att låta kostnaderna för de inkomstprövade förmånerna helt fördelas med hjälp av en eller två kommunbidragsfaktorer som multipliceras med antalet skatte kronor per invånare.

Revisionen vill i detta sammanhang hänvisa till den översyn över gällande statsbidrag som sker inom den allmänna statsbidragsutredningen. Huruvida utredningens arbete i en framtid kan föranleda en omläggning av revisionens förslag om kommunbidrag undandrager sig revisionens bedömande.

Revisionen har låtit uppgöra beräkningar enligt fyra alternativ beträffande 32 kommuner för att belysa hur dessa alternativ verkar i praktiken. Kommunerna har utvalts med tanke på att olika kommuntyper och olika delar av landet skall bli representerade. Även har beaktats att bland kommunerna skulle finnas sådana från olika bostadskostnadsgrupper och sådana med eller utan särskilda bostadstillägg.

Vid uppgörandet av alternativen utgick revisionen ifrån att den nuvarande kommunbidragsfaktorn å 0,15 % per tiotal skatteören givetvis måste höjas om man vill bibehålla kostnadsfördelningen f. n. mellan stat och kommun även sedan statsbidrag införts till den del av det kommunala bostadstillägget som motsvarar de särskilda bostadstilläggen. Revisionen ansåg sig böra undersöka resultatet av en höjning av kommunbidragsfaktorn *dels* till 0,167 % och *dels* till 0,175 % per tiotal skatteören (= $1\frac{2}{3}$ % resp. $1\frac{3}{4}$ % per skatte krona). Vidare har revisionen valt två alternativ med en särskild kommunbidragsfaktor för de kommunala bostadstilläggen, varvid faktorn för övriga folkpensionsförmåner bibehölls vid nuvarande nivå

under det att den särskilda faktorn sattes till 0,19 % i ena alternativet och 0,20 % i det andra, allt per tiotal skatteören. Med dessa tal kunde nämligen väntas att den nuvarande kostnadsfördelningen i stort skulle bibehållas. I alla fyra alternativen räknades med de maximi- och minimibestämmelser som förut föreslagits.

De nämnda fyra alternativen har i tabellen betecknats på följande sätt:

- I. Enhetligt bidrag av 0,167 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare.
- II. Enhetligt bidrag av 0,175 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare.
- III. Bidrag av 0,15 % för andra förmåner än kommunalt bostadstillägg och 0,19 % för sådant tillägg gånger antalet tiotal skatteören per invånare.
- IV. Bidrag med 0,15 % för andra förmåner än kommunalt bostadstillägg och 0,20 % för sådant tillägg gånger antalet tiotal skatteören per invånare.

Resultaten av de nämnda stickprovsberäkningarna återfinns i nedanstående tabell. Vid jämförelse mellan kommunbidragen enligt nu gällande regler och kommunbidragen enligt de ifrågavarande fyra alternativen måste beaktas att de senare bidragen är beräknade med utgångspunkt från antagandet att de inkomstprövade förmånerna kommer att i samtliga de undersökta kommunerna stiga med 8 % på grund av de av revisionen ovan förordade ändringarna av avdragsreglerna (jfr bilaga B sid. 157).

Ett närmare studium av tabellerna anger att alternativen III och IV i regel ställer sig fördelaktigare än alternativen I och II för kommunerna i de fall antalet skattekronor är lågt och i de fall bostadstillägg saknas eller endast utgöres av särskilt bostadstillägg. För övriga kommuner är skillnaden mellan de båda grupperna av alternativ relativt obetydlig.

Alternativ IV ger ett något större kommunbidrag än alternativ III i kommuner, som har bostadstillägg och där maximi- eller minimiregeln inte föranleder till annat. För kommuner som redan enligt alternativ III drar fördel av maximiregeln blir bidraget tydligen detsamma även vid alternativ IV. Kommuner som drabbas av minimiregeln vid alternativ IV får ingen lättnad om alternativ III i stället skulle tillämpas.

Vid bedömandet av frågan om alternativ III eller IV bör komma till användning kan man givetvis inte allenast bygga på de stickprov som lämnats i tabellen. Såsom framgår av bilaga B. s. 164 utgör den för hela riket genomsnittliga kommunbidragsprocenten enligt alternativ I 41,96 %, enligt alternativ II 43,24 %, enligt alternativ III 41,73 % och enligt alternativ IV 42,32 %. Alternativ III överensstämmer närmast med den procentsats som framräknats beträffande pensionstagarna i januari 1951 med användning av 1950 års skattekrontal, eller 41,65 %. Emellertid förskjutes sistnämnda

Kommun (+ utmärker att särsk. bostadstillägg införts)	Bostadskost- nadsgrupp och yrkes- karaktär	Invån. 1/1 1951	1951 års skatte- kronor pr inv.	Hela kom- munala utdeb. en- ligt beslut 1949	Summa in- komstpröv. förmåner jan. 1951 kr.	Därav särsk. bost.- tillägg i %
Stockholms st +	V	745 936	45,7	7,78	32 917 000	16
Göteborgs st +	IV	353 991	37,9	9,65	15 991 838	20
Malmö st +	III	192 498	34,0	9,00	5 030 960	16
Norrköpings st +	IV	84 939	30,8	9,00	3 811 294	11
Djursholms st +	V	7 619	55,1	7,93	138 884	6
Gränna st	I	1 449	21,0	10,05	28 587	—
Oskarshamns st +	II	10 707	28,9	12,40	279 379	18
Karlshamns st	II	10 691	27,8	12,50	278 612	—
Hässleholms st +	III	10 725	26,1	11,80	231 797	5
Ystads st +	II	13 002	26,8	12,10	370 318	19
Kungsbacka st	III	2 983	33,4	9,36	53 460	—
Karlskoga st +	III	31 303	29,4	11,90	733 883	13
Härnösands st +	IV	15 263	28,8	13,60	735 219	16
Kramfors st +	III	13 865	27,6	14,25	929 915	27
Haparanda st	V	2 973	23,2	15,40	128 067	—
Kiruna st	III, V	19 023	76,1	13,94	689 317	—
Lovö, Sth	III C	1 102	42,2	6,38	21 658	—
Harg, Sth	I B	1 544	15,1	11,40	45 958	—
Malmköp. kg, Söd + ..	II D	1 583	25,4	11,00	42 583	17
Östra Ryd, Ög +	I A	1 237	16,1	9,46	30 607	16
Hinneryd, Kron	I A	1 541	11,5	7,60	58 871	—
Misterhult, Klm	I B	3 410	14,8	13,00	75 050	—
Mönsterås kg, Klm + ..	I D	1 683	22,5	10,70	45 261	15
Torhamn, Blek	I B	2 230	8,2	11,10	75 175	—
Sturkö, Blek	II C	1 550	8,4	11,55	90 069	—
Asmundtorp, Malm + ..	I B	1 197	22,7	7,85	24 235	26
Morlanda, Göt	II C	2 494	14,0	8,70	118 592	—
Munkfors kg, Vrm + ..	II D	6 110	23,4	12,77	189 900	14
Kumla lk, Ör	II C	4 193	21,0	9,62	116 731	—
Idre, Kopp	II A	1 718	21,6	10,42	45 123	—
Alnö, Vnrl	III D	5 266	14,9	15,00	410 849	—
Sorsele, Vb	III A	6 132	15,4	15,60	254 928	—

procentsats successivt uppåt i den mån kommunerna inför eller förbättrar särskilda bostadstillägg. Med hänsyn till att åt kommunerna överlämnas rätten att bestämma om kommunalt bostadstillägg skall utgå eller ej bör inte kommunernas bidrag sättas för lågt. Revisionen förordar därför för sin del alternativ IV.

Kommunbidragsbestämmelserna föreslås sålunda bli utformade så att för tilläggs pensioner, hustrutillägg, änkepensioner samt änke- och änklingsbidrag skall tillämpas den nuvarande bidragsregeln, dvs. att bidragsandelen skall utgöra $\frac{3}{20}$ % gånger antalet hela total skatteören per invånare, dock skall maximibidraget sättas till $\frac{3}{5}$ mot nu hälften. För de kommunala

Kommun (+ utmärker att sbt införts)	Kommunbidragsprocent				
	januari 1951	alt. I	alt. II	alt. III	alt. IV
Stockholms st +	58,11	60,00	60,00	60,00	60,00
Göteborgs st +	59,82	60,00	60,00	58,98	58,98
Malmö st +	58,00	56,78	59,50	56,54	56,54
Norrköpings st +	52,28	51,44	53,90	54,55	56,64
Djursholms st +	53,04	60,00	60,00	60,00	60,00
Gränna st	31,50	35,07	36,75	31,50	31,50
Oskarshamns st +	53,28	48,26	50,58	49,00	50,41
Karlshamns st	41,70	46,43	48,65	45,61	46,59
Hässleholms st +	42,44	43,59	45,68	45,22	46,74
Ystads st +	51,36	44,76	46,90	45,15	46,39
Kungsbacka st	50,00	55,78	58,45	54,85	54,85
Karlskoga st +	51,26	49,10	51,45	50,81	52,49
Härnösands st +	52,18	48,10	50,40	50,48	52,29
Kramfors st +	57,39	46,09	48,30	48,17	49,87
Haparanda st	34,80	38,74	40,60	40,68	42,15
Kiruna st	50,00	60,00	60,00	60,00	60,00
Lovö, Sth	50,00	60,00	60,00	60,00	60,00
Harg, Sth	22,65	25,22	26,43	22,65	22,65
Malmköp. kg, Söd +	48,87	42,42	44,45	43,19	44,46
Östra Ryd, Ög +	35,96	26,89	28,18	25,15	25,40
Hinneryd, Kron	17,25	19,21	20,13	17,25	17,25
Misterhult, Klm	22,20	24,72	25,90	22,20	22,20
Mönsterås kg, Klm +	43,44	37,58	39,38	35,07	35,40
Torhamn, Blek	12,30	13,69	14,35	12,30	12,30
Sturkö, Blek	12,60	17,55	18,01	16,58	16,58
Asmundtorp Malm +	51,11	37,91	39,73	36,40	36,99
Morlanda, Göt	21,00	23,93	24,67	22,90	23,38
Munkfors kg, Vrm +	44,09	39,08	40,95	39,37	40,43
Kumla lk, Ör	31,50	35,07	36,75	34,35	35,06
Idre, Kopp	32,40	36,07	37,80	35,26	35,97
Alnö, Vnrl	22,35	24,94	26,08	25,16	25,86
Sorsele, Vb	23,10	25,72	26,95	25,97	26,69

bostadstilläggen skall kommunbidragsandelen utgöra $\frac{1}{5}$ % gånger antalet hela tiotal skatteören per invånare, dock högst $\frac{3}{5}$ och lägst en fjärdedel. Beträffande de särskilda barnbidragen föreslås ingen ändring av nu gällande kommunbidragsbestämmelser.

Kostnaderna för det allmänna genom enbart de föreslagna ändringarna av avdragsreglerna har på sätt närmare framgår av bilaga B s. 158 beräknats till omkring 17 miljoner kronor. De gjorda beräkningarna är, särskilt såvitt de berör de särskilda bostadstilläggen, behäftade med en viss osäkerhet, men felmarginalen torde vara relativt obetydlig.

Kommun (+ utmärker att sbt införts)	Kommunbidrag enl. nu gällande reg- ler kr.	Kommunbidrag enligt alternativ			
		I	II	III	IV
Stockholms st +	19 128 601	21 330 382	21 330 382	21 330 382	21 330 382
Göteborgs st +	9 566 109	10 362 711	10 362 711	10 187 490	10 187 490
Malmö st +	2 917 939	3 085 105	3 232 895	3 071 882	3 071 882
Norrköpings st +	1 992 595	2 117 372	2 218 631	2 245 435	2 331 373
Djursholms st +	73 662	89 997	89 997	89 997	89 997
Gränna st	9 005	10 828	11 346	9 725	9 725
Oskarshamns st +	148 866	145 615	152 615	147 844	152 105
Karlskamns st	116 181	139 708	146 388	137 235	140 175
Hässleholms st +	98 367	109 123	114 355	113 203	117 002
Ystads st +	190 197	179 014	187 573	180 575	185 525
Kungsbacka st	26 730	32 205	33 747	31 669	31 669
Karlskoga st +	376 216	389 158	407 784	402 755	416 061
Härnösands st +	383 672	381 932	400 195	400 796	415 239
Kramfors st +	533 723	462 886	485 081	483 811	500 818
Haparanda st	44 567	53 582	56 155	56 268	58 302
Kiruna st	344 659	446 678	446 678	446 678	446 678
Lovö, Sth	10 829	14 035	14 035	14 035	14 035
Harg, Sth	10 409	12 518	13 119	11 242	11 242
Malmköp. kg, Söd +	20 812	19 509	20 443	19 862	20 447
Östra Ryd, Ög +	11 006	8 888	9 315	8 314	8 397
Hinneryd, Kron	10 155	12 214	12 799	10 968	10 968
Misterhult, Klm	16 661	20 037	20 993	17 994	17 994
Mönsterås kg, Klm +	19 662	18 370	19 250	17 141	17 302
Torhamn, Blek	9 247	11 115	11 651	9 986	9 986
Sturkö, Blek	11 349	17 075	17 518	16 131	16 131
Asmundtorp, Malm +	12 387	9 922	10 399	9 527	9 681
Morlanda, Göt	24 904	30 649	31 597	29 332	29 940
Munkfors kg, Vrm +	83 729	80 150	83 985	80 736	82 923
Kumla lk, Ör	36 770	44 212	46 330	43 301	44 189
Idre, Kopp	14 620	17 578	18 421	17 181	17 529
Alnö, Vnrl	91 825	110 648	115 721	111 639	114 756
Sorsele, Vb	58 888	70 813	74 199	71 503	73 479

En betydande ovisshet måste däremot känneteckna antagandena rörande den kostnadsökning, som säkerligen uppkommer genom att kommuner som nu inte har bostadstillägg av något slag inför kommunala bostadstillägg och att andra kommuner beslutar sådana grunder för de kommunala bostadstilläggen att dessa tillägg genomsnittligt blir större än de nu utgående statliga och särskilda bostadstilläggen tillsammans. Hur stor denna kostnadsökning kommer att bli kan endast gissningsvis beräknas. Antar man att den skulle uppgå till 5 à 10 miljoner kronor skulle totalkostnaderna för reformen bli omkring 25 miljoner kronor. Av detta belopp skulle i så fall omkring 15 miljoner kronor falla på staten och omkring 10 miljoner kronor på kommunerna.

De nu nämnda beloppen är visserligen betydande i sig själva. Emellertid är det tydligt att alla verkliga förbättringar av folkpensioneringen drar stora kostnader på grund av pensioneringens omfattning. Ser man de angivna siffrorna ur denna synpunkt kan konstateras att de utgör blott ca 2,5 % av det allmännas utgifter för folkpensioneringen. Därvid kan erinras om att en höjning av folkpensionerna med ett indexsteg medför en årlig kostnadsökning å ca 35 miljoner kronor. Tillika bör påpekas att en betydande del av de kostnader, som uppkommer vid reformen av avdragsreglerna, direkt föranledes av att det sänkta penningvärdet realiter skärpt avdragsreglerna.

KAPITEL XII

INKOMSTPRÖVNING AV DE SÄRSKILDA BARNBIDRAGEN

I revisionens uppdrag ingår även att granska reglerna för inkomstprövningen av de särskilda barnbidragen från samma utgångspunkter som i fråga om folkpensioneringens motsvarande bestämmelser. Vid uppgörandet av sistnämnda regler undgår man för övrigt inte, såsom redan anmärkts i kapitel X vid behandlingen av avdragsfaktorn, att taga hänsyn till inkomstprövningen av de särskilda barnbidragen, när det gäller att förebygga att avdragsreglerna inom folkpensioneringen kommer att verka alltför strängt i de fall då det samtidigt utgår reducerade särskilda barnbidrag.

Rörande reglerna för inkomstprövningen av de särskilda barnbidragen hänvisas till den tidigare redogörelsen i kapitel II s. 32. Här må blott erinras om att dessa barnbidrag utgår med två olika maximibelopp, det ena å 420 kronor enligt 5 § lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn och det andra å 250 kronor enligt 6 § samma lag. Bidragen utgår till skilda kategorier av barn och med olika avdragsregler.

Särskilda barnbidrag utgår f. n. för ungefär 35 000 barn med ett sammanlagt årsbelopp av 8,2 miljoner kronor. Därav utgår bidrag enligt 6 § i omkring 34 000 fall med sammanlagt ca 7,8 miljoner kronor.

I första hand bör givetvis övervägas om inkomstprövningen av barnbidragen bör bibehållas. Vid 1947 års revision av barnbidragen (socialvårdskommitténs betänkande XV om särskilda barnbidrag och bidragsförskott m. m. samt propositionen nr 288 år 1947) framhölls att barnbidragen till invaliderna i realiteten hade karaktär av tillägg till invalidpensionen. Samma skäl som talade för att göra själva pensionen inkomstprövad — nämligen de svårigheter som eljest skulle uppstå vid invaliditetsprövningen — talade även för inkomstprövning av tillägget. Vad angår bidragen till änkors barn anfördes, att man här knappast kunde välja en annan linje än när det gällde invaliders barn. Det skulle te sig stötande om till en arbetsför änkas barn utmättes barnbidrag i rikligare mån än till en invalids barn.

Revisionen har beräknat den kostnadsökning, som skulle bli följden om inkomstprövningen av barnbidragen borttogs, till 10—12 miljoner kronor om året. Därav skulle med bibehållande av nuvarande kommunbidragsregler

ca 8 miljoner kronor falla på staten och ca 3 miljoner kronor på kommunerna. Med hänsyn till denna merkostnad och till de skäl, som tidigare åberopats mot ett borttagande av inkomstprövningen för de särskilda barnbidragen, har revisionen funnit att en sådan åtgärd inte bör vidtagas.

Visserligen har från vissa försäkringsanstalter gjorts gällande att den nuvarande inkomstprövningen verkar hämmande såväl på den enskilda försörjarens intresse att försäkringsvägen sörja för sina barn efter sin död som på arbetsgivarnas intresse att bereda skydd åt sina anställdas barn. Enligt revisionens mening torde emellertid den höjning av den avdragsfria inkomsten och den sänkning i vissa fall av avdragsfaktorn, som revisionen föreslår i det följande, komma att motverka dessa olägenheter. Det torde för övrigt kunna ifrågasättas om dessa bidrag, som utgår med relativt små belopp, kan utgöra något större hinder mot anordnandet av en effektiv barnpensionering.

När det sedan gäller frågan vilka ändringar som bör vidtagas i inkomstprövningen av de särskilda barnbidragen synes man helt kunna bortse från bidragen enligt 5 §, som utgår till föräldralösa och med dessa i ekonomiskt hänseende jämställda barn. Dessa bidrag är nämligen inkomstprövade blott med hänsyn till barnets inkomst, och någon bestämd avdragsregel föreskrives inte utan avdragen sker efter skälighet. Att här införa fixa avdragsregler liknande dem i 6 § anser revisionen inte bör ifrågakomma.

Inkomstprövningen av barnbidragen enligt 6 § sker med hänsyn till såväl barnets som försörjarens inkomster. Därvid gäller olika avdragsregler för de båda slagen av inkomst, vilka regler är strängare i fråga om barnets inkomst. Att här skapa en gemensam avdragsregel för alla familjens inkomster synes inte möjligt, emedan följderna därav skulle bli att i de fall, där blott ett barn i en familj har förmögenhetsinkomst, de övriga barnens barnbidrag skulle reduceras med hänsyn till denna inkomst, utan att de likväl hade rätt att tillgodogöra sig någon del av förmögenheten.

Den avdragsfria inkomsten för barnet är satt till 100 kronor om året, vilket belopp kan synas lågt och i varje fall bör höjas med hänsyn till penningvärdets fall sedan 1947, då de nuvarande bidragsbeloppen fastställdes. Att den avdragsfria inkomsten då sattes så lågt som 100 kronor berodde på att avdragsfriheten eljest för familjer med flera barn skulle komma att avse ganska betydande belopp och medföra risk för att man försökte öka möjligheterna till barnbidrag genom överförande av inkomst från modern till barnet. Detta skäl föranleder revisionen att föreslå att beloppet ej höjes utöver 200 kronor för varje barn. En sådan höjning innebär att barn med kapital upp till 6 000 à 7 000 kronor, varå utgår 3 % ränta, får fullt barnbidrag.

Avdrag sker med hela den del av barnets inkomst, som överskjuter det avdragsfria beloppet, och ändring i denna regel finner revisionen ej anled-

ning föreslå. Här bör emellertid erinras om att inkomst av barnets eget arbete är undantaget från inkomstprövningen och sålunda inte föranleder något avdrag å bidraget. Inkomst som barnet åtnjuter i form av underhållsbidrag eller bidragsförskott skall däremot alltid avdragas till fulla beloppet från barnbidraget. Inte heller i dessa avseenden vill revisionen föreslå någon ändring.

Vad åter angår avdraget på grund av försörjarens inkomst motiverar det sänkta penningvärdet också här en höjning av det avdragsfria beloppet. Revisionen föreslår även en viss höjning därutöver, när det är värdefullt att undvika att avdragsfaktorerna för barnbidragen och för folkpensionerna samverkar vid för låga inkomster. Revisionen förordar en höjning från 2 200 till 3 000 kronor i det fall, då modern är gift och sammanlever med maken, och från 1 800 till 2 400 kronor i andra fall. Med denna höjning beredes försörjaren avdragsfrihet ovanför folkpensioneringens avdragsfria belopp med 1 400 kronor för ogift resp. 1 500 kronor för makar gemensamt, vilket torde vara tillfyllest.

I fråga om försörjarens inkomst gäller nu en avdragsfaktor på 25 % upp till 3 200 kronor för ogift och 4 600 kronor för makar gemensamt. För överskjutande del av inkomsten höjes avdragsfaktorn till 75 %. Gränserna för övergången till det strängare avdraget har avvägs med tanke på att folkpensionsförmånerna då i regel skulle ha bortfallit. Sedan indextilläggen tillkommit och de särskilda bostadstilläggen alltmer utvecklats har emellertid dessa gränser visat sig vara för låga. I vissa fall kan sålunda förekomma att det sammanlagda avdraget utgör 125 % eller därutöver av merinkomsten.

Eftersom revisionen föreslår att bostadstilläggen skall sammanslås till ett kommunalt bostadstillägg och dettas storlek skall bestämmas av vederbörande kommun, blir det svårt att ange någon bestämd inkomstgräns, där man skulle kunna höja avdragsfaktorn för barnbidragen utan risk för att avdrag samtidigt sker å folkpension och barnbidrag. Det synes revisionen därför lämpligast att behålla avdragsfaktorn 25 % även för högre inkomster. Då barnbidraget högst utgör 250 kronor för varje barn behövs för övrigt endast 1 000 kronors egen inkomst utöver det avdragsfria beloppet för att bidraget för ett barn skall helt bortfalla. När det gäller familjer med ett stort antal barn blir emellertid inkomstgränserna otvivelaktigt mycket höga. Under förutsättning att barnet inte har egen inkomst kommer rätten till bidrag enligt 6 § nämligen att bortfalla vid de inkomstbelopp, som framgår av följande tabell.

Årsinkomst vid vilken rätten till barnbidrag upphör	1 barn kronor	2 barn kronor	3 barn kronor	4 barn kronor	5 barn kronor
För ensamstående	3 400	4 400	5 400	6 400	7 400
För makar sammanlagt	4 000	5 000	6 000	7 000	8 000

Vid bedömandet av dessa inkomstgränser bör hänsyn tagas till att familjer med många barn ofta torde vara i behov av särskilda bidrag för familjens försörjning även vid inkomster i närheten av dem som tabellen utvisar. Det torde för övrigt vara relativt sällsynt att änkor och invalider med många barn har stora inkomster.

Man skulle likväl med anledning av dessa höga inkomstgränser kunna överväga en automatisk skärpning av barnbidragens avdragsfaktor, när vederbörandes inkomstprövade folkpensionsförmåner bortfaller. En sådan regel skulle dock komplicera lagstiftningen och vålla större administrativt besvär än som kan anses motiverat av den berörda olägenheten. Revisionen finner sig därför böra förorda att avdragsfaktorn för barnbidragen genomgående sättes till 25 %.

Även med den föreslagna låga avdragsfaktorn skulle emellertid verkningarna av samtidigt avdrag å barnbidrag och folkpensionsförmåner bli alltför stränga, om inte avdraget å sistnämnda förmåner mildrades. Detta avdrag utgår nämligen enligt revisionens förslag med $66 \frac{2}{3} \%$ i de inkomstlägen, varom nu är fråga. För att undvika att det sammanlagda avdraget blir $(25 + 66 \frac{2}{3} =) 91 \frac{2}{3} \%$, föreslår revisionen att folkpensionsavdraget sänkes till 50 % i de inkomstlägen då årsinkomsten verkar reducerande å särskilt barnbidrag. Det sammanlagda avdraget blir alltså i dessa inkomstlägen 75 %. Nämda procentsats är visserligen hög men bör ses i belysning av att i motsvarande fall avdraget nu ofta är 125 % eller högre. Denna sammanlagda avdragsfaktor av 75 % torde för övrigt endast förekomma undantagsvis. Med hänsyn till de relativt höga inkomstgränser som även vid en sådan avdragsfaktor framkommer både för de särskilda barnbidragens och för folkpensionsförmånernas del, har revisionen inte funnit det möjligt att föreslå ytterligare mildring av avdragsreglerna i förevarande avseende.

De av revisionen föreslagna ändringarna i avdragsreglerna för de särskilda barnbidragen beräknas draga en merkostnad av ca 300 000 kronor om året. Revisionen finner ingen anledning att föreslå ändring av reglerna för kommunernas andel i kostnaderna för dessa barnbidrag. Kommunbidraget till de särskilda barnbidragen utgår efter samma procentsats som gäller inom kommunen i fråga om de statliga inkomstprövade folkpensionsförmånerna. På grund härav betalar kommunerna för närvarande omkring 30 % av kostnaderna för de särskilda barnbidragen. Med utgångspunkt från nämnda procentsats skulle av merkostnaden ca 200 000 kronor falla på staten och ca 100 000 kronor på kommunerna.

ADMINISTRATION

Det föreliggande förslaget innebär att avdragsreglerna mildras inom folkpensioneringen samt att de statliga och de särskilda bostadstilläggen ersätts med kommunala bostadstillägg, vilket betyder att bostadskostnadsgrupperingen förlorar sin betydelse i detta avseende.

Den förstnämnda ändringen medför ur administrativ synpunkt den lätt-naden att inkomstprövningen i det betydande antal fall, då årsinkomsten uppenbarligen understiger 1 000 resp. 1 500 kronor, kräver mindre uppmärksamhet än nu. Men ändringen resulterar å andra sidan i att inkomstgränserna förskjuts uppåt, något som möjliggör för flera personer att få del av de inkomstprövade förmånerna. De sålunda nytillkomna förmånstagarna har inkomster som ligger vid eller över de nuvarande inkomstgränserna. Ur administrativ synpunkt medför tydligen denna utökning av antalet personer med rätt till inkomstprövade förmåner ett visst merarbete med inkomstprövningen. Tar man samtliga omständigheter i betraktande vill det synas som om arbetet med inkomstprövningen skulle bli ungefärligen lika stort som nu.

Emellertid måste även verkningarna av de mildrade avdragsreglerna å invaliditetsprövningen beaktas. Det är tydligt att en del av de nytillkomna förmånstagarna kommer att bereda svårigheter vid denna prövning. Detta torde särskilt gälla personer som pensionerats av sin arbetsgivare men som ännu inte fyllt 67 år. Det är vidare en följd av de mildrade avdragsreglerna att någon större minskning av de inkomstprövade förmånerna inte sker förrän vid en relativt hög inkomst. Detta innebär att, då en invalidpensionstagares arbetsförmåga hastigt återvänder, någon väsentlig minskning av hans folkpension ofta inte kan ske, innan arbetsinkomsten stigit till sådant belopp att pensionen måste helt indragas. Detta innebär att det kan bli svårare än nu att verkställa indragningen av pensionen. En viss lättnad i detta avseende kan dock måhända nås genom den föreslagna möjligheten att låta pensionsrätten vara vilande viss tid. Sammanfattningsvis måste det konstateras att de mildrade avdragsreglerna i vissa fall skärper kraven på invaliditetsprövningen. Den härav föranledda ökningen av de pensionsbe-

viljande myndigheternas arbetsböda torde dock relativt sett bli föga betydande.

Avdragsreglernas ändring synes sålunda, sedan reformen genomförts, inte i någon högre grad påverka folkpensioneringens administration i stort.

Sammanläggningen av bostadstilläggen till ett kommunalt bostadstillägg medför att större krav måste ställas å utformningen av kommunernas grunder för sistnämnda tillägg. Dessa grunder kommer dock inte att, såsom nu i regel är fallet beträffande de särskilda bostadstilläggen, innehålla bestämmelser om inverkan av egen inkomst och förmögenhet å pensionsbeloppen eller om mantalsskrivningsförhållanden o. d. Fastställandet av grunderna är vidare väsentligen en engångsåtgärd, varför arbetet härmed inte torde behöva beaktas vid bedömandet av förslagen ur administrativ synpunkt.

För pensionsnämnderna i kommuner, som inför kommunalt bostadstillägg, uppkommer ett inte obetydligt merarbete åtminstone om kommunen nu inte har infört särskilt bostadstillägg. Pensionsnämnden kommer ju att få tillämpa inte endast de författningsmässiga bestämmelserna om folkpensioneringen utan även de kommunala grunderna. Det senare torde i regel komma att innebära att tillförlitlig utredning måste förebringas om storleken av den pensionssökandes bostadskostnader, inneboendeförhållanden o. d.

Det nämnda merarbetet för pensionsnämnderna i vissa kommuner kommer dock sannolikt att vara till nytta för pensionsnämndernas behandling även i andra avseenden än för bestämmandet av det kommunala bostadstillägget. Nämnderna får nämligen genom arbetet en närmare inblick i sökandenas förhållanden än de måhända eljest skulle ha.

För åtskilliga pensionsnämnder uppkommer en arbetslättnad genom bostadstilläggens sammanslagning nämligen i de kommuner, som nu har särskilda bostadstillägg med andra avdrags- och mantalsskrivningsbestämmelser än folkpensioneringslagens. De behöver nämligen i fortsättningen endast uppgöra en inkomstberäkning för sökanden i stället för två.

Pensionsstyrelsens arbetsrutin kommer givetvis att i vissa avseenden förenklas genom bostadskostnadsgrupperingens bortfallande och sammanslagningen av de båda nu förefintliga slagen av bostadstillägg. Emellertid kommer behovet av ansökning om kommunalt bostadstillägg vid varje inflyttning i kommun, som har sådant tillägg, att medföra ett visst merarbete liksom även indragningen av sådant tillägg vid utflyttning ur kommunen. Den dubbla kommunbidragsfaktor som måste komma till användning för alla kommuner, som har bostadstillägg, kommer tydligen också att medföra ett merarbete. Behovet av kunskap om de kommunala grunderna vid prövningen av pensionsrätten i flera fall än nu torde också medföra en merbelastning.

Ser man pensionsstyrelsen som en enhet torde inte heller sammanslag-

ningen av bostadstilläggen behöva medföra någon mera nämnvärd ändring av arbetsbördans storlek. Däremot är det möjligt att vissa förskjutningar av arbetet mellan de olika avdelningarna i styrelsen kan uppkomma.

Någon omläggning av utbetalningssystemet föreslås inte utan revisionen utgår från att samtliga folkpensionsförmåner — sålunda även de kommunala bostadstilläggen — skall utbetalas av pensionsstyrelsen.

För närvarande är inkomstprövningen decentraliserad i fråga om andra ärenden än frågor om invalidpension, sjukbidrag och blindtillägg. Decentraliseringen innebär att endast en rent formell granskning av pensionsnämndernas beslut behöver ske i pensionsstyrelsen. Då man överlåter åt kommunerna att besluta angående grunderna för de kommunala bostadstilläggen och i frågan om sådana överhuvudtaget skall utgå, kommer av de båda inkomstprövade förmåner som kan utgå till invalidpensionärerna — tilläggspensionen och det kommunala bostadstillägget — den ena att vara grundad på kommunalt beslut. Det kan då ifrågasättas huruvida det inte skulle vara möjligt att decentralisera inkomstprövningen även beträffande invalidpensionerna och sjukbidragen. I så fall skulle obligatorisk sakgranskning inom pensionsstyrelsen endast förekomma beträffande invaliditetsfrågor. Revisionen anser sig inte böra närmare ingå på denna fråga, som endast indirekt sammanhänger med utredningsuppdraget, men har velat fästa uppmärksamheten på densamma.

Vissa merkostnader uppkommer för pensionsstyrelsen under den tid, som erfordras för att genomföra de föreslagna reformerna. I detta avseende torde det få ankomma på styrelsen själv att göra erforderliga beräkningar och åskanden.

VISSA SÄRSKILDA FRÅGOR

I samband med översynen av avdragsreglerna inom folkpensioneringen har aktualiserats vissa frågor, som ansetts lämpligen böra behandlas för sig. Utöver den översyn av inkomstprövningen, som är revisionens huvuduppgift, har revisionen i direktiven fått sig förelagt att även pröva vissa särskilda spörsmål rörande folkpensioneringen. Revisionen övergår nu till att behandla dessa speciella frågor.

1. *Vilande pensionsrätt*

Kommittén för partiellt arbetsföra har i sitt betänkande V (s. 234—236) anfört vissa synpunkter å frågan om minskning eller indragning av folkpensionen för den, som mer eller mindre definitivt återfår sin arbetsförmåga eller en del av denna. Kommittén anför härom följande:

När det gäller själva tillämpningen av avdragsreglerna på personer, som uppbära sjukbidrag eller invalidpension, vill kommittén starkt understryka betydelsen av att pensionsnämnderna giva vederbörande invalid möjlighet att under någon kortare tid pröva, huruvida krafterna räcka till för arbetet. En tillräckligt lång *observationstid* bör givas fallet, innan en reducering av pensionsförmånerna företages. Det kan givetvis vara svårt att uppställa någon generell respittid härvidlag, men i allmänhet bör nog gälla, att pensionsförmånerna böra utgå oförändrade under en tid av 6 månader, så att det blir möjligt att bilda sig en säker uppfattning om pensionärens arbetsförmåga och försörjningsmöjligheter på längre sikt. Någon orättfärdighet kan knappast anses föreligga i ett sådant förfarande. I regel ha väl de, som tillerkänts invalidpension, i början av sin sjukdom stått under observation under betydligt längre tid, varunder ingen pension utgått.

Från de partiellt arbetsföra har kritik riktats mot den långsamma *återbehandlingen* av vissa invalidpensionsfall. Sålunda påtalas särskilt det förhållandet, att personer, som en kortare tid på grund av tillfälligt förbättrat hälsotillstånd kunnat åtaga sig förvärvsarbete och uppnått en sådan inkomst, att invalidpension eller sjukbidrag upphört att utgå, vid recidiv få vänta mycket länge, innan bidrag på nytt kunnat utgå. Detta förhållande skulle vara ägnat att avhålla personer med vacklande hälsa och osäker prognos att åtaga sig förvärvsarbete, innan fullt tillfrisknande skett. Kommittén vill här framhålla betydelsen av att pensionsnämnderna och pensionsstyrelsen vid handläggningen av dylika pensionsärenden på allt sätt påskynda behandlingen, så att berörda farhågor om dröjsmål med återbehandlingen från pensionärernas sida icke behöva uppstå.

Folkpensionsrevisionen har i den tidigare omförmälda enkäten med länsarbetsnämnderna anhållit om uppgift huruvida den tid, som åtgår för återbehandlingen av ärenden rörande invalidpension och sjukbidrag, visat sig medföra obenägenhet hos folkpensionärer, som varit arbetsoförmögna, att påbörja en anställning innan full hälsa återvunnits. Länsarbetsnämnderna i elva län har i anledning härav uppgivit, att en viss arbetsobenägenhet kunnat konstateras av denna orsak. Ytterligare två nämnder har funnit en sådan återverkan sannolik. Länsarbetsnämnden i Kopparbergs län har ansett att de nuvarande formerna för återbehandling av ett pensionsärende avhåller folkpensionärerna från arbete i högre grad än avdragsreglerna.

Enligt vad folkpensionsrevisionen inhämtat rörande nu tillämpad praxis indrages eller minskas folkpensionen regelmässigt inte förrän vederbörande haft möjlighet att under en rimlig tid pröva, huruvida krafterna räcker till för arbete. Genom den mildring av avdragsreglerna som revisionen föreslår minskas risken ytterligare för att pensionen skall nedsättas för den vars arbetsförmåga återkommer successivt. Med hänsyn härtill och då förhållandena i förevarande avseende är mycket olikartade i de enskilda fallen har revisionen inte funnit anledning föreslå någon författningsändring i syfte att garantera en viss observationstid.

Däremot har revisionen ansett starka skäl föreligga att öppna författningsenliga möjligheter för att radikalt förkorta tiden för återbehandlingen av vissa pensionsfall. Revisionen föreslår i sådant syfte en sådan ändring i folkpensioneringslagens 15 § 1 mom. (förslagets 14 § 1 mom.) att *pensionsrätten skall kunna vara vilande* tillsvidare under viss tid. Beslut om vilande pensionsrätt skall kunna fattas, då arbetsförmågan hos den som åtnjuter folkpension eller sjukbidrag inte längre är så nedsatt, som förutsättes för att sådan förmån skall kunna utgå, men man inte är övertygad om att förbättringen skall bli bestående under avsevärd tid.

Förordnande om vilande pensionsrätt ersätter i angivna fall indragning av folkpensionen och kan karakteriseras som en villkorlig indragning. Sedan rätten till pension förklarats vilande skall pensionen inte utbetalas. Om emellertid under den tid, under vilken pensionsrätten är vilande, av pensionsnämnden eller dess ordförande till pensionsstyrelsen anmäles, att förbättringen inte blivit bestående, skall folkpensionen — utan särskild prövning inom pensionsstyrelsen — åter utbetalas med det tidigare beloppet från och med den månad, då anmälningen inkom till styrelsen. Motsvarande skall gälla då särskild framställning inkommer om pensionens utbetalning, under förutsättning att det styrkes att förbättringen inte blivit bestående. I sistnämnda fall erfordras uppenbarligen en viss prövning inom pensionsstyrelsen i syfte att konstatera om det kan anses styrkt att arbetsförmågan försämrats. En sådan prövning bör givetvis ske summariskt så att något dröjsmål med utbetalningen inte uppstår.

Om vederbörlig anmälning eller framställning att pensionen ånyo skall utbetalas inte göres under loppet av den tid då pensionsrätten är vilande, skall pensionen anses ha varit indragen från och med den månad då utbetalning upphört på grund av förordnandet om vilande pensionsrätt.

Förordnande att pensionsrätt skall vara vilande skall meddelas tillsvidare för viss tid. Med ordet "tillsvidare" har markerats att vilandeförklaringen kan ändras eller upphävas närhelst skäl därtill föreligger. Den kan sålunda ersättas med ett vanligt indragnings- eller jämningsbeslut. Det kan också beslutas att förordnandet skall upphöra, vilket innebär att pensionen utgår såsom förut. I samband med ett sådant beslut kan pensionsstyrelsen medge att pensionen helt eller delvis utgår för den tid, under vilken pensionen varit vilande.

Beslut om vilande pensionsrätt skall, liksom nu är fallet med indragning av invalidpension och sjukbidrag, fattas av pensionsnämnden samt granskas av pensionsstyrelsen. I fråga om ärende rörande vilande pensionsrätt sker således ingen decentralisering. Att pensionsstyrelsen skall kunna själv medgiva retroaktiv utbetalning av pensionen då vilandeförordnande upphävt, framgår av det föregående. Förslaget härom föranledes främst av att bedömningen av den tidpunkt då arbetsförmågan får anses åter ha blivit nedsatt kan fordra tillgång till sådan medicinsk expertis, som inte står pensionsnämnderna till buds men som finnes i pensionsstyrelsen.

Vilandeförordnandet upphäves antingen i och med att till pensionsstyrelsen inkommer anmälning att pensionen ånyo skall utgå eller genom ett beslut av styrelsen efter viss prövning av framställning om pensionens utbetalning. Pensionsstyrelsen har därefter att tillse att, om så erfordras, frågan om vederbörandes pensionsrätt upptages till förnyad prövning inom pensionsnämnden, såvida inte sådan prövning redan skett. Intill dess detta nya ärende slutförts skall pensionen utgå med sitt tidigare belopp för såvitt inte pensionsstyrelsen finner skäl att med stöd av 36 § folkpensioneringslagen jämka pensionen eller jämlikt 38 § 2 mom. nämnda lag provisoriskt indraga densamma.

2. Utvidgad frivillig försäkring

Enligt lagen den 29 juni 1946 (nr 433) om frivillig statlig pensionsförsäkring kan svenska medborgare under de förutsättningar och på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer försäkras hos pensionsstyrelsen för erhållande av pension. De närmare bestämmelserna rörande denna försäkring — *pensionsstyrelsens frivilliga försäkring* — återfinnes i en den 30 december 1947 (nr 981) utfärdad kungörelse.

Den frivilliga försäkringen lämnas enligt nämnda kungörelse i följande former:

a) försäkring utan villkor om återbetalning av erlagda avgifter vid dödsfall för beredande av pension, som skall omedelbart börja utgå (försäkring för äldre),

b) försäkring utan villkor om återbetalning av erlagda avgifter vid dödsfall för beredande av ålderspension från och med den månad ansökning därom göres, dock tidigast från och med den månad under vilken den försäkrade fyller 55 år, och senast från och med den månad han fyller 67 år (försäkring utan avgiftsåterbetalning), eller

c) försäkring med villkor om återbetalning av erlagda avgifter vid dödsfall för beredande av ålderspension på sätt under b) sagts (försäkring med avgiftsåterbetalning).

Villkor om avgiftsåterbetalning vid dödsfall innebär, att vid den försäkrades död återbetalning till dödsboet skall ske med hela beloppet av erlagda avgifter, minskat med en sextiondel för varje månad, för vilken pension utgått eller bör utgå.

Avgift vid försäkring enligt a) får erläggas först efter utgången av den månad, då den försäkrade fyller 67 år, och vid försäkring enligt b) och c) senast före nämnda månads utgång. Till den frivilliga försäkringen får för en person under loppet av ett kalenderår inbetalas högst så stort belopp, att det tillhoppa med för honom under tidigare år erlagda avgifter inte överstiger 500 kronor gånger det antal levnadsår, som han uppnår under nästföljande kalenderår. Till försäkring enligt a) får dock högst inbetalas så stort belopp, att motsvarande pension tillsammans med annan den försäkrade möjligen tillkommande pension från den frivilliga försäkringen uppgår till 3 000 kronor för år räknat.

För inträde i försäkringen skall anmälan göras å postanstalt. Avgiftsinbetalningen äger också rum vid postanstalterna. Avgifterna skall antecknas och kvitteras i en försäkringsbok.

Ansökning om pension skall göras hos pensionsstyrelsen men kan även ingivas till pensionsnämndens ordförande i mantalsskrivningskommunen.

Den frivilliga försäkringens fonder uppgick den 30 juni 1951 till omkring 177 miljoner kronor.

I sitt betänkande XI angående lag om folkpensionering anförde socialvårdskommittén att enligt dess mening pensionsstyrelsens frivilliga pensionsförsäkring utgjorde ett mycket gott komplement till den obligatoriska folkpensioneringen. Det var därför kommitténs förhoppning, att densamma skulle komma till allt större användning. Måhända kunde dock vissa utvidgningar av försäkringen vara önskvärda. I detta avseende berörde kommittén särskilt frågan om möjlighet till frivillig försäkring för tiden mellan den, då en arbetstagare kan påräkna att på grund av ålder få sluta sitt arbete, och uppnåendet av 67 års ålder.

Första särskilda utskottet vid 1946 års riksdag uttalade bland annat att det var angeläget att den frivilliga försäkringen utan dröjsmål utbyggdes så att den kunde tillgodose även det av socialvårdskommittén nämnda behovet och att den i övrigt på lämpligt sätt reformerades.

Folkpensionsrevisionen har i kapitel VI avvisat tanken att i den obligatoriska folkpensioneringen göra pensionsåldern rörlig uppåt men hänvisat till att de önskemål, som ligger bakom förslagen om den rörliga pensionsåldern, i viss mån kan realiseras genom utnyttjande av pensionsstyrelsens frivilliga försäkring.

En förutsättning för att så skall kunna ske är att formerna för försäkringen i viss mån ändras. Detta bör enklast kunna ske genom att bestämmelserna om försäkring utan avgiftsåterbetalning ändras så att ålderspensionen kan börja utgå senare än vid 67 års ålder och att avgifter också får betalas vid högre ålder. En höjning av åldersgränsen med exempelvis fem år eller till 72 år bör kunna ifrågakomma.

Genomföres en ändring sådan som den nyss antydda skulle utfallande ålderspensionsbelopp kunna genom pensionsstyrelsens försorg på lämpligt sätt överföras till den frivilliga försäkringen, om önskemål framställs därom. Det skulle härigenom öppnas en enkel metod för den, som inte vill lyfta sin folkpension redan från 67 års ålder, att uppskjuta sin pensionering upp till 72 års ålder och i gengäld erhålla en högre pension.

Måhända kan det vara önskvärt att i samband med en sådan utbyggnad av den frivilliga försäkringen även vidtaga andra ändringar av densamma. Så torde bestämmelsen om visst maximibelopp för inbetalningarna och viss gräns för den sammanlagda pensionens storlek inte böra avse avgiftsbetalningar i form av överföring av folkpension.

Folkpensionsrevisionen anser att ändringar i nu antydd riktning av bestämmelserna för pensionsstyrelsens frivilliga försäkring bör komma till stånd men förutsätter att inom pensionsstyrelsen med dess expertis på dylika mera rent försäkringstekniska frågor uppgöres förslag till härför erforderliga ändringar i 1947 års kungörelse.

3. Grunder för hustrutillägg

Enligt 8 § lagen om folkpensionering utgår hustrutillägg till pensionsberättigad gift mans hustru, om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl föranleder därtill kan, *om mannen åtnjuter ålderspension*, hustrutillägg utgå oaktat hustrun inte fyllt 60 år. Hustrutillägget är i sin helhet beroende av inkomstprövning.

Undantagsstadgandet, enligt vilket hustrutillägg kan utgå till hustru som inte fyllt 60 år om mannen är ålderspensionär, återfinnes inte i socialvårds-

kommitténs förslag till lag om folkpensionering. Bestämmelsen tillkom under departementsbehandlingen. Härom anförde föredragande departementschefen, statsrådet Möller, i proposition nr 220 till 1946 års riksdag, följande:

Det föreslagna villkoret att hustrun skall ha fyllt 60 år kan emellertid i vissa fall leda till otillfredsställande resultat. För min del vill jag därför förorda en sådan komplettering av kommittéförslaget att möjlighet öppnas att, där särskilda omständigheter föreligga, bevilja hustrutillägg även om hustrun ej fyllt 60 år. Jag tänker härvid närmast på sådana fall, då hustrun till en ålderspensionär utan att vara invalid har nedsatt arbetsförmåga eller där hennes tid och krafter måste, exempelvis på grund av mannens sjuklighet eller därmed jämförlig orsak, helt ägnas åt mannens och hemmets skötsel. Den av mig sålunda föreslagna utvidgningen av rätten till hustrutillägg synes dock böra begränsas till den som uppbär ålderspension.

Riksdagen anslöt sig till vad departementschefen anförde i denna fråga.

I anledning av vid 1950 års riksdag väckta motioner i fråga om bland annat rätten till hustrutillägg utlät sig sammansatta stats- och andra lagutskottet, sedan pensionsstyrelsen yttrat sig i ärendet, i sitt utlåtande nr 1 sålunda:

Någon bärande motivering för att undantagsbestämmelsen i 8 § andra stycket lagen om folkpensionering är begränsad till att avse endast sådana fall, då mannen åtnjuter ålderspension, anser utskottet icke föreligga. Såsom i motionerna framhålls, torde det icke böra vara arten av den folkpension, som mannen åtnjuter, som bör vara avgörande, utan de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet. Det framstår som uppenbart att behovet av hustrutillägg kan vara lika stort vare sig mannen uppbär ålderspension eller invalidpension. Såväl i motionerna som i pensionsstyrelsens yttrande har påtalats, att den nuvarande undantagsregelns begränsning till ålderspensionärernas hustrur för allmänheten framstår såsom egendomlig.

Såsom pensionsstyrelsen framhållit tala emellertid andra skäl mot en utvidgning av undantagsbestämmelsen. Dessa skäl avse närmast de svårigheter, som skulle uppkomma vid tillämpningen av en utsträckt undantagsbestämmelse. Enligt utskottets uppfattning bör en dylik undantagsbestämmelse tillämpas restriktivt. Med hänsyn till de särskilda spörsmål, som kunna uppkomma vid en utvidgning av undantagsbestämmelsen på sätt som föreslagits, och med hänsyn till de kostnader, som kunna föranledas därav, anser sig utskottet dock icke kunna förorda en omedelbar ändring av lagen i denna del. Utskottet anser emellertid att framställning bör göras till Kungl. Maj:t om utredning i ifrågavarande avseende.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Folkpensionsrevisionen har i enlighet med sina direktiv upptagit förevarande spörsmål till prövning. Revisionen har därvid funnit, att behov föreligger av utvidgning av undantagsbestämmelsen att avse även hustrur till andra än ålderspensionärer.

Emellertid måste i sådant fall tillämpningen bli restriktiv till förhind-

rande av att hustrur med god förvärvsförmåga genom möjligheten att få hustrutillägg föranledes att inte utnyttja denna. Enligt revisionens mening bör på grund av undantagsstadgandet hustrutillägg huvudsakligen kunna utgå 1) då mannen stadigvarande vårdas i hemmet och hans tillstånd är sådant att hustrun inte mera än tillfälligt kan lämna honom utan hjälp eller tillsyn, 2) då hustrun på grund av egen sjuklighet — utan att arbetsförmågan är så nedsatt att rätt till invalidpension eller sjukbidrag föreligger — är ur stånd att utföra förvärvsarbete av någon betydenhet, och 3) då hustrun med hänsyn till förekomsten i hemmet av små barn är ur stånd att utföra förvärvsarbete av någon betydenhet.

Då fråga är om hustrur i relativt ung ålder bör givetvis tillämpningen vara mera restriktiv än med avseende å äldre hustrur. I detta avseende bör hänsyn tagas till den gränsdragning vid 55 års ålder som stadgats för änkepensioneringen.

Vad angår förhandenvaron av barn i hemmet såsom en förutsättning för rätt till hustrutillägg enligt undantagsstadgandet torde böra iakttagas den gränsdragningen att endast barn under 10 år anses vara små och även beaktas mannens eller annan hemmavarande familjemedlems möjligheter att öva tillsyn över barnen. Hustrutillägg bör inte beviljas om endast ett barn under 10 år finnes som redan inom något år skall uppnå denna ålder. Tillämpningen av en undantagsbestämmelse sådan som den förevarande bör nämligen inte avse allt för kort tid.

Givetvis bör indragning av hustrutillägget ske då förutsättning för undantagsbestämmelsens tillämpning inte längre föreligger. Observationsförfarande bör därför regelmässigt komma till användning såvida inte hustruns ålder blott mera obetydligt understiger 60 år.

Revisionen, som av lagtekniska skäl funnit bestämmelserna om rätt till hustrutillägg böra inflyta i en ny 5 §, har föreslagit, att den ifrågasvarande undantagsbestämmelsen skall lyda: När särskilda skäl därtill föranleda må hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år.

Det är givetvis svårt att mera exakt beräkna de kostnader som uppkommer på grund av den föreslagna lagändringen men såvitt revisionen kan bedöma torde antalet nytillkomna hustrutilläggsberättigade komma att uppgå till några 100-tal och kostnaderna med en viss sannolikhet utgöra 200 000 à 300 000 kronor om året.

4. Makes underskrift å pensionsansökning

I 33 § lagen om folkpensionering stadgas bland annat att folkpensionsansökning, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom en av sökanden och, om han är gift, jämväl hans make på heder och samvete avgiven

förklaring, att de lämnade upplysningarna är med sanningen överensstämmande. För omyndig sökande skall förklaringen avgivas av förmyndaren. Är sökande, som är myndig, ur stånd att själv avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer. Vad sist sagts skall äga motsvarande tillämpning å make till sökanden. Vidare bör erinras om att enligt 13 § lagen om folkpensionering må, där särskilda skäl föreligger, gift pensionsberättigad vid tillämpningen av lagen anses såsom ogift samt ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Bestämmelsen att ansökan för gift person skall innehålla föreskriven förklaring angående uppgifternas riktighet inte blott av sökanden utan även av dennes make tillkom på förslag av första särskilda utskottet vid 1946 års riksdag i dess utlåtande nr 1. Motiveringen härför var att de av inkomstprövning beroende pensionsförmånerna var avhängiga av båda makarnas inkomst- och förmögenhetsförhållanden.

I anledning av en vid 1950 års riksdag i frågan väckt motion utlät sig sammansatta stats- och andra lagutskottet, sedan pensionsstyrelsen yttrat sig i ärendet, i sitt utlåtande nr 1 sålunda.

I motionen har påtalats, att skäl saknas för att fordra makes underskrift å pensionsansökning, som endast avser allmän ålderspension. Av den ovan lämnade redogörelsen för tillkomsten av den nu gällande bestämmelsen i ämnet synes framgå, att någon förklaring till varför makes skyldighet att underteckna andre makens pensionsansökning utsträckts till att avse även ansökningar om icke inkomstprövade pensionsförmåner, ej står att hämta i förarbetena till bestämmelsen. Även om, såsom pensionsstyrelsen anfört, i vissa särskilda undantagsfall det möjligen kan anses vara av viss betydelse att ansökan om allmän ålderspension undertecknas även av make, lära dock övervägande skäl tala för att bestämmelsen bör ändras. Vad som anförts angående underskrift av ansökan om enbart allmän ålderspension äger tillämpning även beträffande ansökan om enbart grundpension. Enligt vad pensionsstyrelsen upplyst har styrelsen redan i november 1949 i meddelande till pensionsnämnder och styrelsens ombud uttalat, att ansökan om enbart grundpension för gift person må kunna godtagas, även om den saknar underskrift av andra maken. En lagändring torde alltså böra avse även de fall, då fråga är om enbart grundpension. Vad slutligen angår blindtillägg torde sådant tillägg i regel sökas i samband med inkomstprövad förmån. — — — Då den ifrågasatta lagändringen icke torde vara av brådskande natur och då utskottet såsom av det ovanstående framgår tillstyrkt utredning av visst annat spørsmål i lagen om folkpensionering, har utskottet ansett sig böra föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till ändring jämväl av ifrågasatt bestämmande.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Folkpensionsrevisionen, som ansluter sig till de av utskottet anförda synpunkterna, föreslår att första punkten i 33 § andra stycket i lagen om folk-

pensionering erhåller följande lydelse (av revisionen föreslaget tillägg är kursiverat): Ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom en av sökanden och, om han är gift *och ansökningen ej endast avser allmän ålderspension eller grundpension*, jämväl hans make på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande.

5. Utbetalning till annan än pensionsberättigad

I 1948 års lösdriveriutrednings betänkande med förslag om lösdrivarlagens upphävande m. m. (SOU 1949: 4) föreslås ett tillägg till 38 § lagen om folkpensionering av innebörd att pensionsstyrelsen, om anledning finnes till antagande att folkpension inte kommer till behörig användning, på framställning av fattigvårdsstyrelse skall äga förordna att pensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade att användas till dennes eller hans familjs uppehälle. Utredningens förslag i denna del syftar till att i sin mån förhindra att folkpensionsmedel kommer lösdrivare, som för ett parasiterande levnadssätt, till godo. Detta spörsmål har tidigare berörts i socialvårdskommitténs i maj 1948 avgivna betänkande angående frågan om tvångsåtgärder för tillgodoseende av uppenbara vårdbehov.

Lösdriveriutredningen anför i frågan bland annat följande:

Ur samhällets synpunkt är det högst betänkligt om hjälp som är avsedd för en person icke kommer denne till godo utan från allmän synpunkt obehörigen utnyttjats av annan. En framkomlig väg att motverka dylikt utnyttjande synes utredningen vara att minska de parasiterandes möjligheter att kunna tillgodogöra sig hjälpen. Ibland torde detta kunna ske genom omyndigförklaring av den hjälpbehövande. Omständigheterna vid utnyttjandet kunna vara sådana, att i anledning av detsamma 1 kap. 2 § 2. förmynderskapslagen är tillämplig. Med hänsyn till det ingrepp en omyndigförklaring innebär för den hjälpbehövande framstår denna utväg emellertid som mindre tilltalande. Ett annat sätt att minska parasiternas möjlighet att åtkomma den för den utnyttjade avsedda hjälpen är att låta hjälpen utgå i sådan form, som garanterar att den verkligen kommer den hjälpbehövande till godo. I lagstiftningen har denna synpunkt också redan i viss utsträckning vunnit beaktande. — — —

Enligt 38 § lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering äger pensionsstyrelsen på framställning av nykterhetsnämnden förordna, att folkpension till den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. Också för det fall att den pensionsberättigade till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet eller annan därmed jämförlig orsak är ur stånd att själv omhänderväsa honom tillkommande folkpension, äger pensionsstyrelsen förordna, att folkpensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade. Utredningen anser, att i syfte att minska de parasiterandes möjlighet att utnyttja annans folkpension detta stadgande

bör kompletteras med föreskrift av innebörd att där anledning finnes till antagande, att folkpension icke kommer till behörig användning, pensionsstyrelsen på framställning av fattigvårdsstyrelse må meddela förordnande att utbetalningen skall ske på samma sätt som då fråga är om alkoholmissbrukande pensionstagare.

Över lösdriveriutredningens förslag har yttranden inhämtats från ett stort antal myndigheter och organisationer. En del av dessa har ingått på nu ifrågavarande spørsmål.

Pensionsstyrelsen har sålunda i ett den 26 april 1949 dagtecknat yttrande lämnat en redogörelse för de i äldre och gällande lagstiftning medgivna möjligheterna att förhindra att folkpension utnyttjas på obehörigt eller olämpligt sätt ävensom för vissa tidigare framlagda förslag och utlåtanden i saken samt yttrar vidare:

Av redogörelsen framgår, att den av 1948 års lösdriveriutredning föreslagna ändringen i 38 § lagen om folkpensionering är helt i överensstämmelse med pensionsstyrelsens tidigare hävdade uppfattning om lämpligheten av ett mera allmänt bemyndigande för styrelsen att i vissa fall besluta om utbetalning av folkpension till annan än pensionstagaren själv. Den av de sakkunniga föreslagna lagändringen utgör sålunda enligt styrelsens mening ett steg i rätt riktning. Lagändringen synes även öppna möjlighet att i de fall som av de sakkunniga närmast avsetts förhindra missbruk av folkpensionerna. Pensionsstyrelsen ifrågasätter emellertid om det kan vara lämpligt att rätten att förordna om utbetalning till annan skall bli beroende av framställning enbart från fattigvårdsstyrelse. Ofta torde annan myndighet eller anhörig vara den som i första hand borde komma i fråga. Måste en begäran alltid göras hos fattigvårdsstyrelse och bli beroende av dess beslut, är det troligt, att det i många fall inte blir någon framställning alls, till skada för det syfte som bestämmelsen vill främja. Pensionsstyrelsen vill därför föreslå att orden "av fattigvårdsstyrelse" utgå ur lagtexten.

Länsstyrelsen i Malmöhus län hade ej annan erinran mot den föreslagna nya lydelsen av 38 § folkpensioneringslagen än att rätt att göra framställning i ifrågavarande hänseende borde tillerkännas kommunal nämnd eller styrelse överhuvudtaget och ej blott fattigvårdsstyrelse, varigenom effektiviteten ansågs bli väsentligt ökad.

Enligt *fattigvårdsnämnden i Stockholm* fyller fattigvårdsstyrelsens befogenhet enligt förslaget ett verkligt behov, som blivit särskilt accentuerat efter den nu gällande folkpensioneringslagens tillkomst.

Socialvårdskommittén tillstyrkte den föreslagna ändringen i folkpensioneringslagen och anförde:

Socialvårdskommittén har för sin del övervägt en möjlighet som icke synes ha varit föremål för utredningens uppmärksamhet, nämligen att kriminalisera enbart det förhållandet att en person, som har möjlighet att förvärva vad för livsuppehållet erfordras, likväl ligger annan till last och därigenom ger anledning till att hos denne uppstår behov av bistånd av allmänna medel (avsevärd ökning

av hans behov av dylikt bistånd). Emellertid erkänner kommittén att man även mot en sådan bestämmelse kan rikta vägande erinringar. Därest en person tillåter en annan att utnyttja sig, så bör detta icke i och för sig ge anledning till tvångsingripande från samhällets sida. Däremot är det uppenbart, att lagstiftningen om socialhjälp bör utformas så att samhällets organ äga befogenhet att vägra vederbörande behovsprövad hjälp i hemunderstödet form för avhjälpande av behov som uppstått genom dylikt utnyttjande. Socialvårdskommittén vill sålunda instämma i det slut, vartill lösdriveriutredningen kommit.

Svenska socialvårdsförbundet avstyrkte emellertid ändringen i folkpensioneringslagen under motivering att den som åtnjöt folkpension i största utsträckning borde ha frihet använda sin folkpension på sätt han fann för gott samt att det kunde tänkas att folkpensionärer skulle kunna bli utsatta för påtryckningar att använda folkpensionen på ett enligt myndigheternas uppfattning mera lämpligt sätt under hot om att framställning eljest skedde till pensionsstyrelsen om utbetalning till annan. I varje fall borde enligt förbundet de fall, i vilka avsett förordnande skulle kunna meddelas, bli klart avgränsade.

Lösdriveriutredningens förslag har i förevarande avseende ännu inte föranlett någon lagstiftningsåtgärd utan har folkpensionsrevisionen enligt sina direktiv att pröva frågan.

Revisionen är i princip av den uppfattningen att den som har folkpension i största möjliga utsträckning bör ha sin frihet att begagna pensionen efter eget gottfinnande. Emellertid torde det förhålla sig så att personer, vars enda eller nästan enda inkomst utgöres av folkpensionen, ofta i praktiken kommer att sakna det skydd som en omyndigförklaring åsyftar att ge dem, som inte själv kan handha sin ekonomi. En omyndigförklaring ter sig för övrigt ofta som en alltför ingripande åtgärd, vartill kommer svårigheten att erhålla lämplig förmyndare. Med hänsyn härtill kan en laglig möjlighet till en mildare åtgärd i form av inskränkning i förfoganderätten över folkpensionen ibland vara motiverad i pensionstagarens eget och hans familjs intresse. Detta gäller särskilt de fall, som åsyftas av lösdriveriutredningen, men även andra fall kan tänkas då ett sådant ingripande kan vara befogat. Folkpensionsrevisionen ansluter sig därför till det av lösdriveriutredningen framlagda förslaget. Dock torde inte krav böra uppställas på framställning från fattigvårdsstyrelse för bestämmelsens tillämpning.

Revisionen föreslår sålunda att bestämmelsen i 38 § 2 mom. tredje stycket lagen om folkpensionering kompletteras med en bestämmelse av innebörd att, där synnerliga skäl finnes till antagande att folkpension inte kommer till behörig användning, pensionsstyrelsen må meddela förordnande att pensionen skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle.

Av vad förut anförts är det uppenbart att den föreslagna bestämmelsen bör tillämpas restriktivt. Den bör givetvis i första hand komma till användning då någon anhörig eller annan grovt utnyttjar den pensionsberättigades viljesvaghhet eller godtrogenhet.

6. *Besvärsförfarandet*

I direktiven för folkpensionsrevisionen anges, att inom socialdepartementet aktualiserats en del smärre ändringsfrågor avseende folkpensioneringslagen, vilka frågor även borde prövas av folkpensionsrevisionen. En av dessa frågor avsåg besvär över pensionsstyrelsens beslut av annan än enskild sakägare.

Enligt 37 § folkpensioneringslagen får klagan över pensionsstyrelsens beslut i ärende rörande pension föras av justitiekanslern eller efter justitiekanslerns medgivande av kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud. Beträffande enskild sakägare gäller i stället, att denne får fullfölja talan allenast såframt pensionsstyrelsen lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas under vissa i lagrummet angivna förutsättningar, nämligen "där vid ärendets behandling inom styrelsen uttalats avvikande mening, så ock där styrelsen finner fråga huruvida sökanden är arbetsförmögen eller fråga om beräkning av sökandens inkomst vara tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller fråga är om tillämpning av påföljdsbestämmelse eller styrelsen eljest finner särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd". Några bestämmelser rörande förutsättningarna för justitiekanslerns medgivande till fullföljd av talan innehåller lagen inte.

Propositionen rörande 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring upptog en föreskrift att klagan inte alls fick föras över pensionsstyrelsens beslut. Under riksdagsbehandlingen framkom emellertid motionsvis ett förslag om att till bevakande av det allmännas intresse tilldela justitiekanslern befogenhet att hos Kungl. Maj:t anföra besvär mot pensionsstyrelsens beslut eller medgiva kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud att anföra dylika besvär. Detta förslag vann statsmakternas bifall.

I 1935 års lag om folkpensionering ändrades inte reglerna om besvärsrätten över pensionsstyrelsens beslut. Någon ändring av reglerna rörande klagan över pensionsstyrelsens beslut från annan än enskild sakägare ifrågasattes inte vid den nya folkpensioneringslagens tillkomst. Socialvårdskommittén fann vid sin prövning under år 1947 av hithörande spörsmål inte heller någon ändring påkallad i fråga om enskild parts möjlighet att föra talan mot pensionsstyrelsens beslut. Visserligen hade i lagen om allmän sjukförsäkring införts en rätt även för enskild sakägare att hos Kungl. Maj:t överklaga tillsynsmyndighetens — pensionsstyrelsens — beslut i frågor

rörande nämnda försäkring, därest tillsynsmyndigheten lämnat tillstånd därtill, men en motsvarande ordning borde enligt kommitténs mening inte införas i folkpensioneringen. Folkpensionsärendena var nämligen av sådan natur, att de inte lämpade sig för avgörande av Kungl. Maj:t i statsrådet. Kommittén föreslog i stället att frågan om inrättande av en socialförsäkringsöverdomstol borde upptagas till utredning och att i avbidan på denna frågas lösning dåvarande besvärregler borde bibehållas.

Departementschefen delade uppfattningen, att frågan om inrättandet av en för olika socialförsäkringsgrenar gemensam högsta prövningsinstans borde bli föremål för övervägande. Tidpunkten därför var emellertid då ännu inte inne, enär reformarbetet på socialförsäkringens område alltjämt pågick. Under hänvisning till den i allmänna sjukförsäkringslagen införda möjligheten till klagan över pensionsstyrelsens beslut samt med framhållande av att de skäl som anförts för införandet av denna besvärsrätt ägde motsvarande tillämpning i ärenden angående folkpension, föreslog departementschefen att enskild sakägare skulle få möjlighet att hos Kungl. Maj:t överklaga pensionsstyrelsens beslut. Rätten därtill ansågs dock med hänsyn till ärendenas antal böra begränsas, varför — liksom i sjukförsäkringslagen — åt pensionsstyrelsen inrymdes en diskretionär prövningsrätt i vilka fall besvär skulle få anföras. Förutsättningarna för fullföljdstillstånd angavs något mindre restriktivt i folkpensioneringslagen än i sjukförsäkringslagen.

I förarbetena till den nuvarande folkpensioneringslagen diskuterades inte den omständigheten att prövningen av fullföljdsrätten överlämnades till två olika instanser, nämligen justitiekanslern och pensionsstyrelsen. I propositionen nr 50/1947 anfördes blott, att bestämmelserna om rätt för annan än enskild att överklaga pensionsstyrelsens beslut torde kunna kvarstå i oförändrat skick. Skälet torde emellertid ha varit, att det i avvaktan på utredningen av frågan om en gemensam högsta prövningsinstans för alla socialförsäkringsgrenar endast borde göras mera oundgängliga ändringar i bestämmelserna rörande besvärsrätten.

Justitiekanslersämbetets prövning av fullföljdsrätten kan inte sägas ha varit betydelselös. Från ämbetet har inhämtats, att medgivande till fullföljd begärts i 50 fall under tiden 1944—1/7 1951, varav 16 fall bifallits. Före år 1949 bifölls endast 2 fall, år 1949 bifölls 7 av 16 fall, 1950 samtliga 3 fall och första halvåret 1951 4 av 7 fall. De fall som avslagits har rört ärenden, där någon tvekan om utgången inte förelegat. Någon egentlig olägenhet av denna prövning från justitiekanslerns sida torde inte ha förelegat.

För ett överflyttande av justitiekanslerns prövning till pensionsstyrelsen talar det skälet, att man därmed skulle få ett enhetligt system för prövning av fullföljdsrätten. Å andra sidan bör man beakta, att det inte kan anses vara tillfredsställande att låta rätten till fullföljd bli beroende av just den

myndighet, vars beslut skall överklagas. Att detta system likväl accepterades i fråga om talan av enskild klagande berodde på att man, så länge frågan om en högsta prövningsinstans inom socialförsäkringen ännu inte utretts, inte ansåg någon annan lämplig lösning förefinnas.

Man finner sålunda, att frågan om fullföljdsrätten inom folkpensioneringen hänger intimt samman med spørsmålet om skapandet av en enhetlig ordning för prövningen av socialförsäkringsärendena i högsta instans, något som i sin tur blott är en detalj i det större problemet om en allmän samordning av de olika socialförsäkringsgrenarna. Med hänsyn härtill synes det inte finnas tillräckliga skäl för att nu göra någon ändring i folkpensioneringslagens regler om talan av annan än enskild sakägare mot pensionsstyrelsens beslut, i all synnerhet som detta är en fråga av ganska begränsad praktisk betydelse.

Revisionen har såsom ovan framgår även varit inne på frågan om lämpligheten av att fullföljdsrätten för enskild klagande skall bedömas av den myndighet som själv meddelat det överklagade beslutet, men med hänsyn till att pensionsstyrelsens praxis vid medgivande av dylik fullföljd numera synes lämpligt avvägd har revisionen inte ansett sig böra ifrågasätta någon ändring i detta system, innan frågan om den högsta prövningsinstansen utretts.

IKRAFTTRÄDANDE OCH
ÖVERGÅNGSBESTÄMMELSER*Förslagen om mildrade avdragsregler och kommunalt bostadstillägg*

Eftersom de avdragsregler som nu finns i folkpensioneringen konstaterats vara i stort behov av ändring är det givetvis önskvärt att en sådan ändring sker vid tidigast möjliga tidpunkt. Innan denna tidpunkt fixeras är det nödvändigt att åtminstone i stora drag ha klargjort vilka åtgärder som måste vidtagas före ikraftträdandet och hur lång tid dessa åtgärder kan beräknas draga.

Vid ikraftträdandet av den nu gällande lagen om folkpensionering verkställdes en omräkning av de utgående pensionerna med ledning i huvudsak av de uppgifter, som fanns tillgängliga i pensionsstyrelsen. Härigenom kunde undvikas att pensionstagarna behövde söka jämkning av sina pensioner. Nackdelen med en sådan omräkning är emellertid den, att man är nödsakad bygga på ofta mycket föråldrade uppgifter om inkomster o. d., varigenom de omräknade pensionerna inte alltid överensstämmer med de pensioner, som skulle ha framkommit såsom resultat av nya ansökningar.

Den sistnämnda omständigheten väger tungt i nu förevarande sammanhang. Arbetsinkomsterna torde nämligen i betydande mån ha påverkats av det ändrade penningvärdet och tjänstepensionerna kommer att, enligt vad man bör kunna räkna med, i vissa fall höjas i samband med den föreslagna reformens ikraftträdande. Ävenså är att vänta att fastigheternas taxeringsvärden kommer att stiga ganska avsevärt någon tid före nämnda tidpunkt. En rent mekanisk omräkning skulle sålunda i många fall leda till att för stora pensioner skulle utgå och väcker redan därför betänkligheter.

Härtill kommer att det, såvitt angår alla de kommuner i vilka bostadstillägg kommer att finnas, blir helt ogörligt att verkställa en teknisk omräkning utan kunskap om de kommunala grunderna för bostadstilläggen. Och även om de kommunala grunderna är kända, är det beträffande de kommuner i vilka bostadstilläggens maximistorlek bestämmes i relation till pensionstagarens bostadskostnad e. d., omöjligt att göra en omräkning utan specialuppgifter för varje enskild pensionstagare.

Frågan är då om ansökningsförfarande skall erfordras för att en nuva-

rande pensionstagare skall erhålla det kommunala bostadstillägg eller den pensionsförhöjning vartill han må vara berättigad efter reformens ikraftträdande.

Härvid är att märka att *ändringen av avdragsreglerna* i regel inte berör pensionstagare utan eller med små egna inkomster. Givetvis berör reformen inte heller dem, som enbart har icke-inkomstprövade förmåner, i vidare mån än som föranledes av att de ändrade inkomstgränserna till äventyrs kan öppna möjlighet att söka sådan förmån.

Övriga kategorier folkpensionärer kan däremot bli berörda av de ändrade avdragsreglerna. För närvarande uppbär ca 330 000—340 000 personer inkomstprövade pensionsförmåner. Av dessa har huvudparten oreducerade förmåner. Reduktion av förmånerna (bortsett från särskilt bostadstillägg) förekommer endast i omkring 90 000 fall. Sistnämnda siffra anger gränsen för det antal pensioner som kan behöva jämkas enbart på grund av avdragsreglernas ändring.

Emellertid kommer *utformningen av de kommunala bostadstilläggsgrunderna* att beröra samtliga som nu åtnjuter bostadstillägg av något slag eller 260 000—270 000 personer. Alla dessa pensionstagares ekonomiska förhållanden måste uppenbarligen prövas i belysning av de nya bostadstilläggsgrunderna. Denna prövning kommer i det övervägande antalet fall att leda till antingen ökning av de utgående förmånerna eller — med hänsyn till en övergångsbestämmelse som skall beröras i det följande — bibehållande av dessa. I ett mindretal fall kan sänkningar förekomma, regelmässigt i anledning av ökade egna inkomster.

Det står klart för revisionen att det skulle vara ogenomförbart att låta nämnda 260 000—270 000 pensionstagare söka jämkning av sina pensioner. Det gäller därför att söka finna någon form för fastställandet av dessa pensionstagares pensionsrätt på ett enklare sätt.

Det vill synas som om det skulle låta sig göra att pensionsnämnden — så snart grunderna för bostadstilläggen i kommunen fastställts — verkställer en genomgång av alla pensionstagare som kan beröras av grunderna i fråga och för var och en fastställer dels det bostadstillägg och det tilläggs-, änkepensions- eller hustrutilläggsbelopp vartill rätt föreligger för honom om man bortser från egna inkomster, dels det belopp vartill de egna inkomsterna skall beräknas och dels det härvid framkomna pensionsbeloppet. För varje sådan pensionstagare uppför nämnden belopp och i övrigt erforderliga uppgifter å ett kort, som upprättas i två exemplar. Det ena av dessa underskrives av pensionsnämndens ordförande och tillställs pensionsstyrelsen för verkställighet. Det andra exemplaret kvarliggör hos pensionsnämnden. Beträffande pensionstagare vilken visat sig ha så stora egna inkomster att sänkning av utgående pension bör ske upptages denna fråga i vanlig ordning av pensionsnämnden.

Förut har nämnts att i omkring 90 000 fall ändringen av avdragsreglerna kan medföra behov av jämkning av pensionerna. Flertalet av dessa fall, nämligen alla i de kommuner i vilka bostadstillägg finnes, blir omräknade vid den genomgång som nyss skisserats. Återstående omkring 20 000 fall torde helst böra jämkas först efter ansökan, enär det inte är osannolikt att de egna inkomsterna i många fall ändrats så att jämkning inte är befogad. Emellertid synes möjlighet böra föreligga för pensionsnämnderna att även i dessa fall besluta höjning av pensionerna utan särskild ansökan.

Den genomgång inom pensionsnämnderna av pensionstagarbeståndet som enligt vad ovan sagts blir nödvändig kan sannolikt i vissa kommuner genomföras utan att uppgifter i större utsträckning inhämtas från pensionsstagarna. I större kommuner däremot torde detta behöva bli regel. Det måste därför stadgas rätt för pensionsnämnderna att i samband med den nya ordningens genomförande infordra uppgifter från pensionstagarna vid äventyr för dessa att de kan gå miste om sin rätt till inkomstprövade pensionsförmåner om inte fullständiga och riktiga svar lämnas. Det får sedan bli varje kommuns sak att på lämpligt sätt organisera arbetet inom kommunerna i samband med övergången. Givetvis bör vägledning härvid i möjlig mån lämnas av pensionsstyrelsen.

Under förutsättning att 1952 års vårriksdag kan besluta rörande de nu föreslagna reformerna och att författningsändringarna är utfärdade i mitten av år 1952 bör kommunerna under hösten 1952 kunna besluta om grunder för bostadstilläggen och de organisatoriska spörsmål, som därmed sammanhänger. Den vägledande och rådgivande verksamhet, som kan utövas av pensionsstyrelsen och kommunalförbunden, kan uppenbarligen underlätta för kommunerna att i god tid fatta sina beslut. Om möjligt bör eftersträvas att så kan ske senast i oktober 1952. Sedan beslut om grunderna fattats, kan arbetet igångsättas i pensionsnämnderna med prövningen av de olika pensionstagarnas rätt till inkomstprövade förmåner.

Sistnämnda arbete torde i regel kunna genomföras ganska snabbt i mindre kommuner med ett relativt litet antal av reformen berörda pensionsstagare. I de större kommunerna och särskilt i de största städerna måste emellertid arbetet bli tidskrävande. Det torde i sådana kommuner vara lämpligt att pensionsnämnderna successivt överlämnar sitt arbetsresultat till pensionsstyrelsen.

Med hänsyn bland annat till att olika tidsfrister kan vara lämpliga i förevarande avseende för de olika kommunerna finner revisionen det ändamålsenligt att pensionsstyrelsen tillerkännes befogenhet att, i möjlig mån efter samråd med kommunerna, fastställa de tider, som kan vara lämpliga.

För pensionsstyrelsens del kommer ett mycket betydande engångsarbete att föranledas av reformen. Omkring 300 000 huvudkort måste sålunda ändras eller omskrivas och dubbla detta antal hålkort nystansas. Härtill

kommer att antalet nya pensionsansökningar säkerligen under en övergångstid blir avsevärt större än normalt. Då styrelsens personella och tekniska resurser är begränsade och inte kan för en kort tid ökas över en viss gräns, är det enligt revisionens mening synnerligen önskvärt att den tid som skall stå till styrelsens förfogande för det tekniska förberedelsearbetet inte utmätas för snävt. Konsekvenserna för pensionstagarnas del i händelse förberedelsearbetena inte skulle medhinnas manar till särskild försiktighet.

En synpunkt som bör beaktas i förevarande avseende är den att kommunbidragen uträknas kalenderårsvis och att tillämpningen under ett kalenderår av olika beräkningsgrunder för bidragen medför ett betydande merarbete.

Av angivna skäl har revisionen kommit till den slutsatsen, att reformen sannolikt inte kan genomföras förrän den 1 januari 1954. Emellertid skulle revisionen från sina allmänna utgångspunkter hälsa med tillfredsställelse om det likväl skulle bli möjligt att framflytta tidpunkten med exempelvis ett halvår. Denna fråga torde mera definitivt kunna bedömas först sedan förslaget remissbehandlats. I förslaget till lagtext har tiden för ikraftträdandet angivits till den 1 januari 1954.

I ett viktigt avseende torde det emellertid vara möjligt att låta reformen träda i kraft redan den 1 juli 1952. Revisionen föreslår sålunda, att pension på grund av egen eller makes föregående arbetsanställning inte skall räknas såsom inkomst under tiden 1 juli 1952—31 december 1953 intill 600 kronor för ogift och 900 kronor för makar tillsammans. Detta innebär att den av revisionen föreslagna höjningen av den avdragsfria inkomsten till 1 000 resp. 1 500 kronor i vad angår pensioner från arbetsgivare kan tillämpas omedelbart efter författningsändringarnas tillkomst.

Det torde nämligen inte bereda alltför stora tekniska svårigheter att såvitt angår dem, som fått sina pensionsförmåner reducerade på grund av en tjänstepension, relativt snabbt höja dessa förmåner även om ansökningsförfarande finnes böra komma till användning i dessa fall. I de fall åter då arbetsgivarna höjer pensionerna med högst de angivna beloppen behöver ingen som helst jämkning ske i anledning av höjningen. De principiella invändningar som kan göras mot att gynna pensionsinkomst före arbetsinkomst får enligt revisionens mening inte lägga hinder i vägen för att utan dröjsmål öppna möjlighet att förbättra pensionerna från arbetsgivarna, särskilt som fråga är om en relativt kort tid och det inte är uteslutet att ett ganska betydande antal förutvarande arbetstagare härigenom kan få sitt ekonomiska läge förbättrat.

Revisionen har observerat att den föreslagna ändringen av avdragsfaktorn undantagsvis kan medföra att folkpensioner som höjts på grund av den sålunda föreslagna övergångsbestämmelsen kan behöva sänkas något sedan reformen i övrigt trätt i kraft. Emellertid torde denna olägenhet närmast

vara teoretisk eftersom den sammanlagda avdragsfaktorn för de statliga och särskilda bostadstilläggen regelmässigt är högre än enligt förslaget.

Den temporära privilegieringen beräknas medföra en kostnadsökning å ca 3 miljoner kronor.

Vad angår övriga behövliga övergångsbestämmelser bör till en början tillses att ingen som har folkpension vid reformens ikraftträdande får sina förmåner försämrade genom de nya bestämmelserna. Ett stadgande föreslås sålunda av innebörd att folkpension, i vilken statligt bostadstillägg ingått vid tiden för upphörandet av de tidigare bestämmelserna, inte får nedsättas enbart på grund av att bestämmelserna om sådant tillägg upphävt. Detta stadgande omfattar inte särskilt bostadstillägg, enär kommunerna enligt nu gällande ordning är oförhindrade att ändra sina grunder för detta tillägg eller helt slopa tilläggen utan att iakttaga övergångsbestämmelser, som avser att förhindra försämringar i de utgående förmånerna. Det kan dock antagas att kommunerna tillses, att sådana försämringar i regel inte inträffar.

Vid framtida jämkning av utgående folkpension, som omfattas av den nu föreslagna övergångsbestämmelsen, blir det uppenbarligen nödvändigt undersöka huruvida det enligt de nya bestämmelserna jämkade pensionsbeloppet uppgår till minst samma belopp som skulle ha utgått enligt nu gällande bestämmelser. Dessa kommer sålunda att under avsevärd tid bli av betydelse för åtskilliga folkpensionstagare. Tydligt kommer ett visst merarbete härigenom att åsamkas de pensionsbeviljande myndigheterna. Detta merarbete torde dock inte bli av den storleksordningen att detsamma kan få påverka pensionsrätten för de nuvarande pensionstagarna.

I detta sammanhang torde böra framhållas att pensionstagare, som på grund av övergångsbestämmelsen får högre pension än eljest, bör äga åtnjuta indextillägg i likhet med övriga pensionstagare. Så blir fallet med den konstruktion indextilläggen erhållit, om bestämmelse av motsatt innebörd inte införes.

I övrigt torde det vara lämpligast att detaljbestämmelserna angående reformens praktiska genomförande utfärdas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande av pensionsstyrelsen. En föreskrift härom har intagits i förslaget till övergångsbestämmelser. I förslaget har uttryckligen angivits att i dessa detaljbestämmelser må stadgas att ökning av pension med anledning av reformen kan ske utan ansökning.

Ikraftträdandet av revisionens förslag i övrigt

Förslagen om vilande pensionsrätt, makes underskrift å pensionsansökning och utbetalning av pension till annan än den pensionsberättigade sammanhänger inte med revisionens huvudförslag. Dessa förslag påkallar inte

något omräkningsförfarande utan förutsättes bli tillämpade i ärenden som prövas efter ikraftträdandet av den nya lagstiftningen i dessa stycken.

Revisionen föreslår därför att de föreslagna lagändringarna om vilande pensionsrätt, makes underskrift och utbetalning av folkpension skall träda i kraft den 1 juli 1952.

Frågan om vidgad rätt till hustrutillägg sammanhänger lagtekniskt med de ändringar som i övrigt föreslås beträffande hustrutilläggen. Revisionens förslag innebär därför att den föreslagna ändringen i detta avseende träder i kraft den 1 januari 1954.

SPECIELL MOTIVERING

Förslaget till lag om ändring i folkpensioneringslagen

4 §.

I 1 mom. stadgas att den allmänna ålderspensionen utgör 800 kronor om året för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg, och 1 000 kronor om året för annan pensionsberättigad. Enligt 2 mom. i dess nuvarande lydelse utgår invalidpensionens och sjukbidragets tilläggspension med 600 kronor om året till gift pensionsberättigad och 800 kronor om året till ogift pensionsberättigad. Ingen skillnad göres sålunda här mellan gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg, och annan gift pensionsberättigad.

Denna motsättning i indelningen av de pensionsberättigade bottnar i de svårigheter som föreligger vid bestämmandet av förmånernas storlek för gift pensionsberättigad, för vars make inte utgår någon folkpensionsförmån. I visst avseende bör nämligen denne jämföras med den ogifte folkpensionären och i annat hänseende med en gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg. I förstnämnda avseendet gäller att man rimligtvis måste tillse att maximibeloppet för tilläggspensionen är detsamma som för den ogifte. Om maximibeloppet för dessa båda kategorier på grund därav sättes lika, blir emellertid följden att inkomstgränserna för rätt till inkomstprövade förmåner blir högre för den gifte folkpensionären, då det inte utgår någon folkpensionsförmån för hans make, än om så är fallet. I detta hänseende eftersträvar man emellertid en jämställdhet mellan alla gifta folkpensionärer, emedan eljest i vissa fall inträffar, att när en folkpensionsförmån sökes för pensionärens make de sammanlagda förmånerna för makarna blir mindre än vad pensionären tidigare uppbar ensam. Den förmån, som maken erhåller, blir nämligen på grund av inkomstprövningen stundom så liten att den inte uppväger minskningen av den gifte folkpensionärens förmåner.

Man bör alltså tillse, att förmånerna för den gifte folkpensionären utan makeförmåner är maximalt lika stora som den ogiftes, men att de minskas hastigare så att de är helt reducerade redan vid den lägre inkomstgräns, som

gäller för den gifte pensionär för vars make utgår folkpensionsförmån. Av denna anledning stadgades i nuvarande 9 § i dess ursprungliga lydelse, att tilläggspensionens belopp för gift folkpensionär utan makeförmåner skulle höjas med $\frac{1}{3}$. Genom denna regel tillgodosågs båda de nyssnämnda önskemålen.

I samband med att inkomstprövade indextillägg infördes år 1951 har regeln i 9 § ändrats bl. a. så att vid förhöjningen av tilläggspensionens belopp helt skall bortses från indextillägget. Detta tillägg skall enligt 7 § reduceras först sedan tilläggspensionen helt bortfallit. Efter denna ändring erhålles emellertid inte längre samma inkomstgränser för alla gifta folkpensionärer. Indextillägget medför nämligen att inkomstgränserna för de gifta pensionärer, vars make åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg — i sådant fall är indextillägget 40 kronor för varje indexsteg — blir lägre än för andra gifta folkpensionärer. De senares indextillägg är nämligen 50 kronor. Skillnaden i inkomstgränserna ökas för varje indexhöjning.

För övrigt har syftet med regeln i 9 § redan dessförinnan blivit i viss mån förfelat genom att de särskilda bostadstilläggen utgår efter regler, där hänsyn till nämnda syfte genomgående inte tagits.

Vad ovan sagts rörande tilläggspension gäller även de statliga bostadstilläggen och regeln i nuvarande 9 § avser även dessa bostadstillägg, dock att förhöjningen av dem sker med hälften i stället för med en tredjedel.

Genom att de statliga bostadstilläggen enligt kommitténs förslag skall ersättas med kommunala bostadstillägg, vilkas storlek helt skall bestämmas av vederbörande kommun, måste regeln i 9 § utgå för de statliga bostadstilläggens del. Eftersom regeln är besvärlig att tillämpa vid uträkningen av pensionernas storlek i de enskilda fallen samt den inte längre fullföljer sitt syfte, bör den uppenbarligen utgå helt och hållet. Dess funktion att tillförsäkra samma maximala tilläggspension åt gift folkpensionär, för vars make inte utgår någon folkpensionsförmån, som åt ogift nås då i stället genom att i 4 § 2 mom. stadgas att det högre tilläggspensionsbeloppet skall utgå till båda dessa kategorier. Syftet att förhindra att en gift pensionär får mindre förmåner om hans make erhåller folkpension eller hustrutillägg, kan vinnas genom att de pensionsbeviljande myndigheterna i de relativt fåtaliga fall, då risk härför föreligger, bereder vederbörande möjlighet att återtaga ansökningen.

Med hänsyn härtill föreslår revisionen att regeln i nuvarande 9 § utgår samt att tilläggspensionens maximibelopp 800 kronor utsträcker att gälla jämväl för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg.

Övriga ändringar i 4 § äro betingade av den förskjutning framåt av vissa paragrafer, som bör vidtas när nuvarande 9 § utgår och likaså nuvarande 5 §, som avhandlar de statliga bostadstilläggen.

Den nuvarande 5 § innehåller reglerna om det statliga bostadstillägget, vilka bestämmelser enligt revisionens förslag skall upphävas. Till 5 § har i stället flyttats reglerna om hustrutillägg, som nu står i 8 §.

Hustrutilläggets storlek är f. n. angivet som det belopp hustrun skulle erhållit i tilläggspension och statligt bostadstillägg, därest hon varit berättigad till invalidpension. Som det statliga bostadstillägget föreslås borttaget och det inte är lämpligt att i stället anknyta hustrutillägget till det kommunala bostadstillägget, kvarstår endast hustrutilläggets beroende av tilläggspensionens storlek. Det är då mera praktiskt att direkt ange hustrutilläggets grundbelopp till 600 kronor om året jämte hänvisning till förhöjningen genom indextillägg och minskningen på grund av avdragsreglerna. Givetvis bör bibehållas den bestämmelsen, att hustrutillägg endast skall utgå om det överstiger belopp, varmed mannens folkpension skall minskas, då hustrutillägg beviljas. Eljest skulle beviljandet av hustrutillägg kunna medföra minskning av makarnas sammanlagda pensionsförmåner.

Möjligheten att när särskilda skäl föreligger medgiva hustrutillägg då hustrun inte fyllt sextio år föreslås utsträckt att gälla inte blott ålderspensionärs utan även invalidpensionärs hustru. Se därom den allmänna motiveringen s. 111.

Ändringarna i fråga om hustrutillägget medför att termen tilläggspension inte längre kan avse även hustrutillägget på andra ställen i lagen, varför sistnämnda tillägg måste särskilt omnämnas. Exempel härpå erbjuder 7 §, 14 § 2 mom., 15 § m. fl.

6 §.

Se den allmänna motiveringen s. 70.

7 §.

Se den allmänna motiveringen s. 75 och s. 81.

8 §.

Denna paragraf, som har sin motsvarighet i nuvarande 10 §, avser det s. k. hjälplöshetstillägget till arbetsoförmögen pensionsberättigad under 60 år, vars make inte åtnjuter folkpension. Bestämmelsen innebär i sin föreslagna lydelse, att man i detta fallet skall kunna dispensera från inkomstprövningen så att vederbörande kan tillerkännas upp till 400 kronor om året i tilläggspension, fränsett indextillägg. Enligt bestämmelsens nuvarande lydelse kan beloppet 400 kronor jämväl innefatta statligt bostadstillägg. Detta tillägg föreslås emellertid helt borttaget. Att i stället låta hjälplöshetstillägget omfatta kommunalt bostadstillägg synes inte nödvändigt. Det viktigaste är att hjälplöshetstilläggets belopp förblir detsamma. En viss förenk-

ling vid uträkningen av kommunbidraget till hjälplöshetstillägget vinnes för övrigt, om detta avser blott tilläggspension.

9—13 §§.

Dessa paragrafer motsvarar nuvarande 11, 11 a och 12—14 §§.

14 §.

Paragrafen motsvarar 15 § 1 och 2 mom. i lagens nuvarande lydelse.

Beträffande 1 mom. första stycket hänvisas till den allmänna motiveeringen s. 107.

I 2 mom. andra stycket stadgas att kommunalt bostadstillägg bortfaller, när folkpensionären inte längre är mantalsskriven i kommunen. Eftersom det kommunala bostadstillägget torde komma att nära anknytas till pensionärens faktiska hyreskostnader och inneboendeförhållanden m. m., kan det inte begäras att den förra mantalsskrivningskommunen skall utge ett bostadstillägg, som är avvägt med hänsyn till pensionärens bostadsförhållanden å den nya orten. Samma förhållande har föranlett bestämmelsen, att kommunalt bostadstillägg å den nya mantalsskrivningsorten utgår först efter ansökning. I denna ansökning skall nämligen lämnas uppgift om bl. å. bostadsförhållandena.

Den i tredje stycket föreslagna bestämmelsen skiljer sig från nu gällande motsvarande bestämmelse (15 § 2 mom. sista stycket) därutinnan att det uttryckligen stadgats att undantag från villkoret om mantalsskrivning i Sverige inte får medges såvitt angår kommunalt bostadstillägg. Detta föranledes av att utebliven mantalsskrivning regelmässigt torde sammanhånga med ändring av bostadsförhållandena. Det kommunala bostadstilläggets storlek kan sålunda i regel inte utrönas annat än genom nytt beslut av en pensionsnämnd och det synes inte tilltalande att låta en pensionsnämnd besluta om ändrade pensionsförmåner för en person som inte är mantalsskriven i kommunen. I de fall då mantalsskrivning inte skett oaktat vederbörande kvarbor i samma bostad torde fel från myndigheternas sida föreligga och ett sådant fel kan antagas snabbt bli rättat.

15 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 3 mom. i 15 §. Sammanslagningen av bostadstilläggen och avskaffandet av bostadskostnadsgrupperingen föranleder vissa ändringar i lagrummets nuvarande lydelse.

16 §.

Vad i denna paragraf stadgas om bostadstillägg och särskilt bostadstillägg göres tillämpligt å kommunalt bostadstillägg.

18 §.

I 1 mom. göres det tillägget, att rätten för myndighet, som av allmänna medel tillhandahållit pensionsberättigad försörjning i väsentlig mån, att i vissa fall uppbära däremot svarande belopp av dennes folkpension, skall avse även det fallet att pension åter börjar utgå efter upphävande av förordnande om vilande pensionsrätt.

33 §.

Beträffande andra stycket hänvisas till den allmänna motiveringen s. 113.

I paragrafens fjärde stycke tillägges att i fråga om ansökning om kommunalt bostadstillägg å ny mantalsskrivningsort skall gälla vad i lagen stadgas om ansökning om pension.

34 §.

I tredje stycket har upptagits en bestämmelse att pensionsnämnden skall besluta om storleken av och tiden för kommunalt bostadstillägg med iakttagande av de kommunala grunderna för tillägget, därest dessa överensstämmer med folkpensioneringslagen. Om dessa grunder sålunda i något avseende är stridande mot lagen — i grunderna har kanske föreskrivits viss avdragsregel avvikande från 7 § i lagen eller uppställts fordran på hemortsrätt i kommunen — skall kommunalt bostadstillägg inte alls utgivas, förrän grunderna ändrats i detta avseende. Kommunen har nämligen kanhända ansett ifrågavarande bestämmelse i grunderna vara väsentlig, med påföljd att kommunen, om bestämmelsen måste ändras eller utgå, vill ompröva, huruvida kommunalt bostadstillägg alls skall utgivas eller om det skall utgå med samma maximibelopp eller under de förutsättningar i övrigt, som angivits i grunderna. Hyser pensionsnämnden tvekan om grunderna i visst avseende skall anses strida mot lagen, torde frågan böra föreläggas pensionsstyrelsen.

I tredje stycket har vidare föreskrivits att i pensionsnämnds beslut om kommunalt bostadstillägg skall anges sättet för beräkningen av tilläggets storlek. Härmed avses inte att några detaljuppgifter skall erfordras utan endast att av handlingarna skall framgå det tilläggsbelopp, som skulle ha utgått om egna inkomster inte funnits, samt, om nämnda belopp anknutits till viss omständighet, exempelvis bostadskostnaden, en kortfattad uppgift om denna omständighet.

I paragrafens femte stycke tillägges, att förordnande om vilande pensionsrätt skall, liksom beslut om minskning eller indragning av pension, meddelas av pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där pensionstagaren senast blivit mantalsskriven, ävensom att nämnden före förordnandet, om så ske kan, skall lämna pensionstagaren resp. dennes förmyndare tillfälle att yttra sig.

36 §.

Bostadskostnadsgrupperingens slopande med avseende å folkpensioneringen föranleder viss ändring i femte stycket.

38 §.

Beträffande 2 mom. tredje stycket hänvisas till den allmänna motiveringen s. 115.

Övergångsbestämmelserna

Här må hänvisas till den allmänna motiveringen, i vad avser första stycket i övergångsbestämmelserna till s. 121, och beträffande andra stycket till s. 124, tredje stycket till s. 125, fjärde stycket till s. 69, femte stycket till s. 123 samt sjätte stycket till s. 125.

Förslaget till lag om ändring i kommunbidragslagen.

Här må hänvisas till den allmänna motiveringen s. 89.

Förslaget till lag om ändring i lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn.

6 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen s. 100.

Övergångsbestämmelserna

Rörande första stycket hänvisas till den allmänna motiveringen s. 121.

I andra stycket har pensionsstyrelsen ålagts att omräkna de utgående särskilda barnbidragen i enlighet med de nya bestämmelserna. Det har nämligen i detta fall inte ansetts behövt att fordra sedvanligt ansökningsförfarande, när det gäller en av lagändringen föranledd ökning av barnbidragsbeloppen.

Förslaget till lag om ändring i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.

I tredje stycket stadgas f. n., att änke- och änklingsbidrag utgår med belopp motsvarande änkepension och (statligt) bostadstillägg, vartill i förekommande fall kommer indextillägg och särskilt bostadstillägg. Samman-

slagningen av bostadstilläggen föranleder därför vissa ändringar i tredje stycket.

I ett nytt sista stycke har angivits att kommunernas bidrag till änke- och änklingsbidragen — såsom hittills — utgår enligt normerna i kommunbidragslagen.

I övergångsbestämmelserna stadgas att även för änke- och änklingsbidragen skall gälla den temporära privilegieringen av pension från arbetsgivare enligt andra stycket i övergångsbestämmelserna till ändringarna i folkpensioneringslagen ävensom den i nästföljande stycke intagna bestämmelsen, varigenom tillses att de vid ikraftträdandet utgående folkpensionerna inte försämras endast på grund av de statliga bostadstilläggens slopande.

UTREDNING OM DE SÄRSKILDA BOSTADSTILLÄGGEN

Av förste byråsekreterare Nils Arnstedt

Enligt 6 § lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering skall, där kommun så beslutat, till pensionsberättigad, som är mantalsskriven inom kommunen, utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med grunder, som kommunen har att bestämma. Sådant tillägg skall anses som folkpension. Enligt lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn äger kommun besluta, att till bidragsberättigad, som är mantalsskriven inom kommunen, skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med grunder, som kommunen bestämmer.

Antal kommuner, som infört särskilt bostadstillägg

Vid årsskiftet 1950—51 hade särskilt bostadstillägg införts i 424 av landets 2 498 kommuner, därav 106 av landets 133 städer (80 %), 40 av de 84 köpingarna (48 %) och 278 av de 2 281 landskommunerna (12 %), omfattande en sammanlagd folkmängd av 4 111 784 personer.¹ I landskommunerna finns sammanlagt 59 municipalsamhällen, av vilka 57 omfattas av besluten om särskilt bostadstillägg.

Kommunernas fördelning på bostadskostnadsgrupper framgår av nedanstående tabell.

	Kommuner med särskilt bostadstillägg				Kommuner utan särskilt bostadstillägg				Samtliga kommuner	
	Antal kommuner	%	Antal invånare	%	Antal kommuner	%	Antal invånare	%	Antal kommuner	Antal invånare
I	226	11	507 889	20,6	1 810	89	1 951 907	79,4	2 036	2 459 796
II	88	44	495 362	63,0	112	56	290 491	37,0	200	785 853
III	61	32	1 077 739	69,4	128	68	475 304	30,6	189	1 553 043
IV	19	79	935 577	98,4	5	21	15 090	1,6	24	950 667
V	16	76	992 352	97,9	5	24	21 750	2,1	21	1 014 102
I+II	11	65	57 589	69,7	6	25	25 021	30,3	17	82 610
I+III	1	33	4 353	21,1	2	67	16 261	78,9	3	20 614
III+										
IV	0	0	—	—	4	100	52 642	100,0	4	52 642
III+V	1	33	18 735	41,9	2	67	25 931	58,1	3	44 666
III+										
IV+V	1	100	22 188	100,0	0	0	—	—	1	22 188
S:a	424		4 111 784		2 074		2 874 397		2 498	6 986 181

¹ Folkmängdssiffrorna hänför sig till tidpunkten den 1 januari 1950.

Vid 1948 års slut hade särskilt bostadstillägg införts i 319 kommuner och vid 1949 års slut i 355 kommuner.

Kommuner, som infört särskilt bostadstillägg, förekommer mest i Syd- och Mellansverige, och där talrikast i Malmöhus län, Göteborgstrakten, Östergötland och Södermanland samt i Stockholmstrakten. Relativt många finnes i Kalmar län, Värmland, Västmanland, Närke och Kopparbergs län. I Norrland med undantag av Gävleborgs och Västernorrlands län har särskilt bostadstillägg endast införts i ett ringa antal kommuner.

Särskilda villkor för rätt till särskilt bostadstillägg

I flertalet kommuner, som infört särskilt bostadstillägg, synes detsamma omfatta såväl personer, som åtnjuter någon i folkpensioneringslagen angiven förmån som de, vilka uppbär änke- och änklingsbidrag. Att med full säkerhet uttala sig härom är inte möjligt utan en närmare undersökning av hur praxis utvecklats i respektive kommun. De kommunala grunderna har nämligen i ett mycket stort antal kommuner, särskilt sådana av mindre storleksordning, avfattats på sådant sätt, att de lämnar rum för tvivelsmål, huruvida särskilt bostadstillägg jämväl skall tillerkännas personer med änke- och änklingsbidrag. I grunderna anges sålunda ofta att särskilt bostadstillägg skall utgå till pensionstagare, till person, som är berättigad till folkpension, till den, som åtnjuter folkpension eller annan därmed jämförlig förmån, eller dylikt. Inte sällan saknas närmare angivande av vilka som kan ifrågakomma, utan grunderna inskränker sig till att ange huru mycket en person, som inger ansökan om särskilt bostadstillägg, må kunna erhålla såsom sådant tillägg. Verkställda stickprovsundersökningar ger emellertid vid handen, att jämväl änke- och änklingsbidragen i det stora flertalet fall är avsedda att berättiga dess uppbärare till särskilt bostadstillägg.

I 35 kommuner med ett invånarantal av tillhoppa 442 176 personer har föreskrivits, att änkor med änkepension inte skall komma i åtnjutande av särskilt bostadstillägg. Vidare har i 25 kommuner med sammanlagt 586 088 invånare lämnats föreskrift därom, att tillägg inte skall tillkomma gift pensionstagare, vars make (maka) inte är pensionsberättigad och inte heller uppbär hustrutillägg.

Särskilt bostadstillägg beviljas regelmässigt antingen tills vidare eller för ett år i sänder. Beviljas detsamma tills vidare, innehåller stadgarna ofta en föreskrift därom, att pensionsnämnden årligen skall kontrollera, om behov av och rätt till särskilt bostadstillägg alltjämt föreligger samt därvid i förekommande fall besluta om minskning eller indragning av tidigare beviljat tillägg. Enligt flertalet stadgar är vidare den, som uppbär särskilt bostadstillägg, skyldig att till pensionsnämnden ofördröjligen anmäla förändringar av beskaffenhet att inverka på rätten att åtnjuta dylikt tillägg.

Såsom ovan nämnts föreskriver 6 § i lagen om folkpensionering, att person, som skall kunna ifrågakomma till särskilt bostadstillägg, skall vara mantalsskriven inom kommunen. I allmänhet har emellertid kommunerna i detta hänseende uppställt strängare regler för att på så sätt begränsa utgivande av särskilt bostadstillägg till dem, som har en närmare samhörighet med kommunen. Sålunda har i det stora flertalet fall i stadgarna upptagits föreskrifter av liknande art som de, vilka gäller för det allmänna bostadstillägget, nämligen att vederbörande skall ha varit mantalsskriven i kommunen jämväl under de tre närmast föregående åren. En dylik bestämmelse förefinnes i 360 kommuner med en sammanlagd folkmängd av 3 815 149 personer, däribland Stockholm, Göteborg och Malmö.

5 års mantalsskrivningstid föreskrives i 8 kommuner med ett invånarantal av 57 731. 7 kommuner (34 051 invånare) har nöjt sig med 2 års mantalsskrivningstid. Någon gång möter man en föreskrift därom, att vederbörande skall ha varit mantalsskriven 3 år, såvida han inte varit i åtnjutande av särskilt bostadstillägg i den kommun, där han senast varit mantalsskriven. Mantalsskrivning utan något krav på viss tid uppställs uttryckligen som villkor i 25 kommuner (96 641 invånare), huvudsakligen tillhörande bostadskostnadsgrupp I. Vidare förekommer en del kommuner, som i sina stadgar inte särskilt angivit att vederbörande skall vara i kommunen mantalsskriven. I dylika kommuner synes emellertid föreskriften om mantalsskrivning i 6 § lagen om folkpensionering beaktas utan uttryckligt stadgande i de kommunala bestämmelserna. Slutligen kan nämnas, att i de fall, där viss tids mantalsskrivning uppställts som villkor för åtnjutande av särskilt bostadstillägg, pensionsnämnden i allmänhet medgivits rätt att, då särskilda skäl därtill föreligger, medgiva undantag därifrån.

Utöver lagens krav på mantalsskrivning har kommunerna allt emellanåt uppställt såsom villkor för beviljande av särskilt bostadstillägg, att vederbörande skall stadigvarande vara bosatt inom kommunen. Detta villkor skärpes ibland högst väsentligt genom föreskriften, att den sökande skall ha varit bosatt i kommunen sedan minst ett år, innan den omständighet inträffat, som föranlett folkpensionens utgivande. En bestämmelse av sistnämnda art har upptagits i stadgarna för 51 kommuner, däribland Malmö, med en folkmängd av tillhoppa 653 938 personer.

Bestämmelsen om bosättning inom kommunen kompletteras ofta med ett stadgande därom, att det särskilda bostadstillägget bortfaller vid utflyttning till annan kommun, såvida inte pensionsnämnden på grund av omständigheterna prövar skäligt att i särskilt fall medgiva undantag härifrån.

Ytterligare krav på samhörighet med kommunen har ett inte oväsentligt antal kommuner ansett sig böra kräva genom villkoret att den, som skall komma i åtnjutande av särskilt bostadstillägg, skall ha hemortsrätt i kommunen. En bestämmelse av dylikt slag förefinnes i stadgarna för 56 kommuner med ett invånarantal av 252 457. Av dessa kommuner är 18 städer och 4 köpingar. Från denna regel medgives ibland undantag, då särskilda skäl därtill föranleder. I några fall har hemortsrätten tillerkänts den betydelsen, att särskilt bostadstillägg beviljas i kommunen hemortsberättigad folkpensionär, vilken är mantalsskriven i kommunen, oaktat pensionstagaren inte uppfyller det för övriga sökande uppställda villkoret att ha varit därstädes mantalsskriven de tre närmast förflutna åren.

Enligt uttalande av föredragande departementschefen i 1946 års proposition med förslag till lag om folkpensionering skulle särskilt bostadstillägg endast utgivas vid behov av mera stadigvarande natur. Detta departementschefens uttalande, vars avsikt givetvis varit att förhindra beviljandet av särskilt bostadstillägg för korta tidsperioder, har beaktats av ett mycket stort antal kommuner. I stadgarna för 259 kommuner, däribland Stockholm, Göteborg och Malmö, med en sammanlagd folkmängd av 3 342 339 har sålunda upptagits bestämmelse om varaktigt behov eller däremot svarande uttryck såsom förutsättning för rätt till särskilt bostadstillägg.

Det särskilda bostadstilläggets storlek

Rörande storleken av de faktiska belopp, varmed det särskilda bostadstillägget utgår, har två undersökningar gjorts, dels i mars 1950 dels i januari 1951.

I mars 1950 utgick särskilda bostadstillägg till 72 380 personer med ett sammanlagt årsbelopp av 16 962 114 kronor. Fördelningen av antal och belopp på män och kvinnor samt olika pensionärskategorier framgår av följande tabell, där även en fördelning på olika bostadskostnadsgrupper skett.

Särskilt bostadstillägg utgående tillsammans med	Män		Kvinnor		Båda könen		Årsbelopp i medeltal kr.
	Antal	Årsbelopp i kr.	Antal	Årsbelopp i kr.	Antal	Årsbelopp i kr.	
Enbart allmän ålderspension	4 067	542 831	4 947	705 707	9 014	1 248 538	139
Allm. åld.p. jämte bostadstillägg i							
bkg II	2 768	442 175	4 082	756 128	6 850	1 198 303	175
III	5 172	956 320	8 297	1 800 250	13 469	2 756 570	205
IV	4 014	966 071	7 651	2 062 668	11 665	3 028 739	260
V	3 776	1 130 765	7 750	2 558 299	11 526	3 689 064	320
Ålderspension	19 797	4 038 162	32 727	7 883 052	52 524	11 921 214	227
Enbart grundpension	1	180	4	410	5	590	118
Grundp. jämte tilläggsförmåner i							
bkg I	777	115 361	1 140	166 286	1 917	281 647	147
II	771	146 514	1 159	238 210	1 930	384 724	199
III	1 545	335 416	2 235	508 229	3 780	843 645	223
IV	1 245	331 357	2 427	719 297	3 672	1 050 654	286
V	1 413	461 560	2 855	1 035 756	4 268	1 497 316	351
Invaldpension eller sjukbidrag	5 752	1 390 388	9 820	2 668 188	15 572	4 058 576	261
Änkepension i							
bkg I			283	41 799			148
II			313	62 371			199
III			616	168 287			273
IV			431	173 544			403
V			426	167 372			393
Änkepension			2 069	613 373	2 069	613 373	296
Hustrutillägg i							
bkg I			340	35 322			104
II			323	38 922			121
III			668	99 437			149
IV			486	105 041			216
V			398	90 229			227
Hustrutillägg			2 215	368 951	2 215	368 951	167
Summa	25 549	5 428 550	46 831	11 533 564	72 380	16 962 114	234

Undersökningen av de särskilda bostadstilläggen i januari 1951 har grundats på ett urval av 20 % och mera tagit sikte på den individuella storleken av de särskilda bostadstilläggen. Följande resultat har framkommit.

Kommun eller kommungrupp	Årsbelopp i kronor av särskilt bostadstillägg, som			Årsbelopp i medeltal kronor
	underskrides av en fjärdedel av pensionärerna	underskrides av hälften och överskrides av hälften av pensionärerna	överskrides av en fjärdedel av pensionärerna	
<i>Ogifta</i>				
Stockholm (V)	230	370	540	376
Bkg V i övrigt	170	260	400	289
Göteborg (IV)	180	340	480	344
Norrköping (IV)	130	200	340	237
Bkg IV i övrigt	160	230	350	250
Malmö (III)	170	240	340	258
Hälsingborg (III)	160	240	340	248
Bkg III i övrigt	140	230	300	231
Bkg II	120	160	260	194
Bkg I	120	150	180	155
<i>Gifta</i>				
Stockholm (V)	140	240	340	250
Bkg V i övrigt	120	170	250	195
Göteborg (IV)	160	240	310	240
Norrköping (IV)	90	130	180	141
Bkg IV i övrigt	100	140	220	165
Malmö (III)	70	120	200	158
Hälsingborg (III)	80	130	220	160
Bkg III i övrigt	100	160	200	161
Bkg II	70	110	170	128
Bkg I	90	100	140	118

Till gruppen ogifta ovan har räknats jämväl änkor med änkepension.

Beloppen för gifta avser endera maken. Till gruppen har också räknats sådana gifta pensionstagare med särskilt bostadstillägg, där andra maken ej uppburit någon folkpensionsförmån.

Vid fastställandet av *grunderna för det särskilda bostadstilläggets storlek* har kommunerna i allmänhet gått fram på två linjer. Antingen har det särskilda bostadstillägget bestämts till vissa angivna belopp, vanligen olika för makar och ensamstående, oberoende av bostadskostnadernas storlek i respektive fall, eller också har det särskilda bostadstillägget gjorts beroende av den bostadskostnad, som den sökande har att vidkännas, varvid ofta bostadskostnaderna maximerats, och det särskilda bostadstillägget bestämts till högst bostadskostnaden eller högst bostadskostnaden med avdrag av visst belopp.

Antalet kommuner, som följt den första linjen, utgör 193 stycken, därav i bostadskostnadsgrupp I 136, grupp II 38, grupp III 9, grupp IV 5, grupp V 2,

grupp I + II 2 och grupp III + IV + V 1. Tillsammans representerar dessa kommuner en folkmängd av 749 866 personer.

Inom denna grupp förekommer en kategori kommuner, som fastställt det särskilda bostadstillägget att utgå med det merbelopp, som skulle ha utgivits såsom allmänt bostadstillägg, därest kommunen hänförs till närmast högre bostadskostnadsgrupp. Kommunernas beslut att bestämman bostadstillägget på dylikt sätt tyder väl närmast på att de anser sig missgynnade vid ortsgruppsplaceringen och att de vill bereda folkpensionärerna en förmån, som de måhända anser en mera rättvis placering i bostadskostnadsgruppshänseende rätteligen borde ha givit dem. Det särskilda bostadstillägget har bestämts på nu angivet sätt i 39 kommuner med 138 096 invånare, därav 30 tillhörande ortsgrupp I.

Antalet kommuner, som gjort det särskilda bostadstillägget beroende av bostadskostnadernas storlek i respektive fall, utgör 231 med en folkmängd av 3 361 918 personer. Kommunerna fördelar sig på bostadskostnadsgrupper på följande sätt:

I 90, II 50, III 52, IV 14, V 14, I + II 9, I + III 1, III + V 1.

Bland de nu förevarande 231 kommunerna möter man först en grupp av 67 stycken (folkmängd 403 677), där någon högsta gräns inte angivits för bostadskostnaderna, utan man fastställt vissa närmare angivna belopp såsom maximibelopp för de särskilda bostadstilläggen samt därjämte förklarat, att mer än bostadskostnaderna inte kan erhållas i särskilt bostadstillägg.

Av återstående kommuner inom förevarande huvudgrupp har det stora flertalet angivit maximibelopp å den bostadskostnad, som får tagas i betraktande, och därjämte förklarat att det särskilda bostadstillägget skall utgå med antingen högst bostadskostnaden eller med högst skillnaden mellan bostadskostnaden och ett visst fixerat avdrag.

I detta sammanhang kan nämnas, att ett antal kommuner, däribland Malmö, ansett sig böra behandla änkepensionsberättigad förmånligare än övriga pensionsberättigade vid bestämmande av det avdrag, varmed bostadskostnaderna skall minskas vid fastställandet av det särskilda bostadstillägget.

Slutligen finns en del kommuner, där det särskilda bostadstillägget anknutits till bostadskostnadernas storlek på annat sätt än de ovan angivna. Ett par kommuner har föreskrivit, att högst 50 % av de faktiska bostads- och bränslekostnaderna utan närmare maximering av desamma må utbetalas i särskilt bostadstillägg. En kommun har bestämt, att det särskilda bostadstillägget utgår med dels bostadsbidrag, utgörande 75 % av den beräknade nettobostadskostnaden, dels ock värmebidrag fixerat till 84 kronor per år.

Beräkning av bostadskostnad

Bostadskostnaden preciseras i instruktionerna på olika sätt. För dem, som förhyr lägenhet, brukar bostadskostnaderna anges såsom dels hyreskostnad, dels bränslekostnad. Hyreskostnaden förklaras vanligen utgöra den enligt företett hyreskontrakt avtalade hyran för den förhyrda lägenheten. Bränslekostnaden upptas för lägenhet med centralvärme till utgående värmstillägg och för annan lägenhet till den kostnad för lägenhetens uppvärmning, som pensionsnämnden må fastställa. För pensionstagare, som bebor egen fastighet eller egen lägenhet, brukar föreskrivas, att pensionsnämnden uppskattar bostadskostnaden efter prövning. För fastighetsägare förklaras emellanåt den faktiska bostadskostnaden utgöra den sammanlagda kostnaden för bränsle, elström, erforderliga reparationer, kommunal fastighetsskatt, fastighetsförsäkringar samt ränta å fastighetslån.

Regelmässigt gäller, att den bostadskostnad, vartill hänsyn skall tas vid det

särskilda bostadstilläggets beräkning, inte får överstiga kostnaden för en bostad av skälig storlek och standard. Emellanåt föreskrives såsom i Stockholm, att pensionsberättigad, som vill åtnjuta särskilt bostadstillägg, skall kunna av pensionsnämnden anmodas flytta till av nämnden anvisad godtagbar bostad, vid äventyr att särskilt bostadstillägg beräknas efter hyran i den anvisade bostaden.

Vid bestämmandet av det särskilda bostadstillägget för pensionstagare, som sammanbor med vuxna barn, gäller alltsomoftast den regeln, att bostadskostnaden skall delas lika mellan pensionstagaren och envar av barnen samt att särskilt bostadstillägg endast skall utgå för den å pensionstagaren belöpande andelen i bostadskostnaden. En dylik föreskrift finns i Göteborg samt i tillhoppa sextiotvå kommuner med en folkmängd av 983 180 personer. Stockholm har, ehuru det inte utsäges i grunderna, anbefallt i huvudsak samma förfaringsätt. Göteborg har därjämte stipulerat, att om inkomsten för något av de hemmavarande barnen överstiger 4 800 kronor per år eller, där barnet är gift, för makarna 7 200 kronor per år, särskilt bostadstillägg inte må utgå till pensionstagaren, såframt inte pensionsnämnden på grund av särskilda omständigheter, såsom sjukdom i familjen eller barnets försörjningsplikt mot egna minderåriga barn, prövar skäligt medgiva undantag härifrån. En med den sistnämnda likartad regel återfinnes i 33 kommuner med tillhoppa 468 623 invånare. Malmö har föreskrivit att vid bestämmandet av hyra för folkpensionär, som har barn med egen inkomst boende hos sig, hänsyn i normala fall må tagas endast till den del av barnets inkomst, som överstiger 200 kronor per månad. Sistnämnda regel återkommer med någon smärre avvikelse hos 33 kommuner med en folkmängd av 462 516 personer.

Av övriga kommuner, som i sina stadgar beaktat pensionstagares sammanboende med vuxna barn, har 36 (folkmängd 146 216) förklarat särskilt bostadstillägg ej skola utgå vid dylikt sammanboende, såvida inte särskilda skäl därtill är. Andra kommuner har nöjt sig med att helt allmänt ålägga pensionsnämnden att taga hänsyn till sammanboendet vid hyrans bestämmande, under det att slutligen en del angivit olikartade belopp, varmed det särskilda bostadstillägget skall minskas vid barns inkomst av olika storleksordning.

Inverkan av boende å pensionärshem

Av de kommuner, som infört särskilt bostadstillägg, har 173 (folkmängd 843 704) förklarat, att det särskilda bostadstillägget inte skall utgå till eller nedsättas för pensionstagare, som erhållit bostad å pensionärshem. Av dessa kommuner tillhör 92 (folkmängd 411 422) den grupp, där det särskilda bostadstillägget bestämts att utgå oberoende av bostadskostnadernas storlek, och har av dem 88 förklarat, att det särskilda bostadstillägget inte skall utgå samt 4 att detsamma skall nedsättas. Bland kommuner, tillhörande den grupp där bostadstillägget gjorts beroende av bostadskostnadernas storlek, uteslutes ofta utan uttryckligt stadgande därom pensionstagare å pensionärshem genom bestämmelsen om att vid fastställandet av det särskilda bostadstillägget avdrag från hyreskostnaden skall göras med belopp, som minst uppgår till pensionärshemshyran. Vidare har alltemellanåt för åtnjutande av särskilt bostadstillägg bestämts ett minimibelopp å bostadskostnaden, vilket belopp överstiger pensionärshemshyran. Stockholm, Göteborg och Malmö, som inte upptagit några särskilda regler om huru skall förfaras med det särskilda bostadstillägget, då pensionstagaren åtnjuter bostad i pensionärshem, har genom bestämmelser om avdrag från hyreskostnaderna med vissa belopp ordnat så, att särskilt bostadstillägg i dylika fall högst väsentligt reduceras eller, i vad gäller Malmö, överhuvudtaget inte utgår.

Verkan av anstaltsvistelse

För pensionstagare, som intagits å anstalt, utgår i allmänhet inte särskilt bostadstillägg. Uttryckligt stadgande härom förefinnes hos 227 kommuner med en folkmängd av tillhoppa 2 211 755 personer. Utan uttryckligt stadgande i dylikt hänseende indrages det särskilda bostadstillägget jämväl i ett flertal andra kommuner vid pensionstagares vistelse å anstalt, i varje fall därest anstaltsvistelsen blir långvarig. Stockholm, Göteborg och Malmö, i vars grunder inte förefinnes någon föreskrift om huru det skall förfaras med det särskilda bostadstillägget vid anstaltsvistelse, låter pensionsnämnden taga hänsyn till de omständigheter, som kan förefinnas i varje särskilt fall, och drar i allmänhet in det särskilda bostadstillägget endast vid mera varaktig anstaltsvård.

Avdragsreglerna

I fråga om *avdragen för inkomst* utvisar stadgarna för särskilt bostadstillägg mycket stora variationer. Däremot är reglerna för inkomstberäkningen tämligen enhetliga. Dessa senare regler går i allmänhet ut på att 14 § lagen om folkpensionering skall tillämpas vid beräkandet av det särskilda bostadstillägget. Undantag härifrån förekommer mera sporadiskt. Sålunda har exempelvis Stockholm och Malmö bestämt, att blindtillägg inte skall räknas som inkomst. På vissa håll har arbetsinkomst privilegierats. Slutligen har en del kommuner föreskrivit, att med pensionstagaren samboende barns inkomst till den del denna överstiger visst belopp skall anses utgöra inkomst för pensionstagaren.

Beträffande avdragen för inkomst urskiljer man först en stor grupp kommuner, där stadgarna föreskriver, att samma regler skall tillämpas för det särskilda bostadstillägget som för övriga inkomstprövade folkpensionsförmåner, eller således att hälften av pensionstagarens eller, när fråga är om pensionsberättigade makar, hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst, i vad denna överstiger 400 respektive 600 kronor skall avdragas. För pensionstagare med såväl allmänt som särskilt bostadstillägg innebär denna regel, att avdrag sker med sammanlagt 100 %, så snart inkomsten överstiger 400 respektive 600 kronor. Ifrågavarande regel tillämpas i 194 kommuner med ett sammanlagt invånarantal av 1 305 110 personer.

Malmö tillhör denna grupp, dock med de undantagen, att för gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension och som inte har hustrutillägg, avdrag göres med hela den del av årsinkomsten, som överstiger 300 kronor, varjämte änkepensions- och änke- eller änklingsbidragsberättigad vidkänns avdrag med fem tiondelar av den del av årsinkomsten, som överstiger 800 kronor.

I anslutning till de kommuner, som upptagit samma avdragsregler som folkpensioneringslagen, bör behandlas en stor grupp av kommuner, där avdragsprocenten växlar efter inkomstens storlek. Sistnämnda grupp omfattar 83 kommuner med en folkmängd av tillhoppa 1 848 217 personer. Den avdragsfria inkomsten är här i allmänhet 400 respektive 600 kronor. Avdragsprocenten är ofta 25 vid inkomstbelopp överstigande 400 respektive 600 kronor för att vid något högre inkomst övergå till 50. Stockholm har sålunda föreskrivit, att inkomst mellan 400 och 800 kronor för ogift samt mellan 600 och 1 000 kronor för makar skall reducera det särskilda bostadstillägget med 25 % av inkomsten samt att inkomst över 800 kronor för ogift och över 1 000 kronor för makar skall reducera statliga folkpensionsförmåner och särskilt bostadstillägg med sammanlagt 100 %. I Stockholm erhåller en ensamstående ålderspensionär med 800 kronors

annan inkomst än folkpension en sammanlagd inkomst av 2 730 kronor vid en förutsatt hyra av 800 kronor. Två makar med ålderspension får vid 1 000 kronors annan inkomst än folkpension en sammanlagd inkomst av 4 080 kronor vid en förutsatt hyra av 1 200 kronor. Att skaffa sig inkomst över 800 kronor för en ensamstående folkpensionär respektive 1 000 kronor för äkta makar lönar sig emellertid inte alls, såvida inkomsten inte blir förhållandevis stor.

Danderyds och Stocksunds köpingar samt Djursholms stad, samtliga tillhörande grupp V, har bestämt ett avdrag av 25 % å inkomst mellan 400 och 1 000 kronor för ensamstående samt 600 och 1 500 kronor för äkta makar, varjämte vid inkomst över 1 000 respektive 1 500 kronor avdrag göres med 50 %. En likartad regel har Katrineholms stad (grupp III).

Vidare finnes en grupp på 16 kommuner (folkmängd 283 463), som utformat avdragsreglerna på ungefär följande sätt. Vid inkomst mellan 400 och 800 kronor respektive 600 och 1 000 kronor avdrages 25 %, vid inkomst mellan 800 och 1 600 kronor respektive 1 000 och 2 200 kronor avdrages 50 % samt vid inkomst överstigande 1 600 respektive 2 200 kronor är avdraget 100 %.

Göteborg, vars avdragsregler är så avfattade, att för ogift pensionstagare det särskilda bostadstillägget minskas med 100 % av inkomsten i vad densamma överstiger 1 300 kronor, innebärande — ehuru i ett mycket begränsat antal fall — ett totalavdrag av 150 %, har i praxis funnit sig inte kunna tillämpa en så sträng regel, utan har ansett sig böra trots grundernas ordalydelse begränsa det totala avdraget till 100 %.

Boden (grupp V) och Edefors (grupp III), Norrbottens län, vilka inte tillämpar någon avdragsfri inkomst, låter sin avdragsfaktor sjunka när den statliga sätter in. Inkomst från 0 till 400 respektive 600 kronor reducerar det särskilda bostadstillägget i dessa kommuner med 50 %. Stiger inkomsten över 400 respektive 600 kronor sjunker inkomstreduceringsprocenten till 25.

En grupp av 19 kommuner (folkmängd 176 996) har fastställt samma avdragsfria belopp som folkpensioneringslagen men nöjt sig med ett lägre procentavdrag å överskjutande inkomstbelopp. Av dessa kommuner har 15 (folkmängd 143 156) bestämt sig för 25 % och 4 (folkmängd 33 840) för 30 %. En ensamstående ålderspensionär i exempelvis Tåsjö kommun (bostadskostnadsgrupp III), där avdragsprocenten är 25, som betalar den enligt grunderna högsta godtagbara bostadskostnaden 420 kronor, får vid en egen inkomst av 400 ett tillägg av $(420 - 240 =) 180$ kronor. Hans hela folkpension blir således $1\,050 + 300 + 180 = 1\,530$ kronor. Stiger inkomsten till 800 kronor, minskas det allmänna bostadstillägget till 100 kronor och det särskilda bostadstillägget till 80 kronor. Vid en inkomst av 1 120 kronor utgår intet särskilt bostadstillägg.

Man möter vidare en grupp kommuner, där den avdragsfria inkomsten fastställts till lägre belopp än 400 respektive 600 kronor, men där avdrag för överskjutande inkomst göres med 50 %. Antalet dylika kommuner utgör 70 med en folkmängd av 493 843 personer. Lägsta avdragsfria inkomst, 100 kronor för ensamstående och 150 kronor för äkta makar, gäller i några landskommuner tillhörande bostadskostnadsgrupp I.

Ytterligare en grupp består av kommuner, där den avdragsfria inkomsten är högre än 400 respektive 600 kronor samt där avdrag för överskjutande inkomst göres med 50 %. Antalet dylika kommuner är 17 med en folkmängd av 80 972. Högsta avdragsfria inkomsten uppvisar några skånekommuner i bostadskostnadsgrupp I, där denna inkomst satts till 800 respektive 1 200 kronor.

Utöver de grupper av kommuner, för vilkas regler om avdrag redogörelse nu

lämnats, förekommer en del kommuner med mera speciella avdragsregler. Ett mindre antal kommuner har bestämt, att personer med inkomst över viss gräns, vanligen 400 respektive 600 kronor, är uteslutna från särskilt bostadstillägg. En och annan kommun har bestämt, att all inkomst över en viss gräns, oftast 400 respektive 600 kronor, reducerar det särskilda bostadstillägget till 100 %. Tre västsvenska kommuner minskar det särskilda bostadstillägget med 1 % för varje fullt tiotal kronor av årsinkomsten, som överstiger 200 respektive 300 kronor. I en del kommuner slutligen göres inte något avdrag alls för inkomst.

Så gott som samtliga kommuner har infört *bestämmelser om att det särskilda bostadstillägget skall minskas på grund av förmögenhet*. Härvidlag följa 63 kommuner med ett invånarantal av 333 276 personer folkpensioneringslagens regler. En förmögenhet understigande 10 000 kronor för ensamstående och 15 000 kronor för makar föranleder sålunda i dylika fall intet extra avdrag å folkpensionen. Avkastningen inverkar däremot givetvis minskande i enlighet med för respektive kommuner gällande regler. Är förmögenheten större än de nämnda beloppen höjes vid inkomstens uppskattning den verkliga avkastningen med 10 % av det överskjutande förmögenhetsbeloppet och medför på så sätt en ytterligare reduktion av det särskilda bostadstillägget. De kommuner, som i fråga om avdragsreglerna vid förmögenhet följt folkpensioneringslagens bestämmelser, tillhör i huvudsak den grupp, där avdragen för inkomst verkställs på samma sätt, som i folkpensioneringslagen är stadgat.

Det stora flertalet kommuner har emellertid infört betydligt strängare regler vid förmögenhetsinnehav. Kommunerna har härvid gått fram i huvudsak på tre linjer. Antingen har de tillämpat samma princip som folkpensioneringslagen i så måtto, att vid inkomstens uppskattning den verkliga avkastningen höjes med viss procent av det överskjutande förmögenhetsbeloppet, eller har de bestämt, att det särskilda bostadstillägget skall minskas med viss procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga en fixerad gräns, eller slutligen har de uppställt en förmögenhetsgräns, som utesluter från särskilt bostadstillägg.

Den grupp kommuner, där höjning sker med viss procent av överskjutande förmögenhetsbelopp, omfattar 105 kommuner med en folkmängd av 2 089 659 personer. Hit hör Stockholm och Göteborg. Stockholm har föreskrivit att förmögenhet över 1 000 kronor för ensamstående och 1 500 kronor för makar skall verka skärpande på inkomsten. Skärpningen, som börjar med 25 % på förmögenhetsbelopp över angivna gränser, höjes vid stigande förmögenhet till 50, 75 och 100 %. Göteborg har föreskrivit, att vid uppskattning av förmögenhets avkastning densamma skall höjas med 25 % av det belopp, varmed förmögenhet må överstiga för ogift pensionstagare 2 000 kronor samt för makar 3 000 kronor. I varje kommun är reduceringsprocenten i allmänhet densamma oavsett förmögenhetens storlek och utgör i regel antingen 10, 25, 30 eller 50 %. I kommuner, som tillämpar 10 % reduktion, inträder skärpning vid en förmögenhetsgräns, som i medeltal är ungefär 2 800 respektive 4 200 kronor, där 25 % kommer till användning är motsvarande belopp något lägre, 2 000 och 3 000 kronor, vid 30 % 1 800 och 2 800 kronor samt vid 50 % 2 300 och 3 500 kronor.

Till den grupp av kommuner, som direkt från det särskilda bostadstillägget drar av viss procent av förmögenhet över en fixerad gräns, hör Malmö varest det särskilda bostadstillägget minskas med fem tiondelar av varje fullt 100-tal kronor av det belopp, varmed förmögenheten överstiger 3 000 respektive 5 000 kronor. Gruppen omfattar 152 kommuner med en folkmängd av 1 178 052 personer. Reduceringsprocenten är här huvudsakligen 10 eller 50, således i allmänhet

utan progression vid ökande förmögenhet. I kommuner, som tillämpa 10 % reducering, är förmögenhetsgränsen i medeltal ungefär 2 800 respektive 4 500 kronor. Där 50 % kommer till användning utgör nämnda medeltal 2 800 respektive 4 400 kronor.

Slutligen har 49 kommuner, huvudsakligen tillhörande ortsgrupp I och med en folkmängd av 203 238 personer, förklarat särskilt bostadstillägg inte skola utgå för den händelse vederbörande har förmögenhet, som överstiger ett visst belopp. Sistnämnda belopp varierar från 1 500 respektive 2 000 kronor till 8 000 respektive 10 000 kronor. I medeltal går gränsen, vid vilken vederbörande uteslutes från särskilt bostadstillägg, vid ungefär 3 800 respektive 5 700 kronor.

För den pensionsberättigade förmånligare regler i förmögenhetshänseende än de i folkpensioneringslagen angivna förekommer i ett fåtal fall. Sälunda har 8 kommuner med en folkmängd av 22 190 personer beslutat att någon som helst hänsyn till förmögenhetsinnehav inte skall tagas. 27 kommuner (folkmängd 144 720) saknar regler om inverkan av förmögenhet å särskilt bostadstillägg.

Såsom avslutning skall lämnas en kort redogörelse för *de kommunala pensions-tillskotten*. Bestämmelser om desamma finns intagna i lagen den 26 juli 1947 om kommunala pensionstillskott m. m., som stadgar följande: Till beredande *dels* av understöd (kommunala pensionstillskott), i penningar eller naturaförmåner, åt personer, vilka uppbär folkpension enligt lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering och inte jämlikt 16 § första—tredje styckena samma lag är uteslutna från tilläggs-pension, änke-pension eller bostadstillägg, men ändock av särskilda skäl finns vara i behov av fattigvård, *dels* av understöd (kommunala tillskott till bidrag till änkor och änklingar med barn) av enahanda slag åt personer, vilka finns vara i behov av fattigvård, oaktat de åtnjuter bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn, *dels* av understöd (kommunala tillskott till särskilda barnbidrag eller till bidragsförskott) av enahanda slag åt barn, vilka finns vara i behov av fattigvård, oaktat för dem utgår barnbidrag enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn eller bidragsförskott enligt bidragsförskottslagen den 11 juli 1943, *dels* ock av bidrag (kommunala sjukvårdsbidrag) till bestridande, gemensamt med pensionsstyrelsen, av kostnader för åtgärder till förebyggande eller hävande av höggradig nedsättning av arbetsförmågan, må fattigvårdssamhälle ställa medel till fattigvårdsstyrelsens förfogande med föreskrift, att tillskott och bidrag, som utdelas av dessa medel, inte skall vara att anse såsom fattigvård. Sådana tillskott och bidrag må inte tilldelas andra personer än dem, som är mantalsskrivna inom fattigvårdssamhället och där äger hemortsrätt i fråga om fattigvård. I övrigt äger samhället bestämma de grunder, som för beviljande av tillskott och bidrag bör av fattigvårdsstyrelsen iakttagas. Har sådant bestämmande ej skett, ankommer på styrelsen att bevilja tillskott och bidrag i den mån styrelsen prövar nödigt. Tillskott må efter omständigheterna jämkas eller indragas.

Kommunala pensionstillskott förekommer i 133 kommuner, därav 24 städer (1 714 544 invånare), 12 köpingar (54 052 invånare) och 97 landskommuner (332 847 invånare) eller således i kommuner med ett sammanlagt invånarantal av 2 092 443.

Kommunerna fördelar sig på bostadskostnadsgrupper på följande sätt: I 88, II 19, III 20, IV 4, V 2. Av kommunerna har 32 jämväl infört särskilt bostadstillägg.

I fråga om de kommunala pensionstillskotten tillämpar de olika kommunerna vitt skilda regler. Stockholm och Göteborg utger dylika pensionstillskott till de enligt ovannämnda lag berättigade, som är i behov av dietkost, samt då behov av mera dyrbara klädesplagg föreligger. Några närmare bestämmelser om med vilka belopp kommunalt pensionstillskott skall utgå i dessa kommuner förefinnes inte, utan utbetalas tillskotten efter samma principer som löpande fattigvård. Samma är i huvudsak förhållandet med Malmö. I de kommuner, som har såväl särskilt bostadstillägg som kommunalt pensionstillskott, synes det kommunala pensions- tillskottet i huvudsak vara avsett att täcka dylika inte alltför ofta förekommande utgifter. I kommuner, som endast har kommunalt pensionstillskott, utgår detsamma däremot ofta såsom ett bidrag till vederbörandes bostadskostnader. Så är fallet i 46 kommuner med en folkmängd av tillhoppa 255 717 personer. Det kommunala pensionstillskottet har sålunda i dylika kommuner mera karaktär av särskilt bostadstillägg. Emellanåt har ifrågavarande kommuner utarbetat särskilda stadgar rörande det kommunala pensionstillskottet, vilka stadgar mer eller mindre anknyter till grunderna för särskilt bostadstillägg i närliggande kommuner. I sådana stadgar brukar fastställas vissa belopp, varmed kommunalt pensionstillskott skall utgå, samt anges i vilken utsträckning det kommunala pensionstillskottet röner inverkan av vederbörandes inkomst eller förmögenhet. Kommuner, som beviljar kommunalt pensionstillskott på sistnämnda sätt, synes i allmänhet så småningom övergå till utgivandet av särskilt bostadstillägg.

De kommunala anslagen till kommunala pensionstillskott uppgår årligen tillhoppa till ca 2 110 000 kronor. Härvid är Stockholm, Göteborg och Malmö representerade med tillsammans 1 090 000 kronor. Medräknas inte sistnämnda 3 kommuner, utgör anslagen i de kommuner, som infört såväl kommunala pensionstillskott som särskilt bostadstillägg, något över 200 000 kronor och i de kommuner, som endast har kommunala pensionstillskott, ca 820 000 kronor.

De faktiskt utgående kommunala pensionstillskotten uppgår för år räknat i medeltal i olika bostadskostnadsgrupper till följande belopp.

	I	II	III	IV	V
Ensamstående person	165	234	325	511	300
Makar	288	462	572	609	600

Uppgifterna i förevarande utredning har införskaffats på följande sätt: Genom anlåtande av pensionsstyrelsens ordsombud har uppgift erhållits å de kommuner, som infört särskilt bostadstillägg. Från berörda kommuner har införskaffats de grunder för utgivande av särskilt bostadstillägg, som är avsedda att gälla från och med den 1 januari 1951. Genom pensionsstyrelsens ordsombud har vidare uppgift erhållits å de kommuner, som utger kommunalt pensionstillskott ävensom rörande det genomsnittliga belopp, varmed inom respektive kommun dylikt pensionstillskott utgår för person, som är i åtnjutande därav. Uppgifterna hänför sig till årsskiftet 1950—51. Förbehåll måste göras för sådana kommunala beslut, som kan ha träffats under de sista dagarna år 1950 och varom uppgift inte kunnat erhållas. Siffror rörande de faktiska belopp, varmed särskilda bostadstillägg utgår, har lämnats av förste aktuarien hos Kungl. Pensionsstyrelsen Åke Kjellström.

STATISTIK OCH KOSTNADSBERÄKNINGAR

Av förste aktuarien Åke Kjellström

Nuvarande bestånd av folkpensionärer

Den översikt av folkpensionstagarebeståndet i januari 1951, som här nedan kommer att redovisas, tarvar måhända en del kommentarer. Det är då nödvändigt att något gå in på pensionsstyrelsens tekniska hjälpmedel och metoder.

Såväl utbetalningen av pensionerna som statistiken och beräkningen av kommunernas bidrag till folkpensionskostnaderna sker med anlitande av hålkort (system Hollerith). För varje pensionstagare stansas bl. a. ett s. k. statistikhålkort, innehållande de aktuella uppgifter som erfordras för de statistiska bearbetningarna och för beräkning av kommunbidragen. Ett dylikt hålkort stansas första gången sedan en pensionsansökning behandlats, pensionen uträknats och första utbetalning (som sker över postgiro) av pension ägt rum. Därefter stansas nytt hålkort så snart en ändring i något avseende äger rum, vare sig denna ändring föranledes av ny ansökning eller sker automatiskt (såsom exempelvis övergång från invalidpension till ålderspension). Det hålkortskartotek, som varje kvartal aktualiseras genom insortering av nyttillkomna och ändrade hålkort och genom samtidigt utsorterande av upphörda kort (för avlidna pensionstagare, indragningar och ändringar), omfattar det bestånd av pensionstagare, till vilka utbetalning av pension medelst folkpensionsanvisning äger rum (eller motsvarande girering sker till myndighet). Detta bestånd ("utbetalningsbeståndet") är tämligen lätt åtkomligt för statistiska bearbetningar som kan göras synnerligen ingående och specificerade. Beståndet är emellertid inte lämpligt som underlag för kostnadsberäkningar. Dess sammanlagda årsbelopp är nämligen omkring 20 miljoner kronor mindre än vad som under ett år utbetalas i folkpensioner. Detta sammanhänger därmed att första utbetalningen av pension oftast omfattar flera månader retroaktivt. För att komma tillrätta med detta problem kan man antingen analysera retroaktivbeloppen med hänsyn till deras sammansättning av allmän ålderspension, tilläggs pension etc. eller också lägga huvudvikten vid pensionernas löptid retroaktivt. Styrelsen har valt det senare alternativet. För januari månad varje år kan ett bestånd sammanställas omfattande de pensionstagare som varit berättigade till pension denna månad. Givetvis kan detta ske först sedan åtminstone ett år förflutit, under vilken tid den allra största delen av de pensioner beviljats eller ändrats, där pensionen i fråga eller ändringen gällt retroaktivt för den januarimånad undersökningen avser. Det så erhållna beståndet är bättre ägnat att läggas till grund för kostnadsberäkningar, enär dess sammanlagda årsbelopp i genomsnitt motsvarar vad som utbetalas under ett år. Det är emellertid tekniskt mycket svårt att få detta bestånd så specificerat som det tidigare omnämnda utbetalningsbeståndet. Detta gäller särskilt civilståndsfördelningen. Det skulle här föra för långt att gå in på de metoder, som kommer till användning för att man skall kunna få så goda värden som möjligt på de data som inte direkt kan erhållas hålkortsmässigt.

Det i tab. A redovisade beståndet avser de pensionstagare, som kan beräknas vara berättigade till pension i januari 1951. Det torde av det föregående ha framgått att detta bestånd är en konstruktion. Den baserar sig på de bestånd av berättigade som uträknats för januari 1948 och januari 1949. Hänsyn har härvid även fått tagas till tendensen i utvecklingen sådan den kommit till uttryck i de utbetalningsbestånd, som förelegat t. o. m. april 1951. Det kan vara av intresse att något beröra dessa tendenser, ehuru deras värde för en bedömning av den framtida utvecklingen förminskas av att den nya folkpensioneringslagen varit i kraft så kort tid att läget väl ännu inte hunnit stabilisera sig.

Det är bekant från folkräkningarna att antalet åldringar är i snabbt stigande. Detta bekräftas också av folkpensionsstatistiken, som ju beträffande dessa kategorier omfattar så gott som hundra procentigt samtliga åldringar. Stegringen kan uppskattas till 10 000—12 000 om året, vilken dock i huvudsak synes falla på enbara allmänna ålderspensioner. Ålderspensioner med bostadstillägg har visat sig taga en tämligen ringa del av denna ökning.

Invalidpensionerna är på tillbakagång. Denna minskning kompenseras något av en ökning för sjukbidragen men för båda förmånsformerna sammanlagt kan en obetydlig minskning noteras. Det må anmärkas att invalidpensionen sedan gammalt visat sig mycket konjunkturkänslig, varför det är vanskligt att säga något för framtiden.

Änkepension och hustrutillägg är ju två förmånsformer som infördes vid den nya lagens ikraftträdande 1948. Det är därför inte förvånande att dessa visat en kraftig ökning. Det är ännu för tidigt att säga något om på vilken nivå de kommer att stanna.

Tab. A. Pensionstagarebestånd i januari 1951.

Beståndet omfattar de pensioner, som kan beräknas vara gällande för januari månad 1951. I årsbeloppen ingår inte blindtillägg, särskilt bostadstillägg eller indextillägg.

	Bostadskostnadsgrupp					Hela riket
	I	II	III	IV	V	
ÅLDERSPENSIONER						
<i>Ogifta</i>						
Antal pensionstagare med fullt statl. bostadstillägg	—	20 755	35 117	19 573	18 916	94 361
med red. statl. bostadstillägg	—	3 616	10 525	5 450	5 943	25 534
utan statl. bostadstillägg ..	152 448	17 079	25 364	15 075	20 156	230 122
Summa	152 448	41 450	71 006	40 098	45 015	350 017
Årsbelopp i kr.	152 448 000	44 881 557	83 608 130	50 449 361	58 560 896	389 947 944
<i>Gifta, där maken ej åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg</i>						
Antal pensionstagare med fullt statl. bostadstillägg	—	296	529	206	196	1 227
med red. statl. bostadstillägg	—	174	736	194	196	1 300
utan statl. bostadstillägg ..	26 043	6 379	10 373	6 913	8 361	58 069
Summa	26 043	6 849	11 638	7 313	8 753	60 596
Årsbelopp i kr.	26 043 000	6 907 443	11 928 300	7 455 008	8 932 293	61 266 044

	Bostadskostnadsgrupp					Hela riket
	I	II	III	IV	V	
<i>Gifta män, där hustrun uppstår hustrutillägg</i>						
Antal pensionstagare						
med fullt statl. bostadstillägg	—	949	1 384	594	390	3 317
med red. statl. bostadstillägg	—	492	1 409	512	366	2 779
utan statl. bostadstillägg ..	7 253	630	779	199	175	9 036
Summa	7 253	2 071	3 572	1 305	931	15 132
Årsbelopp i kr. ¹	5 802 400	1 777 900	3 296 100	1 312 200	981 000	13 169 600
<i>Gifta, där maken åtnjuter folkpension</i>						
Antal pensionstagare						
med fullt statl. bostadstillägg	—	7 500	11 523	5 228	3 832	28 083
med red. statl. bostadstillägg	—	2 864	6 990	3 027	2 269	15 150
utan statl. bostadstillägg ..	87 566	12 841	19 180	11 498	12 259	143 314
Summa	87 536	23 205	37 693	19 753	18 360	186 547
Årsbelopp i kr.	70 028 800	19 482 124	33 344 935	17 945 621	16 775 773	157 577 253
INVALIDPENSIONER OCH SJUKBIDRAG						
<i>Ogifta</i>						
Antal pensionstagare						
med fulla ink.pröv. förmåner	41 042	10 414	19 504	10 019	9 822	90 801
med red. ink.pröv. förmåner	5 032	1 571	3 381	1 864	1 924	13 772
utan ink.pröv. förmåner ...	1 109	352	575	456	544	3 036
Summa	47 183	12 337	23 460	12 339	12 290	107 609
Årsbelopp i kr.	45 251 338	13 471 960	28 990 208	16 704 900	18 127 887	122 546 293
<i>Gifta, där maken ej åtnjuter folkpension eller uppstår hustrutillägg</i>						
Antal pensionstagare						
med fulla ink.pröv. förmåner	2 929	776	1 448	592	372	6 117
med red. ink.pröv. förmåner	4 444	1 158	3 376	919	777	10 674
utan ink.pröv. förmåner ...	3 626	1 331	2 437	1 634	1 577	10 605
Summa	10 999	3 265	7 261	3 145	2 726	27 396
Årsbelopp i kr.	6 920 167	2 102 954	5 509 167	2 034 951	1 622 672	18 189 911
<i>Gifta män, där hustrun uppstår hustrutillägg</i>						
Antal pensionstagare						
med fulla ink.pröv. förmåner	779	218	354	170	115	1 636
med red. ink.pröv. förmåner	622	205	506	203	164	1 700
utan ink.pröv. förmåner ...	—	—	—	—	—	—
Summa	1 401	423	860	373	279	3 336
Årsbelopp i kr. ¹	1 025 332	341 111	760 864	352 835	272 962	2 753 104

	Bostadskostnadsgrupp					Hela riket
	I	II	III	IV	V	
<i>Gifta, där maken åtnjuter folkpension</i>						
Antal pensionstagare						
med fulla ink.pröv. förmåner	3 048	814	1 547	650	554	6 613
med red. ink.pröv. förmåner	1 618	537	1 310	402	344	4 211
utan ink.pröv. förmåner ...	397	162	240	178	216	1 193
Summa	5 063	1 513	3 097	1 230	1 114	12 017
Årsbelopp i kr.	3 579 798	1 151 800	2 682 387	1 089 372	997 148	9 500 505
ÄNKEPENSIONER						
Antal pensionstagare						
med fulla ink.pröv. förmåner	2 880	904	1 361	838	666	6 649
med red. ink.pröv. förmåner	2 654	940	1 818	1 050	985	7 447
utan ink.pröv. förmåner ...	—	—	—	—	—	—
Summa	5 534	1 844	3 179	1 888	1 651	14 096
Årsbelopp i kr.	2 865 750	1 099 271	2 113 043	1 360 111	1 242 536	8 680 711
HUSTRUTILLÄGG						
Antal pensionstagare						
med fulla ink.pröv. förmåner	4 213	1 167	1 738	764	505	8 387
med red. ink.pröv. förmåner	4 441	1 327	2 694	914	705	10 081
utan ink.pröv. förmåner ...	—	—	—	—	—	—
Summa	8 654	2 494	4 432	1 678	1 210	18 468
Årsbelopp i kr.	4 600 000	1 533 764	3 046 430	1 294 134	975 829	11 450 157

¹ Häri ingår ej hustrutillägg; dessa redovisas sist i tabellen.

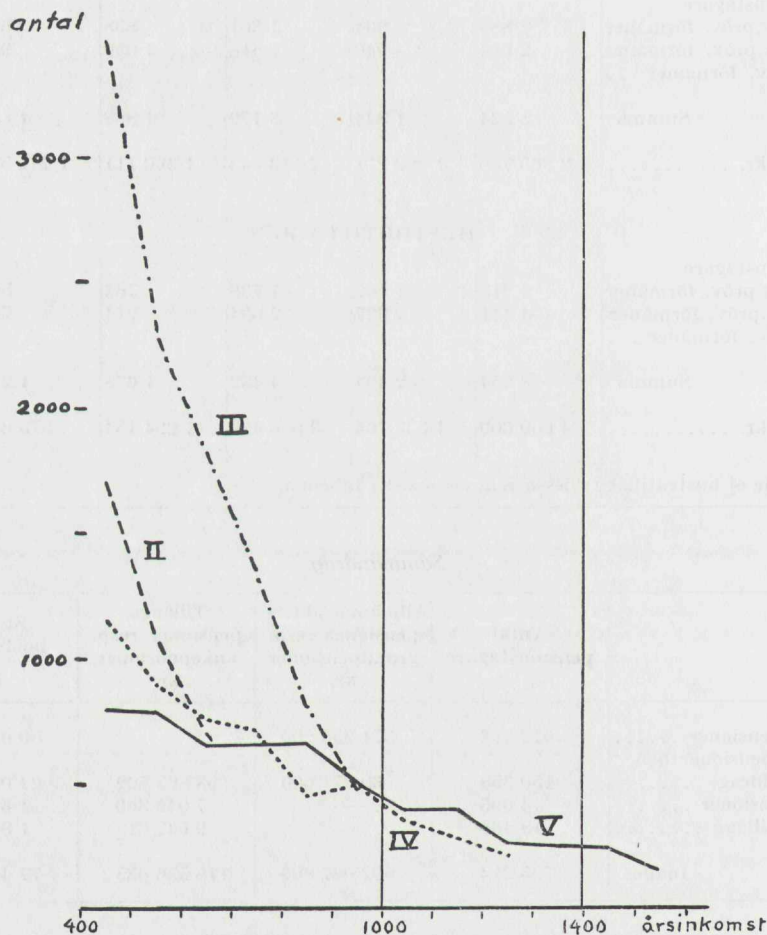
Sammandrag

	Antal pensionstagare	Allmänna ålderspensioner resp. grundpensioner kr.	Tilläggs-pensioner resp. änkepensioner kr.	Statliga bostadstillägg kr.
Ålderspensioner	612 292	571 956 200	—	50 004 641
Invaldpensioner och sjukbidrag	150 358	30 071 600	98 863 722	24 054 491
Änkepensioner	14 096	—	7 045 300	1 635 411
Hustrutillägg	18 468	—	9 647 613	1 802 544
Inalles	795 214	602 027 800	115 556 635	77 497 087

I tabell A ingår inte blindtillägg, särskilt bostadstillägg eller indextillägg. Blindtillägget uppgår till omkring 2,4 milj. kr. om året. Rörande det särskilda bostadstillägget finnes uppgifter intagna i bilaga A.

Indextillägget utgår f. n. (nov. 1951) efter ett pensionspristal på 130. Detta innebär att änkepensionsberättigad och hustru som uppbär hustrutillägg erhåller 180 kr. om året i indextillägg, gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, erhåller 240 kr. om året och annan pensionsberättigad 300 kr. om året, i de båda sista fallen dock under förutsättning att inte enbart grundpension utgår, i vilket fall intet indextillägg utgives. Årsbeloppet av samtliga indextillägg kan uppskattas till 217 milj. kr. Av detta belopp betalar staten helt 171 milj. kr. och återstående belopp, 46 milj. kr., delas mellan staten och kommunerna enligt samma grunder som gäller för tilläggspensioner, änkepensioner och statliga bostadstillägg.

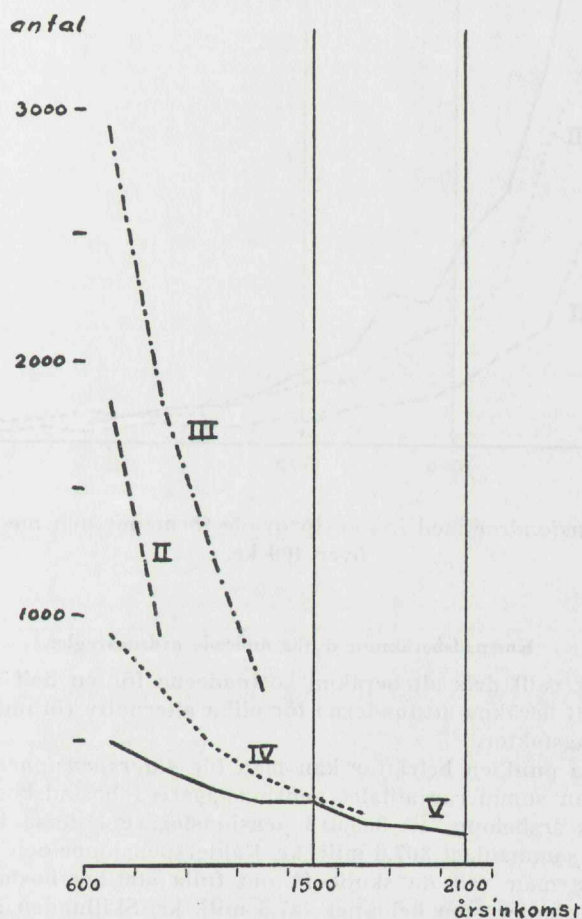
Eftersom revisionens förslag innefattar ändringar i avdragsreglerna, har det för kostnadsberäkningarna varit nödvändigt att skaffa sig kännedom om antalet

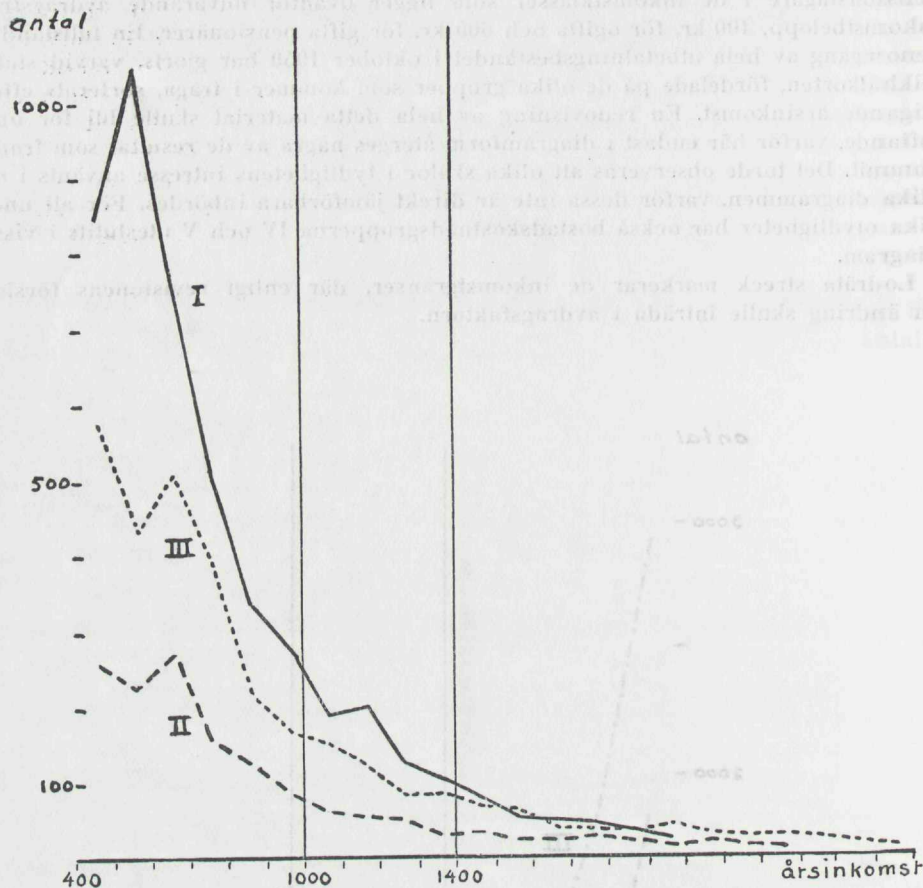
Ogifta ålderspensionärer med inkomstprövade förmåner och med en årsinkomst över 400 kr.

pensionstagare i de inkomstklasser som ligger ovanför nuvarande avdragsfria inkomstbelopp, 400 kr. för ogifta och 600 kr. för gifta pensionärer. En fullständig genomgång av hela utbetalningsbeståndet i oktober 1950 har gjorts, varvid statistikhålkorten, fördelade på de olika grupper som kommer i fråga, sorterats efter stigande årsinkomst. En redovisning av hela detta material skulle bli för omfattande, varför här endast i diagramform återges några av de resultat som framkommit. Det torde observeras att olika skalor i tydlighetens intresse använts i de olika diagrammen, varför dessa inte är direkt jämförbara inbördes. För att undvika otydligheter har också bostadskostnadsgrupperna IV och V uteslutits i vissa diagram.

Lodräta streck markerar de inkomstgränser, där enligt revisionens förslag en ändring skulle inträda i avdragsfaktorn.

Gifta ålderspensionärer, där maken har folkpension, med inkomstprövade förmåner och med en årsinkomst över 600 kr. för makarna sammanlagt.

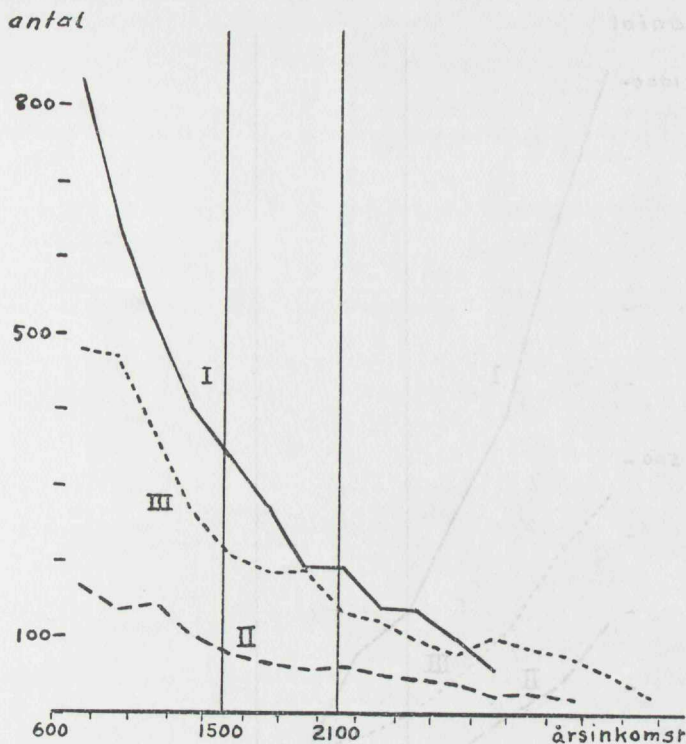

Ogifta invalidpensionärer med inkomstprövade förmåner och med en årsinkomst över 400 kr.

Kostnadsberäkningar för ändrade avdragsregler

Uppdraget har gällt dels att beräkna kostnaderna för en helt slopad inkomstprövning, dels att beräkna kostnaderna för olika alternativ rörande avdragsfri inkomst och avdragsfaktor.

Vad den första punkten beträffar kan man för *ålderspensionerna* konstatera i tabell A, om man summerar antalet pensionstagare i bostadskostnadsgrupperna II—V och deras årsbelopp, att 339 012 pensionstagare i dessa bostadskostnadsgrupper uppstår sammanlagt 367,6 milj. kr. i ålderspensioner och statliga bostadstillägg. Beräknar man vad de skulle få om fulla statliga bostadstillägg utgick till var och en erhåller man beloppet 427,5 milj. kr. Skillnaden är 59,9 milj. kr. vilket skulle utgöra den kostnadsökning som uppstod om inkomstprövningen helt borttogs för ålderspensionärernas del. Summan kan väntas stiga med 2 % om året, dvs. ca 1 milj. kr., i takt med det ökade antalet åldringar.

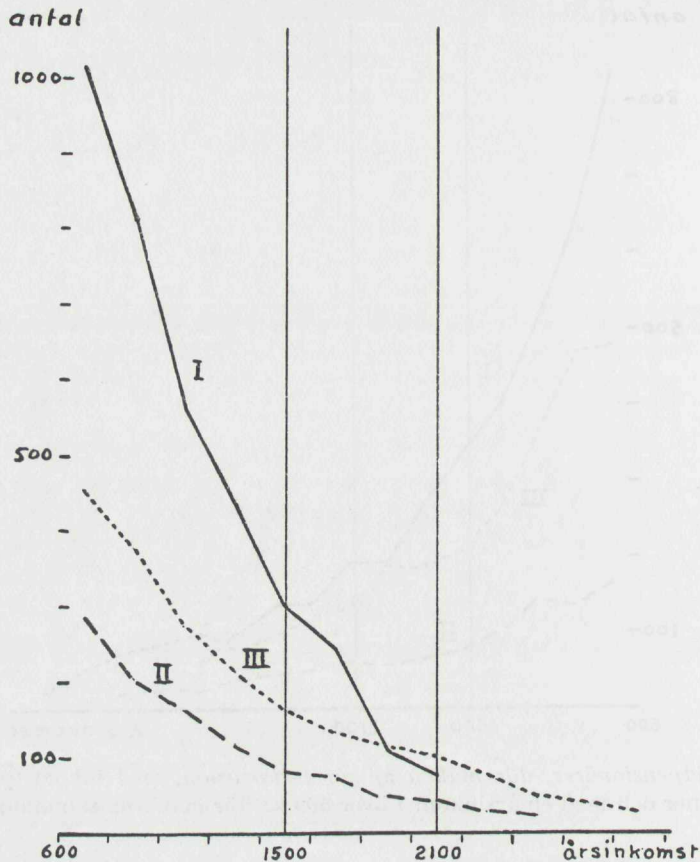

Gifta invalidpensionärer, där maken ej har folkpension, med inkomstprövade förmåner och med en årsinkomst över 600 kr. för makarna sammanlagt

Behandlas *invalidpensionerna* på samma sätt får vi att 176,8 milj. kr. skulle utgå om maximala förmåner skulle tillerkännas alla dem, som nu har pension. Avdrages härifrån det belopp som nu utgives eller 153,0 milj. kr. får vi ett skillnadsbelopp på 23,8 milj. kr., som sålunda skulle utgöra kostnadsökningen. Här-till kommer emellertid att man kan förutse att ett stort antal personer, som nu är invalider i pensionsförsäkringslagens mening men hittills på grund av för hög inkomst underlåtit att söka folkpension till följd av beloppets ringa storlek (200 kr.), kommer att söka folkpension, när denna blir större. Antalet sådana personer är naturligtvis vanskligt att bedöma, men torde vara av storleksordningen 5 000 å 10 000. Motsvarande kostnadsökning kan därför uppskattas till 6 å 12 milj. kr. (utom indextillägg).

För närvarande utgives inte indextillägg till pensionstagare med enbart grundpension. Borttages inkomstprövningen tillkommer också kostnaden för indextillägg till dessa pensionstagare liksom för de personer som nämnts sist i föregående stycke. Kostnaderna för dessa indextillägg kan sammanlagt uppskattas till 6 å 7 milj. kr. vid ett pensionspristal på 130. Av denna summa belöper drygt 4 milj. kr. på nuvarande invalidpensionärer med enbart grundpension.

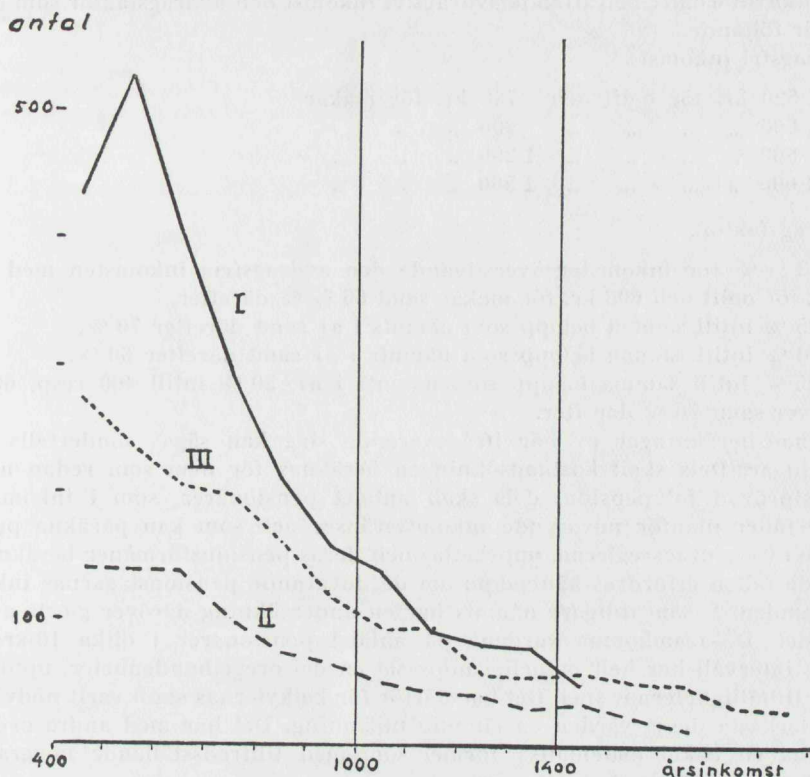
Ett borttagande av inkomstprövningen för *änkepensionerna* innebär att samtliga änkor som fyllt 55 år och som uppfyller vissa andra förutsättningar skulle erhålla änkepension. Befolkningsstatistiska undersökningar har givit vid handen,

Hustrutilläggs-mottagare, där mannen har ålderspension, med en årsinkomst över 600 kr. för makarna sammanlagt

att antalet dylika änkor kan uppskattas till omkring 26 000. Fördelas dessa på de olika bostadskostnadsgrupperna i samma proportioner som gäller för änkepensionsberättigade enligt nu gällande lag, skulle man få att sammanlagt 19,3 milj. kr. skulle utgå i änkepensioner (utom indextillägg). Då nuvarande änkepensionsbelopp uppgår till 8,7 milj. kr., skulle kostnadsökningen bli 10,6 milj. kr. Härtill kommer indextillägg till de cirka 12 000 änkor, som inte nu har änkepension, med sammanlagt omkring 2,2 milj. kr. vid ett pensionspristal på 130. Kostnadsökningen inalles skulle sålunda uppgå till 12,8 milj. kr.

Beträffande *hustrutilläggen* är det betydligt vanskeligare att bedöma kostnadsökningen, om inkomstprövningen slopas. Statistiska uppgifter angående förhållandet mellan makarnas ålder i bestående äktenskap finns inte tillgängliga för senare år än 1930 och torde vara alltför starkt föråldrade. Pensionsstyrelsen har inte heller någon tillförlitlig statistik angående åldersförhållandena hos gifta pensionsstagare. Man torde emellertid inte misstaga sig alltför mycket, om man antar att av de 46 000 gifta män med enbart allmän ålderspension och de 3 000 gifta invalida män med enbart grundpension, i båda fallen där maken ej har folkpension

Änkepensionsberättigade med en årsinkomst över 400 kr.

eller uppbär hustrutillägg, mellan 20 000 och 25 000 fall förekommer, där hustruns ålder ligger mellan 60 och 67 år. Hustrutillägg till dessa hustrur kan beräknas sammanlagt uppgå till mellan 18 och 22 milj. kr. om indextillägget inräknas. Härtill kommer kostnadsökningen för nu utgående hustrutillägg, vilken kan uppskattas till 1,8 milj. kr.

Kostnadsökningen vid en slopad inkomstprövning för statliga pensionsförmåner skulle sålunda ställa sig på följande sätt

	Milj. kr.
ålderspensioner	60
invalidpensioner (och sjukbidrag) ..	36—43
änkepensioner	13
hustrutillägg	20—24

Inalles 129—140

I dessa belopp är indextillägget inbegripet och beräknat efter ett pensionspris-tal på 130. Vidare har bortsetts från de särskilda bostadstilläggen, enär ett slo-pande av inkomstprövningen här knappast är möjligt så länge tilläggen betalas helt av kommunerna.

De olika alternativ beträffande avdragsfri inkomst och avdragsfaktor som diskuterats är följande.

Avdragsfri inkomst:

a)	520 kr. för ogift och	780 kr. för makar
b)	600 " " " "	900 " " "
c)	800 " " " "	1 200 " " "
d)	1 000 " " " "	1 500 " " "

Avdragsfaktor:

- 33 $\frac{1}{3}$ % för inkomster överstigande den avdragsfria inkomsten med högst 400 kr. för ogift och 600 kr. för makar samt 66 $\frac{2}{3}$ % därefter,
- 35 % intill samma belopp som nämnts i a) samt därefter 70 %,
- 30 % intill samma belopp som nämnts i a) samt därefter 60 %,
- 25 % intill samma belopp som nämnts i a), 50 % intill 400 resp. 600 kr. därtöver samt 70 % därefter.

Kostnadsberäkningar av här ifrågasvarande slag kan sägas sönderfalla i två avdelningar. Dels skall kostnadsökningen beräknas för dem som redan nu har inkomstprövad folkpension, dels skall antalet pensionärer, som i inkomsthänsesende faller utanför nuvarande inkomstgränser och som kan påräkna pension med de nya avdragsreglerna, uppskattas och deras pensionsförmåner beräknas.

I båda fallen erfordras kännedom om de nuvarande pensionstagarnas inkomstförhållanden. Såsom tidigare nämnts har en undersökning däröver gjorts av hela beståndet. De framkomna värdena på antalet pensionärer i olika 10-kronors-inkomstintervall har helt naturligt uppvisat en del oregelbundenheter, uppkomna genom tillfälligheternas spel. Det har därför för kalkylernas skull varit nödvändigt att underkasta dessa värden en lämplig utjämning. Det har med andra ord gällt att finna en enkel matematisk formel som med tillfredsställande noggrannhet kunnat återge förloppet av kurvorna.

Prickar man in antalet pensionstagare i olika inkomstklasser i en logaritmisk skala, finner man att de i påfallande grad följer räta linjer. Detta ger anledning att uppställa en formel av följande utseende. Antalet pensionstagare i ett visst inkomstintervall sättes lika med

$$C \cdot e^{ki}$$

där e är de naturliga logaritmnernas bas, i lika med årsinkomsten och C och k konstanter som är olika för olika grupper av pensionstagare och som får beräknas ur de givna förutsättningarna.

Det närmare utförandet härav, bestämmandet av konstanterna, sättet för begagnandet av formlerna för beräkningen av pensionsförmånerna m. m. är mera detaljerat utfört i en särskild inlägga, som överlämnats till revisionen. Här skall endast resultaten redovisas i vidstående tabell. Anmärkas må att kostnadsberäkningarna endast avser tilläggs pensioner, änkepensioner och statliga bostadstillägg.

Av tabellens siffror framgår att den väsentliga kostnadsökningen uppkommer vid höjning av den avdragsfria inkomsten. Skillnaderna mellan de olika alternativen av avdragsfaktorer är föga betydande.

En omständighet som bör beaktas är följande. Åtskilliga pensionstagare som med nuvarande pensionsbelopp skulle erhålla mycket små pensioner har säkerligen underlåtit att söka. Man erhåller sålunda ett lägre antal pensionärer i närheten av inkomstgränserna än vad som svarar mot verkligheten och detta förhållande inverkar också — med de metoder som använts — på uppskattningen av antalet blivande pensionärer *utanför* de nuvarande inkomstgränserna. Det gäller

Årlig kostnadsökning i 1 000-tal kr. vid olika alternativ för den avdragsfria inkomsten.

Avdragsfri inkomst ogifta — gifta	Alderspens.	Inval.pens., sjukk.	Änkepension	Hustrutillägg	Summa
Avdragsfaktor 50 %					
520 — 780	2 055	1 545	371	400	4 371
600 — 900	3 113	2 430	583	619	6 745
800 — 1 200	5 014	4 189	1 009	1 042	11 254
1 000 — 1 500	6 240	5 480	1 326	1 336	14 382
Avdragsfaktor 33 1/3 % för de första 400—600 kr., därefter 66 2/3 %					
520 — 780	2 822	1 667	446	499	5 434
600 — 900	3 730	2 522	645	701	7 598
800 — 1 200	5 399	4 228	1 047	1 093	11 767
1 000 — 1 500	6 481	5 475	1 346	1 367	14 669
Avdragsfaktor 30 % för de första 400—600 kr., därefter 60 %					
520 — 780	3 470	2 727	665	677	7 539
600 — 900	4 287	3 485	844	856	9 472
800 — 1 200	5 790	5 022	1 207	1 206	13 225
1 000 — 1 500	6 770	6 144	1 475	1 451	15 840
Avdragsfaktor 35 % för de första 400—600 kr., därefter 70 %					
520 — 780	2 502	1 140	335	411	4 388
600 — 900	3 452	2 040	545	623	6 660
800 — 1 200	5 203	3 831	968	1 036	11 038
1 000 — 1 500	6 337	5 141	1 281	1 325	14 084
Avdragsfaktor 25 % för de första 400—600 kr., 50 % för ytterligare 400—600 kr., därefter 70 %					
520 — 780	3 741	2 706	685	729	7 861
600 — 900	4 511	3 440	857	899	9 707
800 — 1 200	5 929	4 902	1 206	1 232	13 269
1 000 — 1 500	6 851	6 005	1 467	1 467	15 790

dock förhållandevis små belopp. Om man ser på det alternativ som blivit revisionsförslaget, nämligen en avdragsfri inkomst på 1 000—1 500 kr. och en avdragsfaktor på 33 1/3 %—66 2/3 %, där kostnadsökningen enligt tabellerna ovan uppgår till 14 669 000 kr., finner man vid en närmare analys att den kostnadsökning som faller på de pensionärer som nu uppbär inkomstprövade förmåner uppgår till 12 889 000 kr. Resten, 1 780 000 kr., utgör pension till sådana pensionärer, som nu på grund av för hög inkomst är uteslutna från inkomstprövade förmåner men kan beräknas få sådana när de nya avdragsreglerna tillämpas. Det förra beloppet torde vara korrekt bortsett från approximationsfel. Det senare beloppet är emellertid säkerligen för lågt enligt det resonemang som ovan antytts. Hur mycket för lågt är naturligtvis omöjligt att säga. Det är tänkbart att en ökning med halva beloppet, eller 890 000 kr., kan vara befogad.

Kostnadsökningen inalles för tilläggspensioner, änkepensioner och statliga bostadstillägg enligt detta alternativ skulle då kunna uppskattas till 14 669 000 + 890 000 = 15 559 000 kr. Detta belopp utgör nästan exakt 8 % (8,06 %) av de sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande förmåner, som enligt tabell A uppgår till (115,55 + 77,50 =) 193,05 milj. kr.

Det särskilda bostadstillägget har inte medtagits i de kalkyler som redovisats i det föregående, därför att dessa tillägg inte följer enhetliga regler. Snart sagt

varje kommun som infört särskilda bostadstillägg har ju haft sina speciella bestämmelser om avdragsregler m. m. Detta försvårar eller rent av omöjliggör beräkningar rörande den kostnadsökning som kan förväntas vid ändring av avdragsreglerna.

Av det särskilda bostadstillägget, som i januari 1951 kan beräknas uppgå till 19,23 milj. kr., torde en större procent än för övriga pensioner utgå till sådana som har låga inkomster. Ökningen på grund av avdragsreglernas ändring i enlighet med revisionens förslag skulle då kunna uppskattas till mindre än 8 %. Men å andra sidan är de nuvarande avdragsreglerna för de särskilda bostadstilläggen i många fall hårdare än för övriga pensionsförmåner, vilket medför större ökning av utgående tillägg, om avdragsreglerna mildras. Det kan då vara befogat att även för de särskilda bostadstilläggen räkna med en kostnadsökning av 8 %. Ökningen skulle sålunda kunna beräknas till $(0,08 \times 19,23 \text{ milj. kr.} =)$ omkring 1,5 milj. kr. Denna uppskattning gäller dock endast under förutsättning att de särskilda bostadstilläggen inte ändras av andra skäl än de som bestå i en ändring av avdragsreglerna.

Den sammanlagda kostnadsökningen vid en avdragsfri inkomst på 1 000—1 500 kr. och med avdragsfaktorerna 33 $\frac{1}{3}$ —66 $\frac{2}{3}$ % skulle följaktligen uppgå till $(15,5 + 1,5 =)$ omkring 17 milj. kr.

De särskilda barnbidragen

På enahanda sätt som skett beträffande folkpensioner har ett bestånd framräknats för januari 1951 omfattande de barn som kunnat beräknas vara berättigade till särskilt barnbidrag nämnda månad. Det årsbelopp som därvid framkommit, 8 511 322 kr., svarar ganska väl mot de belopp som utbetalats årligen. Dessa uppgår till

9 123 752 kr.	under år 1948,
9 335 286 „	„ „ „ 1949,
8 810 023 „	„ „ „ 1950 och
6 007 837 „	„ „ de tre första kvartalen 1951.

För år 1951 kan det totala beloppet väntas bli omkring 8,3 milj. kr. Som synes sjunker beloppen tämligen snabbt.

TABELL B

Antal och årsbelopp av särskilt barnbidrag för de barn som kan beräknas vara berättigade till sådant bidrag i januari 1951.

	Antal barn	Årsbelopp kr.
5 §, 1. Föräldralösa barn	671	274 132
2. Fader- eller moderlösa barn. Förmyndare förordn.	732	216 408
6 §, 1. Faderlösa barn. Modern änka	14 653	3 452 664
„ „ „ fränskild	178	40 491
„ „ „ ogift	719	160 853
2. Fadern folkpensionär	16 542	3 982 413
3. Modern invalid. Föräldrarna sammanleva ej	521	97 264
4. Modern gift med folkpensionär, som ej är barnets far	25	3 302
5. Fadern okänd	1 317	283 795
Summa	35 358	8 511 322

Kostnadsberäkningar har begärts dels för det fall att all inkomstprövning slopas dels för en ändring av avdragsreglerna gående ut på att den avdragsfria inkomsten höjes till 2 400 kr. för ensamstående försörjare och till 3 000 kr. för gifta försörjare samt att avdragsfaktorn genomgående sättes till 25 %.

Vad det förra problemet beträffar torde det för här avsett ändamål vara tillfyllest med en summarisk överslagsberäkning. Man torde för övrigt inte komma till mer än mycket ungefärliga siffror utan synnerligen djupgående befolkningsstatistiska undersökningar. På detta område är förhållandena mycket snabbt skiftande, vilket kan belysas av följande exempel. År 1940 uppgick antalet änkor som var familjeföreståndare till 115 700 under det att antalet fem år senare hade sjunkit till 68 200. Man kan också peka på de kraftiga växlingarna i antalet födda barn. Beräkningar som stöder sig även på ganska färskt material kan sålunda mycket lätt bli inaktuella.

Enligt 1945 års folkräkning var antalet änkor, fränskilda och ogifta kvinnor med barn under 18 år omkring 42 000 med sammanlagt omkring 64 000 barn. Då det för de särskilda barnbidragen endast gäller barn under 16 år får siffran minskas något, troligen till omkring 55 000. Fullt barnbidrag med 250 kr. till varje barn skulle draga en kostnad av omkring 14 milj. kr. Då kostnaderna för närvarande uppgår till omkring 3,5 milj. kr. skulle kostnadsökningen alltså kunna beräknas till 10,5 milj. kr. Vad kostnadsökningen för särskilda barnbidrag till barn till invalida män beträffar kan man i brist på statistiskt underlag angående dessa fall endast gissningsvis uppskatta denna kostnadsökning till 1 å 2 milj. kr. I detta belopp torde också rymmas de kostnadsökningar som skulle uppstå för övriga grupper av barn berättigade till särskilt barnbidrag.

Kostnadsökningen för ett helt slopande av inkomstprövningen för de särskilda barnbidragen skulle sålunda kunna uppskattas till 10 å 12 milj. kr. med en mycket vid felmarginal.

Beträffande frågan om kostnadsökningen för den ovannämnda ändringen av avdragsreglerna kan pensionsstyrelsens material tjäna till ledning. Ett stickprov i styrelsens kortregister över särskilda barnbidrag har gjorts omfattande Stockholms stad samt sju län (Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) och motsvarande 38 % av hela beståndet. Ett studium av de 511 fall där försörjarens årsinkomst överstigit nuvarande avdragsfria belopp (1 800 kr. för ensamstående försörjare och 2 200 kr. för gifta försörjare) har givit följande resultat. Om den avdragsfria inkomsten höjes från 1 800 kr. till 2 400 kr. för ensamstående försörjare och från 2 200 kr. till 3 000 kr för gifta försörjare samt avdragsfaktorn genomgående sättes till 25 % uppkommer en årlig kostnadsökning på omkring 300 000 kr.

Inkomstprivilegiering

Beträffande denna fråga kan hänvisas till socialvårdskommitténs betänkande X med statistisk undersökning angående folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. Någon senare statistik finns inte tillgänglig. Pensionsstyrelsens statistiska material på detta område är nämligen inte så upplagt att det i detta avseende har något större värde. För att erhålla upplysande siffror skulle man nödgas gå igenom ansökningshandlingarna för ett representativt urval, något som emellertid ansetts bli för tidsödande och kostnadskrävande. I socialvårdskommitténs betänkande angivna siffror är visserligen byggda på 1944 års förhållanden men några mera avsevärda förändringar torde knappast ha skett.

Detta material har alltså lagts till grund för en grov uppskattning av kostnads-

ökningen för en privilegiering av de inkomstslag, som var privilegierade enligt 1935 års folkpensioneringslag ("pension eller understöd som utgår på grund av gåva, testamente eller försäkring, vilken icke är i lag föreskriven, eller ock, utan samband med olycksfall i arbetet, på grund av egen eller anhörigs förutvarande arbetsanställning"). Därvid har förutsatts att en indexmässig förhöjning av den avdragsfria inkomsten vidtagits, dvs. till 520 kr. för ogift pensionär och 780 kr för makar gemensamt, och att privilegieringsbeloppet satts lika högt som den avdragsfria inkomsten. Som resultat har framkommit att kostnadsökningen för det allmänna torde kunna uppskattas till 4—5 milj. kr. Därvid har hänsyn tagits till de olika alternativ i fråga om avdragsfaktorer som revisionen har övervägt. Den skillnad i kostnadsökningen som föranledes därav håller sig inom nyssnämnda kostnadsmarginal.

Den temporära privilegiering av arbetsgivarpension som revisionen föreslår kan med ledning av nyssnämnda material beräknas medföra en något mindre kostnadsökning eller i runt tal 3 milj. kr.

Kommunbidraget

Fördelningen mellan staten och kommunerna av folkpensionskostnaderna är reglerad genom lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Enligt denna lag skall kommunerna beträffande tilläggs-pensioner, änkepensioner och statliga bostadstillägg bidraga med en andel som motsvarar 0,15 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare dock maximerat till 50 %. Det särskilda bostadstillägget bekostas helt av kommunerna.

Med användande av 1950 års skattekronor ställer sig kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna på följande sätt enligt nu gällande kommunbidragsregler.

	Milj. kr.	
Tilläggs- och änkepensioner ..	115,56	
Kommunernas andel	37,03	(32,04 %)
Statens andel	78,53	(67,96 %)
Statliga bostadstillägg	77,49	
Kommunernas andel	32,16	(41,50 %)
Statens andel	45,33	(58,50 %)
Särskilda bostadstillägg	19,23	
Bekostas helt av kommunerna		
Samtliga pensionsförmåner	212,28	
Kommunernas andel	88,42	(41,65 %)
Statens andel	123,86	(58,35 %)

Ett upphävande av maximeringen vid 50 % skulle betyda, att kommunerna skulle få betala ytterligare 5,13 milj. kr. motsvarande ytterligare 2,42 % av samtliga kostnader.

De belopp som här ovan fördelats mellan staten och kommunerna utgör de årsbelopp som enligt tabell A var gällande i januari 1951. De svarar inte exakt mot vad som i verkligheten var underlaget för kommunernas bidrag för år 1950. Anledningen härtill är av hålkortsteknisk natur. Skillnaderna är emellertid tämligen små och har i här förevarande sammanhang ingen betydelse.

- Revisionen har diskuterat sex olika alternativ till kostnadsfördelning, nämligen
- I. enhetligt bidrag av 0,167 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare,
 - II. enhetligt bidrag av 0,175 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare,
 - III. bidrag av 0,15 % för andra förmåner än kommunalt bostadstillägg och 0,19 % för sådant tillägg gånger antalet tiotal skatteören per invånare,
 - IV. bidrag av 0,15 % för andra förmåner än kommunalt bostadstillägg och 0,20 % för sådant tillägg gånger antalet tiotal skatteören per invånare,
 - V. en fast statsandel av 1 kr. per invånare och därefter ett bidrag av 0,175 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare,
 - VI. en fast statsandel av 10 kr. per folkpensionstagare och därefter ett bidrag av 0,175 % gånger antalet tiotal skatteören per invånare.

I alla sex alternativen räknas med maximum vid 60 % för alla förmåner. I alternativen I—IV räknas med minimum vid 25 % för kommunala bostadstillägg och i alternativen V och VI med samma minimum för alla förmåner.

Såsom kommunala bostadstillägg har i kalkylerna nedan räknats summan av statliga och särskilda bostadstillägg.

Alt. I.

Kommunernas kostnadsandel blir:

	Milj. kr.	
Tilläggs- och änkepensioner	41,86	36,22 %
Kommunala bostadstillägg	47,21	48,81 %
Samtliga förmåner	89,07	41,96 %

Skulle bestämmelsen om maximum vid 60 % inte tillämpas skulle kommunernas kostnader öka med 4,54 milj. kr. motsvarande 2,14 % av totalkostnaderna.

Skulle bestämmelsen om minimum vid 25 % beträffande de kommunala bostadstilläggen inte tillämpas skulle kommunernas kostnader minskas med 0,33 milj. kr. motsvarande 0,16 % av totalkostnaderna.

Kommunernas andel är i detta alternativ nära nog exakt lika stor som enligt nu gällande grunder. För de enskilda kommunerna däremot är effekten helt olika beroende på förekomsten av statligt eller särskilt bostadstillägg. För de kommuner i bostadskostnadsgrupp I som inte har infört särskilda bostadstillägg betyder detta alternativ en förhöjning av bidraget med 11 % ($\frac{1,67}{1,5} = 1,11$). För de kommuner i bostadskostnadsgrupperna II—V som inte har infört särskilt bostadstillägg betyder det likaledes en höjning med 11 % i den mån inte minimibestämmelsen föranleder en större höjning. Sistnämnda höjning drabbar ca 110 kommuner (enligt 1950 års skattekronor). Alla kommuner till sist som har infört särskilt bostadstillägg (såvida det inte är mycket obetydliga belopp) får en minskning i sitt bidrag, vilken minskning är desto större ju större det särskilda bostadstillägget är i förhållande till övriga pensionsförmåner.

Maximibestämmelsen berör 14 kommuner (enligt 1950 års skattekronor). Då bl. a. Stockholms stad tillhör denna grupp omfattar den emellertid inte mindre än en sjättedel av de sammanlagda inkomstprövade pensionsförmånerna.

Alt. II.

Kommunernas kostnadsandel blir:

	Milj. kr.	
Tilläggs- och änkepensioner	43,45	37,60 %
Kommunala bostadstillägg	48,33	49,97 %
Samtliga förmåner	<u>91,78</u>	43,24 %

Tillämpas inte maximibestämmelsen ökas kommunernas kostnader med 6,22 milj. kr. motsvarande 2,93 % av totalkostnaderna. Tillämpas inte minimibestämmelsen för bostadstilläggen minskas kommunernas kostnader med 0,26 milj. kr. motsvarande 0,12 % av totalkostnaderna.

Detta alternativ skiljer sig från det föregående endast därigenom att kommunbidragsfaktorn är 0,175 % i stället för 0,167 %. Därigenom ökas naturligtvis kommunbidraget, ehuru ökningen i viss grad begränsas genom maximibestämmelsen. För de enskilda kommunerna är effekten i stort sett densamma som i föregående alternativ med den skillnaden att höjningen å 11 % i stället blir inemot 17 % ($\frac{1,75}{1,5} = 1,167$). Minimibestämmelsen kommer dock på grund av den ökade procentsatsen att beröra endast ca 90 kommuner under det att maximibestämmelsen berör 16 kommuner.

Alt. III.

Kommunernas kostnadsandel blir:

	Milj. kr.	
Tilläggs- och änkepensioner	38,19	33,05 %
Kommunala bostadstillägg	50,40	52,11 %
Samtliga förmåner	<u>88,59</u>	41,73 %

Tillämpas inte maximibestämmelsen ökas kommunernas kostnader med 7,36 milj. kr. motsvarande 3,47 % av totalkostnaderna. Tillämpas inte minimibestämmelsen för bostadstilläggen minskas kommunernas kostnader med 0,16 milj. kr. motsvarande 0,08 % av totalkostnaderna.

Detta alternativ kommer totalt sett ändå närmare de nuvarande bidragens storlek än alt. I. Effekten på de enskilda kommunerna är dock en helt annan. För de kommuner i bostadskostnadsgrupp I som inte har infört särskilt bostadstillägg kvarstår nuvarande regler orubbade. De får sålunda betala kommunbidrag som hittills efter 0,15 % gånger antalet total skatteören per invånare. Kommuner i bostadskostnadsgrupperna II—V som inte har infört särskilt bostadstillägg får sina bidrag höjda. Kommuner återigen som har infört särskilt bostadstillägg kan få sina bidrag antingen höjda eller sänkta beroende på det inbördes förhållandet mellan det statliga och det särskilda bostadstilläggets sammanlagda belopp.

Minimibestämmelsen kommer att tillämpas på ett 70-tal kommuner och maximibestämmelsen på 32 kommuner.

Alt. IV.

Kommunernas kostnadsandel blir:

	Milj. kr.	
Tilläggs- och änkepensioner	38,19	33,05 %
Kommunala bostadstillägg	51,65	53,40 %
Samtliga förmåner	<u>89,84</u>	42,32 %

Tillämpas inte maximibestämmelsen ökas kommunernas kostnader med 9,06 milj. kr. motsvarande 4,27 % av totalkostnaderna. Tillämpas inte minimibestämmelsen för bostadstilläggen minskas kommunernas kostnader med 0,11 milj. kr. motsvarande 0,05 % av totalkostnaderna.

Detta alternativ skiljer sig från det föregående endast därigenom att kommunbidragsfaktorn för bostadstilläggen höjts från 0,19 till 0,20 %. Självfallet ökas härigenom kommunernas bidrag, ehuru maximibestämmelsen även här verkar i viss utsträckning dämpande.

För de enskilda kommunerna gäller samma synpunkter som antytts i föregående alternativ. Minimibestämmelsen kommer dock endast att beröra omkring 50 kommuner, under det att maximibestämmelsen kommer att beröra 54 kommuner. Dessa sistnämnda kommuner representerar 30 % av alla inkomstprövade förmåner.

Alt. V.

I detta alternativ inkommer ett element som tidigare inte använts nämligen en fast statsandel med 1 kr. per invånare. Återstående kostnad delas mellan staten och kommunen enligt samma principer som förut och kommunbidragsfaktorn har satts till 0,175 %. Det är sålunda omöjligt att säga med hur stor del kommunen bidrager till tilläggs- och änkepensionerna för sig eller bostadstilläggen för sig. Kostnadsfördelningen kan endast anges för samtliga förmåner sammanlagda. Kommunernas kostnadsandel uppgår till 89,65 milj. kr. motsvarande 42,23 % av totalkostnaderna. Minimibestämmelsen kan i detta fall inte tillämpas på enbart bostadstillägg utan måste gälla alla förmåner. Tillämpas den ej minskas kommunernas kostnader med 1,18 milj. kr. motsvarande 0,56 % av totalkostnaderna. Tillämpas inte maximibestämmelsen ökas kommunernas kostnader med 6,22 milj. kr. motsvarande 2,93 % av totalkostnaderna.

I jämförelse med alt. II som också har kommunbidragsfaktorn 0,175 % är detta alternativ billigare och kommer totalt sett närmare de nuvarande bidragens storlek. Även för de enskilda kommunerna betyder det en minskning av kostnaderna gentemot alt. II i den mån inte maxi- eller minimibestämmelsen inverkar. På grund av att minimibestämmelsen inte kan tillämpas enbart för bostadstilläggen har det emellertid för den stora mängden småkommuner med låga skattekrontal den effekten att dessa kommuner får betala efter minimibestämmelsens 25 % och sålunda i många fall får sina bidrag kraftigt höjda.

Alt. VI.

Skillnaden mellan detta alternativ och det föregående är endast att statsandelen beräknas efter 10 kr. per pensionstagare i stället för efter 1 kr. per invånare.

Kommunernas bidrag uppgår till så gott som exakt samma belopp som i föregående alternativ eller 89,67 milj. kr. motsvarande 42,24 % av totalkostnaderna.

För de enskilda kommunerna blir effekten i stort sett densamma som i föregående alternativ, enär 10 kr. per pensionstagare för de flesta kommuner är nästan lika med 1 kr. per invånare. Skillnaden kan dock i enstaka fall bli tämligen stor. Sålunda finns ett femtiotal kommuner där antalet pensionstagare per invånare är mer än 0,2 (det normala är 0,1), i vilka fall detta alternativ innebär en tämligen stor besparing för kommunen gentemot det föregående alternativet. Å andra sidan finns givetvis kommuner där förhållandet är det motsatta. Skillnaden i kostnaderna mellan detta och det föregående alternativet torde dock endast i enstaka fall överstiga 10 %.

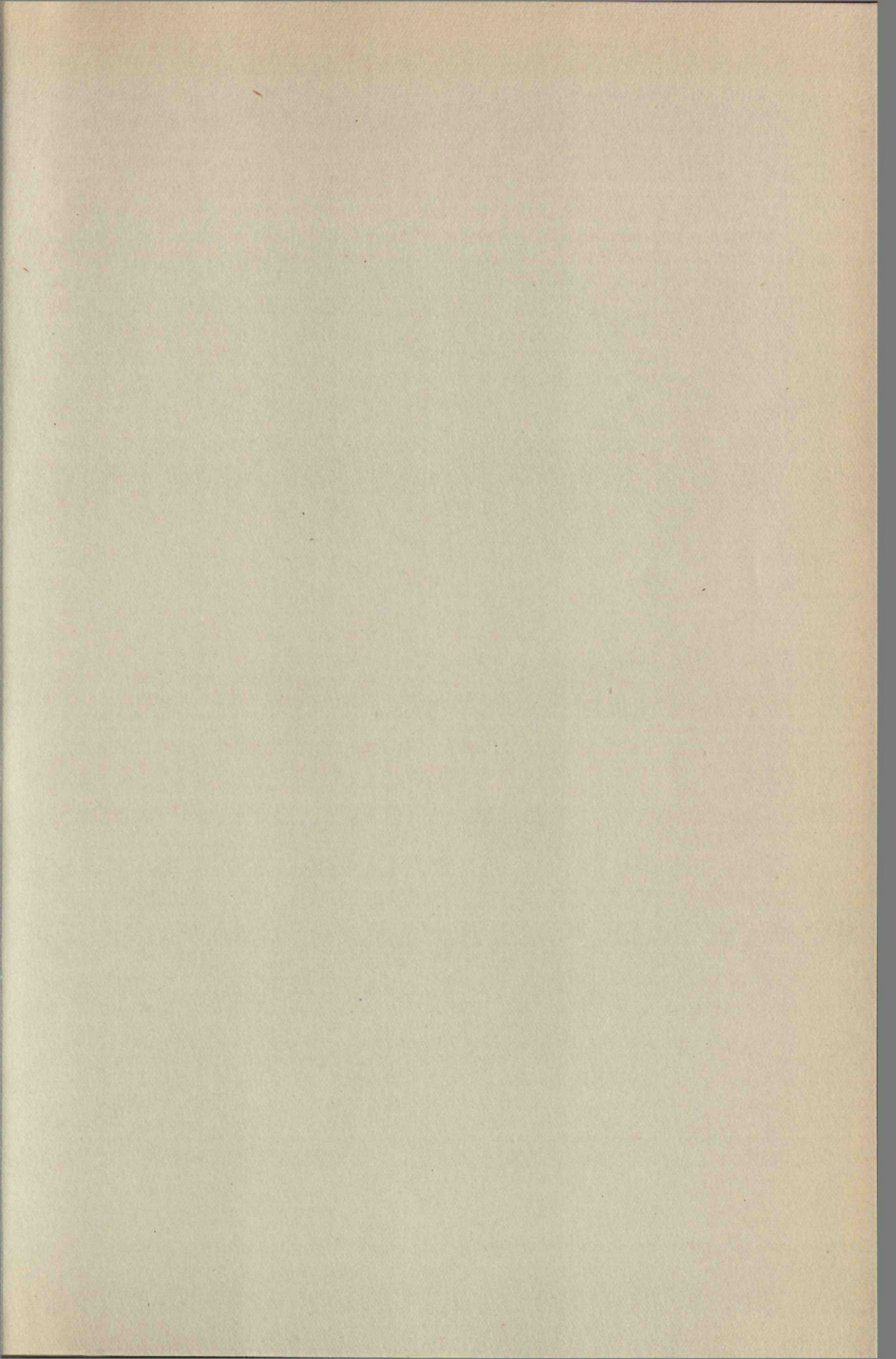
Stickprovsberäkningar har gjorts rörande utfallet av dessa alternativ för 32 utvalda kommuner. Vad angår de fyra första alternativen redovisas resultatet i en tabell intagen i betänkandet å sid. 96. Beträffande alternativ V och VI utvisar beräkningarna att av de utvalda kommunerna, Harg, Hinneryd, Misterhult, Torhamn, Sturkö och Morlanda får kommunbidraget höjt enligt minimiregeln till 25 %. I övrigt är procentatsen — bortsett från de kommuner där maximiregeln verkar — genomgående något lägre än enligt alternativ II.

En sammanställning av 1950 års siffror jämförda med de sex nämnda alternativen har gjorts i följande tabell.

	Kommunbidrag med max.- och min.-regler, milj. kr.	Inverkan av		Kommunbidragsprocent om max.-min.-regel	
		max. milj. kr.	min. milj. kr.	tillämpas	ej tillämpas
1950	88,42	5,13	—	41,65	—
Alt. I	89,07	4,54	0,33	41,96	43,94
II	91,78	6,22	0,26	43,24	46,04
III	88,59	7,36	0,16	41,73	45,12
IV	89,84	9,06	0,11	42,32	46,54
V	89,65	6,22	1,18	42,23	44,60
VI	89,67	6,22	1,18	42,24	44,61

Det må framhållas att ovanstående kommentarer avser nu gällande kommunindelning. Efter kommunindelningsreformens ikraftträdande den 1 januari 1952 blir förhållandena givetvis ändrade. Färre kommuner träffas av maximi- och minimibestämmelserna. Dock vill det synas som om den procentuella andelen av kommuner som berörs av dessa bestämmelser skulle bli ungefär densamma som för närvarande.

Slutligen kan tilläggas att skillnaderna mellan de i ovanstående tabell angivna talen för kommunbidragen är tämligen ringa framför allt sett i belysning av att förändringarna i skattekrontalen på grund av penningvärdets försämring och ortsavdragsreformen m. m. i allmänhet kommer att ha större inverkan på kommunbidragens storlek.

Statens offentliga utredningar 1951

Systematisk förteckning

Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

- Förslag till naturskyddslag m. m. [5]
Betänkande med förslag till ny ägfredslagstiftning. [20]
Förslag till sjömanslag m. m. [22]
Förslag till lagstiftning om förbud mot bebyggelse m. m. inom vissa strandområden. [40]
Betänkande med förslag till utlänningslag m. m. [42]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Principer för dyrortsgrupperingen. [7]
Promemoria med förslag till allmän verksstadga. [12]
Betänkande med förslag till förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. [18]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- 1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. [13]
Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. [24]

Politi.

- Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. [8]
SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. [19]
Kejnekommissionens utredning. [21]
Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. [31]
1944 års nykterhetskommitte. 1. Statistiska undersökningar kring alkoholfrågan. [43] 2. Verkan på den mänskliga organismen av maltdrycker med olika alkoholhalt. [44]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktkriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. [11]
Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barn-tillsyn. [15]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m. [17]
Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående begravningshjälpförsäkring. [23] 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag. [25]
Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [30]
Ungdomen möter samhället. Ungdomsvårdskommitténs slutbetänkande. [41]
1950 års folkpensionsrevision. Avdragsregler och bostadstillägg m. m. [45]

Hälsa- och sjukvård.

- Vatten- och avloppsfrågan. [26]
Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m. m. [34]

Allmänt näringsväsen.

- Näringslivets lokalisering. [6]
Landsbygdselektrifieringens utbredning år 1950. [14]
Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om a skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. [27]] Del 2. Bilagor. [28]
Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning. [32]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Betänkande angående producent- och kontantbidrag till vissas innehavare av mindre jordbruk. [39]

Vattenväsen. Skogbruk. Bergsbruk.

Industri.

- Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, didistribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. [35]
Skor. [38]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid i statens järnvägar. [3]
Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. [10]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Statligt stöd åt svensk filmproduktion. [1]
Antagningen av medicine studerande m. å. [4]
1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. [9]
Filmcensuren. Betänkande 1. [16]
Skolöverstyrelsens organisation. [29]
1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen. 2. Högre utbildning av sjuksköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjuksköterskor. [33]
Arkiv- och biblioteksfilmming. [36]
Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. [37]

Försvarsväsen.

- Försvarets personaltjänst. 1. [2]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.